

તેતણ કહે છે : “ સ્વદેશીમાં સ્વરાજ ”

કાંઈ એક જ એવી મુંબઈ મધ્યે કાલકાદેવી રોડ ઉપર આવેલ

સ્વદેશી માર્કેટ

હૈં સરકાર વસ્તુઓમાં પટેલના હસ્તે તા. ૯ માર્ચ ૧૯૩૨ ના
દી ૧૯૩૨ મુકાયેલ છે અને જ્યાં એક જ છત્ર નીચે જુદા જુદા
વેરણા દેશમાં બનતા સ્વદેશી માલ જોવા કે:-

સુખાદના હાથે કતિલ હાથે વાંચેલ તેમજ ગૈસુર અને મુંબઈના મોલમાં
બંને બુદ્ધ દેશમાં કાપડની તરેહવાર બતો, સુરત અને બનારસી જરીમાલની
છેત્રાં છેલ્લી વસ્તુઓ, હિંદુસ્તાની મરાઠુર મોલમાં બનેલ સુતરાઉ અને
બરફાપડ, તથા પ્રખ્યાત બનાવટોના જ છત્રાં, મોળાં વિગેરે હોઝારી માલ,
કોટલા સંમદ કરવા લાયક સોના, ચાંદી અને ખીનાકારી તેમજ મુખ્ય
અનેકાથીકાંતની મનમોહક અને આકર્ષક કારીગરીવાળી ચીજો, ભત્તભત્તની
સુગંધાળા બહુતા કારખાનાના સાધુઓ અને તેલો તથા સત્તવટ
(ટાઇલ) પદાર્થો, મટીશનરી, કટકરી, છુટ, શુક તથા લેટરટ ડીઝાઇન
યંત્રે મુસાફરી માટેના જોગ નીગેરે ચામડાનો સામાન, ખાદ્યાભોજન
વસ્તુ, ખાંડ, ચાહ, બહુલીવી કુંપનીઓની ખીરકોટ, પોપરમીટ અને ચોકલેટ
ખાશિકણ માર્ટ સ્વદેશી કોન્ડરગાર્ડનનો સામાન અને રમકડાં વિગે
જાણ અને છુટકનો વેપાર કરે છે.

મહારાજના સ્વદેશીના વેપારીઓ અને માલ બનાવનારાઓએ
વેપારી માહિતી માર્ટ નીચેને સરનામે લખવું અથવા મળવું
સેટરી,

મુંબઈ સ્વદેશી માર્કેટ બોર્ડ.

ટે. નં. ૨૪૬૨૫

કાલકાદેવી રોડ, મુંબઈ નં.

આપણા મહાજનો

[ભાગ પહેલો]

લેખક :

શ્રી૦ ગોક્ષવહનરાય એમ. દેસાઈ

. મુદ્રક :

અખાલાલ બિઠૂલભાઈ ઠક્કર

હુલાસામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા

તા. ૧-૧૧-૧૯૪૦

મુખપૃષ્ઠ ચિત્ર

શ્રી જી. વહી ચાંદવડકર

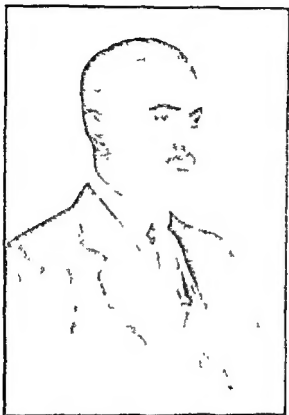
"મુખપ મમાયાર" રેટાઈ આર્ટિસ્ટ.

આવૃત્તિ પહેલી]

પ્રિત ૧૫૦૯

: મળવાનું મુખ્ય ઠંકારું :
એન. એમ. ત્રિપાઠીની કંપન
પ્રિન્સેસ રીપ્રીટ પ્રાઇવેટ નં.

હિંદના સમ્પ્રદાય ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રને જેમના અકાળ
અવસાનથી સખ્ત ફટકો પડ્યો છે

સ્વ૦ શેઠશ્રી પ્રાણસુખલાલ મહેતાલાલ ગગલભાઈ
ના
પવિત્ર સ્મરણો માં
સપ્તેમ અર્પણુ

ડૉ૦ પિટરની પ્રેમાશિષ

આશા વ્હાલા મિત્ર મોક્ષવદનરાયનું “ આપણા મદાજનો ”
 એમનું ખીચું પ્રકાશન ગુજરાતી જનતા સમક્ષ રજુ થાય છે એ
 હાત્માજના પરમમનેલી જાણીને મને ધણો દર્પ થાય છે. મહદયો
 તથા
 અમેરિકન લખીળ ચત્નો માટે અભિનંદન.

માનવશ્રુતિની રાજકીય, સામાજિક,
 ધાર્મિક, ઔદ્યોગિક તથા કેળવણીને લગતી
 સંસ્થાઓના મુખ્ય નાયકોના તથા તેમની
 લડતના અભ્યાસથી રાષ્ટ્ર પ્રત્યેના પ્રેમ અને
 માનમાં વૃદ્ધિ થાય છે, એ ખરેખર સત્ય છે.

આશા ગામું છું કે આશા વ્હાલા મિત્રે
 હૃદાયેલી જહેમતની જનતા બારે કદર
 કરશે. એમનું આ પ્રકાશન વર્તમાન તથા
 વિ જનતા સમક્ષ દર્પણ થતી રહે.

૧. પિટર બોધકે,
 ૨. સી.

૧૪, તા. ૧૮-૧૦-૧૯૪૦

આપનો વિશ્વાસ,
 પિટર બોધકે.

હિંદુસ્તાનમાં બનાવેલાં

‘એકમી’

નાં હાઈકલાસ મેટલ ફીટીંગ્સ

રેલ્વે ફીટીંગ્સ

કાર્બોન સ્ટીલ બોલી ફીટીંગ્સ,
વૈકયુમ બ્રેક મેટલીક ફીટીંગ્સ,
ટ્રેન લાઇટીંગ ઇલેક્ટ્રીકલ મેન્ટસ.

બીલ્ડીંગ ફીટીંગ્સ

બારો હવાખર્ચા મીનગનાં,
બોલ્ટ્સ, હેન્ડલ્સ, આલ્ફાઇ,
ફેસમેન્ટ સ્ટેજ, ફેસમેન્ટ
બોલ્ટ્સ, લેમ્પીઝ, વિ.

ઉપરાંત હરેક જાતનું પિત્તળ તથા બ્રોન્ઝનું આર્ટ મેટલ
તથા નકશીનું કામ જાળીઓ (ગ્રીડ્સ) તથા હાઇરની
રેઇલ્સ વિગેરે મનપસંદ ડિઝાઇન તથા આકર્ષક
ફીનીશમાં બનાવી આપવામાં આવે છે. વાસણની
ફેન્સી ડિઝાઇન તથા પ્રેસીંગ થાય છે

ધી એકમી મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની લીં

ઓફીસ : નં. ૯ વોલેસ સ્ટ્રીટ, કોટ-મુંબઈ.

અને શો રૂમ ટેલીફોન ૩૪૮૩૪.

કારખાનું : સ્લેટર રોડ, આન્ટરોડ, મુંબઈ. ટેલીફોન ૪૧૨૬૨

પ્રાન્ય :—૩૦, બેન્ટીક સ્ટ્રીટ, કલકત્તા.

એજન્સીઝ :—દીલ્હી, લાહોર, કરાંચી, મદ્રાસ, વિ.

—: એજન્ટ્સ :—

મેસર્સ મથુરાદાસ વિસનજીની કું.

પુસ્તકની ભતરમાં

“ આઝાદીના આશોક ” પછી આ બીજું પ્રકાશન જનતા સમક્ષ રજુ કરતાં આનંદ અનુભવું છું. પ્રથમ સફળતાએ જ બીજો માર્ગ મોકળો કર્યો.

શ્રી સમસ્તકાંડેશ્વર દેસાઈ

આ લેખાવલ્લં રેખાચિત્રોમાં ગુજરાત, કાદીઆવાડ અને કચ્છના રાજકીય, સામાનિક, ઔદ્યોગિક, કેળવણીવિષયક અને સંખ્યાવત્તેત્રોમાં ફાળો આપનાર આગેવાનો અને કાર્યકરોનાં રેખાચિત્રોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રથમ કેવળ “ ગુજરાતના ધર્મધાઓ ” એટલે કે પ્રથમ હરોળના જ આગેવાનોનાં રેખાચિત્રો લખવાની ભાવના સેવેલી. પરંતુ કેટલાક મિત્રોની એવી ઇચ્છા હતી કે મારે કાર્યકરોનાં રેખાચિત્રો પણ લખવાં કે નેથી

કરીને ગુજરાતી જનતાને તેમના પરિચયનો લાભ મળી રહે. હું તેમની ઇચ્છાને આધિન થયેલ.

“આપણા મહાજનો”નો ખીજો ભાગ બહાર પડતાં આ પ્રયાસ પૂર્ણ થશે. સર્વોંગ સુંદર બનાવવાની ઉમેદ સેવું છું.

આગેવાનો, શુભેચ્છકો અને મિત્રોના સહકાર માટે તેમનો ઋણી છું. સેવાભાવે આદરેલા કાર્યો અટકતાં નથી.

વૃત્તમાન અને ભાવિ પ્રજા સમક્ષ સેવાભાવી વ્યક્તિઓનાં જીવન અને કાર્યો માર્ગદર્શક બનો ! એજ ભાવના.

આ પ્રકાશનમાં સંદેશો આપનાર ડૉ. પિટર બોષ્ટકે જો કે તેઓ બાણીતા છે તેમ છતાં પણ તેમના ઘાડ સંપર્કમાં આવ્યાથી તેમનો વધુ પરિચય કરાવીશ તો અસ્થાને નહિજ લેખાવ.

ડૉ. પિટર બોષ્ટકે પૂ. મહાત્માજીના પરમ સ્નેહી તથા એમની સમીપમાં રહી મહિનાઓ સુધી સેવાભાવે સારવાર કરનાર મહાન અમેરિકન તબીબ છે. અમેરિકામાં આવેલ સિનસિનેટિ ઓહાઇઓ (Cincinnati Ohio) ના તેઓ મૂળ વતની છે.

રામકૃષ્ણ મિશનવાળા સ્વામી પરમાનંદજીના પ્રથમ પરિચયમાં તેઓ આજથી વીશ વર્ષ પર આવ્યા હતા. એમના વેદાંતના ઉંડા તત્ત્વજ્ઞાનની તથા ઉપદેશની અસર તેમના પર થઈ અને ત્યારથી વેદાંતના ઉપાસક અને પ્રચારક બન્યા. અમેરિકામાં રામકૃષ્ણ મિશનના રૂપધાયનાં મથકોમાં અને તેનાં વિકાસમાં તેમનો મહત્વનો ફાળો છે.

હિંદની મહાન વ્યક્તિઓના પરિચયમાં આવતાં હિંદ પ્રત્યે તેમનો મોહ વધતો ગયો અને આખરે પોતાનું વતન, અતોહુડુંબ છોડી તેઓ ૧૯૩૩ ની સાંલમા સ્વામી પરમાનંદ સાથે હિંદ આવ્યા. કેટલોક સમય હિંદમાં પર્યટનમાં ગાળ્યો અને ગરિએડ તથા પિડીતોની તબીબી સારવાર કરી. તેઓ દવાદારની સારવારમાં

માનતા નથી. તેમની પદ્ધતિ. “કાઇરોપ્રેક્ટીક” (Chiropractic) ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. તેમની માન્યતા પ્રમાણે દર્દીનો મૂળ ઉપાય કરોડ છે અને તેજ દ્વારા ગમે તેવાં અસાધ્ય અને પુરાણાં દર્દો નિર્મૂળ બની શકે છે. મીં. જી. સી. દાસ, મીસીસ બહેરામ એન. કરંજ્યા, મીં. માણેકલાલ યુનીલાલ શાહ, મીં. અમુલપ્પ અમીચંદ તેમજ અન્ય સંખ્યાબંધ દરદીઓએ તેમની સારવારનો લાભ ઉઠાવ્યો છે. સૌ કોઇ તેમની “કાઇરોપ્રેક્ટીક” પદ્ધતિ પર પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેરે છે.

કાઇરોપ્રેક્ટીક હેલ્થ ઇન્સ્ટીટ્યુટની પ્રથમ સ્થાપના તેમણે ૧૯૩૫ ની સાલમાં કતકતા ખાતે કરી. જેની વ્યવસ્થા અત્યારે ડૉ. એ. એમ. એલેક્ઝાંડર કરી રહ્યા છે. ડૉ. પિટર પોતાની પદ્ધતિનો પ્રચાર કરવા ૧૯૪૦ ની સાલના જાન્યુઆરી માસમાં સંસ્થાના બીજા મથકની સ્થાપના મુંબઈ ખાતે કરી. એક વર્ષના ટુંકા ગાળામાં તેમણે મેળવેલી સફળતા તેમની કુશળતાની પ્રતિતી છે. શ્રીમતિ સરોજીની નાયડુ ડૉ. કાલીદાસ નાગ, પ્રો. મોહનદ્રનાથ સરકાર, સર રાધાકૃષ્ણ, શ્રીં. મહાદેવ દેસાઈ વિગેરે હિંદની મહાન વ્યક્તિઓના પરિચયમાં તેઓ આવ્યા છે; ઘાડ સંપર્ક સેવ્યો છે.

ડૉ. પિટર મીયાણુ તથા મમતાબયો સ્વભાવના છે. મારા પ્રત્યેની તેમની લાગણીઓ માટે હું તેમનો ઋણી છું. યુગ્મગતી જનતાને એમનો પગિચા કમવવાનો મને જે પ્રસંગ મળ્યો છે તે માટે મારી જાતને ભાગ્યશાળી માનું છું. એમની યોગ્યતાની પ્રશંસા કરતાં કદાચ વ્યક્તિ-પૂજનું બીજું પ્રકરણ લખી દેવાય તે પહેલાં એ પ્રકરણ આટલેથીજ સમાપ્ત કરું છું અને તેમણે આપેલા સંદેશો મારા પ્રત્યેની તેમની શુભેચ્છાનેજ આભારી છે. હિંદ પ્રત્યેની તેમની મમતાનાં દર્શન જ્યારે તેઓ અમેરિકામાં

હતા ત્યારે તેમણે લખેલાં નિચે પ્રમાણેનાં કાવ્યો પૃથી થઇ
શકશે:—

MOTHER INDIA

DR. PETER BOIKE (U. S. A.)

Oh Mother India
How tender art Thou
They Love Transcends all human Inequalities
Thy spirit encircles the universe
From the Bosom of thy breast
Flow infinite love and tenderness.
At thy divine touch all doubts are dispelled
All sorrows turned to Joy
At thy glance of thy benign face
All are made pure and whole.
Oh, Mother, Oh Mother India,
I am thy helpless child eternally enslaved to thee
Take me and make me thine own.

મોક્ષવદન દેસાઈ

મુંબઈ તા. ૧-૧૧-૧૯૪૦

અનુક્રમણિકા

રખાચિત્ર	૫૪
૧ પૂજ્ય ઠરગુરમા	૧૭
૨ પૂજ્ય મદાતમાજી	૨૧
૩ સરદાર શ્રી૦ વદ્વતભભાર્ષ	૨૭
૪ શ્રી૦ મુનશીજી	૩૧
૫ શ્રીમતિ લીલાવતી મુનશી	૩૪
૬ શ્રી૦ સોરાજી કાપડીઆ	૩૬
૭ શ્રી૦ ભૂલાભાઈ દેસાઈ	૩૯
૮ શ્રી૦ મદમદઅલી જીણા	૪૧
૯ શ્રી૦ મદારેવ દેસાઈ	૪૫
૧૦ શ્રી૦ અમૃતલાલ વી. દક્ષર	૪૭
૧૧ દરબારશ્રી ગોપાળદાસ	૪૯
૧૨ શ્રી૦ ભક્તલાલ ગમલભાર્ષ	૫૧
૧૩ દિવાન બલારુર કૃષ્ણલાલ ત્રવેરી	૫૪
૧૪ શ્રી૦ હિરંગરામ દેવર	૫૫
૧૫ શ્રી૦ ચીમનલાલ ચીનોઈ	૫૭
૧૬ શ્રી૦ ગોકુળદાસજીખોમજી બાબાદાસ	૬૦
૧૭ શ્રી૦ જગજીવનદાસ મહેતા	૬૩
૧૮ શ્રીમતિ દિલાવતીબહેન દેસાઈ	૬૫
૧૯ શ્રી૦ મોહનલાલ મુંઘવી	૬૭
૨૦ શ્રી૦ કમળાસરકર પંડ્યા	૬૯
૨૧ શ્રી૦ કનૈયાલાલ દેસાઈ	૭૧
૨૨ શ્રી૦ વિદ્યાગરી નીલકંઠ	૭૨
૨૩ શ્રી૦ મોરારજી દેસાઈ	૭૪
૨૪ શ્રી૦ ગીલડર	૭૬

રૂપામિત્રે

૨૫ શ્રી૦ મણેશ માવલંકર	૫૪
૨૬ શ્રી૦ મણુપતિસંકર દેસાઈ	૭૭
૨૭ શ્રી૦ પ્રતાપરાય રાજવૈદ્ય	૭૯
૨૮ શ્રી૦ મયુરાદાસ ત્રિકમજી	૮૧
૨૯ શ્રી૦ મણીલાલ જેમલ શેઠ	૮૩
૩૦ શ્રી૦ મંગળદાસ પકવાસા	૮૫
૩૧ શ્રી૦ જે. આર. ડી. તાતા	૮૭
૩૨ શ્રી૦ રૂસ્તમજી મસાણી	૮૮
૩૩ શ્રીમતિ વિજયાલક્ષ્મી કાનુગા	૯૧
૩૪ શ્રીમતિ શિવગૌરીબહેન ગજ્જર	૯૨
૩૫ શ્રી૦ જમશેદજી એન. મહેતા	૯૩
૩૬ શ્રી૦ લક્ષ્મીદાસ શ્રીકાંત	૯૪
૩૭ શ્રી૦ યુસુફ મહેરઅલી	૯૫
૩૮ ડૉ૦ જીવરાજ મહેતા	૯૬
૩૯ શ્રીમતિ હંસાબહેન મહેતા	૯૮
૪૦ શેઠ શ્રી૦ પ્રાણુલાલ દેવકરજી નાનજી	૧૦૦
૪૧ શ્રીમતિ જ્યાવતિબહેન પ્રાણુલાલ	૧૦૩
૪૨ શ્રીમતિ ભક્તિવ્રક્ષમી દેસાઈ	૧૦૫
૪૩ શેઠ શ્રી૦ વસંતરામ વકીલ	૧૦૬
૪૪ શ્રીમતિ સુબોધનાબહેન વકીલ	૧૦૮
૪૫ શ્રી૦ મહમદ નુરી	૧૦૯
૪૬ શ્રીમતિ લીલાવતી બેંકર	૧૧૦
૪૭ શેઠ શ્રી૦ મૂળજી દયાળ	૧૧૨
૪૮ શ્રીમતિ બાબીબહેન મૂળજી દયાળ	૧૧૪
૪૯ ડૉ૦ ધીરજીલાલ આંકલેવરીઆ	૧૧૬
૫૦ કુમારી મુદુલાબહેન અંબાલાલ	૧૧૭

રેખાચિત્રો

	પૃષ્ઠ
૫૧ શ્રી૦ રૂસ્તમ કે. સીધવા	૧૧૮
૫૨ શ્રીમતી રસિકમણીબહેન દેસાઈ	૧૨૦
૫૩ શ્રીમતિ ગંગાબહેન પટેલ	૧૨૧
૫૪ શ્રી૦ વિશ્વનાથ વૈષ્ણ	૧૨૩
૫૫ શ્રી૦ લક્ષ્મીનાગયણ વૈષ્ણ	૧૨૬
૫૬ શ્રી૦ મહમદઅલી ચાગલા	૧૨૭
૫૭ શ્રી૦ એચ૦ જી૦ ગાંધી	૧૨૮
૫૮ શ્રી૦ જીગતરામ દવે	૧૨૯
૫૯ શ્રીમતિ પેરીનબહેન કેપ્ટન	૧૩૧
૬૦ શ્રીમતિ જયશ્રીબહેન રાયજી	૧૩૩
૬૧ ગ્રેહ શ્રી૦ ભગવાનજી અરજણુ ખીમજી	૧૩૪
૬૨ શ્રી૦ દાદુભાઈ દેસાઈ	૧૩૬
૬૩ શ્રી૦ દિનકરરાવ દેસાઈ	૧૩૭
૬૪ શ્રી૦ કાકા કાલેજકર	૧૩૮
૬૫ શ્રીમતિ મીડુબહેન પીટીટ	૧૩૯
૬૬ બીરાદર ઇન્દુલાલ યાચિકે	૧૪૧
૬૭ શ્રી૦ મુસ્તફાભાઈ બ્યાસ	૧૪૪
૬૮ શ્રી૦ મન્તકુમાર વીણુ	૧૪૫
૬૯ શ્રીમતિ જયુબહેન હક્કર	૧૪૬
૭૦ શ્રી૦ શુભાશ્રીલાલ નંદા	૧૪૮
૭૧ શ્રી૦ વામનગવ મુકાદમ	૧૫૦
૭૨ શ્રી૦ હાકોજીજી દિવાન	૧૫૨
૭૩ શ્રી૦ ચંપકલાલ ઘીઆ	૧૫૪
૭૪ શ્રી૦ ભોમીલાલ લાવા	૧૫૫
૭૫ શ્રી૦ ગતિલાલ ગાંધી	૧૫૬
૭૬ શ્રી૦ જમનાદાસ મહેતા	૧૫૭

૩ખાચિત્રો

૫૪

૭૭ શ્રીમતિ અનસૂયાબહેન	૧૫૯
૭૮ શ્રી૦ હરસિદ્ધલાલ દીવેટીઆ	૧૬૦
૭૯ શ્રી૦ ઇન્દુવરભાઈ પટેલ	૧૬૧
૮૦ શેઠ શ્રી૦ કૃષ્ણદીન પાટણવાલા	૧૬૨
૮૧ શેઠ શ્રી૦ અંબાલાલ સારાભાઈ	૧૬૩
૮૨ શ્રી૦ ભવાનીશંકર આત્મભાગમ ઝોઝા	૧૬૫
૮૩ શ્રી૦ નમીનદાસ માસ્તર	૧૬૭
૮૪ શ્રી૦ દાવર	૧૬૮
૮૫ શ્રી૦ છણાભાઈ જોશી	૧૭૦
૮૬ શ્રી૦ લલણભસાદ શાહ	૧૭૧
૮૭ શ્રી૦ પ્રભાશંકર રામચંદ બદ	૧૭૩
૮૮ શ્રી૦ યાજ્ઞાભાઈ લોખંડવાળા	૧૭૫
૮૯ શ્રીમતિ ગુલરીતાન બીલોમોરીઆ	૧૭૮
૯૦ મીસ બીખામણ અરેશર એન્જનીયર	૧૭૬
૯૧ શ્રી૦ અંકુભાઈ દેસાઈ	૧૮૦
૯૨ સર પુરુષોત્તમ હામરદાસ	૧૮૧
૯૩ સર ચિમનલાલ સેતલવડ	૧૮૫
૯૪ ડૉ૦ અંકુલાલ દેસાઈ	૧૮૭
૯૫ શ્રી૦ સુદરલાલ મોરારજી	૧૯૦
૯૬ શ્રી૦ બાબુભાઈ પટેલ	૧૯૨
૯૭ વીર નરીમાન	૧૯૩
૯૮ શ્રીમતિ અણીબહેન ઠારા	૧૯૮
૯૯ શ્રીમતિ જયાવતિબહેન ભાટીઆ	૧૯૯
૧૦૦ શ્રી૦ કુલસિંદજી દાબી	૨૦૦
૧૦૧ સર કાવસજી જહાંગીર	૨૦૧
૧૦૨ સર નસરવાનજી વાડીઆ	૨૦૩

રેખાચિત્રો

૫૪

૧૦૩ શ્રી૦ બાઈજીભાઈ વાઘેલા	૨૦૪
૧૦૪ સર હોરમસજી મહેતા	૨૦૫
૧૦૫ શેઠ શ્રી૦ માવજી ગોવિંદજી ગેઠ	૨૦૭
૧૦૬ શ્રી૦ બાઈજીભાઈ પટેલ	૨૦૯
૧૦૭ શ્રીમતિ સોશીઆ ખાન	૨૧૦
૧૦૮ લેડી લક્ષ્મીબહેન જગમોહનદાસ	૨૧૧
૧૦૯ શ્રી૦ ચીનુભાઈ મહેતા	૨૧૨
૧૧૦ શ્રી૦ બવાનીદાસ મોતિલાલ	૨૧૩
૧૧૧ સર સુનીલાલ મહેતા	૨૧૫
૧૧૨ ડૉ૦ નેહાલાલ વેરા	૨૧૭
૧૧૩ શ્રી૦ શીવપ્રસાદ ઠાકર	૨૧૮
૧૧૪ શ્રી૦ શીવદાસ ચાંપસી ઠાકર	૨૧૯
૧૧૫ સર હોરમસજી મોદી	૨૨૧
૧૧૬ શ્રી૦ મોરારભાઈ કરસનભાઈ પટેલ	૨૨૩
૧૧૭ શ્રી૦ બળવંતરાય ઠાકર	૨૨૫
૧૧૮ શ્રીમતિ સુષોમનાબહેન મોદી	૨૨૭
૧૧૯ શ્રીમતિ કાન્તાબહેન ખાંડવાળા	૨૨૮
૧૨૦ શ્રીમતિ કપિલાબહેન ખાંડવાળા	૨૨૯
૧૨૧ શ્રી૦ પુરુષોત્તમ ચૌહાણ	૨૩૦
૧૨૨ શ્રી૦ છોડુભાઈ પુરાણી	૨૩૧
૧૨૩ સર મહેરઅલી ચીનાઈ	૨૩૩
૧૨૪ શ્રી૦ ગોકુલભાઈ ભટ્ટ	૨૩૫
૧૨૫ શ્રી૦ અશોક મહેતા	૨૩૬
૧૨૬ શેઠ શ્રી૦ હરિદાસ અગરશી	૨૩૭
૧૨૭ શ્રી૦ મોતીલાલ વીણુ	૨૩૯
૧૨૮ શ્રી૦ શાંતિલાલ શાહ	૨૪૦

રેખાચિત્રો

	૫૪
૧૨૬ શ્રી૦ માધવલાલ ભટ્ટ	૨૪૧
૧૩૦ શ્રીમતિ રતનબહેન મહેતા	૨૪૩
૧૩૧ શ્રીમતિ તારાબેન માણેકલાલ	૨૪૪
૧૩૨ શ્રીમતિ હીરાબાઈ તાતા	૨૪૫
૧૩૩ શ્રી૦ જીવણલાલ દિવાન	૨૪૬
૧૩૪ શેઠશ્રી૦ ચંદુલાલ શાહ	૨૪૭
૧૩૫ શ્રી૦ જાળવાળા	૨૪૮
૧૩૬ શ્રી૦ આબીદઅલી જાફરખાં	૨૫૦
૧૩૭ શેઠશ્રી૦ વલ્લભદાસ નાથા	૨૫૧=૩૨૭
૧૩૮ વૈદરાજ શ્રી૦ જાદવજી	૨૫૩
૧૩૯ શ્રી૦ રણધીર દેસાઈ	૨૫૪
૧૪૦ શેઠ શ્રી૦ મથુરાદાસ વિસનજી	૨૫૫
૧૪૧ શ્રી૦ હરિપ્રસાદ મહેતા	૨૫૭
૧૪૨ શ્રી૦ નરભેરામ ખોપટ	૨૫૮
૧૪૩ શેઠશ્રી જંદુકવાલા અધર્સ	૨૫૯
૧૪૪ શ્રી૦ મોતિચંદ કાપડીઆ	૨૬૧
૧૪૫ શ્રી૦ મીનોચેર મસાણી	૨૬૨
૧૪૬ ગિરાદર સોરાળ બાટલીવાલા	૨૬૩
૧૪૭ શ્રી૦ માણેકલાલ ગાંધી	૨૬૪
૧૪૮ શ્રી૦ મોહનલાલ દેમાઈ	૨૬૫
૧૪૯ શ્રી૦ નંદવદન જોર	૨૬૭
૧૫૦ શ્રી૦ ચંદુભાઈ શાહ	૨૬૮
૧૫૧ શેઠશ્રી૦ વિજયસિંહ ગોવિંદજી	૨૬૯
૧૫૨ શ્રી૦ બળવચંદ મોદી	૨૭૧
૧૫૩ શેઠશ્રી૦ માણેકલાલ યુનીલાલ	૨૭૩
૧૫૪ શ્રી૦ કલ્યાણજી મહેતા	૨૭૬

રેખાચિત્રો

૫૯

૧૫૫ દિ. બ. સુનીલાલ ગાંધી	૨૭૭
૧૫૬ શ્રી૦ ગુલાબભાઈ દેસાઈ	૨૭૯
૧૫૭ શ્રી૦ અરવિંદલાલ વડીલ	૨૮૧
૧૫૮ શ્રી૦ પોપટલાલ સુડગર	૨૮૨
૧૫૯ રા. સા. શેઠશ્રી૦ કાન્તિલાલ મુશ્વરલાલ	૨૮૩
૧૬૦ શ્રી૦ સુનીલાલ શાહ	૨૮૫
૧૬૧ શ્રી૦ ધરમાલ કિરાણી	૨૮૬
૧૬૨ શેઠશ્રી૦ વિઠ્ઠલદાસ દામોદર ગોવિંદજી	૨૮૭
૧૬૩ શ્રી૦ પરિક્ષીતલાલ મણુમદાર	૨૮૯
૧૬૪ શ્રી૦ રસિકલાલ પરિખ	૨૯૦
૧૬૫ શેઠશ્રી૦ બહેરામ એન. કરંજ્યા	૨૯૧
૧૬૬ શ્રી૦ પ્રાણુલાલ સુનશી	૨૯૩
૧૬૭ શ્રી૦ શંકરલાલ બેંકર	૨૯૪
૧૬૮ શેઠશ્રી૦ જમનાદાસ બાહી	૨૯૫
૧૬૯ શ્રી૦ શંભુશંકર ત્રિવેદી	૨૯૬
૧૭૦ શ્રી૦ રામજી દોસી	૨૯૭
૧૭૧ શ્રી૦ પ્રગ્ગોતમદાસ રણછોડદાસ	૨૯૮
૧૭૨ શ્રી૦ અમૃતલાલ શેઠ	૨૯૯
૧૭૩ શેઠશ્રી૦ ગોરધનદાસ મોરારજી	૩૦૧
૧૭૪ શ્રી૦ બળવંતરાય મહેતા	૩૦૩
૧૭૫ શ્રી૦ રવિશંકર મહારાજ	૩૦૪
૧૭૬ શ્રી૦ હરિદાસ આસર	૩૦૬
૧૭૭ શ્રી૦ જયકૃષ્ણ વર્મા	૩૦૮
૧૭૮ શ્રી૦ કૌમરેડ પાંગારકર	૩૧૦
૧૭૯ શેઠશ્રી૦ શરણ વલ્લભદાસ	૩૧૧
૧૮૦ શ્રી૦ બી. એન. મહેશ્વરી	૩૧૨

દેખાધિત્રો	પૃષ્ઠ
૧૮૧ શ્રીં નાનુભાઈ દેસાઈ	૩૧૪
૧૮૨ શ્રીં કૃષ્ણલાલ મણિયાર	૩૧૫
૧૮૩ શ્રીં નરહરિ ખરિખ	૩૧૬
૧૮૪ શ્રીમતિ જ્યોત્સના શુક્લ	૩૧૮
૧૮૫ શ્રીં કુરેશી	૩૧૯
૧૮૬ શ્રીં વણુભાઈ	૩૨૦
૧૮૭ શ્રીં કુલચંદ શાહ	૩૨૨
૧૮૮ શેઠશ્રીં બાણુજી ધગમસી સાપરીઆ	૩૨૩
૧૮૯ શ્રીં જી. સી. ઠક્કર	૩૨૪
૧૯૦ શ્રીં વૃસિંહમસાદ ભટ્ટ	૩૨૫
૧૯૧ શ્રીમતિ દિરાબાઈ ગીલ્ડર	૩૨૬
શેઠશ્રીં વલ્લભદાસ કરસનદાસ નાથા	૩૨૭
પૂજ્ય મહાત્માશ્રી પયગામ	૩૨૮

V. M. GOKANI, Advertising Expert Agent & Consultant

- Designer Block-maker
- Copy Writer
- Journalist
- Sales Organiser

is willing to render you all or any
of the aforesaid services required by you.

Let me plan your Advertising Campaign.
Selling
Golpitha, Harharwala Bldg. BOMBAY 4.

શાપરીઆની લોખંડ ચોલાદની સ્વદેશી બનાવટો

- * હિંદી મુડી
- * હિંદી મજુરી
- * હિંદી વ્યવસ્થા

ના સંપૂર્ણ સહકારથી નિષ્પન્ની ટેટલીક
સર્વાંગ સ્વદેશી બેનમૂન કૃતિઓ.

- * કાયર મુર ડોસ (મીલ માટે)
- * ચોલીંગ ચટ્સ
- * કોરગેટ્સ સ્ટીલ પેઇલ ફેન્સીંગ
- * કાયર કાયટસ
- * સ્ટેકચરલ વર્કસ
- * ગ્રેસ્ટરડીલ બોર્ડસ

ધત્યાદિ લોખંડ ને પોલાદનું દરેક જાતનું કામકાજ
કરતી આગેવાન હિંદી સંસ્થા.

શાપરીઆ આર્ચન એન્ડ સ્ટીલ વર્કસ લીં

મુંબઈ ૧૨

બાયબવા ગુડસ કીપોની ખાતુમાં.

ફોન ૪૦૪૦૮.....તાર " Shaparia "

વિમો ઉતરાવવાનું ઓક અને અજોડ સ્થળ

ધી ઇન્ડીઅન ગ્લોબ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લીં

પ્રેસીડન્ટ :

ચેરમેન :

શેઠ શ્રીં મેથુરંદાસ વિસનજી ખીમજી શેઠ શ્રીં વિઠલદાસ કાનજી

મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર :

શેઠ શ્રીં વિજયસિંહ ગાવિડજી

હેડ ઓફીસ:- પ્રોસ્પેક્ટ ચેંબર્સ, હોર્નબી રોડ, મુંબઈ

વર્ષથી યુક્ત, આર્થિક વિપત્તિ અને લાયંકર રોગના
ઉપદ્રવ છતાં, પ્રગતિ કરી રહેલી

આ પ્રથમ દરજ્જાની કંપનીની યોદ્ધીસી લેવાથી તમને
સલામત સ્થળે નાણાં રોકવાનો સંતોષ થશે,
પુરી માહિતી માટે લખો:-

ઈસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ ઇન્સ્યુરન્સ
કોર્પોરેશન લિમિટેડ

ઈસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ ઇન્સ્યુરન્સ, એપોલો સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

સ્થાપના : ૧૯૧૩

ભાગ્યશાળી ભારતવર્ષમાં યુગાતરે

એવી વિભૂતિઓ જન્મી જાય છે કે જેઓ જનતા સમક્ષ રાષ્ટ્રાભિમાન જનસેવા અને આરિત્યની ત્રેરણા પાનાર ચિન્ત્યાણી પ્રતિભાઓ બની રહે છે. સત્યવાન અને સાવિત્રી, નળ અને દમયંતી હરિશ્ચંદ્ર અને તારામતિ તથા એવાં અન્ય યુગ્મેની ઐતિહાસિક કથાઓ તથા પૂરાણોના અવલુચી આપણે પાવન ઘડ્યે હિયે. બીજી જ લઘુ આપણી દષ્ટિ સમક્ષ પૂ. ગાંધીજી અને કસ્તુરબાનું પૂણ્ય સ્વરૂપ મૂર્તિમંત બને છે. નવયુગને નવપૂરાણની ભેટ આપનાર ગાંધી દંપતિએ દેશ, સમાજ અને સત્યને ખાતર શું સહન નથી કર્યું ?

એમણે ધરખાર છોડ્યાં કુટુંબ, નાત અને ગામની માયા ત્યાગી, સુખ અને એશ-આરામને તિર્જાજલ્લિ આપી. આદર્શ આત્મમજિદાન.

અનેકવિધ યાતનાઓને એમણે સહર્ષ વધાવી લીધી. કારાવાસની કાળી દિવાલો પાછળ વર્ષો સુધી પુરાયાં. નોકરશાહીના દમનના તેઓ ભોગ બન્યાં. કેવળ સત્ય, દેશ અને માનવમતના ઉદ્ધાર ખાતર. એમના માથે કારમા કાળયોધડિયાંઓ વીતી ચૂક્યાં. એનો સવિસ્તર પ્રતિહાસ તો એમની યાતનાઓનો ભાર હળવો કરનાર એમનાં ઉઠાં આંસુઓ જ બાજુતાં હશે !

પતિપગાયણુ શ્રી૦ કર્તુરખાનો જન્મ ૧૮૬૯ ની સાલના એપ્રિલ માસમા પોરમદર ખાતે શ્રી૦ ગોકળદાસ મકનજીને ત્યાં શ્રીમતિ પ્રજ્ઞવત્પાના પાવન પેટે યથો હોતો એ જમાનામા કન્યા-કેળવણી ઓછી અપનાવાયે ન હોવાથી કન્યાને ઘરકામમા પાવન્થી તથા નીતિવાન બનાવવા તરફ ખૂબ કાળજી રખાતી. માતાપિતા પાસેથી સન્કાર, ધર્મ અને નીતિની પ્રેરણાનું પાન કરી તે વર્ષની ઉંમરે તેર વર્ષના બરધારની બાર્યા બનીને કર્તુરખા માસરે સિધાબ્યા પત્નીની નિરક્ષરતા પતિને સાચવા લાગી પતિ શિક્ષક બન્યા પત્નીને પડિત બનાવવાના કોડ તો પૂરા ન થયા પન્તુ સાધારણુ જ્ઞાની તો અવસ્ય બનાવી શકયા

ગાંધી દપતિનો ધરમસાર મડાયો વહેમી વૃત્તિએ પતિવદ જમાવવાના પ્રયાસો થયા. તે સામે કર્તુરખાએ લડતના મોન્યા માન્યા ઝવડો વધ્યો અને પતિએ પત્નીને પિએર વળાવી પત્નીની પવિત્રતાની પ્રતીતિ મળતા સમાધાન થયું તૂટેલા દિન પુન સધાયા મહાત્માજી સાથે કર્તુ મા આક્રિકા ગયા, ન્યા હુ ખંની ઝડીઓ વરમી બે કર્તુ મા પાશ્ચાત્ય દેશમા જન્મ્યા હોત તો અવસ્ય તેમણે કદાચ મહાત્માજીથી છૂટાછેડા જ લીધા હોત. આર્થ કન્યાએ આર્થ સરકૃતિની કૃપ દિખાવી.

આક્રિકાનું મહાત્માજીનું નિવાસસ્થાન એટલે જનતાનો જાહેર અખાડો કર્તુરખાએ પરાણાઓનો સત્કાર કર્યો તથા ચાકરી કરવી વળી ઘઁની વ્યવસ્થા એવી વિચિત્ર હતી કે પેશામ કરવા વાસણુ રાખવું પન્તુ. પગાયા પુરવના પેશામનું વાસણુ ઉચકતા કર્તુ માને કમકમા છૂટયા, મહાત્માજીએ એ જોયું અને ગુરસે ખાયા, હાથ પકડી કર્તુરખાને ઘઁની બદલ કાઢયા છતાં સહન-શીલતા ન છોડતા તેઓ શાંત રહ્યા, ઝવડાના અનેક પ્રમગો બનતા પન્તુ તેઓ પતિભક્તિ ન છોડતા

આફ્રિકાના હિંદીઓ માટે માનવતાના અધિકારો મેળવવા સફળ સંગ્રામ બેલી મહાત્માજી હિંદ આવવા તૈયાર થયા. અનેક સ્થળોએ માનવતોના મેળાવડાઓ થયા. સોના, ચાંદી તથા ઝવેરાતોની બેટો મળી. કરતુરખાએ પોતે ઉઠાવેલી જલ્દમતનો હિસ્સો માંગ્યો. કરતુરખાની વ્યાજબી માંગણીની કદર કરવા છતાં સેવાના બદલામાં મળેલી બેટોનો જતો ઉપયોગ ન કરતાં જનસેવા માટે મહાત્માજીએ તેનું જાહેર ફંડ બનાવ્યું. કરતુરખા ડસડસી રહ્યાં; પતિની ઈચ્છાને આધિન થયાં.

“ ખ્રિસ્તિ ધર્મની રૂએ થયેલાં લગ્નો વિધિસર તથા હિંદુ વિધિના ઝગ્ન અવિધિસરના ” એવા સરકારની ઉચ્ચેરણીથી વડી અદાલતે આપેલા ચુકાદા સામે આફ્રિકા ખાતે કરતુરખાએ ચાર સત્યાગ્રહી સ્ત્રીઓ સાથે સત્યાગ્રહ આદર્યો; પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે જેલમાં ફળાહાર પૂરો ન પાડવા માટે ઉપવાસ આદર્યો. સત્યાગ્રહીની સત્યાગ્રહી પત્નીને સફળતા મળી. આ ઉપરાંત આફ્રિકા ખાતેની મહાત્માજીની પ્રત્યેક લડતોમાં અને પ્રવૃત્તિઓમાં કરતુરખાએ ફાજો આપ્યો છે અને તેમ કરવામાં આકરી શિક્ષાઓ અને અપમાનો સહ્યાં છે. પતિના કુઃખના સમયમાં સુખનો પડછાયો કદિયે લીધો નથી.

૧૯૧૫ માં આખરમતિના તીરે મહાત્માજીએ આશ્રમ નાખ્યો. એ આશ્રમના આત્મા તે કરતુરખા. એમના પુનિત હરતે આશ્રમ વ્યવસ્થા અને સાફસુધી પામતો, મહેમાનો સ્વાગત પામતા, આશ્રમવાસીઓ માવજત તથા હરિજનો આશ્વાસન પામતા. વાચ્ય મિથ્યા : કર્તવ્ય ધર્મ.

હિંદની સ્વદેશી ખાદી, હરિજન, દારૂનિષેધ, કેળવણી, સ્ત્રીશિક્ષણ, સમાજસુધારણા, ગ્રામ્યોદ્યોગ વિગેરે રાષ્ટ્રહિતની અનેક પ્રવૃત્તિઓમાં અને લડતોમાં તેઓ મોખરે રહેતાં આવ્યાં છે.

જેનયાત્રાની પ્રસાદી મેળવી છે. રાજકોટના છેલ્લા સંત્રામમાં જનતાના દુઃખો સાંભળીને રાજસ્થાની પ્રજાની વ્હારે ધાર્યા; વૃદ્ધા-વસ્થા અને નાદુરસ્ત તબીબતની પરવા ન કરી. રાજકોટની જોલનાં મેહેમાન બન્યાં. દેશના સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી કરતુરબા.

ગોઝારી જોલની દિવાલો પાછળ કપરાં કપટો ખમતા મહાત્માજીની વેદનાઓનો વિચાર કરતાં વિચોગી કરતુરબાને કેટલું દુઃખ થયું હશે ! આફ્રિકામાં ગોરા ' મુંડાઓ ' એ મહાત્માજી પર કરેલા કરપીણ હુમલાથી એમને કેટલો આઘાત થયો હશે ! ઉપવાસ દરમ્યાન ભવંકર માદમીના બોગ બનેના મહાત્માજીના કશું ચિતાર પર દષ્ટિપાત કરતાં સ્વ. ગ્વડપરાણી નહેરૂ ચીસ પાડીને : હી પડ્યા છતાં, એવા સગવડમાં કરતુરબાનું દિલ કેટલું કઠણી કેટલું હશે ! કેવળ એ કલ્પનાથી જ આપણી લાગણીઓ ઉભગાઈ આવે છે; આપણા રોમેરોમ ઝણઝણી ઉઠે છે.

સદનશીલતાની દેવી સર્માં ભારતવર્ષનાં જગદંબા પૂ. કરતુરબાનું જીવન ભાગતની ભાર્યોઓ સમક્ષ આદર્શ પ્રેરણા રૂપ બની રહ્યો. એજ પ્રાર્થના !

ગોલડકીલડ

લેધર વકર્સની નવી ગ્રાંથ

બુટ, શુઝ, ચંપલ તથા મુસાફરીને લગતો તમામ જાતનો

લેધર તથા કેનવાસનો સામાન ખરીદવાનું એક માત્ર

જરોસાદાર મથક.

૬૬૬-૨ ગાંધી રોડ, મોડેલ ટોકીઝ સામે, અમદાવાદ

પૂજ્ય મહાત્માજી

મુક્તીબર હાડકાંની બનેલી કાપા પર
જીર્ણ દેહ ટકાવી રાખનાર પૂ

મહાત્માજીના ગળે ગુલામી અને ગરીબીમાં સળડતી ભારતવર્ષની
પાંત્રિય કરોડ પ્રજાનો પ્રશ્ન વિંટળાયેલો છે.

એમણે જીવન અને મરણના પડ વચ્ચે પીસાતા અર્ધબૂખ્યા
તથા અર્ધનગ્ન મજૂરો, ખેડૂતો અને કંઠાલોને
શાંતિભર્યો રોટલો અપાવવો છે. કેવળ પવિત્ર
સૂતરને તાંતણે રામરાજ્ય સમું સ્વરાજ્ય
સર્જવું છે. સૈકાઓથી અસ્પૃશ્યતાના આંગાર
હોળ બળીને ભરમ થતા હરિજનોને ઉગારવા
છે. ડોમીવાદમાં છિન્નબિન્ન થતા દેશ-
બાંધવોમાં પ્રેમ, વિશ્વાસ અને એકતા
સ્થાપવાં છે. વિદેશ વહી જતી ધનગંગાને
અટકાવવા જનતાને સ્વાશ્રયી અને ઉઘમી
બનાવવી છે. અજ્ઞાનતાના મોઝારા અધિકારમાં અવળા માર્ગે
ફેટાતી જનતાને ઉગારવી છે, પૃથ્વીપટપર સત્ય, અદિમા અને
પ્રેમનું સામ્રાજ્ય સ્થાપવું છે.

એ સરખાત્વારશિરોમણીના કરકમળમાં—આંધિમાંથી મુક્તિ-
માર્ગે દર્શાવવા રાષ્ટ્રનું સૂકાન સોંપાયું છે.

આધુનિક આર્થોવર્તના સરજનહાર એ મોહનદાસ કરમચંદ
ગાંધીનો જન્મ ધ. સ. ૧૮૬૯ના ઓક્ટોબર માસની બીજી તારીખે

પોરબંદર ખાતે થયેલો. રાજકોટ, પોરબંદર તથા વિલાયતમંદે વિદ્યાર્થીજીવન વ્યતિત થયું પરંતુ તે ઉંચો આશાઓ આપનાર ન હતું, બસકે સોજતીદોષના કારણે—માંસાહાર, બીડી, ચોરી વિગેરે લાલસાઓ—બદ્ધિઓથી રંગાયેલું હતું. આમ છતાં એમના હૃદયના ઉડાણમાં સત્ય અને રાષ્ટ્રપ્રેમ તરફ આકર્ષણ હતું. એ એમના વિદ્યાર્થી-જીવનની વિશિષ્ટતા.

, તેર વર્ષની બાળવયે કસ્તુરબા સાથે એમનાં લગ્ન થયાં. પતિપત્ની વચ્ચે ઝઘડા જામતા પરંતુ ઉભયનાં પ્રેમ અને લાગણી અખંડિત રહેતાં. ઇ. સ. ૧૮૯૧ માં પાશ્ચાત્ય પવનની તથા અઢળક ધન કમાઈ બેસવાની ખુમારી સાથે તેઓ ઍરિસ્ટર બની હિંદુ આવ્યા પરંતુ ધંધામાં નિષ્ફળતા સાંપડી. આશાનાં મિનારા તૂટી પડ્યા.

નિરાશાના ધેરાં વાહજોમાંથી એકાએક આશાનું કિરણ પ્રકટયું અને આફ્રિકાના મશહુર વ્યાપારી મી. અબ્દુલ કરીમને કેસ એમને મળ્યો. મહાત્માજી આફ્રિકા ગયા. હિંદીઓ પર ગુજ-રતા અમાનુષી અત્યાચારો એમને નજરે નિહાળ્યા—અનુભવ્યા. આત્મા અકળાયો અને લડત ચલાવી. પરિણામે પશુની જેમ રિયાતા હિંદીઓને માનવતાના અધિકારો સાંપડ્યા. એમની આત્મ-વિશ્વાસ, રાષ્ટ્રબંધુત્વ, સ્વદેશાભિમાન અને સ્વમાનની લાગણી વધુ દૃઢ બની. જોરા “ શુંડાઓ ” પોતાનાં કાળાં કૃત્યોથી લજ-વાયા. વિજયી મહાત્માજી હિંદુ ધર્માર્થી. ૧૯૧૫ માં અમદાવાદ ખાતે સાગરમતિ તીરે આશ્રમ સ્થાપ્યો. ચંપારણ્ય તથા ખેડા જીલ્લા સત્યાગ્રહમાં યશસ્વી નિવડ્યા.

બોઅર તથા વિશ્વયુદ્ધ તેમજ ગુલુ જંગલમાં હિંદીઓએ આપેલા અમુકોત્ત સહકાર અને બ્રિટિશોના બદલામાં બ્રિટિશ તાલે હિંદીઓને રાંધેટ કાયદાની બેટ આપી. હિંદે તેનો મજબુત

સામનો કર્યો. મહાત્માજીએ દેશની આગેવાની લીધી. લડતનો વ્યુહ બદલ્યો. સત્યાગ્રહ અને અસહકારના અદ્વિતીય ચક્રો અતિમાન કર્યો. રાષ્ટ્રપ્રેમી લાખો નરનારીઓએ કેસરીયા કર્યા ત્યારે રાષ્ટ્રની જાગૃતિના જુવાળને ક્રૂતાથી દાબી દેવા નિર્દોષ પ્રજા પર ઠેરઠેર ગોળાઓ વરસાવવામાં આવી. જારચાહીનું હિંદમાં પુનરાવર્તન થયું. એ હત્યાકાંડની તપાસે જતા મહાત્માજી ગીરફતાર થયા. ઈ. સ. ૧૯૨૧ માં અસહકારની ચળવળ ઉપડી. જનતામાં ચિત્તન્ય આવ્યું પરંતુ ચૌરીચોરાના ફુદ્ડનડના કમનશીમ બનાવથી તે મોકુફ રહી. જનતાને લડત લડવાની તાલીમ મળી. ૧૯૨૪ માં માંદગીના કારણે જેલમાંથી છૂટકારો મળતાં રાષ્ટ્રપતિનો કાંટાળો તાજ એમના મસ્તકે આરોપાયો. એમના આત્મભોગ, સાદાર્થ, સહનશીલતા, તથા સાધુતાએ

ખાદી સરવીસ અને ગ્રામ્ય વસ્તુ

જ્યા કોટ, ખમીશ, પાટલુન, પાપજમા માટે જયપુરની ઉચામા ઉચી ઉજળી સરેદ ખાદી, શુટ માટે છેલ્લામા છેલ્લી ફેશનની અપ-ડે-ડેટ છુરપુરની ખાદી, તથા રૂ. ૩-૮-૦ થી રૂ. ૨૦-૦-૦ સુધીની કોમતના ટકાઉ અને ઉજળા મિહા અને મેરઠના ઘાતી જોટા, રંગબેરંગી આકર્ષક માનીયા, ટેમનકબોથ, બેડશીટ, ચારસા, છોટ અને

મુનશી કેપ

ઉપગત જાતી દેખરેખ હેઠળ ચાલતા શીનામખાતાગા કુશળ કારીગરોના હાથે તૈયાર થયેલા જવાડું જાકીટ, ગાંધી પહેન્સ, હાથ તથા ફૂન શર્ટ, પાપજમા, બનીઅન, ચદી, લેમજ રમાન, ટાય, હેટમ, સોકમ અને ઝોડીક્સ મળે છે.

મગના મુ

૨૧૩ ધનખીલડોંગ, ચરનીરોડ, ગીરગામ, મુંમઈ ન. ૬

હિંદી પ્રજાનાં હૃદય છતી લીધાં. જનતાએ એમને “મહાત્માજી”ના પૂનિત શબ્દે નવાબ્યા. ભારતવર્ષની પરાધીનતા અને દરિદ્રતા એમના દિદારમાં દષ્ટિગોચર થાય છે.

૧૯૩૦ માં પુનઃ સત્યાગ્રહનો જંગ મંડાયો. અચલિત મનાતા બ્રિટિશ સરકારના પાયા ડગમગ્યા. પરંતુ અફસોસ ! જનતાની કમજોરી, આગેવાનોની ધરપકડ અને અસહ્ય દમનના કારણે સંત્રામ બંધ પડ્યો. ગાંધી-ધરવિન કરાર થયા. ગાળમેજી પરિષદે મહાત્માજીના હાથ ધોવરાવ્યા. ૧૯૩૫ માં રાજકીય ક્ષેત્રમાંથી એમણે સંન્યાસ લીધો. છતાં કટોકટીના પ્રસંગે એમની દાર-વણીનો લાભ મહાસભાને મળતો રહ્યો છે. તેમની જ પ્રેરણા-માર્ગસૂચનથી એકા સ્વિકારાયા હતા. દોહસો વર્ષોના અમલ દરમ્યાન બ્રિટિશ સરકારના જ્યાં નિષ્ફળ નિવડી ત્યાં મહાસભા ફત્તેહમંદ બની. આઠેય મહાસભાવાદી પ્રાંતોની સરકારોની કાર્યદક્ષતાની સુક્તકંઠે પ્રશંસા થઈ. સવાળે વર્ષના અમલ બાદ ૧૯૩૬ ના ઑક્ટોબર માસની ૩૧ માં તારીખે મહાસભાવાદી પ્રધાનોએ યુરોપ-માં ફોટલા બુલની બ્રિટિશ નેમ જાહેર કરવાના બિલને ફોટલા અખાડાના કારણે રાજનામાં આપ્યાં.

રાજકોટની જનતાના જવાબદાર રાજતંત્રની લડતમાં થયેલા વિજય પછીથી પીઠ પાછળ ખાંડવામાં આવેલા ધા સામે ન્યાયની માગણી માટે મહાત્માજીએ અગાઉ દરિજનો તથા હિંદુ-મુસ્લિમ એકતા માટે જેમ પોતાની જાતને ઉપવાસ આદરી એરણુ ૫૦ મૂકી હતી તેમ તેમણે આ પ્રસંગે પણ કયું. ખુદ વાઇસરોયને પોતાનો પ્રવાસ રદ કરી દિલ્હી પાછા ફરવું પડ્યું અને તેમની દરમ્યાનગીરીથી મહાત્માજીએ ઉપવાસ છોડ્યા. હિંદની વડી અદા-લતમાં મહાત્માજીનો વિજય થયો પરંતુ સ્વ. વીરાવાળાની મેલી મુત્સદ્દોગીરીના પરિણામે વચનભંગી ગળા વચનભંગી જ રહ્યા ! મમરત ભારતવર્ષની આઝાદીના પ્રશ્નમાં રાજસ્થાનોની ગુલામીનો હોલ આમ એજે ગયો.

પુનઃ હિંદના સ્વાતંત્ર્યસુના બચકારાઓ ચોમેર ગાજ રહ્યા છે. કાળા કાવાદાવાબરી નીતિનો ત્યાગ કરીને હિંદને પૂર્ણ સ્વાતંત્ર્ય આપવા પ્રિટનને, કેમી એકતા સ્થાપવા હિંદુ-મુસ્લિમોને અને સમયસર ચેતીને પ્રજાને અધિકારો આપવા દેશી રાજ્યોને મહાત્માજીએ ચેતવણી આપી દીધી છે. સમગ્ર વિશ્વની દૃષ્ટિ આજે મહાત્માજી પ્રતિ દરી છે. કયી પણ મહાત્માજી કયો માર્ગ અખત્યાર કરશે એ એક કોયડો બની રહ્યો છે !

હિંદની આઝાદીના સોણુવાં સિદ્ધ કરવા ભારતવર્ષના ભાગ્ય-વિધાતા મહાત્માજી ભાગ્યશાળી બનેા. ચક્રવર્તી મહાત્માજી !

નેપચુન—

૧૯૩૯નાં કામકાજ
ના આંકડાઓ
ઈસુ કરેલી પોલીસી
રૂ. ૪૦,૦૦૦,૦૦ થી વધુ
લાઇફ રેંક
આશરે રૂ. ૧૦ ૦૦૦,૦૦
પ્રમુખ
સર ગોવિંદરાવ બી.
પ્રધાન, નાઈટ
ઉપપ્રમુખ
શેઠ માણેકલાલ ચુની-
લાલ જે. પી.

જીંદગીના વિમા
ની
આદર્શ કંપની

કંપનીના ડિરેક્ટરોમાંથી
અર્ધો ડિરેક્ટરો પોલીસી
ધરાવનારાઓમાંથી
લેવામાં આવે છે

ધી નેપચુન ઍસ્યુરન્સ કું. લીં
નેપચુન બિહારીંગ, હૉર્નબી રૉડ, કોટ, મુંબઇ.

તમારી જાહેગીનો તમે

.....વિમે.....

ઉતરાવવા માંગો છો ?

તે

વિમે ઉતરાવતાં ખાત્રી કરજો

કે તમારી વિમાની ચોક્કીસી

ગ્રેટ સોશીયલ લાઈફ એન્ડ જનરલ

ઈન્સ્યુરન્સ કંપની લીમીટેડ છે.

—: બોનસ :—

:: હાજરના આ જીવન વિમા પર રૂ. ૬૦ ::

:: હાજરની એન્ડોવમેન્ટ ચોક્કીસી પર રૂ. ૫૦ ::

: વધુ માહિતી માટે લખો :

હેડ ઓફીસ : જલગાંવ ઇ. કે.

અથવા

પ્રાન્ચ ઓફીસ : સર પી. મહેતા રોડ, મુંબઈ.

સરદાર શ્રી૦ વલ્લભભાઈ

સરદાર શ્રી૦ વલ્લભભાઈ પટેલ એટલે

રાષ્ટ્રીય દળના વડા સેનાપતિ. એમના હાથે અનેક સફળ સંગ્રામે ખેલાયા છે. તેઓ જો આત્મમના કોઈ આજ્ઞાદ મુશ્કેલીમાં જન્મ્યા હોત અને ત્યાં મોતને મુઠ્ઠીમાં રાખી મુશ્કેલી હિંદની જોમ દુશ્મનો સામે લડ્યા હોત તો દુનિયાના યુનંદા સેનાપતિઓની હરોળમાં એમનું સ્થાન મોખરે હોત. એમના ચહેરાની સખ રેખાઓ અને દૃઢતાની પ્રતિમા સમુ વ્યક્તિત્વ એમની યોગ્યતાની પ્રતીતિ કરાવે છે.

રાષ્ટ્રદ્રોહ, કુસંધ અને ધર્ષોની આગમાં બળીને ખાક થતાં આર્યાવર્તના સુહૃદશાળી તથા રાજનીતિય રાષ્ટ્રનાયકો કમનશીખ મુશ્કેલી હિંદને બદલે કોઈ સ્વતંત્ર રાષ્ટ્રમાં જન્મ્યા હોત તો વિશ્વભરમાં તેમણે સર્વોપરિતા સંપાદન કરી હોત.

૧૮૫૭ની સાલના બળવામાં સંડોવાયેલા બળવાખોર શ્રી૦ ઝવેરભાઈ પટેલના સવાયા બળવાખોર પુત્ર તે સરદાર શ્રી૦ વલ્લભભાઈ પટેલ. એમનો જન્મ ૧૮૭૬માં નડિયાદ ખાતે થયેલો. એમનું મૂળ વતન કરમસદ. એ જમાનાની ગ્રામ્યશાળા એટલે સહેરના દોરના તખ્તેથી પણ બદતર. આવી શાળામાં એમનાં શિક્ષણનાં મંગળાચરણ થયેલાં. બાળવયમાં એઓ એવા તોફાની હતા કે ચાપતા બળદનાં પૂછડાં આમળે. ગામના છોકરાઓ મુજે અને એમને માગ્તરના મારની ધમકી આપે પણ એઓ શેના ગણકારે ! પરિણામે એમને

ત્રણ ચાર ગામની શાળાઓ બદલવી પડેલી. વિદ્યાર્થી જીવનમાં વિદ્યાર્થીઓના પણ તેઓ સરદાર બન્યા હતા. એક વેળાએ વિદ્યાર્થીઓની આગેવાની લઈ હડતાળ પડાવી શિક્ષકોને નમાવેલા.

મેટ્રિક પસાર કરી “ જીલ્લા વકીલ ”ની પરિક્ષા આપી અને તેમાં સફળ થયા. ગોધરામાં વકીલાત શરૂ કરી. મૂખ્યત્વે કરીને તેમને ફોજદારી દાવા જ મળતા. રવ. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ પણ આ અરસામાં ગોધરા ખાતે જ વકીલાત કરતા હતા. બન્ને પટેલ બિરાદરો. બ્યારે દાવામાં સામસામા પક્ષના વકીલ તરીકે ન્યાયમંત્રિમાં ખડા થતા ત્યારે આણસોની મેદની જામતી. ખૂદ ન્યાયાધિશ પણ પોતાપણ જૂલિને સામાન્ય પ્રેક્ષકની જેમ ઉભયની દલીલો સાંભળવાનો આનંદ અનુભવતા એમની કાર્તિ સારાય મુખર્મ મંલાકામાં પ્રસરી. બંને ભાઈઓ બાહોશ ધારાશાસ્ત્રી તરિકે પકાયા.

શ્રી૦ વલ્લભભાઈએ સારો પૈસો પેદા કર્યો. એમને બેરિસ્ટર બનવાની મહત્વાકાંક્ષા જાગી, અને “ વી. જે. પટેલ ”ના નામનો પાસપોર્ટ મંગાવ્યો. “ વી. જે. પટેલ ” એટલે વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ પણ થાય. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ એટલે મસાણાની ગરમા-ગરમ લાપસી જેવા એમને પાસપોર્ટની ખજાર પડી અને શ્રી. વલ્લભભાઈ પાસે પહોંચ્યા. એમને સમજાવવા મંડ્યા અને કહ્યું: “ વલ્લભભાઈ ! મને વિલાયત જવા દે. હું મોટો ભાઈ ઠહેવાઉં. હું બેરિસ્ટર ન બનું અને તું પહેલો જય તેના કરતાં હું પહેલો જાઉં તેમાં જ આપણા ઘરની આગર. તું મારી પછી જય તેમાં તારી, મારી અને આપણા કુટુંબની આગર અને માન પણ વધે.”

રવ. વિઠ્ઠલભાઈની વાતો શ્રી૦ વલ્લભભાઈના ગળે ઉતરી. તેઓ શ્રી૦ વલ્લભભાઈના જ પાસપોર્ટ અને પૈસે વિલાયત બેરિસ્ટર થવા ઉપડી ગયા. ત્યાર પછી શ્રી૦ વલ્લભભાઈ પ્રથમ વર્ગમાં પ્રથમ નંબરે બેરિસ્ટરની પરિક્ષામાં પાસ થઈ આવ્યા અને અમદાવાદમાં ધમધોઢાર વકીલાત જમાવી.

વર્ષ એ વર્ષ બાગ્યે જ થયાં હશે ત્યાં તો મહાત્માજી આફ્રિકાથી અમદાવાદ આવ્યા અને સાજરમાતના તીરે આશ્રમ સ્થાપ્યો. પ્રથમ તો ખીજીઓની જોમ વલ્લભભાઈએ પણ મહાત્માજીના સિદ્ધાંતો અને કાર્યોની ઠેકડી ઉડાવી પરંતુ ગોધરા ખાતે બરાબેલી ગુજરાત રાજકીય પરિવર્તની ખેડકના પ્રસંગથી તેઓ વધુ ગાઢ સંબંધમાં આવ્યા. ૧૯૨૭ માં ધિક્કતા ધંધાને લાત મારી રાષ્ટ્ર-સેવામાં જીવનને સમર્પણ કર્યું. આદર્શ ત્યાગ.

ખેડા જીલ્લાના ખેડુતોની નાકરની લડતમાં, નાગપુર રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહમાં અને બોરસદ, પારડોલીની લડતમાં સરકાર સામે માથું ઉંચક્યું. આ લડતોમાં એમને સફળતા સાંપડી. છેલ્લી લડતના વિજયે એમને “સરદાર” બનાવ્યા. ગુજરાત વિદ્યાપીઠ અને ગુજરાત રેલમંડલ ફંડમાં જનતા પાસે મોટી રકમો મેળવી. રેલ-મંડલમાં સરકાર પાસે કરોડ રૂપિયા ઉપરાંતની રકમ કઢાવી અને એ રકમનો ઉપયોગ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિદ્વારા જ થયો.

૧૯૩૦ ના સત્યાગ્રહયજ્ઞમાં એમનું પ્રથમ બળિદાન લેવાયું. રાસ ખાતે શીતુરી બાપણ કરવાના આરોપમર એ ચળવળમાં પ્રથમ એમની ધરપકડ થઈ. જેલમાં પંદર રત્ન વજન ધટવા છતાં જેલમુક્તિ મળતાં રાષ્ટ્રપતિનો કાંટાભો તાજ એમણે સ્વિકાર્યો અને હસતે મોઢે પુનઃ જેલગત્રાએ સિધાવ્યા. પોતાના સગાભાઈ સ્વ. વિકુલભાઈ પટેલના મૃતદેહની અંતિમક્રિયા કરવા દેવા સરકારે એમને શરતી છૂટકારાની ઝાંઝૂ કરી પણ એમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો. છેવટે પુના કરારથી એમનો છૂટકારો થયો.

૧૯૩૪ માં ધારાસભાઓ કબજે કરવાની ઝુંબેશ બગી-દેશભરમાં એમણે પર્યાટન કરીને બારે પ્રચારકાર્ય કર્યું. ચુંટણી-જંગના મયકોનું નિરિક્ષણ કરવા તેઓ મુંબઈ પાછા ફર્યા.

“આપ ચુંટણીજમાં મહાસભાના વિજય માટે શો અભિપ્રાય ધરાવો છો.” એ સરદારશ્રીને સામાન્ય પ્રશ્ન પૂછ્યો.

“ અત્યારે કહેવું કવખતનું. ” સરદારશ્રીની મુખમુદ્રા પર સેનાપતિને છાજે તેવી રેખાઓ ફરી વળી.

“ મહાગરબાના પ્રચાર પત્રી સફળતા માટે ગડા હોઈ શકે ? ” મે પ્રશ્ન ઉઠાડી યો.

“ પશ્ચિમ આવે ત્યારે માનમ પડે. ” સરદારશ્રીએ હાથના દડાભિનય સહિત જવાબ વાળ્યો.

“ ચોક્કસ જવાબ આપી મુલસદ્દીઓ સાચુસામા મપડાતા નથી ” અર્થસૂચક વાક્ય મહાગ મોખાથી સગી પડ્યું અને સંદાર દસી પડયા.

સાચો સેનાપતિ હમેશા વિજયની અભિમનોગતો ગગડયા વિના પશ્ચિમની જાહેરાત કરતો નથી આખરે હિંદના અગિયાર પ્રાંતો-માધી આઠ પ્રાંતોમા મહાસભાનો વિજયધ્વજ ફરક્યો અને મહાસભાવાદી પ્રધાન મળ્યો સત્તાપર આવ્યા સરદારશ્રીએ બારે વિરોધી વાદ્યો વચ્ચે તેનું બુદ્ધિપૂર્વક સચ્ચાનન કર્યું. એમના પગ હિંદ અને ખુદ ઇંગ્લાંડમા પણ પ્રસારના પુષ્પો વેરાયા.

પહેલેથી એમને કાવત્રાની ગંધ આવવા છતાં તેઓ પોતાની જાતને મોતના મહોમા મૂકતા અચકાતા નથી. કેટલાક દેશી રાજ્યોમા એમની સામે પડ્યું ત્ર રચાય અને ન જાળતા હુમલા કરવાના પ્રયાસો થયા, પરંતુ વિરોધીઓની નેમ નાર પડી શકી નહિ એ વિરોધીઓ પણ જ્યારે પોતાનું જાન ઠેકાણે આવશે ત્યારે પોતાની જૂદો માટે પશ્ચાત્તાપ કરી પોતાના પાપોનું અવશ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત કરશે.

ગંઢહિતના આંતર કડવા છુટકા ગળે ઉતારવામા તેઓ જીવનનું સાર્થક માને છે જુદાવચ્ચાના આરે પુગવા છતાં સોખડી સેનાપતિની જેમ જમે એવા કપરા સન્નેજોમા પણ વિજય કે મૃત્યુનો સોદ્ધો કરવામા તેઓ પોતાનું કર્તવ્ય સમજે છે.

સરદાર ! આઝાદ આયોર્વર્તના સરદાર જનો એ જ અભિનાયા !

શ્રી૦ મુનશીજી

ધૃણા માણ્યો મહાન બને છે પરંતુ તેમની મહત્તા મર્યાદિત ક્ષેત્રમાં જ. બ્યારે શ્રી૦ મુનશીજીના જીવનની વિશિષ્ટતા એ છે કે તેઓ નિરનિરાળાં ક્ષેત્રોમાં અગ્રધાન ભાગવે છે આમ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓના બોળથી લદાયેલું એમનું નાગ્નુક શરીર અશક્ત દીસે છે પરંતુ સેવાભાવના અને તે પાછળ વહેતો ધગધનો પ્રવાહ એમને સશક્ત બનાવે છે.

શ્રી૦ કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશીનો જન્મ ૧૮૮૭ ની સાલના ડિસેમ્બર માસની ૨૯ મી તારિખે ભરૂચ મુકામે મુત્સદ્દી, પ્રભાવશાળી તથા બાહોશ માતાપિતાના પેટે થયેલો. ભરૂચ, વડોદરા તથા મુંબઈ ખાતે ફેળવણી લઈ ૧૯૧૩ માં એડવોકેટ બન્યા.

વિદ્યાર્થીજીવન ઉત્ત્તમજાળ આશાઓ આપતું હતું; સાથેના વિદ્યાર્થીઓ કરતાં એમનો જ્ઞાનભંડાર હરહંમેશ વધુ પ્રમાણમાં રહેતો; આચાર્યો પણ અંજાતા. સત્તર-અઠાર વર્ષની હિંગરે સામાજિક ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો, ભરૂચમાં એ જ વર્ષે દાદાભાઈ પુસ્તકાલય સ્થાપ્યું. વિદ્યાર્થીઓને મદદરૂપ થવા પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી તથા ખૂદ પોતાની નાતિના ઉત્કર્ષનો પ્રયત્ન હાથ ધર્યો. ૧૯૦૬ માં બંગલોની ચળવળથી એમનાં જીવનમાં રાષ્ટ્રીય ભાવનાનાં બીજ રોપાયાં. ૧૯૧૦ માં મહાસભાના સભ્ય બન્યા અને રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ

લેવા લાગ્યા. વિદ્યાર્થીજીવનમાંથી રાષ્ટ્ર અને સમાજસેવાનો મેષ ધારણ કર્યો.

જીવનની રાજ્યાતમાં અન્ય વકોલોની જેમ એમને કેટલીક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો. કુશળ બુદ્ધિએ માર્ગ સરળ કર્યો અને શ્રી૦ બ્રહ્માબાઈ દેસાઈનો સાથ મેળવ્યો. બાહોશ ધારાશાસ્ત્રી અને મુત્સદ્દી રાજદ્વારીના સમાગમે એમની શક્તિને વધુ ઓપ મળ્યો.

કુંઠ સમયમાં લાગવગમયું ક્ષેત્ર જન્માવ્યું. ક્રાંતિ અને ધન સંપાદન કળાં. પાશ્ચાત્ય ધારાશાસ્ત્રીની જેમ સચોટ અને મહત્વના મુદ્દાઓ કુનેહપૂર્વક રજુ કરવાની એમની ઢળ પર ન્યાયાધિશ પણ ખુશ થતા. ઝડપભેર શ્રી૦ મુનશીજી પ્રથમ પંક્તિના ધારાશાસ્ત્રીઓની હરોળમાં આવી ઉભા.

રાજકીય, સામાજિક, કેળવણી, સાહિત્ય, વિગેરે ક્ષેત્રોમાં તેઓ અગ્રસ્થાન ભોગવે છે. આવી શક્તિશાળી વ્યક્તિઓને જન્માવનાર ગૌરવવંતી ગુર્જર ભૂમિની કૃષ્ણ ઉર્જાવળ પુત્રોથી ઉજળી રહી છે.

હોમરૂલ લીગની ચળવળમાં, ખારડોલી સત્યાગ્રહને સફળ બનાવવાના ચતનમાં તથા ગત ૧૯૩૦-૩૨ ની સત્યાગ્રહની લડતમાં એમને ફાળો યશસ્વી હતો. સ્વાર્થત્યાગી બનીને આઝાદીના ચઢતા પૂરમાં પતિપત્નીએ પડતું મૂક્યું. હસતે ચહેરે આકરી સળએ! અપનાવી. શ્રીમતિ લીલાવતી મુનશી સાથે આંતરજ્ઞાતિય સુધારક લગ્ન ૧૯૨૬માં થયેલાં. આ દંપતિની સેવાઓ હિંદના ઇતિહાસમાં અને ખાસ કરીને મુંબઈ ઇલાકામાં અમર રહેશે.

મહાસભાએ ઓઢાઓ સ્વિકાર્યાં અને ૧૯૪૭ માં નવું બંધારણ અમલમાં આવ્યું. મહાસભાએ એમની સેવાઓની કદર કરી અને ઇલાકાની વ્યવસ્થાની લગ્ગમ એમના હાથમાં મુકાઈ. શ્રી૦ મુનશીજી નામદાર ગૃહસચિવ બન્યા. બ્રિટિશ સસ્તનતના ગોરા અમલદારોને શરમાવે એવી રીતે એમણે કારભાર ચલાવ્યો. કેમી

અસાધ્ય અને જીના રોગોના ધલાજ
માટે આદર્શ સંસ્થા

કાયરોપ્રેક્ટીક હેલ્થ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

(એક્સ-રે લેબોરેટરી એન્ડ ન્યુરોકેલોમીટર

એનાલાઇઝીસ)

ઔષધના ઉપચાર વિના આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવાનો “ કાયરોપ્રેક્ટીક ” પદ્ધતિ તદ્દન નવોજ ઇલાજ છે. આ પદ્ધતિના મૂળમુત શિષ્ટાંત પ્રમાણે પ્રત્યેક રોગનું કારણ હોતું એકજે અને એજેમનું મૂળ જરૂરની કસોડમાં થએલો બગાડો છે. જેના પરિણામે સરીરના જ્ઞાનતંત્રનો પર માઠી અસર થાય છે અને મગજમાંથી સરીરના વિવિધ ભાગોમાં ચાલીક માન વર્તુઓના વહેણને હુકમાન પહોંચાડે છે. સરીરના સર્વે ક્ષેત્રો, અસાધ્ય કે જીના, પડીવાં કે હળવાં, તબક્કે ઉપડતાં કે ઇન્દ્રિય સંજ્ઞાથી એ સર્વનો ઉપાય “ કાયરોપ્રેક્ટીક ” પદ્ધતિની સારવારથી થઈ શકે છે. આરોગ્ય અને એમ જાણે છે.

‘ કાયરોપ્રેક્ટીક આયુષ્યમાં વૃદ્ધિ કરે છે. ’

સુંજાઈ	અમેરિકા	કેલકતા
ડૉ. પીટર બોઈકે	સીનસીનેટી	ડૉ. એ. એમ.
ડી. સી.	ઓલીઈઓ	એલેક્ઝાંડર,
ટ. ફો. ૩૫૩૮૦	યુ. એમ. એ	ડી. સી. પી.
ચોસવેનોર હાઉસ		એ સી. એલ.
મેયોફોડ, સુંજાઈ.		એમ. એમ. એક્.
		ટ. નં. ૫૫૬
		૪ લી રોડ,
		કેલકતા.

કસોડની કાંચરા વચ્ચેની ખૂલ્લી જગ્યા એમાંથી જ્ઞાનતંત્રનો પસાર થાય છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે.

આટલું તમે જાણો છો કે ?

કાઉન લાઈફની પોલીસીઓ તેની સદરતાથી તમને સંપૂર્ણ સલામતી આપે છે એટલું જ નહીં પણ પ્રીમીયમના દરો ઘણા ઓછા હોવા છતાં એની પોલીસીઓ માંહેની અત્યંત ઉદાર યોજનાઓથી ત્રણ વર્ષ બાદ જ્યારે તમે નાણાં ન જરી શકો ત્યારે પણ તમારી પોલીસીઓ અનેક વર્ષો સુધી પુરેપુરી રકમ માટે લાગવી ગમે છે.

મોટા ભાગની ઉંમરોમાં પાંચ જ પ્રીમીયમ વીસ વીસ વર્ષ સુધી વીમા શ્રાવુ રહે છે અને એ સમય દરમિયાન અવસાન પામી તો ન હરાયલા પ્રીમીયમો બીજાકુલ બાદ કરવામાં આવતાં નથી.

તમારી ઉંમરની વીગતો પુછાવવાથી તમોને લાભ થશે.

કાઉન લાઈફ ઇન્સ્યુરન્સ કં.

હિન્દની વહી ઓફીસ : ૧૨, રામપાટ રોડ, કોટ, મુંબઈ.

Wise Men Insure With "Crown Life"

હુલ્લડો જે સરકાર અગાઉ મહિનાઓ સુધી દાખી ન શકી તે એમણે ઠંઠાકોમાં દળાવ્યાં. દારૂબધી જેને પીક માછળથી ધા પડ્યો છે તેને ધલાકાબરમાં સફળતાપૂર્વક અમલમાં મૂકી. ઢાખો ગરિબોના આશિર્વાદ મેળવ્યા.

રાજકીય ક્ષેત્રોએ એમને સાહિત્યક્ષેત્રોમાંથી ચોરી લીધા છે. ગુજરાતીઓ હજી એમના વધુ સાહિત્યસર્જનોના પાન ઠરવા તકસે છે.

સિંધના ગુજરાતીઓના હિનરક્ષણ માટેની તાજેતરની લડતમાં શ્રી. મુનશીજીએ યશસ્વી દરમ્યાનગીરી કરી ત્યાંના ગુજરાતીઓને રાહત અપાવી છે.

ના. વાઇસરૉયના આમંત્રણને અંગે તેમને મુંઝાઈ ખાતે મળીને દિંદની પરિસ્થિતિ તથા માંગણીઓ તેમની સમક્ષ રજુ કરી છે.

એમની હુદ્દિ અને શક્તિનો દેશને વધુ લાભ મળે.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“...સધળા પ્રતિનિધિઓને તેમના દેશનું રાષ્ટ્રચિન્હ પુછવામાં આવ્યું. દિંદની પ્રતિનિધિ મહિવાએ યુનીયન જેક રજુ કર્યો. ચિકાર ૧ પરંતુ એ ચિકારનો ચિકારો અગ્નિ રામાવવાની એક આજ્ઞા મહિલામાં રાજિત ન હતી. એની અર્પિમાં પરાધનતાના આંસુ આવ્યાં. એની છાતી ધબકી હતી. અને...સિંહણની જેમ એકદમ આગળ વધી...જૂનું અવાજે પડકાર કર્યો. “એ યુનીયન જેક આજ્ઞા દિંદનો રાષ્ટ્રધ્વજ નથી.”

—સરોજની નાયડુના રેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

ખાર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રીન્સેસરૂઢ કાલબાદેવી, મુંબઈ

શ્રીમતિ લીલાવતી મુનશી

ધૃસ્તી ચાર દિવાલો વચ્ચે જકડાઈ

રહેલી સ્ત્રી-શક્તિને પ્રગતિને પંથે વાળનાર પૂ. મહાત્માજીનું હિંદુનું
મહિમા જગત ઋણી રહેશે. એમણે સ્ત્રી-શક્તિને પુનર્જીવન આપ્યું,
સમાજના દૂર બંધનોમાંથી મુક્ત કરી અને
નિર્ભય બનાવી. ગત મુક્તિસંગ્રામ એની
પ્રતીતિ. અબળાઓ ત્યારે સબળા બની.....
અને આઝાદીયુગમાં પડતું મૂક્યું.

એમાંના એક તે શ્રીમતિ લીલાવતી
મુનશી. એમનો જન્મ ૧૮૬૬ ની સાલમાં
વીરા શ્રીભાગી જૈન કોમમાં ખાનદાન અને
વેપારી કુટુંબમાં થયેલો. પ્રથમ લગ્ન
અમદાવાદના મીલ એજન્ટ સ્વ. શેઠશ્રી

સાલભાઈ ત્રિકમજી સાથે થયેલાં. એમના અવસાન બાદ શ્રીમતિ
લીલાવતી બાર્ગવ ધાણજી ગાંધીના બાહોશ ધારાસાસી, રાષ્ટ્રીય
આગેવાન તથા સાહિત્ય-સંગ્રાહ મુંબઈના માણ ગૃહસચિવ શ્રી
મુનશીજી સાથે ૧૯૨૬ માં પરણ્યા. આ આંતરગાંધીય લગ્નથી
સમાજમાં બારે ઉદાપોહ મળેલો.

શ્રીમ મુનશીજી સાથેના લગ્ન પછી એમનું કાર્યક્ષેત્ર વિશાળ
બન્યું. દયાઈ રહેલી શક્તિને વધુ વિકાસ સાંપડ્યો. " તિલક
સ્વરાજ હૃદય " થી એમના રાજકીય જીવનની શુભ શરૂઆત થઈ.
૧૯૩૦ ના મુક્તિસંગ્રામમાં ઝૂકાવ્યું અને હસતે રહેરે આકરી
સળગ્યો અપનાવી.

સ્વદેશી પ્રચારમાં આત્મા રેડીને કાર્ય હિપાડ્યું. સ્વદેશી મારકીટની તથા ગુજરાતી ઓ સહકારી સ્ટોર્સની સ્થાપના અન્ય સહકાર્યકરો સાથે કરી.

ગલિબકાર સમિતિ તથા અખિલ હિંદ સ્વદેશી સંઘના મંત્રી તરિકેની, સંગ્રામ સમિતિ તથા જૂલેશ્વર જીલ્લા મહાસભા સમિતિના ઉપપ્રમુખ તરિકેની તથા સ્વદેશી મારકીટના પ્રમુખ તરિકેની તેમની સેવાઓ અગણ્ય નથી. ૧૯૩૫ ની મ્યુનિ. ચુંટણીમાં સૌથી વધુ મતે તેઓ ચુંટાઈ આવ્યાં હતાં. એમની બેઠકપ્રિયતાનો એ પૂરાવો. આજે તેઓ મ્યુનિ. સ્ટેડિંગ કમીટીના ચેરમન તરીકે ચુંટાયાં છે. રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગની ખાતવણીમાં પણ તેઓ ઉત્સાહ ધરાવે છે. દિંદી વેપારી મંડળના પ્રથમ ઓસમ્યનું માન તેમના હાથે જાય છે. તેની કાર્યવાહી સમિતિના સભ્ય તરિકે ત્રણ વર્ષ સુધી ચુંટાર્યા હતાં. કરાંચી ખાતે બરાચતા " કળા-પ્રદર્શન "ના તથા ૧૯૩૬ની સાલની ફિઝ એન્ડ્યુકેશનલ કોનફરન્સના પ્રમુખ તરિકે તેમની વરણી થયેલી.

ઉપરાંત ગુજરાતના ઓસાક્ષરોમાં તેમનું સ્થાન આગળ પડ્યું છે. કેટલીક કંપનીઓનાં ડીરેક્ટર છે અને ધારાસભાનાં સભ્ય છે. મુખ્ય ઇલાકાની ઓ-જાગૃતિમાં તેમનો અગત્યનો ફાળો છે.

દિંદની મહિલાઓ સમક્ષ એમનું જીવન માર્ગદર્શક બનો.

અમીર મોજન પ્રબંધ

આર્યન વાસ

સાલગરેવેડ મુંબઈ

PHONE 23136

TELE ARYAN

મધ્ય નિવાસ

શેઠ શ્રી૦ સોરાબજી કાપડીઆ

વૃંદાધી મુંબઈ ધલાકાના સ્થાનિક દૈનિક વર્તમાનપત્રોમાં એક અને અળેડ ગ્લાન ભોગવતા 'મુંબઈ સમાચાર' ના બાહોશ અધિપતિ શેઠ શ્રી૦ સોરાબજી પાલનજી કાપડીઆનો જન્મ કાપડના મોટા વેપારી મરહુમ શેઠ શ્રી૦ પાલનજીને ત્યાં થયેલો.

શેઠ શ્રી૦ પાલનજીને કાપડના વેપારમાં ખોટ આવવાથી પાછળથી વેપાર પડી ભાંગતાં એમનું કુટુંબ ગરિબ દશામાં આવી પડેલું.

એટલે શેઠ શ્રી૦ સોરાબજીનું વિદ્યાર્થી જીવન અપણ જીદિ હોવા છતાં રૂંધાઈ ગયું અને નાની ઉંમરે આજીવિકાનું સાધન પ્રાપ્ત કરવાની ફરજ પડેલી.

નાના દરજ્જા પરથી તેઓ આજે મહાન પત્ર "મુંબઈ સમાચાર"ના તંત્રી સ્થાને બિરાજે છે. એ એમના પરિશ્રમનું જ પરિણામ છે. મનુષ્ય યતન અને ઇશ્વર કૃપા.

તેમણે પ્રથમ "અખબારે સોદાગર" અને પછી "સાંજ વર્તમાન"માં વર્ષો સુધી કામ કરેલું. એ પત્રોને સદ્દર રિયતિએ પુગાડવામાં બારે જહોમત ઉઠાવેલી. રાત અને દિવસ સખ્ત કામ કરતા. માલીક પ્રત્યેની સહૃદયતાની પ્રતીતિ.

ત્યાર બાદ શેઠ શ્રી૦ નવરોજજી બેલગામવાલાએ "મુંબઈ સમાચાર"નું સંચાલન હાથ ધરતાં શેઠશ્રી સોરાબજી પણ તેમની સાથે જોડાયા. "મુંબઈ સમાચાર" મુંબઈ ધલાકાનાં રાષ્ટ્રવાદી

જગતમાં જે સ્થાન ધરાવે છે તે એમની જ કુનેહને આભારી છે; દેહને દમ્યા છે. આજે એ પત્રના માલિક પારસી કેમના ખાનદાન કામા કુદુંખવાલા રોહ શ્રી૦ એમ. એન. કામા છે. જેમને પણ રોહ શ્રી૦ સોરાબજી માટે મમતા અને માન છે.

“ વૉઈસ ઓફ ઇન્ડિયા ”ના સંચાલનમાં પણ તેમની સહાયતા હતી. આમ વિવિધ વર્તમાનપત્રોના સહજ સંચાલન કરવા છતાં તેમણે ઠદિએ માલિકી માટે મોહ ક્યો નથી એ એમના જીવનની વિશિષ્ટતા.

ગત ૧૯૪૦-૪૨ના રાષ્ટ્રના મુક્તિસંગ્રામ પ્રસંગે ચોપાટીના વિશાળ રેતીના મેદાનમાં બૃહદ્ માનવમેદની સમક્ષ પં. જવાહરલાલ નહેરુ જનતાને માતૃભૂમિ ખાતર ફના થવા ઉપદેશ આપનાર હતા. તેની જાહેરાત મનાઈ હુકમ હોવા છતાં “ મુબમ્ સમાચાર ”માં પ્રગટ કરી હતી. જેથી સરકારની આંખ લાલ બની અને શ્રી૦ સોરાબજીને જેલનો દિવાલો પાછળ ધકેલી દીધા. અનેકવિધ મુશ્કેલી-ભર્યા સંજોગોમાં પણ તેમણે પોતાના પત્રની રાષ્ટ્રવાદી નીતિ છોડી નથી. વર્તમાનપત્રદારા ગુજરાતમાં એમણે રાષ્ટ્રવાદના સિંચેલાં નિર સુકાષ્ટ રાકવાનાં નથી.

“ મુબમ્ સમાચાર ”માં એમની જોડે સહકાર્યકર્તા રોહ શ્રી૦ ચાણાવાલા વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે નિવૃત્ત થયા છે. જેમનો ફાળો પણ ગુજરાતના પત્રકારિત્વ જગતમાં અતિશય કિંમતી છે. બીજા સહકાર્યકર્તા શ્રી૦ જીવીલદાસ અંકલેશ્વરીઆ તથા શ્રી૦ છેલ્લાંકર વ્યાસ છે. એક દૈનિક અને બીજા સાપ્તાહિકમાં છે. શ્રી૦ છેલ્લાંકર કટ્ટર સમાજવાદી જ્યારે શ્રી૦ જીવીલદાસ અઠંગ મહાસમાવાદી છે. બેઉ રાષ્ટ્રવાદના ઉપાસકો છે, અને પત્રકારિત્વનો બહોળો અનુભવ ધરાવે છે. રોહ શ્રી૦ સોરાબજીના સમજ હાથ.

રોહ શ્રી૦ સોરાબજી ગરિબાઈમાં ઉછરેલા હોવાથી તેમને ગરિબો

પ્રત્યે હમદર્દી છે. મુસ્લિમ સંજોગોમાં હરકોઈ વ્યક્તિના સાચા સલાહકાર છે. વિરોધી કે દુશ્મનનો સત્કાર કરવાની ઉદારતા છે. આને શ્રીમંત જતાં સાદાર્ણના પૂજારી છે. આડંબરરહીત જીવન.

ગુજરાતના રાષ્ટ્રવાદી પત્રકારિત્વનો ઇતિહાસ રચાશે ત્યારે એમની સેવાનાં મૂલ્ય યોગ્ય આંકણી થયા વિના રહી શકે તેમ નથી.

DAVAR'S COLLEGE OF COMMERCE

(ESTABLISHED 40 YEARS)

Only Practical professional Diplomas in Commerce are recognized for Professions of Salesmanship, Banking, Insurance Experts, Accountants, Secretaries and Actuaries.

erice Graduates

time

UNIT
SEC
COU

EASIEST SYSTEM that can be completed, with speed, in about
FOUR MONTHS

TUITION THROUGH POST A SPECIAL FEATURE

Consult **PRINCIPAL DAVAR** or

Apply for Prospectus giving details,

80, ESPLANADE ROAD, BOMBAY

શ્રી૦ ભૂલાભાઈ દેસાઈ

માનવતા એવાં અને પિતાઓની

લાક્ષણિકતાને લાત ભારી રાષ્ટ્રનું કંટક બન્યું પડ્યું સેવનાર બાહ્ય શ્રીયુત ભૂલાભાઈ દેસાઈનો જન્મ ૧૮૭૭ ની સાલમાં ઓક્ટોબર માસની ૧૩ મી તારીખે વલસાડ ખાતે થયેલો. જ્યાં એમના પિતાશ્રી સ્વ. જીવજી દેસાઈ વકીલાત કરતા હતા.

શ્રી૦ ભૂલાભાઈએ વલસાડ અને મુંબઈ ખાતે જાવણી લીધી. એમ. એ. અને એલ. એલ. બી. બન્યા. ગુજરાત કોલેજના પ્રોફેસરની પદવીએથી એમની આજીવિકાનો શ્રી-ગણેશ મંડાયા પરંતુ એ ક્ષેત્ર એમની વિશાળ સુધ્ધિ અને શક્તિ માટે સંક્રમિત હતું. ઈન્ડિઅન સિવિલ સર્વિસની ઇચ્છા તિત્ર હતી પરંતુ સંજોગો અનુકૂળ ન હતા. આખરે શ્રી૦ ભૂલાભાઈએ પ્રોફેસર પદ છોડ્યું અને એડવોકેટ બન્યા. જનરમાન ધારાશાસ્ત્રી તરીકે એમનો સિલ્હો ફરક્યો અને મનધારી સંપત્તિ મેળવી. સામાન્ય સ્થિતિમાંથી હિચ્ચ પદ પર પુગવા છતાં ધમંડ તથા તવંગરપણાનો ભદ્ર એમનામાં નથી.

સગ્કારે એમને પોતાના પક્ષમાં હેવાના અનેક પ્રયાસો આદર્યા. દિંદી સગ્કારની કારોગારી સમિતિના સભ્ય બનવા, ભારત ધાગમંત્રી બનવા, વરિષ્ઠ અદાલતના ન્યાયાધિગ બનવા તથા સ્થાયી એડવોકેટ જનરલ બનવા આમંત્રણો આપ્યાં. એ લાક્ષ-

સાચો શ્રી. જુલામાઈને ન લલચાવી શકી. એમણે રાષ્ટ્રની આઝાદી પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ પસંદ કર્યો.

હોમરૂલ લીગ, ખારડોલી સત્યાગ્રહ સને ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં આગેવાનીભર્યો બાગ લીધો; સળઓ ભોગવી. વડી ધારાસભામાં તેઓ મહાસભા પક્ષના નેતા છે. વિરોધીઓના કાવા-હાવાઓ ખૂલ્લા પાડવામાં, રાષ્ટ્રવિરોધી તત્વો સામે ધુનરો ચલાવવામાં તથા મહાસભાની લડતને જગત સમક્ષ યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં એઓશ્રી પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે.

તેઓશ્રી મહાસભાની કારોબારીના સભ્ય, પારલામેન્ટરી બોર્ડના જનરલ સેક્રેટરી તથા મુખ્ય પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ છે. સાર્થક જીવન.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“ મુબાપ ક્યાં ગયો ? ” માતાએ રાયસાહેબ બંનકીનાથ બાહને પ્રશ્ન કર્યો.

“ ક્યાં ગયો મુબાપ ? ” પિતાએ વળતો પ્રશ્ન કર્યો.

શ્રી૦ મુબાપબાણુના રૂપાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રી-સેસ રદ્દી કાલબાદેવી, મુખ્યાઈ.

શ્રી૦ મહમદઅલી ઝીણા

મુસ્લિમ જન્મતાં જાગૃતિનાં પૂરે
રેલાવનાર જનાબ મહમદઅલી
ઝીણાનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાલના ડિસેમ્બર માસની ૨૫ મી
તારિખે ખોજા કોમના ધનાઢય વ્યાપારીને ત્યાં કરાચી ખાતે
થયો હતો. એમનું મૂળ વતન ગોંડલમાં
આવેલ પાનેલી.

વીશ વર્ષની વયે શ્રી૦ મહમદઅલી
બેરિસ્ટર બની હિંદ પધાર્યા. આ અરસામાં
એમના પિતાશ્રીને વ્યાપારમાં ખોટ આવવાથી
એમનું જીવન મુશ્કેલીભર્યા સંયોગોમાં મૂકાયું.
છતાં હિંમતમાજ શ્રી૦ ઝીણા ડરી ન
જતાં અસહાય હાલતમાં મુખેઘ આવ્યા.
૧૮૯૭ માં વકીલાત જમાવી. એમની શક્તિ
અને કાયદા જગતની આંટીધુંટીની આવડતે ન્યાયાધિશોને
પણ મુંઝવ્યા.

હેરિસન કોક્સ કાવનાં, બ્રાધર જુસબવાલા, રબીશી ટ્રંકવાલા
તથા તિલક કેસથી એમની ધારાશાસ્ત્રી તરિક્કેની કીર્તિ વધુ વિસ્તાર
પામી. પ્રભાવ શુદ્ધિ અને શક્તિનું ઓજસ ઔર દેદિધ્યમાન બન્યું.

૨૯. દાદાબાઈ નવરોજી અને સર શ્રીરોઝશાહ મહેતાના
સમાગમથી એઓ રાજદારી ક્ષેત્ર તરફ આકર્ષાયા. હોમરૂલ લીગની
ચળવળમાં એમણે ગ્રાણ્ય પૂર્યો. રાષ્ટ્રિય ચળવળ અને હિંદુ-મુસ્લિમ

એકતા પાછળ જહેમત ઉઠાવવા માંડી. રોબેટ એકટનો વિરોધ કરીને ઈમ્પિરિઅલ લેજિસ્લેટિવ કાઉન્સિલમાંથી સભ્યપદનું રાજીનામું આપ્યું. આ સમયે હિંદુ-મુસ્લિમ એકતામાં વિધન નાખનાર મુખ્યમંત્રી ના. ગવર્નર હોર્ડ વિલિંગ્ડનને મુખ્યમંત્રી ચહેરીઓના નામે ટાઉન-હાલમાં અપાનાર માનપત્રનો જુરો ફેજ આપ્યો. તેઓ કીર્તિના શિખરે પુગ્યા. જનતાએ ખુશાલીના પોકારો કર્યા અને એમની સેવાઓનું સ્મારક જાળવવા “ ઝીણા હોલ ” બંધાવ્યો.

એમના સુધારક આંતર-રાષ્ટ્રીય લગ્ન સર દીનશા પીપીટનાં પુત્રી મિસ રતનબાઈ સાથે થયેલાં.

માનવજીવન જળપ્રવાહ સમુદ્ર છે. જળપ્રવાહ જેમ માનવ-જીવન ક્યારે પલટો ફેરે તે કહી શકાય નહિ. ૧૯૨૦ ની મહાસભાની નાગપુરની વાદ્યાર બેઠકમાં પૂ. મહાત્માજી સંપૂર્ણ સ્વાતંત્ર્યનો ઠરાવ લાવ્યા. શ્રી૦ ઝીણાએ સામ્રાજ્યની છાયા હેઠળ રહીને સ્વરાજ્ય ભોગવવાની દલિલ રજૂ કરી. મહાત્માજીનો ઠરાવ પસાર થયો. શ્રી૦ ઝીણા મહાસભામાંથી છૂટા થયા. મહાસભાની કલકત્તાની બેઠકે અસહકારની લડત ઉપાડી. શ્રી૦ ઝીણાને એ વાત ન રચી મહાસભાથી તેઓ દૂર ને દૂર હંકતા ગયા; જ્યારે રાષ્ટ્રને એમની સેવા અને શક્તિની જરૂર હતી.

૧૯૨૮ ની કલકત્તા ખાતે મળેલી સર્વપક્ષીય પરિષદમાં જો શ્રી૦ ઝીણાએ જીદી વલણ અપાત્યાર ન કરી હોત તો એમનાં મુદ્દાઓ પ્રત્યે હિંદુઓએ ઘણી છૂટછાટ મૂકી હોત. ૧૯૨૯ માં દિલ્હીની લીગ કાઉન્સિલમાં જળતામાં ઘી હોમાયું. શ્રી૦ ઝીણાએ કોમીવાદના ચૌદ મુદ્દાઓ ઊભા કર્યા, જે પ્રતિવર્ષ વધતા જ રહ્યા છે. ગોળમેજી પરિષદ તેમજ ધારાસભામાં શ્રી૦ ઝીણા મહાસભાની વિરૂદ્ધ ગયા હતા. અને તેમ કરવામાં વિદેશીઓ સાથે હાથ મિલાવવા પણ તેઓ અચકાયા નહિ.

લશ્કરી ભરતી બીજીની તેમની તરફથી એ તો તાજ ન વાત છે. જર્મનિ સામે મિત્રરાજ્યોએ જાહેર કરેલા મુદ્દમાં પ્લિટનને મદદ કરવા શરતી હાથ લંબાવ્યો છે; મુસ્લિમોને વફાદારીમાં લેવા પ્લિટનને અરજ મુજરી છે. આમાં રાષ્ટ્રવાદનું તત્ત્વ ન દેખાતાં સહેને સવાલ પૂછાઈ જાય કે એક વેળાનો થીંડી ઝીણાનો રાષ્ટ્રવાદ આજે ક્યાં ગયો ?

જનતાને હવે થીંડી ઝીણાની રાજરમતમાં શંકા ઉપજવા લાગી છે. એમના અંતરમાં શું છે એ તો જ્યારે તેઓ પોતાનું જીવન-ચરિત્ર લખશે ત્યારે જ માત્રમ પડશે. આપણે તો તેમનાં વર્તમાન કાર્યો અને વર્તન પરથી જ અંદાજ બાંધવો રહ્યો.

હિંદીઓ ઇચ્છે છે કે થીંડી ઝીણા પુનઃ એકવાર કોમીવાદનો અંતગો દેંદી દઇ રાષ્ટ્રવાદને અપનાવે અને રાષ્ટ્રને અધોગતિના માર્ગે વળતો અટકાવે. યાદવાચંબી, કૌરવ-પાંડવ મુદ્દ; રત્નપૂત, મરાઠા, શીખ અને ઇસ્લામી ગળ્યો ઈર્ષા અને વંરના અંગારમાં ભસ્મિભૂત થઇ ગયાં છે તો આપણા ઇતિહાસની કાળી કથામાં એવા એક વધુ પ્રકરણનો ઉમેરો ન થાય.

ભારતીય નિવાસ લૉજ

ન્યાં છેલ્લી ઢળના નવા ફરનીયરો, હવા, ઉત્તર, લીફ્ટ, બગ્ચે તથા એકજ સીટના રૂમો નિગરેની સંપૂર્ણ સજવડો સાથે ભારતીય નિવાસની વ્યવસ્થા હેઠળ આદર્શ લૉજીંગ ડીપાર્ટમેન્ટ રાફ કરવામાં આવ્યું છે.

—એકજ વખત અવશ્ય મુલાકાત લઈ અનેરો આનંદ અનુભવો—

ટે. નં. ૨૧૧૧૦

ટેલીગ્રાફસ “કમ્ફર્ટ”

કોટન એક્સચેન્જની તદ્દન નજીદમાં, ઝવેરચાગના નવા મકાનમાં,
કાલબાદેવી રોડ, સુખધ, નં. ૨.

આ બુલા ન

બાળકોને
નિરોગી
અને
તંદુરસ્ત
રાખે છે.

બાળકોને
મુંદર
અને
મજબુત
બનાવે છે.

સોલ એજન્ટ :— બી. એ. એન્ડ પ્રૌધર્સ

૭૨, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨ :: ૨-૩, કલાઈવ રો, કલકત્તા.

.....આયો કેડિયલ.....

શ્રીઓનાં
ગર્ભશાયનાં
તથા
દરેક જાતનાં
ગુપ્ત દર્દો
ના બુદ્ધ દરે

શ્રીઓની
શક્તિ
સંતતિ
તથા
સૌંદર્ય માટે
અનુપમ

શ્રી૦ મહાદેવભાઈ દેસાઈ

સેવાક્ષેત્રથી અવગ રહેનારાઓ કરતાં કીર્તિની લાલસાએ પણ સેવાક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરનારાઓની સેવા કીંમતી છે પરંતુ જીવનની મહત્વાકાંક્ષાઓને કચડી નાખી સુખ અને આરામને અભરાઈ પર ચઢાવી મૂગી સેવા ખાતર સર્વસ્વનું બળીદાન આપનારાઓની સેવાની કીંમત જગતનો નિષ્ણાત કવેરી પણ આંકી શકવાનો નથી. રાષ્ટ્ર સેવાના ખપ્પરમાં ભગ્નપાઈ ગયેલા બત્રીસ-લક્ષણા પુત્રોમાના એક તે શ્રી૦ મહાદેવભાઈ દેસાઈ જેમણે પૂ. મહાત્માજીના પવિત્રચરણોમાં "જીવન સમર્પણ"ના પૂખ્તો પધરાવ્યાં છે.

એમનો જન્મ દીહેણુના નાના ગામડામાં અનાવિલ બ્રાહ્મણ ગણિમાં થયેલો. વિદ્યાર્થીજીવન યશસ્વી હતું, સુદ્ધિપ્રભાવ ત્યારથી પ્રસરેલો. બી. એ., એવએવ. બી. બન્યા અને વકીલાત જમાવી. જે કે સીધા સરળ અને સાદા સ્વભાવના માણસ માટે એ વિકટ પ્રશ્ન જ કહેવાય.

સેવાભાવનાની ધગશથી રાષ્ટ્રસેવાના ક્ષેત્રમાં દોરવાયા. એમની પ્રતિભા અને સુદ્ધિએ દેશનાયકોના દીલ જીત્યા. પૂ. મહાત્માજી પણ આકર્ષાયા. હિંદુ, ગોરા અને આકર્ષક મુખમુદ્રાવાળા શ્રી૦ મહાદેવભાઈ મહાત્માજીના ખાનગી મત્રી બની રહ્યા.

એમના અંગ્રેજ અને ગુજરાતી પત્રકારિત્વના સૌએ પાન

કર્તા હશે. મોહક સચોટ પ્રાણુવાન અને ભાવનાભરી લેખનશૈલિ, ' નવજીવન, યંગમન્ડીઆ, ઈન્ડીપેન્ડન્ટ તથા હરિજન ' પત્રોના એમના સંચાલનથી જનતા અજ્ઞાત નથી. તેઓ ઉત્તમ અનુવાદક પણ છે. મહાત્માજીને એ ઉત્તમ સાથી મળ્યા છે.

હોમરૂલ લીગની ચળવળમાં તેમજ ૧૯૨૧-૩૦ તથા ૩૨ ના મહાસલાના આઝાદીના સંગ્રામમાં કંપલાવી એમણે અનેક વેળાએ સમગ્ર બોગવી છે. મહાત્માજી સાથે સફરોમાં, ઉત્તરગરાઓમાં તથા મુસ્લિમીયો સંબંધોમાં તેમણે અવિરત પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે. વિશ્વની મહાન વિભૂતિના સાનિધ્યમાં રહેવા છતાં આડંબર કે અભિમાન દાખવ્યાં નથી. સૌમ્ય અને શાંતમૂર્તિ મહાદેવબાઈ.

શ્રી ૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“ .....પરંતુ લાગણ્ય કરવામાં તેમને ભય લાગતો હતો. લોકો મમલ બોલાશે કેવી રીતે ? તેમના હૃદયમાં ચંકા હતી..... ડો. સમુ તેમના પર મુગ્ધ થયા અને ચુપી લીધા. ”

પં. જવાહરલાલ નહેરૂના રૂબાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ | એન એમ. ત્રિપાઠી

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રી-સેસ રેફીટ કાલબાદેવી, મુંબાઈ.

શ્રી૦ અમૃતલાલ વી. ઠક્કર

કેટલાક કેવળ સેવાભાવે જ સેવાક્ષેત્રમાં
અંપલાવે છે તો કેટલાક કીર્તિની લાવસાએ. કીર્તિની લાવસાએ થયેલી
સેવાઓ સંગીન તથા ચિંગળવ હોતી નથી. દક્ષર 'બાપા'ની સેવાઓ.

માટે ગમે તે વ્યક્તિને પ્રશ્ન પૂછા. સૌના મુખ
માંથી એક જ શબ્દ સંચો, “ નિસ્વાર્થ ”

એ હકર 'બાપા'નો જન્મ ૧૮૬૬ની સાવના નવેંબર માસની ૨૬મી તારીખે બાવનગર ખાતે લોહાણા મેમમાં થયો હતો. એમના પિતાશ્રી વિદ્યવાસ લાવજી હકરની બાવના પોતાના પુત્રોને ઉચ્ચ શૈક્ષણિક આપવાની હતી. પુત્રો પિતાની ઇચ્છાને અનુકૂળ થયા. ગરિબ પિતાને બોલ્દમાંથી બને એટલા

અચાવી લઇને શ્રી૦ અમૃતલાલ વી. દક્કર એલ. સી. ઈ. થયા.
સોદાણા કોમમાં તેઓ પ્રથમ ટ્રેન્યુએટ તથા એન્જનીયર.

અણુતર પૂઠ થતા તેઓ વડવાણ રાજ્યમાં એંછનીયર તરીકે નોકરીમાં જોડાયા. આ પછી પોરમંદર, આફ્રિકામાં કેન્યા-યુગાંડા રેલ્વે, સાંગલી રાજ્ય અને મુંબઈ ખાતે મ્યુની. કોંગ્રેસેશનમાં ચદતા દરજ્જે નોકરીમાં જોડાયના. ૧૯૧૪ માં તેઓ સર્વેટસ ઓફ ઇંડીઆ સોસાયટીમાં આજીવન સેવાનો બેંચ લઈ જોડાયા. વરસોની તમન્ના પાળી પડી.

સાંસારિક જાળમાં પણ હવે ગહી ન હતી. પ્રથમ પત્નીના

અવસાન બાદ પિતાના આગ્રહથી બીજી વાર લગ્ન કર્યાં પરંતુ તે પછી બે વર્ષમાંજ મૃત્યુ પામી અને ત્રણ વર્ષ પછી પિતાશ્રી.....
 સેવાનો માર્ગ મોકળો થયો. ઠક્કર બાપા ગાવા લાગ્યા.....

બહું થયું ભાંગી જંગળ,
 સુખે બજરુ શ્રીગોપાળ.

સેવાભેષ ધારણ કર્યા પછી એમણે ભારતવર્ષના દીન, દરિદ્ર અને દલિતોની સેવા બાળવી, શૂક્રંપ, દુષ્કાળ, રેલ વિગેરે કુદરતના કોપના ભોગ બનેલા બાંધવોની બહારે ધાયા, અનેકવિધ મુશ્કેલીઓનો સામનો કરીને પ્રમાણિકપણે માનવધર્મ અદા કર્યો.

એ વાતને આજે વર્ષો વિસાં. ૨૫ વર્ષની સેવાઓની કદર થઈ. ઠરઠર તેમની ૭૧ મી જયંતિ ઉજવાઈ. મુંબઈની જનતાએ તેમનો બાવબીનો સત્કાર કર્યો. એ ઉત્સાહનાં દ્રશ્યો...એમને અપૂર્ણ થયેલા ફૂલહાર અને ચેલીઓ...જનતાનો હૃદયપ્રેમ...હજીએ તાગ છે. પૂ. મહાત્માજીએ એમની સેવાઓ પર વધુ પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેર્યાં.

નિઃસ્વાર્થ સેવા, નિરાડંબર વર્તન અને ત્રેમાળ સ્વભાવના સુમેળે-નિઃસંતાન હોવા છતાં-શ્રી૦ અમૃતલાલ, વી. ઠક્કરને " ઠક્કર બાપા " બનાવ્યા.

ભારત ફરનીયર વર્કસ

છેલ્લામાં છેલ્લી ઢળના ટકાઉ તથા સુશોભીત

—: સરનામું :—

ઓપેરા હાઉસ ટ્રામટરમીનસ, મુંબઈ નં. ૪

સ્થાપના ૧૯૨૧

ટે. નં. ૨૫૩૦૯

દરબાર શ્રી૦ ગોપાળદાસ

સારતવર્ધના દેશી નરેશો સમક્ષ

જવાબદાર તંત્રનો પ્રથમ આદર્શ રજુ કરનાર દરબાર ગોપાળદાસના નામથી, તેમના ત્યાગથી હિંદીઓ અપરિચિત નથી.

તેમનું 'ખર' નામ દરબાર ગોપાળદાસ નથી પરંતુ રાષ્ટ્ર, પ્રાંતિક અને ઢસભી ગાદીના દરબાર સ્વ. બંબાઈદાસને પુત્ર ન હોવાથી તેમણે પોતાની પુત્રી શ્રીમતિ સમજીઆના સૌથી નાના પુત્ર શ્રી૦ ગોરધનભાઈ કાશીભાઈ દેશાઈને દત્તક પિતા અને ત્યારથી તેઓ દરબાર ગોપાળદાસ કહેવાયા.

વિદ્યાર્થી જીવનથી જ તેમને ગરિબો તથા ઉડો પ્રેમ હતો. એક વખત તેમના પેતાશ્રીએ તેમને ગોરમહારાજને બિડા આપવા લાંચ રૂપિયા આપેલા; જે પૈસા તેમણે એક ગરિબ વિદ્યાર્થીને માપી દીધા. તેઓ સ્વભાવે સ્વતંત્ર, મોજીલા અને શોખીન છે. વિદ્યાર્થી જીવનમાં તેમને અત્યારની કેળવણીમાં કેવળ ગુલામી માનસનું જ દર્શન થતું.

૧૯૦૭ માં સુરત ખાતે ભરાયેલા અખિલ હિંદ મહાસભા મધિવેશનથી તેમના હૃદયમાં દેશપ્રેમની ચસાત્ર ચેતી. ગાદીનો તાલ ઉતરતો ગયો અને રાષ્ટ્ર તથા જનસેવાની ભાવના જાગી. ૧૯૧૦ માં તેઓ ગાદી પર આવતાં પ્રખર જવાબદાર તંત્ર અર્પણ થઈ, નોકરીઆત વર્ગમાંથી લાંચરૂસ્વત અને ખૂશામતની પ્રથાને

નાશુદ કરી એમની લોઠપ્રિયતા વધતી ગઈ તેમ તેમ મગકારની આખ તેમના પર વધુ ગતી મળી

રાજકોટમાં ના. ગવરનર પૉર્ડ ડિર્કિંગનો દુન્યાર ભરાયો તેમાં તેમને ચેતવણી મળવા છતાં શુદ્ધ ખાદીના પોતાકમાં દાગરી આપી અને વહવાણુ ખાતે પૂ મહાત્માજીની સભામાં ફગતી એળીમાં તેમણે પોતાના પગનો સોનાનો જડો તોડો કાઢી આપી દીધો, મહાત્માજીના પૂર્ણ અનુયાયી બની ગયા. સરકારને તક મળી અને દગ્ગા ને ગાદી વિહોણા બનાવ્યા આદર્શ ત્યાગ

૧૯૨૧-૩૦-૩૨ ની સાનના વાત્ગાર મત્રામોમાં દરબારશ્રીએ આપેલો આત્મભોગ તથા ભોગવેલી સમગ્ર સોનાના પારણામાં ઝૂનતા શાહગદા સમુ જીવન ગુજરતા ધનિકો સમક્ષ દ્રષ્ટાત બની રહેશે, રાષ્ટ્રપ્રેમનો પ્રગણા બની રહેશે.

હરિપુરા મહાસભા અધિવેશનના અગત પ્રમુખનું માન ગુજરાતે તેમને આપી તેમની ચોગ્ય કદર કરી

રાત્યકર્તા થવાને બદલે જનસેવક બનવાનું વધુ પસંદ કરનાર દરબાર ગોપાનદાસનું જીવન અને આત્મભોગ આઝાદ દિલના ઇતિહાસમાં સૂવર્ણાક્ષરે લખાઈ રહેશે રાષ્ટ્રિય પ્રયાગ અને એકુત સેવા એજ સર્વસેવ

શ્રી મોક્ષવદનગાય દેસાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

‘ અને એવા પશુ પ્રમંગ આવી ગયો કે કસ્તુરબાને મહાત્માજીએ પિંચેર વળાવ્યા ” ૮—પૂ મહાત્માજીના રેખાચિત્રમંદી

વાંચો આઝાદીના આશોકો

એન. એમ. ત્રીપાઠી | સી. જમનાદાસ | આર. આર શેઠ

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ; કાલ્યાણેવી, મુબમ

શેઠ શ્રી૦ મહતલાલ ગગલભાઈ

જગત જોટણું હૃદય વિશાળ છે, પરંતુ મનુષ્યમાં સ્વાર્થ પેદા થયો ત્યારથી જેમ હૃદય તેમ જગત પણ સંકોચાતું ગયું.

જગતના ભાગલા પડ્યા અને ખંડો પડ્યા, ખંડના ભાગલા પડ્યા અને રાષ્ટ્રો બન્યાં. રાષ્ટ્રના ઢુકડે ઢુકડા થયા; દેવળ એક દિંદ દેશમાં પકર રાખ્યો છે. આમ વિશાળ હૃદયનું પણ થયું; વિશ્વખંઠત્વની ભાવના પરથી રાષ્ટ્રિય, રાષ્ટ્રિય પરથી જાતિય અને જાતિય પરથી જાતિય અને જાતિય પરથી કોડુંગિય ભાવના મનુષ્યના હૃદયમાં જાગ્રત થવા લાગી છે. બૃહદે “હું” શબ્દમાં જગત સમાઈ ગયું. આ વર્તમાનકાળની સામાન્ય માનવ મનોદશા.

પરંતુ શેઠ શ્રી૦ મહતલાલ ગગલભાઈનું હૃદય એવું સંકુચિત નથી, એમનું હૃદય તો વિશાળ છે; લાખોની સખાવતો, સાર્વજનિક છે.

એમનો જન્મ ૧૮૭૩ ની સાલના જુન માસની ૨૨ મી તારિખે અમદાવાદ ખાતે કડવા પાટીદાર જાતિમાં થયેલો. એ વખતે એમના પિતાશ્રી સાધારણ સ્થિતિના, ગાંડમાંડ ગુજરાતી, પાંચ ચોપડી પુરી કરી ત્યાં તો પિતાએ પુત્રને પોતાના ધંધામાં ઘસડી ફીધો. શ્રી૦ મહતલાલ શેઠને દર પુનમે ડોકાર ખાતે બરાતા, મેળામાં

કાપડના તાકા લઈને વેચવા જવું પડતું; દુકાનનું કામ પણ જાતે જ સંભાળતા. પંદર વરસો આમ વિતાયાં.

મહત્વાકાંક્ષાને સીમા નથી હોતી પરંતુ વેને પરિપૂર્ણ કરવાની માનવજાતમાં તાકાત જોઈએ. પરિશ્રમે કાપડની દુકાન ચલાવતા શેઠશ્રીને મિલની નોકરી મળી અને તેમાંથી મિલમાલિકા બનવાના કોડ થયા; પ્રયાતન અને પ્રભુકૃપા. “ શૌરોક મીત્ર ”ના ૧૯૦૭ માં એન્ટ બન્યા; લાગ્યોદયનું મંગળાચરણ અને સાર પછી તેઓશ્રીએ અમદાવાદ ખાતે, શૌરોક સિપિનિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કું. લીં સુરત ખાતે સુરત કોટન સિપિનિંગ એન્ડ વિવિંગ મિલ્સ લીં મુંબઈ ખાતે ન્યુ ચાઇના મિલ્સ લીં રટાન્ડર્ડ મિલ્સ કું. લીં તથા ઈન્ડિઅન ટિલ્ડરિંગ ડાઇમ એન્ડ ટ્રિન્ડીંગ વર્ક્સ લીં તથા કલકત્તા ખાતે ગગલભાઈ જ્યુટ મિલ્સ લીં ની સ્થાપના કરી છે. જે છેલ્લામાં છેલ્લી ઢળના જડા તથા ઝીણા મુતરના ટકાઉ કાપડ માટે મશહૂર છે. આ ઉપરાંત તેઓશ્રી આફ્રિકા તથા હિંદની અન્ય મિલો, ખાંડ તથા રાષ્ટ્રિય વહાણવટાંના ઉદ્યોગમાં હિત ધરાવે છે. ભાગ્યનાં દ્વાર ઉઘાડી લક્ષ્મીજીએ વાસો પૂર્યો.

આ ઉપરાંત હિંદી વહાણવટાંમાં તેમ જ અન્ય હિંદી ઉદ્યોગોમાં તેઓ ભારે રસ ધરાવે છે એટલું જ નહિ પરંતુ ઉંડું રાષ્ટ્રાભિમાન પણ ધરાવે છે.

સેંકડોપતિ, હજારોપતિ, લાખોપતિ અને તેમાંથી શેઠશ્રી મહત્તલાલ કરોડપતિ બન્યા છે. એમની પૂંજી સ્વજનોના ઉપભોગ માટે નથી. સાર્વજનિક સંસ્થાવતોમાં લાખોનો ફાળો છે. સંસ્થાવત કરતાં કદિએ આપણાઈ કાંધી નથી. આદર્શ નમ્રતાં.

અમદાવાદ ખાતે એમના માતૃશ્રીના નામ પાછળ શ્રીં જમનાબાઈ સરસ્વતિ મંદિર, પિતાશ્રીના નામ પાછળ મીરજ ખાતે ગગલભાઈ હોલ, કલોલ તથા દેવગઢ ખાતે મહત્તલાલ ગગલભાઈ

સાર્વજનિક હાઇસ્કૂલના મહાનો, કાશી ખાતે ભાપણ હોલ, તથા ૨૧. પુત્ર શ્રી૦ પ્રાણસુખલાલના નામ પાછળ મુંબઈ ખાતે પ્રાણસુખ-લાલ મહત્કાલ હિંદુ સ્વર્ગોગ બાય વિજેરે અનેક સખાવતો ગનણીતી છે.

ધંધામાં પ્રમાણિકતા અને રહેણી કરણીમાં સાદાઈ છે. ૨૧માવે શાંત, રમુજી તથા માયાળુ છે. નિરાડંબરી વર્તન એમની મહત્તામાં વધુ ઉમેરો કરે છે. વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ એમની તેજસ્વિતા સખી વ્યક્તિ પર પ્રભાવ પાડવા શક્તિમાન છે. શુદ્ધ જીવનનું પ્રતિબિંબ હશે.

પિતાશ્રીના પગસે શ્રી૦ નવીનચંદ્રભાઈ તથા શ્રી૦ બગુભાઈની કીર્તિ વધુ ઉજવળ બનો ! સમાજ સેવા માંજે છે.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“ .....કારાવાસની ગોઝારી કોટલીઓ એમને ન અઠળાવી શકે; ન’ મુંબઈની શકે. લાઠીમારો, ગોળીમારો કે જોખના ધડાકાઓ એમને ન મુઠવી શકે; ન ટરાવી શકે. આઝાદીનો ફંસીનો મથિડો એમને ન થથરાવી શકે; શત્રુ હંકાવી શકે. ”

—વલ્લભાઈ પટેલના રેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

એન. એમ. ત્રીપાઠી | સી. જમનાદાસ | આર. આર. શેઠ

—: મુખ્ય એજંટો :—

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબાદેવી, મુંબઈ.

દિવાન બહાદુર કૃષ્ણલાલ ઝવેરી

ગુજરાતના વિદ્વાન સાક્ષર અને સમાજના મૂંગા સેવક દિવાન

બહાદુર કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીનો જન્મ ભરૂચના મોઢ વણિક જાતિના ખાનદાન કુટુંબમાં ૧૮૬૮ ની સાલના ડિસેમ્બર માસની ૨૦ મી તારિખે થયેલો.

એમનું વિદ્યાર્થી જીવન ભરૂચ, સુરત, ભાવનગર તથા મુંબઈમાં વિતેલું. જ્યાંથી તેઓ એમ. એ., એલ.એલ. બી. ની પરિક્ષા પસાર કરી વકીલ બન્યા. વિદ્યાર્થી જીવન ઉત્ત્વળ હતું. જે દરમિયાન

તેમણે અનેક ઈનામો, પ્રમાણપત્રો તથા સુવર્ણચંદ્રકો મેળવ્યા હતા. મુંબઈની વડી અદાલતના ન્યાયાસને બિરાજવાળું માન તેમણે સંપાદન કર્યું છે. ઉપરાંત અનેક દેશી રાજ્યોના સલાહકાર હોવાનું માન આજ પર્વત ધરાવે છે. હૃદયની ધગશ અને સેવાભાવના એ વૃદ્ધાવસ્થા છતાં મંદ પડવા દીધી નથી.

તેઓ ગુજરાતના મૂઠીબર વિદ્વાન સાક્ષરોમાં અગ્રસ્થાન ભોગવે છે. મહાન કેળવણીકાર તથા સમાજસેવક છે. અનેક મદત્વની સામાજિક, કેળવણી તથા સંસ્થાઓની વ્યવસ્થા સમિતિઓમાં પ્રમુખ તરીકેનો ઓદો ભોગવતા આવ્યા છે.

અંગ્રેજી ગુજરાતી તથા પર્શીઅન સાહિત્યો અને ઐતિહાસિક વિષયોના ઉંડા અભ્યાસક છે.

ગુજરાત એમને માટે મમરૂબ છે.

શ્રી૦ ઉછરંગરાય ઢેખ

૨૧ જસ્થાનોના પ્રતિદાસમાં ગજગોદ-
ની " જવાબદાર તંત્ર " માટેની લડત યાદગાર સ્ફેશ. જેમાં પૂ.
મહાત્માજી, પૂ. કમુરખા તથા સગદાર વલ્લભભાઈ પટેલને દરમ્યાન-
ગીરી કરવી પડી હતી. એ લડતનું સુકાન
સંભાળનારા તથા જનતામાં જાગૃતિ આણનાર
તે શ્રી૦ ઉછરંગરાય નવલસંકર ઢેખર.

વિદ્યાર્થીજીવન યશસ્વી હતું અને તે
દરમ્યાન તેઓ વિદ્યાર્થીઓની પ્રવૃત્તિઓમાં
આગળ પડતો ભાગ લેતા. તેમણે ૧૯૨૭-૨૮માં
વકીલાત શરૂ કરી. હુંક સમયમાં અન્ય અમ
વકીલોની હરોળમાં આવી ઉભા, સારી,
કમાણી પણ કરી.

૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસભાની લડતમાં પૂર્ણ મદકાર તથા
સક્રિય ફાળો આપવાની તૈયારી કરી હતી પરંતુ મંજૂરો પ્રતિકૂળ
નિવડ્યા. ઉરની ઉર્મિ ઉરમાં સમી.

ત્રણ ચાર વર્ષથી તેમણે વકીલાત પડતી મૂખી રાખે તથા
જનસેવાનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે આદર્શ ભાવના.

રાજકોટની જવાબદાર રાજતંત્રની ગત લડતના તેઓ સુકાની
હતા અને લડતને યશસ્વી દોરવણી આપી હતી. મત્તાવાળાઓના
પીઠ પાછળના ધાથી તથા કાળા કાવાદાવાથી એ લડત નિષ્ફળ
નિવડી છે. વિજય પરાજયમાં ફેરવાયો છે. છતાં આ લડતથી

જનતામાં જનઅતિના પૂર આપ્યાં. મહિલાઓ જેઓ અત્યાર સુધી ચાર દિવાલો પાછળ જકડાયેલી હતી તેઓ સેવિકાઓ બની જંગમાં પડી. જનતાને લડતની તાલીમ મળી.

શ્રી૦ ઢેઝરભાઈ સ્વભાવે શાંત તથા ગંભીર છે. અત્યારે તેઓ મહાસભા તથા જનસેવાની પ્રવૃત્તિમાં પરોવાય ગયા છે અને તેમાં જવાબદારીભર્યું સ્થાન ભોગવે છે. કાદીઆવાડ રાજકીય પરિવર્તના તેઓ મંત્રી છે. પ્રમાણિક નિષ્પાલસ તથા કર્તવ્યપરાયણ છે.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેસાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

સાળાઓ તેમને જાદોખાના જેવી લાગતી.....રવિન્દ્રનો કલ્પના ઘોડો ખીછ દિશાએ હડતો.....ધણી વેળાએ ફરીઆદો થતી કે રવિન્દ્રનાથ સાળામાંથી બાગી થયા છે.

“તમે ન્હાના હતા ત્યારે શું કરતા હતા ?” રવિન્દ્ર ફરીઆદોનો જવાબ વાળતા.

—કપીવર દાગોરના કૈષ્કાધિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી | આર. આર. શેઠ

—: મુખ્ય એજન્ટ :—

પ્રી-સેસ સ્ટ્રીટ; કાલિયાદેવી, મુંબઈ

શ્રી૦ ચીમનલાલ ચીનોધ

યુ.સ્ત મદાસભાવાદી તથા સુરત
જીલ્લામાં રાષ્ટ્રીય ચળવળોનાં પૂર

રેલાવનાર શ્રી૦ ચીમનલાલ જીવીલદાસ ચીનોધનો જન્મ ૧૮૮૪ ની
સાક્ષમાં સુરત ખાતે ખાનદાન તથા સરકારી કુટુંબમાં થયેલો.

ગરિબ અવસ્થા એટલે વધુ કેળવણી લઈ ન શક્યા અને
પિતાના ધંધામાં જોડાઈ ગયા. મદાસભાની
પ્રવૃત્તિની અસર તેમના પર ન્હાનપણથી જ
થયેલી. ૧૯૦૪ માં સર હેનરી કોટનના
પ્રમુખપણા હેઠળ મુખ્ય ખાને ભગવત
મદાસભાના અધિવેશન પ્રસંગે તેઓએ
પ્રતિનિધિ તરીકે હાજરી આપેલી. ૧૯૦૯ માં
સુરત ખાતે મળેલા મદાસભાના અધિવેશન
પ્રસંગે તેઓ સ્વાગત સમિતિના મંચ
તથા સ્વયંસેવક દળના વડા હતા. આ અધિવે-
શનના પ્રમુખ સર રાસગિદારી ધોપની ઇાવણી પણ તેમની
દેખરેખ હેઠળ હતી.

આ પ્રસંગથી તેઓ સર રાસગિદારીના અંગેનાં આગ્રહ
જે તેમનાં મરણ પર્વત જળવાઈ રહ્યો હતો. દક્ષિણ રોડેસીઆના
હિંદીઓની હાલતની તપાસ માટે સર રાસગિદારીએ તેમને
આફ્રિકા મોકલ્યા હતા. તેઓને એમનામાં વિશ્વાસ તથા સહલાવ
હતો. માંદગીના છેદને તબક્કે પણ તેઓ શ્રી૦ ચીનોધને વીસારી

શકયા ન હતા અને તેમને પોતાની પાસે બોલાવેલા તથા ઉપદેશ આપેલા કે " પૂ. મહાત્મા ગાંધીજીના અનુયાયી થઈ રહેજો. તેમની દોરવણીમાં વિશ્વાસ રાખજો.

શ્રી૦ ચીનોઈ શિસ્ત અને સંયમના પૂજારી છે. મૂંગી સેવા એજ એમનું ધ્યેય છે. એક સૈનિક તરીકે જ્યારે પણ મહાસભાનો હુકમ મળે ત્યારે સેવાકાર્યમાં મૂંઝાઈ જવા તત્પર રહે છે.

૧૯૨૧ માં અસહકારની લડતમાં તથા ૧૯૩૦-૩૨ ના આઝાદી યજ્ઞમાં સુરત જીલ્લામાં અન્ય કાર્યકરો સાથે ફરીને જાગૃતિ અને રાષ્ટ્રિયતાના પૂર રેલાવેલાં તથા તે દરમિયાન અનેક જોશ-યાત્રાઓ તથા દંડ બોગવેલો.

હિંદુ-મુસ્લિમ રમખાણ તથા ગિહાર ધરતીકંપ દંડ પ્રસંગે ભારે સેવાઓ બજાવેલી. ઠાઠ્ઠાપુરના મરહુમ મહારાજાએ મિલ ઉભી કરવા તેમને જમીન આપી પરંતુ એ જમીન પર ખેતી કરતા ખેડૂતોનાં આકંઠ જોઈ તેમના શોષણ પર માથેતુમ્મર થવાની લાગણી જતી કરેલી.

એમનું જીવન રાષ્ટ્રિય, સામાજિક તથા કેળવણી સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયતું છે અને તેની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ પોતાની મૂંગી સેવાઓ સમર્પી રહ્યા છે. સાદાઈ, નમ્રતા અને વિનય તેમનામાં છે. જનસેવા ખાતર ફના થવાની તાકાત તેમનામાં છે. આઝાદીની યજ્ઞવેદી પર જાનની કુરબાની આપવાની તમન્ના તેમનામાં છે.

સુરત જીલ્લાના લોકપ્રિય આગેવાન અને મહાસભાના સાચા સૈનિક.

ભારત

ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લીમીટેડ

૧૯૩૯ ના વર્ષ દરમિયાન

રૂપિયા ૨ કરોડ ૮ લાખ
કરતાં વધુ રકમનું

સંગીન, ધરખમ અને નહું બીજાને સુર કરે છે.

હિન્દી વીમા કંપનીઓમાં આગેવાન
વીમા કંપની તરીકે

તે સર્વમાન્ય જાહેર થઈ ચુકેલી છે.

તા. ૨૧ મી ડિસેમ્બર ૧૯૩૮ ના રોજ પુરા થયેલા
પાંચ વર્ષના કરવામાં આવેલા વેલ્યુએસનતા

<p>આખી હાંકીના વિમાની પોલીસી ઉપર રૂ. ૨૨-૮</p>	<p>પરીણામે જોનસના અગાઉના દર કાયમ રાખવામાં આયા છે.</p>	<p>હયાત હાંકીના વીમાની પોલીસી ઉપર રૂ. ૧૭-૮</p>
---	---	--

શાખાઓ હિન્દલસમાં છે.

ચેરમેન :

શેઠ રામકૃષ્ણ દાલમીઆ

ડીરેક્ટર-ઈન-ચાર્જ :

રાજેન્દ્રકુમાર જઈન

ગમતી નિરંકુશ આવી કડક અને હમનભરી પરિસ્થિતિમાં પ્રથમ તો શ્રી૦ ગોકુલદાસબાબડાસે હરિજન, ખેડુત તથા ગરિબો માટે રાહ-તનાં કાર્યો ઉપાડ્યાં. એ કાર્યો પાછળ તેમણે હમ્મરો રૂપિઆનો શ્રાવો આપ્યો. સેવાભાવનાના બિજ ને હજી સુધી હૃદયમાં દટાયેલાં હતાં તેને વિકાસ મળ્યો.

પૂજ્ય મહાત્માજી “ તિલક સ્વરાજ ફંડ ” અર્થે જ્યારે હિંદના પ્રવાસે હતા ત્યારે તેમને પોતાના બે મિત્રો સાથે પટણા ખાતે જઈ માંડવી-કચ્છ આવવા આમંત્રણ આપ્યું. જેનો મહાત્મા-જીએ સ્વી-

કાર કર્યો.
મહાત્માજી
કચ્છ-માંડવી
આવતાં તેમ-
ની હરિજન
પ્રવૃત્તિઓને
લક્ષને ત્યાંની
જનતાએ તે-
મને પુરો સહ-

કાર ન આપ્યો.
બધકે અપ-
માનો પણ
કરેલાં. આવા
કેશોડા સંજ્ઞે-
ગામાં રૂપિ-
આ પચ્ચીસ
હમ્મર ઉધરા-
વી શ્રી૦ ગોકુ-
લબાબડાસે મ

હાત્માજીના ચરણે ધર્યાં જેમાં તેમના શ્રાણોનો પણ સમાવેશ થાય છે. આ પ્રસંગે ખાદીપ્રચાર તથા હરિજનઉત્કર્ષ માટે વધુ રૂપિઆ ત્રીસ હમ્મરનો શ્રાવો પોતાની જાતે અનામત કાઢવાનું પણ મહાત્માજીને વચન આપ્યું. ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ફંડ, બિહાર ધરતીકંપ ફંડ તથા દુબકાળ રાહત ફંડો પ્રસંગે તેમણે બારે જાહેરમત ઉઠાવી હતી; કોમતી સેવાઓ અર્પી હતી.

૧૯૩૦-૩૨ ના મુક્તિસંગ્રામમાં ભાગ લેવા તેઓ આફ્રિકાથી આવ્યા હતા અને ધારાસભ્યાની ધાડમાં ભાગ લેતાં તેઓ

શ્રી૦ ગોકુળદાસ ખીમજી બાબડાઈ

કચ્છ-માંડવીની અમલદારશાહી

સામે પ્રચંડ બળવો તથા પોકાર હિંસાવાન શ્રી૦ ગોકુળદાસ ખીમજીનો જન્મ સગમગ ૧૯૮૦ની સાલમાં આફ્રિકા ખાતેના મલ્લાન બાટીઆ વેપારીને ત્યાં થયો હતો. પિતાશ્રી ધર્મપરાયણ તથા સેવાવૃત્તિના હતા. જેમના જીવનની અસર પુત્ર પર પડી અને એ પુત્ર સાચો જનસેવક બન્યો.

બાળસમયના પરિણામે તેઓ વધુ અભ્યાસ ન કરી શક્યા. ૧૬૨ વર્ષની ઉંમરે તેમણે શગડની પેઢી જમાવી અને પછી કચ્છ-માંડવી ખાતે કાપડનો ધંધો શરૂ કર્યો. ત્યારે બાદ વેપારનો વિકાસ થવા માંડ્યો અને નિઝામ રાજ્યમાં રૂના વેપારમાંથી મિલ્લમાશીક બન્યા. સારો પેસો પેદા કર્યો. પાછળથી

કુડુંબના માણસો માંડવી અને રાગોથી પિડાતાં તેમણે નિઝામ 'છોડયું' અને ધંધામાંથી નિવૃત્ત થયા; કચ્છ-માંડવી માદરવતનમાં આવી રહ્યા.

આ પ્રસંગે ખીમજી દેશીરાજ્યોની જેમ કચ્છ-માંડવીનું રાજકીય ક્ષેત્ર રેંધાયણું હતું; જનતાની કનડગત થતી તથા અમલદારશાહી પ્રવર્તતી; આજે પણ પ્રવર્તે છે પરંતુ હવે જનતા જાગ્રત બની છે; દમન સામે પોકાર હિંસાવાની તાકાત આવી છે બે કે આખરે સત્તા એ તો સત્તા જ છે અને તે પણ સામ્રાજ્યશાહીને

ગમતી નિરંકુશ. આવી ઠડક અને દમનભરી પરિસ્થિતિમાં પ્રથમ તો શ્રી૦ ગોકુલદાસબાપએ હરિજન, ખેડુત તથા ગરિબો માટે રાહ-તનાં કાર્યો ઉપાડ્યાં. એ કાર્યો પાછળ તેમણે હજારો રૂપિયાનો ફાળો આપ્યો. સેવાભાવનાના બિજ ને હજી સુધી હૃદયમાં દટાયેલાં હતાં તેને વિકાસ મળ્યો.

પૂજ્ય મહાત્માજી " તિલક સ્વરાજ ફંડ " અર્થે જ્યારે હિંદના પ્રવાસે હતા ત્યારે તેમને પોતાના બે મિત્રો સાથે પટણા ખાતે જઈ માંડવી-ઠગલ આવવા આમંત્રણ આપ્યું. જેનો મહાત્માજીએ સ્વીકાર કર્યો.

મહાત્માજી ઠગલ-માંડવી આવતાં તેમની હરિજન પ્રવૃત્તિઓને લઈને ત્યાંની જનતાએ તેમને પુરો સહ-

કાર ન આપ્યો. બલકે અપમાનો પણ કરેલાં. આવા કહેણ સંજોગોમાં રૂપિયા પચ્ચીસ હજાર ઉધરાવી શ્રી૦ ગોકુલદાસબાપએ મ-

હાતમાજીના ચરણે ધર્યાં જેમાં તેમના ફાળાનો પણ સમાવેશ થાય છે. આ પ્રસંગે ખાદીપ્રચાર તથા હરિજનઉત્કર્ષ માટે વધુ રૂપિયા ત્રીસ હજારનો ફાળો પોતાની જાતે અનામત કાઢવાનું પણ મહાત્માજીને વચન આપ્યું. મુજરાત વિદ્યાપીઠ ફંડ, બિહાર ધરતીકંપ ફંડ તથા દુષ્કાળ રાહત ફંડો પ્રસંગે તેમણે બારે જહોમત ઉઠાવી હતી; કીમતી સેવાઓ અર્પી હતી.

૧૯૩૦-૩૨ ના મુક્તિસંગ્રામમાં ભાગ લેવા તેઓ આફ્રિકાથી આવ્યા હતા અને ધારાસભ્યાની ધાડમાં ભાગ લેતાં તેઓ

મખત લાગીઆગના ભોગ બન્યા દતા. એ ધૂળઓમાંથી આરામ મળતા પુનઃ સત્યાગ્રહમાં પડ્યું મૂક્યું અને સુઝરાતના માતૃ તાલુકાના મરુખત્યાગ તરીકે નીમાયા. ત્યાં પણ તેઓ માગના ભોગ બન્યા દતા તથા જેતની સગા અપનાવી હતી. જેતમાંથી છુટતા તેમને બ્રિટિશ દિદમાંથી જગતગૃહ કુવામાં આવ્યા. લડત વધુ જોર પકડતા તેઓ પાછા મુંબઈ આવ્યા અને મુંબઈ પ્રાંતિક મદાસભા મંમિતિની બુદ્ધ મંમિતિના મરુખત્યાગ તરીકે નીમાયા. ચોપાટી પર બાપબુ કગતા ધરપકડ થઈ અને વીસાપુર જેતના મવા વર્ષ માટે મહેમાન બન્યા. ખડા સત્યાગ્રહી પત્રકમાં જુદાવસ્થા થવા છતાં તેમણે પોતાનું નામ નોંધાવી દીધું છે. માતૃભૂમિની આગ્રાદી મારે લડો! બાગક કે જુદ...એ મેનિક તે મેનિક છે.

શ્રી૦ ગોકુલબાઈ આજ વર્ષે થયાં કચ્છ-માંડવીના અમલદારોની આગ્રાદી મામે પણ લડત ચલાવતા આવ્યા છે. તેમણે અનેક અબજાઓને અમલદારોના અત્યાચારોમાંથી છોડાવી છે, નાકરની લડત ચલાવી છે, વિધવાઓના દક્ષ કુળાવનાર જડપીયાઓ મામે દિમનપૂર્વક લડતો ચલાવી છે અને કેટલીયે નિગધાગ અબજાઓને શ્વાસથી બનાવી છે અને તેમ કુવામાં અનેક પ્રમંગોએ અમલદારોના કાવાદાવાઓના ભોગ બની અપમાનો મળ્યાં છે ! મરુખતોના માર પડવા છતાં જગએ ડંખોકપણું બનાવ્યું નથી.

તેઓ “ વનરપતિ વિદ્યાન ” છે અને તેના પર “ વનરપતિ ચૃષ્ટિ ” નામનું પુત્રક રચ્યું છે જે માટે તેમને અનેક અભિનંદનો મળ્યાં છે. દેશ તેમજ વિદેશના ગાજકાગળના હિંસા અધ્યાસી છે. દિંદુ-મુઝલીમ એકતાના ઉપાસક છે. કચ્છની દગ્ગિન પ્રવૃત્તિના પિતા છે. ગાજીવ આનેવાન તથા મમાજમેવક છે. એમનું ધ્યાન કચ્છ-માંડવીને ત્યારે હતિદ્યમ રચાશે ત્યારે અમર રહેશે. જનતા આને એમને “ દાદા ”ના વ્દાનમોવા નામથી મંબોધે છે.

શ્રી૦ જગજીવનદાસ મહેતા

અમરેલીના સાચા પ્રજાસેવક તથા

મહાસમાના આદર્શ સૈનિક શ્રી૦ જગજીવનદાસ નારણદાસ મહેતાનો જન્મ ૧૯૧૮ ની સાલમાં ગરિબ છતાં મેવાભાવી કુટુંબમાં થયેલો. પિતાશ્રી સાદા અને સરકારી હતા જેમની અસર સંતાનો પર પડી છે.

અમરેલી તથા મુંબઈમાં મહાપતા મેળવી એન્યુએટ બન્યા અને મુંબઈના લેડી નાર્સકોટ હિંદુ ઓર્ફનેજમાં હેડમાસ્ટર તરીકે જોડાઈને નોકરીઆત જીવનની શરૂઆત કરેલી. નોકરી કરતાં સોશીઅલ સર્વિસ લીગની પ્રવૃત્તિમાં સેવા-શબ્દો આપતા. છ-સાત વર્ષો નોકરીમાં વિત્યા બાદ એમનું લક્ષ વેપાર તરફ ઢળ્યું અને મુંબઈ, કલકત્તા, કરાંચી, મદ્રાસ તથા મોરિશ્સ ટાપુનો પ્રવાસ કરીને વેપાર વિકસાવેલો. હિંદી વેપારી મંડળના જે દરમ્યાન સભ્ય પણ હતા.

વેપાર અને સમાજસેવા બે સાથે ન થઈ શકે એમ લાગતાં તેમણે વેપાર સંકેલી લઈ સેવા-ભાવનાને હૃદય સ્થાન આપ્યું અને અમરેલી જઈ રહ્યા. એમની સેવાભાવિક વૃત્તિને મુહુર્ધ્વ પત્ની સૌ. ત્રિવેણીબહેન અનુકુળ થયાં.

અમરેલીને પોતાની સેવા માટે તેમણે કેન્દ્રસ્થાન બનાવ્યું. રાજકીય, હરિજન, ખાદી, ખેડૂત વિગેરે પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાઈ

ગયા ઇંદ્રજીવેન્દ્રા, દુષ્કાળ, રેલસંકટ પાળીઆદ ધરતીક પ વખતે મહત્વની સેવા બજાવી, પીડાતી જનતાના સાચા સેવક તરીકેની ફજ્જ બજાવી. ૧૯૨૦ ના અસહકારમાં તથા ૧૯૩૦-૩૨ ના સત્યાગ્રહ સંગ્રામમાં પડતુ મૂકી જોવાનાઓ વેઠેલી. ૧૯૩૧ માં ગુજરાત વિદ્યાપીઠમાં જોડાઈને ઠાકા કાલેલકરની આગા મુજબ ગુજરાતના ગામડે ગામડે ફરીને શ્રમજીવી વર્ગના ધધા તથા મુશ્કેલીઓને લગતો અહેવાલ તૈયાર કરી પ્રસિદ્ધ કરેલો.

અમરેલી કપોળ બેડિંગ રુઢત તથા તેનું મકાન, અમરેલી કપોળ વિદ્યોત્તેજ ૬૩, અમરેલી સેવક મંડળ દવાખાનું, અમરેલી તથા લાગી હર્ગિજન મદીરો તથા વ્યાયામ મંડળની ગ્યાપના તેમની દીંમતી સેવાઓને આભારી છે વડોદરા રાજ્ય પ્રજામંડળ, હારી આવાડ ગજકીય પરિષદ, અમરેલી ગ્રામ સહકારી પરિષદ, અમરેલી શહેર મુધરાઈ, સૌગંદ્ર સેવા અમિતિ, શ્રીં સપાજી સહકાર સેવક સંઘ તથા ખેતીવાડી પેઢીના સચાનનમાં જવાનદારી બધી ઓદા ભોગવે છે.

વડોદરા ધારાસભાની છેની ચુટણીમાં ગણત હરિકાઈ તથા રાજ્યના અમનદારોના કહેવાતા કાવાદાવાઓ છતાં યશસ્વી ફત્તેહ મેળવી હતી પ્રજાપ્રેમની પ્રતીતિ મહાત્માજીના તખ્તીન ડાં જીવ ગજ મહેતા એમના ન્હાના ભાઈ થાય

શ્રીમતિ હિરાવતીબહેન દેસાઈ

પતિના પગલે મનગંગાનો ધોધ વહેવાવનાર શ્રીમતી હિરાવતીબહેન મનસુખલાલ દેસાઈનો જન્મ ૧૯૦૪ ની સાલમાં પુના ખાતે આવેલ સીરવલ નામના નાના ગામડામાં ગુજ્જર વણિક જ્ઞાતિમાં ગરિય પિતાને ઘેર થયેલો હતો બાળપણથી જ તેઓ ખંતિશી સ્વભાવનાં, સરેકારી અને વિશાળ વૃત્તિનાં હતાં. સાધારણ ગુજરાતી, મરાઠી તથા હિંદીનો અભ્યાસ કર્યો. પિતાની ગરિયાઈના કારણે વધુ શક્તિને વિકસાવવાનો અવકાશ ન મળ્યો.

સત્તર વર્ષની ઉંમરે એમનાં લગ્ન મુંબઈના મશહૂર શેરદલાલ સ્વં શેઠશ્રી મનસુખલાલ હમનલાલ દેસાઈ સાથે થયાં અને મુંબઈ આવ્યાં. એમના પગલે પતિની આર્થિક સ્થિતિ દિનપ્રતિદિન સુધરતી ગઈ. સાધારણ સ્થિતિમાંથી અસાધારણ સ્થિતિમાં પહોંચવા છતાં શ્રીમતિ હિરાવતીબહેનના સ્વભાવમાં તથા સાદાઈમાં પરિવર્તન ન થયું. ગરિય તેમજ તવંગર સાથે સમભાવ રાખી રહ્યાં એ એમના જીવનની વિશિષ્ટતા.

ધન પચાવવું સહેલું નથી. લક્ષ્મી આવે પરંતુ લક્ષ્મીનો નશો ન આવવા દે એવી વ્યક્તિઓમાંનાં એક સ્વં શેઠ મનસુખલાલ હતા. જાતે લક્ષ્મીનંદન બન્યા. જનકકન્યાશુ માટે જીવનની હેઠ્ઠી પણ સુધી એની એ જ સાદાઈ, નિરાડંબર અને માયાળુતા. જેમ ધનવાન બનતા ગયા તેમ સખાવતનાં દાર પણ્ય બોલતા ગયા. એમની સખાવતોના સંબંધમાં વાતનો પ્રસંગ

નીકળતા શેઠશ્રી મક્તનાન ગગવભાષના મુખભાષી એક જ શબ્દ સરી પડ્યો.. “ એમનો વૈસા પરાપકારના માર્ગે ગયો ” જગતમા જન્મ્યા અને જીવ્યાનુ સાર્યક

ગાંધીય, સામાજિક તેમજ કેળવણી વિષયક ક્ષત્રોમા એમની સખાવતો જાણીતી છે. ૧૯૩૦ની લડતમા તો એમનુ નિવામગ્ધાન સત્યાગ્રહની છાવણીના રૂપમા ફેરવાઇ ગયુ હતુ. મહાત્માની કારોનારી સમિતિની સમાયો તથા આગેવાનોની મત્રણાઓ એમને ત્યાં જ થતી જૂખ્યા તન્મ્યા સૈનિકની માવજત પણ અહિંઆ જ થતી શ્રીમતિ હિરાવતીબહેનના માયાળુ તથા સેવાભાવિ સ્વભાવને સૌને અનુભવ મળતો.

વિદ્યાર્થીઓ, વિદ્યાર્થીનીઓ, વિધવાઓ અને નિગધારોને હુગ્દ મેશ અહિંથી મદદ મળતી રહી છે. આ ઉપરાંત હોમીયો, વ્યાયામશાળાઓ, આમાજીવ સસ્યાઓ, બીલાશ્રમે વિદ્યાનયો વિગેરે દિશામા લાખોની સખાવતો જનતાથી અખણ નથી. સ્વં શેઠશ્રીએ તથા શ્રીમતિ હિરાવતીબહેને પોતાની જાત માટે ઠરઠસર કરી નથી. પત્ની પોતાનો વ્યર્થ વચ્ચે ન આણુતી, પતિની ધ્રિષ્ટાને અનુકુળ થતી.

આશુદ્ધ એતીવાડી વિદ્યાપીઠ માટે શ્રીમતિ હિરાવતીબહેને રૂપિઆ નવ લાખની બહોળા સખાવત તાજેતરમા કરી છે. ઉપરાંત સ્ત્રીકેળવણી તથા સ્ત્રીહિન્નતિ માટે તન, મન અને ધનથી સેવા કરી રહ્યા છે. લગભગ રૂપિઆ પચાસ લાખની સખાવત કરવા છતાં આ દાનવીર હુગ્મે દાનવીર કહેવડાવવાનો મોહ સેગ્યો નથી.

સમાજમા શ્રીમતિ હિરાવતીબહેનનું સ્થાન તેમના નિખાનસ સ્વભાવને આભારી છે. એમનુ જીવન અન્ય ધનવાન મહિલાઓ માટે અનુકરણીય છે. મનુષ્યમાત્ર આ દપતિનો દાખલો લઈ પોતાની દાનતનો સદુપયોગ કરે તો વિશ્વની એકેય વ્યક્તિ એમ ન કહી શકે કે હું ઉપવાસી છું.

શ્રી૦ મોહનલાલ સંઘવી

ધ્રાંગધ્રા રાજ્યના "સત્તાત્રાણ"ઓની જોડકામાં સામે માથું ઉંચકવાની ન્યારે ડોઢની હિંમત ન હતી અને જનતા ભારે કરના જોખ હેઠળ કચગતી હતી તેવા સમયે "માનસિંહરાજ" મામે જળરક્ત વિરોધ ઉઠાવનાર શ્રી૦ મોહનલાલ પિતાંબરદાસ સંઘવીનો જન્મ ધ્રાંગધ્રા ગામમાં નગરશેઠના કુટુંબમાં ૧૮૭૬-૭૭ ની સાનમાં થયેલો.

રાજ્ય સાથે જ્યાં સુધી મરહુમ રાજ સાહેબ અણતસિંહજી હયાત હતા ત્યાં સુધી એમનો સંબંધ મીઠો અને ધાડ હતો. તેમના અવસાન પછી શ્રી૦ માનસિંહજી કિવાનપદે આવ્યા અને તેમણે રાજ્યમાં ભારે કરનો એજો વધાર્યો. જનતા રિખાધ અને ડંધાધ.

શ્રી૦ સંઘવી જીવન સહન કરી ન શક્યા. તેમનું હૈયું અકળાઈ ઉઠ્યું અને તેમણે જનતાની આગેવાની લીધી તથા સખ્ત આંદોલન શરૂ કર્યું. રાજ્યની નજર કઢી થઈ તેમને અને બીજા કાર્યકરોને પકડી લીધા. જેલમાંથી મુક્ત થતાં તેમણે પ્રતિજ્ઞા કરી કે "જ્યાં સુધી રાજ્યમાંથી ઝારસાહી દૂર ન થાય ત્યાં સુધી એ ગામમાં પગ ન મૂકવો."

એમની આ દગ્ગ્યાન લાખોની મિલકત જપ્ત થઈ અને ફના થઈ પરંતુ શ્રી૦ સંઘવીના હૈયાનું પાણી ન હાલ્યું. એમણે ધમધોકાર

ચાલતા ધંધાને જતો કર્યો અને સ્વેચ્છાએ રાજ્યની હદ છોડી વઢવાણ જઈ રહ્યા. જ્યાં પણ ધ્રાંગધ્રા રાજ્ય તરફથી તેમને અનેક પ્રકારે કનડમત કરવાના પ્રયાસો થયા. આ સમયથી તેઓ ધ્રાંગધ્રાના "ફૂફીર"ના નામે ઓળખાય છે.

વઢવાણ આવી તેમણે જનસેવાનાં કાર્યો ઉપાડ્યાં જેમાં જનતા અને રાજ્યના સત્તાવાળાઓનો સુમેળ હતો.

વઢવાણ યુવક સંઘ, શહેર મહાજન તેમજ કેળવણી ક્ષેત્રમાં સેવાઓ કરીમતી છે.

ત્રેવીસ વરસે ધ્રાંગધ્રા રાજ્યની ઇચ્છાએ તેઓ ધ્રાંગધ્રામાં પ્રવેશ્યા. વઢવાણે એમની સેવાઓની કદર કરી અને ભાવભરી વિદાય આપી જેનાં સ્મરણો જનતાના હૃદય પરથી હજીએ ખસતાં નથી.

પ્રથમ ધ્રાંગધ્રા રાજ્ય પ્રજા પરિષદના તેઓ પ્રમુખ ચુંટાયા હતા. બીજી કાઠીઆવાડ રાજકીય પરિષદના ઉપપ્રમુખ ચુંટાયા હતા. આજે તેઓ જાલાવાડ સ્થાનકવાસી વીશ ચીમાળી શાંતિના તથા સ્થાનકવાસી જૈન બોર્ડીંગના પ્રમુખ છે. ઉપરાંત સામાજિક સેવાઓના કાર્યક્ષેત્રમાં વૃદ્ધાવસ્થા છતાં ગૂંચાયેલા રહે છે.

સુખધર્માં રહેવા તથા જન્મવા માટેનું આદર્શ સ્થાન

શ્રી નારાયણ હિંદુ લૉજ

જ્યાં ગ્રાહકોને સર્વોત્તમ

માટે ખાસ કાળજી

ર. નં.

પારેખવાડી,

શ્રી૦ કમળાશંકર પંડ્યા

બંગલોની ચળવળથી જનતાના

શુભામી માનસમાં પલટો આવ્યો, હોમરુલ લીગની ચળવળથી જાગ્રતિ આવી, રૅફેટ એક્ટ વિરોધી ચળવળથી અને તે દરમ્યાન શાહીવાદ તરફથી નિર્દોષ પ્રજા પર થયેલા અત્યાચારથી રાષ્ટ્રિયતાનું માન થયું અને ૧૯૨૧ ની અસહકારની ચળવળથી શુભામીનો છુરખો ફગોડો દધ જનતા આજાદ બની; સ્વરાજની સિદ્ધિ અર્થે સક્રિય પગલાં પાડ્યા ત્યારે સ્વમાની હિંદીઓએ ધંધો રોજગાર છોડ્યો અને દેશદાઝથી બળતા વિદ્યાર્થીઓએ સરકારી તેમજ અર્ધસરકારી શાળાઓનાં બહુતર છોડ્યાં; કેટલાકોએ લડતમાં જંપલાવ્યું તો કેટલાકો રાષ્ટ્રિય શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં જોડાયા. તેમાંના એક ને કમળાશંકર લલ્લુભાઈ પંડ્યા એમનો જન્મ રાજપીપળા ગાંધીમાં ૧૯૦૪ ની સાલના ઓક્ટોબર માસની વીસમી તારિખે તે વખતના રાજપીપળા રાજ્યના ન્યાયાધિશ શ્રી૦ લલ્લુભાઈ રામચંદ્ર પંડ્યાને ત્યાં થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવનમાં ઉચ્ચી કક્ષાએ ઉત્તિષ્ઠ થઈ વધુ શિક્ષણાર્થે તેઓ વિંડસન કૉલેજમાં ગયા પરંતુ અસહકારની ચળવળ અને મૂ. મહાત્માજીના આદર્શ ત્યાગની જીવન પર અસર થતાં તેમણે કૉલેજ છોડી અને ગુજરાત વિદ્યાપીઠમાં જોડાઈ ગયા. ત્યાં ૧૯૨૪ માં તેઓ ગ્રેજ્યુએટ થયા. પછી વેપાર ધંધામાં પ્રવૃત્ત બન્યા.

૧૯૩૦-૩૨ માં માતૃભૂમિની આઝાદીની લડતનાં મંડાણ યતાં સધળો વેપાર સંકેતો લઈ રાષ્ટ્રવ્યવસ્થાની પૂનિત જ્વાળામાં પડતું મૂક્યું. પંચમહાલ જીલ્લામાં તથા હાલોલ તાલુકામાં જોર-શોરથી નાકગની લડતની દોરવણી કરી. પરિણામ જોવાયા. જોવાનિવાસ પૂરો ચતાં શ્રી. જયપ્રકાશ નારાયણ તથા શ્રી. મસાણી સાથે મંત્રણા ચલાવી અખિલ હિંદ મહાસભા સમાજવાદી પક્ષની સ્થાપના કરી. જેની કારોબારી સમિતિના તેઓ સભ્ય છે. અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય તરીકે ૧૯૩૦ થી ચુંટાતા આવ્યા છે.

ગુજરાત કાઠીઆવાડમાં સમાજવાદના પ્રચાર અંગે તેઓ ભારે જહેમત ઉઠાવી રહ્યા છે. પંચમહાલ જીલ્લા તેમની પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્ર સ્થાન. જીલ્લા સમિતિ, યુવક, ખેડૂત, વિદ્યાર્થી તથા મજદુર પ્રવૃત્તિને ક્રાંતિકારી ઝોક આપી પ્રગતી તાકાત વધારી રહ્યા છે. ૧૯૩૧ માં ગુજરાત મધ્યસ્થ યુવક સંઘની સ્થાપનામાં તથા ૧૯૩૬ માં ગુજરાત કિસાન સભાની સ્થાપનામાં તેમનો મહત્વનો ફાળો છે.

૧૯૩૭ માં મહાસભાવાદી સભ્યોને ધારાસભાની ચુંટણીમાં સફળ બનાવવાની પ્રવૃત્તિમાં, હાહોદ-ઝાંઝોદના કુખ્યાળ પ્રસંગે રાહત ચળવળ ચલાવી સરકારને લાખો રૂપીઆની મદદ આપવાની ફગા પાડવામાં, ક્રીકેટ મંજૂરના રેલ્વે કારખાનાના મજદુરોની મુશ્કેલીઓ દૂર કરી તેમને રાહત આપાવવાની લડતમાં, હિમેટા રાજ્યની ખેડૂત હક્કની લડતમાં, સીધરોટ ગાંધીના ખેડૂતોમાં ગતિવિધિનાં પૂરેલાવવામાં તેમનો આગેવાનીઓ બાગ હતો.

ગુજરાત તથા મધ્ય ભારત એમનો કાર્યપ્રદેશ છે જ્યાંની લગભગ પ્રત્યેક સંસ્થાઓમાં જવાબદારીભર્યું સ્થાન ધરાવે છે. રાષ્ટ્રભાવના અને સેવાધર્મ તેમનો રોજગમાં પ્રસરેલી છે.

શ્રી૦ કનૈયાલાલ દેસાઈ

સુરત જિલ્લા મહાસભા સમિતિના
પ્રમુખ શ્રી૦ કનૈયાલાલ નાનાભાઈ

દેસાઈ સુરત જિલ્લામાં કાનજીભાઈના ળાલસોયા નામથી વધુ જાણીતા છે. તેઓ ઝોરપાડના જમીનદાર તથા વતનદાર દેસાઈ છે.

૧૯૦૭ ના મહાસભા અધિવેશનમાં તેમણે આમળ ૫૩તો ભાગ લીધો હતો. ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમણે તેમજ તેમના કુટુંબે 'કંપસાંધુ' હતું. પરિણામે તેમની દેસાઈગીરી જપ્ત થઈ તથા સજા અને દંડની શિક્ષા સાંપડી. આદર્શ આત્મબોગ, મહાસભાનું પ્રધાનમંડળ સચા પર આવતાં દેસાઈગીરી તેમને પાછી સુખત થઈ.

હરિપુરા ખાતે સુભાષભાઈના પ્રમુખપદે ભરાયલા અધિવેશન પ્રસંગે સ્વાગત સમિતિના પ્રધાન મંત્રી તરીકે તેમની પસંદગી થઈ હતી. એ અધિવેશનને સફળ બનાવવામાં તેમનો અગ્ર ફાળો હતો. તેમણે નિવાસસ્થાન મહાસભાની ઊંચણી જેણું બની ગયું હતું.

હમણાં તેઓ ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિની વ્યવસ્થા સમિતિના તથા ગુજરાત મધ્યસ્થ લોકલ બોર્ડના સભ્ય અને વરોધી સુરત જિલ્લા મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ છે.

સંગઠન તથા વ્યવસ્થાકરિત તેમનામાં અજળ છે. સ્વભાવે શાંત અને ત્રેમાળ છે. સૌના “ કાનજીભાઈ. ”

લેડી વિદ્યાગૌરી નીલકંઠ

ગુજરાતમાં પ્રથમ સ્ત્રી-એન્જુએટ
થવાનું મોક્ષુ માન મેળવનાર

લેડી વિદ્યાગૌરી રમણભાઈ નીલકંઠનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાલના જુન માસની પહેલી તારિખે સરકારી માતાપિતાના પાસે અમદાવાદ ખાતે થયો હતો.

જે જમાનામાં સ્ત્રી-શિક્ષણ સામે સખ્ત વિરોધ પ્રવર્તતો હતો તેવા જમાનામાં એમના પિતાશ્રી ગોપીલાલ મણિલાલ મૂવ જેઓ સરકારી એડ્યુકેશિયનલ ખાતાના મોટા

હોદ્દાપર હતા તેમણે અને માતૃશ્રી બાળાબહેને હિંમત અને દ્વંદ્વતાપૂર્વક પોતાની પુત્રીઓને કેવળ પ્રાથમિક માધ્યમિક કેળવણી જ નહિ પરંતુ હોદ્દાપણ સહન કરીને એન્જુએટ બનાવી હતી. પંદર વર્ષની ઉંમરે લેડી વિદ્યાબહેન મેટ્રિકમાં ઉત્તિષ્ઠ થયાં અને પછી તેમનાં લગ્ન સર રમણભાઈ સાથે થયાં છતાં તેમના અજ્ઞાસમાં ખામી ન આવી.

આંતરિક કર્તવ્ય અદા કરવાની સાથે તેઓ તથા એમનાં નાનાં બહેન સૌ શારદાબહેન ૧૯૦૧ માં અમદાવાદની ગુજરાત કોલેજમાંથી એન્જુએટ થયાં. અન્ય ગુજરાતણાં મટે માર્ગ મોકળો થયો. જનતાએ આ પ્રથમ એન્જુએટ થનાર બહેનોનો સત્કાર કર્યો; એમના જ્ઞાનમાં ગાનપત્રોના મેળાવડા થયા.

લગભગ ચાલીસ વર્ષોથી તેઓ સમાજની અને ગુજરાતી સાહિત્યની સેવા કરતા આવ્યા છે. અમદાવાદની અનેક સામાજિક, સાહિત્યિક તથા કેળવણી સંસ્થાઓની પ્રવૃત્તિઓ સાથે એમનું જીવન સંકળાયતું છે. અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટી, સ્કુનબોર્ડ, વર્નાક્યુલર સોસાયટી, સી હોસ્પિટલ અપિલ હિંદ મહિલા પરિષદ તેમજ અન્ય અનેક સંસ્થાઓના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ અથવા માનદ મંત્રી તરીકેનાં યોદ્ધાઓ. તેમણે ભોગવ્યા છે અને હજીએ ભોગવે છે. જુદાવસ્થા હતા સેવાભાવના રૂઢાઈ નથી એમના માર્વાજનિક કાર્યોની કદર છુટ્ટને જનતાએ જાહેર મેળાવડાઓ સમક્ષ માનપત્રો આપ્યા હતા સરકારે બી. ઈ અને ફેસર હિંદ (સેકન્ડ ક્લાસ)ના ઇન્કાબોની નવાજેશ કરી એ લોકપ્રિયતાની પ્રતીતિ.

આમ જાહેર જીવનમાં એમનું જીવન ઓતઓત ખનવા છતાં એક ઉત્તમ ગૃહિણી તરીકેની ફરજો પણ તેઓ અદા કરતા આવ્યા છે. માફક તથા અનુપાદક તરીકે શુભ નામના મેળવી છે એમના પાંચે પુત્રીઓ શ્રેણ્યએટ છે.

ગુજરાત એમના જેવા વિરન સ્ત્રી-રત્નોથી મૌગવવતું છે તેઓ વધુ આયુષ્ય ભોગવી પોતાની શક્તિના ગુજનતને વધુ પાન કરાવે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રી- મોરારજી દેસાઈ

દેશબાંધવોના રક્તે રંગાયેલો રાટલો

ખાવા કરતાં કટોકટીના પ્રસંગે દેશબાંધવોની પડખે ઉભા રહેનાર અમદાવાદના માજી ડેપુટી કલેક્ટર શ્રી૦ મોરારજી રણછોડજી દેસાઈના નામથી જનતા અપરિચિત નથી.

એમનો જન્મ ૧૮૯૬ ની સાલમાં વલસાડ ખાતે અનાવિલ ખાલજી રાતિમાં થયેલો. ખી. એ. બન્યા અને પછી સરકારી

નોકરીમાં દાખલ થયા. દશ પંદર વર્ષની નોકરી દરમ્યાન અમદાવાદના ડેપુટી કલેક્ટર તથા કલેક્ટર પર્સનલ આસીસ્ટન્ટનો હોદ્દો ભોગવ્યો.

૧૯૩૦ ની સાલમાં મહાસભાએ સરકાર સામે મોરચા માંડ્યા. સ્વાતંત્ર્યધ્યાસી નરનારીઓએ ભારતની આઝાદી કાજે પડતું મૂક્યું; દેશબાંધવો પર કૂરતા વાપરવા કરતાં રાષ્ટ્રપ્રેમી સરકારી નોકરોએ રાટલો છોડ્યો. કેટલાક દેશબાંધવોની પડખે આવી ઉભા.

તેમાંના એક તે શ્રી૦ મોરારજી દેસાઈ, જેમણે પોતાના માનવંતાહોદાને લાત મારી, એટલું જ નહિ પરંતુ આઝાદીના યજ્ઞમાં ઝુકી પડ્યા. ૧૯૩૦-૩૨ની લડતમાં તેમણે અનેક વેળાએ આકરી સજાઓ ભોગવી.

૧૯૩૭ માં મહાસભાએ હોદ્દા સ્વીકાર્યા. શ્રી૦ મોરારજી દેસાઈની સેવાઓ અને અનુભવની કદર થઈ. તેમને મહેસુલ ખાતાના પ્રધાન બનાવવામાં આવ્યા. ગત સત્યાગ્રહની લડતમાં રાટલા

વિહોણા બનેલા ખેડુતોના આંગણે જઈને તેમને તેમની જમીનો પાછી આપી. હજી જો મહાસભા હોદ્દા પર ચાલુ હોત તો જનતાને તેમની સેવાનો વધુ લાભ મળ્યો હોત.

તેઓ શિસ્ત, સંયમ અને સાદાઈના ગ્રેમી છે. જનતાને તેના ઉપદેશ આપે છે અને જીવનમાં ઉતારે છે. જીવનની સાદાર્થ એમનો મુદ્દાલેખ છે. ડોઈ યુવાનને જ્યારે તેઓ શીસ્ત વિનાનું વર્તન કરતાં જુઓ છે ત્યારે તેમનું હૈયું ઉકળી આવે છે અને પોકારી ઉઠે છે “ તમારા પર દેશનો આધાર છે. યુવાનો શિસ્તવિહોણા, વ્યભી અને ચારિત્ર્યહીન હશે તો હિંદ મેળવેલી સ્વતંત્રતા જીરવી શકશે નહિ.”

તેઓથી ગુજરાત મહાસભા સમિતિના મંત્રી તરીકે વર્ષોથી ચુંટાતા આવ્યા છે. આ વરસે પણ તેઓ મંત્રી તરીકે ચુંટાયા છે. રાષ્ટ્રની સેવા બાબતેના અણુ તેમને વધુ શક્તિ અને આધુન્ય આપે.

મીઠાઈઓમાં

દેશી ખાંડ

વાપરવા માટે

સર્ટીફિકેટ ધરાવનાર

ગોવીંદાશ્રમ મીઠાઈવાલા

જુમા મસજીદ, મુંબઈ નં. ૨.

મુંબઈ સરકારના માજી પ્રધાન અને મહાત્માજીના મિત્ર તથા બે ડૉ.

મંચેરશાહ ધનજીયાહ ગીલડરનો જન્મ મુંબઈ ખાતે ૧૮૮૨ ની સાલના નવેંબર માસની પાંચમી તારિખે થયેલો.

એમનું વિદ્યાર્થી જીવન હિજ્જવળ હતું; હરહંમેશ હિંચા નંબરે પરિક્ષાઓમાં પસાર થતા. મુંબઈ તથા વિલાયતમાં અભ્યાસ પુરો કરી બી.એ., એલ. એમ. એન્ડ એસ. તથા એલ. આર. સી. એસ. બન્યા. મુંબઈ ખાતે દવાખાતું ખોલ્યું. તેઓ હૃદયના રોગોના નિષ્ણાત છે. અનેક હોસ્પિટલોમાં તેઓ ખેતાની સેવાનો લાભ આપી રહ્યા છે. પૂર્વ મહાત્માજીની તળીઅત જરાએ અસ્વસ્થ બનતાં તેમની સારવારમાં હાજર થાય છે.

તેઓ રાષ્ટ્રપ્રેમી તથા સામાજિક કાર્ય-કર્તા છે. મહાસભાએ એમની કદર કરીને ૧૯૩૭ માં મુંબઈના મહાસભાવાદી પ્રધાન મંડળમાં તંદુરસ્તી ખાતાની પ્રધાન બનાવ્યા હતા.

મુંબઈ ઇલાકામાં દારૂનિષેધની યોજના અમલમાં મૂકી તેને સફળ બનાવવામાં તનતોડ પ્રયાસો કર્યા હતા. ગરિબોના આશિર્વાદ.

મુંબઈ યુનિવર્સિટી સેનેટ તથા ધારાસભાના તેઓ જુના સભ્ય છે. સત્ય માર્ગે જતાં તેઓ ગમે એવા વિરોધોની પરવા કરતા નથી. એમને પત્ની પણ સેવાભાવિ મળ્યાં છે. શ્રીમતિ હીરાબાઈ સામાજિક તેમજ રાજકીય પ્રવૃત્તિઓમાં હિંડો રસ ધરાવે છે. કિંવને એમની સેવાઓનો વધુ લાભ મળે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રી૦ ગણેશ માવલંકર

મહાસભાએ બ્રિટિશ સરકાર સામે

મુક્તિ-સંગ્રામની જાહેરાત કરી ત્યારે અમદાવાદમાં મ્યુનીબના કૅટલાક સભ્યો તરફથી મુખ્યમંત્રીના ગવર્નરને માનપત્ર અર્પણ કરવાની દિલ્લચાલ શરૂ કરવામાં આવેલી પરંતુ એ પ્રસંગે મ્યુનીબના પ્રમુખસ્થાને શ્રી૦ ગણેશ વા. માવલંકર હતા. તેમણે એ બાબતનો સખ્ત વિરોધ કર્યો. આખરે ગવર્નરને માનપત્ર ન અપાયું. એ વિરલ વ્યક્તિનો જન્મ વડોદરા ખાતે ૧૮૮૮ ની સાલના નવેમ્બર માસની ૨૬ મી તારિખે દક્ષીણી કાનડી જ્ઞાતિથી શાંતિમાં થયેલો.

એમનું વિદ્યાર્થીજીવન ઉજ્જવળ હતું. યુનિવર્સિટીની બી. એ., એલ એલ. બી. ની પરિક્ષામાં પ્રથમ નંબરે આવ્યા હતા. પચ્ચીસ વર્ષની ઉંમરે તેઓ જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેતા થયા હતા. ૧૯૧૩ માં શુજરાત કોંગ્રેસી મંડળના મંત્રી તરીકે તેમની નિમણૂક થઈ અને ત્યાર બાદ આફ્રિકાથી મહાત્માજી અમદાવાદ ખાતે આવી પુમતાં તેમની સાથે કામે લાગી ગયા. આજ પર્વત તેઓ ચુસ્ત મહાસભાવાદી તરીકે સેવા જળવતા આવ્યા છે.

હોમરૂલ ચળવળ, અસહકારી ચળવળ, નાગપુર સત્યાગ્રહ, ખેડા જીલ્લા સત્યાગ્રહ અને ગત ૧૯૩૦-૩૨ ના મુક્તિસંગ્રામમાં તેમણે સક્રિય ફાળો આપ્યો હતો તથા આકરી સજાઓ અપનાવી હતી.

૧૯૧૮ ના ઇન્ડિયન એન્ડ, ૧૯૧૯ ના દુષ્કાળ અને ૧૯૨૭ ના રેલસ કટ પ્રસંગે કૌમતી સેવાઓ બખવેલી ૧૯૨૮ માં ગુજરાત કોલેજના વિદ્યાર્થીઓની પ્રિન્સીપાલ મીરાજની નીતિના વિરોધાર્થે પાડેલી હડતાની આગેવાની લીધી હતી

ગુજરાત પ્રાતિક મહાસભા સમિતિ, હરિજન આશ્રમ સમાન સમિતિ, અખિલ હિંદ કાતણ મંડળ, તથા ગુજરાત સભાના જવામ દારીબર્ગ ઓદ્યાઓએથી કૌમતી સેવાઓ બખવી છે અને આજે પણ તેઓ તેમાં અગ્રથાન ભોગવે છે

એમની સેવાઓની કલર કરીને મહાસભાએ એમને મુખ્ય ધાગમલાનો ઓળખ સ્વીકરનો માનવતો ઓદ્યો નવાજેશ કર્યો હતો સગીન સેવા એ જ મુદ્દાલેખ

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

અધી તેમણે લશ્કરી ઓધેદારની જગ્યા મટિ અરજ કરી તેમને જગ્યા મળી અને એજ છલથી ધરવી મૂલવવાના મુદ્દા તેઓ મેવતા હતા

—ખાન અમદુલ મકરઆનના રૂખાચિત્રમાથી

— વાંચો —

આઝાદીના આશકો

સી જમનાદાસ | એન એમ ત્રીપાઠી | આર આર શેઠ

— મુખ્ય એજંટો —

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબાદેવી, મુમ્બઈ

શ્રી૦ ગણપતિશંકર દેસાઈ

મહાસભાના મૂળ સેવક શ્રી૦ ગણપતિશંકર નારણજી દેસાઈનો જન્મ ૧૮૯૬ ની સાતમાં જાન્યુઆરી માસની ૧૮ મી તારિખે મુંબઈ ખાતે થયેલો.

સ્થિતિ ગરિબ એટલે પુરતી કેળવણી ન લઈ શક્યા. તેર વર્ષની નાની વયે તેર રૂપિયાના પગારે નામુ લખનાર મહેતાજી તરીકે નોકરીઆત જીવનની શરૂઆત કરી અને ત્યાર પછી આગેવાન ઇનકમટેક્ષ ઓફીસોમાં અનુભવ લઈને તેઓએ લગભગ ૧૯૨૭-૨૮ માં સ્વતંત્ર ઓફીસ કાઢી.

હોમરૂલ લીગની ચળવળથી તેમનું દ્રષ્ટિબિંદુ રાજકીય ક્ષેત્ર તરફ ફેરવાયું. શ્રી૦ હિમર સોબાની અને શ્રી૦ શંકરલાલ બેંકર સાથે એ ચળવળમાં હિતસાહબર્યો બામ લીધો. ૧૯૩૦-૩૨ ની રાષ્ટ્રની આઝાદીની લડતમાં પડ્યા; પાંચ વખત સજાઓ ભોગવી. ૧૨મીસ વર્ગોથી તેઓ મહાસભાની એકધારી સેવાઓ બજાવતા આવ્યા છે. મહાસભાના સાચા સૈનિક તરીકે સોંપાયત્રી ફરજો અદા કરવામાં કર્તવ્ય સમજે છે.

વીસ વર્ષથી મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના અધ્યક્ષ છે. પાંચ વર્ષ મુધી તેના મંત્રી તરીકે સેવાઓ બજાવી છે. મુંબઈ

આયુર્વેદિક ફીઝીશ્યન શ્રી૦ પ્રતાપરાય રાજવૈદ્ય

ખાતે બરાયદા મહાસભાના અધિવેશન પ્રસંગે તેઓ સામાન્ય મંત્રી તરીકે નીમાયા હતા. આ ઉપરાંત દારૂનિષેધ પ્રવૃત્તિઓમાં, ગુજરાત જળપ્રલય પ્રસંગે તથા ઇનકુલ્યોન્નના સમયમાં સારી સેવાઓ બજાવી હતી.

મુંબઈ મ્યુની. ડેરપોરેશનમાં તેઓ મ્યુની. મહાસભા પક્ષના મંત્રી છે. રક્રુક્સ કમીટીના સભ્ય તરીકે ફરજિયાત ડેવલપ્મીના અમલમાં આગેવાનોબધો ભાગ લઈ રહ્યા છે.

સાદાર્થ અને રનેહાળ સ્વભાવ સૌને આકર્ષે છે. શ્રી૦ મુનશીજી તો એમને બુદ્ધેશ્વર જીલ્લા મહાસભા સમિતિના બિખમપિતા તરીકે જ સંબોધે છે.

આયુર્વેદિક ફીઝીશ્યન શ્રી૦ પ્રતાપરાય રાજવૈદ્ય

વૈદ્યરાજ શ્રી૦ પ્રતાપરાય ત્રાળકલાવનો

જન્મ ૧૮૬૮ ની સાલમાં કુંડલા ખાતે થયેલો. એમનું મૂળ વતન બાવનગર તાપાના કુંડલા શહેરમાં. વિદ્વાન પિતાના ચરણોમાં બેસીને એમણે વૈદક-શાસ્ત્રના અમૂત પચાવ્યાં છે છતાં તેના આડબર નથી.

એમના ચિકિત્સાતંત્રની સ્થાપના ૧૯૦૧ માં બુલેશ્વર ખાતે આવેલા કેથેડ્રલ રૂટીટમાં થયેલી. જે હજી પણ તે જ વિસ્તારમાં ચાલુ જ છે; પિતાની કીર્તિને વધુ ઉજ્જવળ બનાવી છે. પ્રચલિત પાશ્ચાત્ય ચિકિત્સા કરતાં આયુર્વેદની ચઢીઆતી મહત્તા તેમણે સ્થાપિત કરી છે.

એમની વિદ્વતાનો હેતુ કેવળ કમાણી કરવામાં સમાતો નથી. જ્યારે જ્યારે જનતામાં રોગચાળો ફાટી નીકળે છે ત્યારે આમ-જનતાના હિતાર્થે વર્તમાનપત્રોદ્વારા તે રોગના ઉપાયો સુચવતા આવ્યા છે. સિતળા અને વાળાના ઉપદ્રવ પ્રસંગે અસરકારક ઔષધની શોધખોળ કરીને અનેક દર્દીઓને એમણે બચાવી લીધા હતા. નહેર મેળાવડા સમક્ષ માનપત્ર આપી જનતાએ એમની સેવાઓની કદર કરી.

૧૯૪૦ ની સત્યાગ્રહની લડતમાં જ્યારે રાષ્ટ્રભાવનાથી ઉછળતા

સૈનિકોએ પડતું મૂક્યું ત્યારે ઠોઠ પણ જાતની આજ્ઞા રાખ્યા વિના [નઃસ્વાર્થે] તેમની સારવાર કરવા તેઓ આગળ ધસી આવ્યા હતા. જ્યારે કોંગ્રેસ હોસ્પિટલની પણ સ્થાપના થઈ ન હતી. હજારો સૈનિકો એમની માયાળુ સારવાર માટે આજે પણ મમતા ધરાવે છે. સુબંધ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિએ એમની સેવાઓની કદર કરતું પ્રમાણપત્ર આપ્યું અને સરદારશ્રી વલ્લભભાઈએ તથા સ્વ. પંડીત મોતીલાલ નહેરુએ પ્રશંસાનાં પૂર્યો વેળાં.

તેઓ સ્વભાવે સગ્ગ અને રમુજી છે. સેવા મુદ્રાલેખ.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“...કોમીવાદના ઘેરાતાં ઘેર વાદજોર્મા એ જ્વલંત દિપક છે. એ દિપકના દેવી તેજને ઝાંખ પાડવામાં કોમીવાદ નિષ્ફળ નીવડ્યો છે.”

—અણ્ણ કલામ આઝાદના રેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી | આર. આર. શેઠ

—: મુખ્ય એજન્ટ :—

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ; કાલ્યાણદેવી, મુંબઈ.

શ્રી૦ મથુરાદાસ ત્રિકમજી

પૂ૦ મહાત્માજી આફ્રિકાથી હિંદ

પાછા ફર્યા ત્યારથી કાવદાનો અભ્યાસ છોડી તેમની સાથે રાજક્રિય પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ જનાર શ્રી૦ મથુરાદાસ ત્રિકમજીનો જન્મ ૧૮૯૪'ની સાલના ઓગસ્ટ માસની ૩૧ મી તારીખે મુંબઈ ખાતે મોઢ વણિક જ્ઞાતિમાં થયેલો. તેઓ મૂળ પોરબંદરના.

૧૯૧૪ માં તેઓ બી. એ. થયા અને હો. હોલેજમાં દાખલ થયા. આજ અરસામાં આફ્રિકાથી મહાત્માજી હિંદ પધાયા. આજ સમયથી રાષ્ટ્રવાદ તરફ તેમનું આકર્ષણ શરૂ થયું અને કાવદાના અભ્યાસને તિથાંજલિ આપી તેમની સાથે તેઓ રાષ્ટ્રસેવાના કાર્યમાં જોડાઈ ગયા. “ મહાત્માજીની વિચારસૃષ્ટિ ”

એ નામક પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરી મહાત્માજીનો તેમણે ગુજરાતને પ્રથમ પરિચય કરાવ્યો અને મહાત્માજીની ઇચ્છાનુસાર “ ૨૧૦ ગોખલેજનાં બાપણોનો અનુવાદ પ્રસિદ્ધ કરીને જનતાને રાષ્ટ્રિયતાનાં પાન કરાવવામાં ફાળો આપ્યો.

પંજાબના દલ્સાકાંડની મુલાકાતે મહાત્માજી ગયા ત્યારે તેઓ તેમના મંત્રી તરીકે સાથે ગયા હતા અને તપાસ પંચ સમક્ષ પડેલી જુથાનીઓનો તરજુઓ કરીને પ્રગટ કરવામાં મહાસભાને મદદ કરેલી. રૉયેટ એક્ટનો વિરોધ કરવામાં, મુંબઈ હાટ છલ્લા

મહાસભા સમિતિની સ્થાપનામાં, “ તિલક સ્વગળ ફડ ”નો ફાળો ઉધરાવવામાં તેમણે આગેવાની બંધો બાગ લીધો અને ૧૯૨૩ની સાલમાં ૨૬ વિઠ્ઠનબાઈની “ નેશનાલીસ્ટ પાર્ટી ” તરફથી મ્યુનિસિપલ ચુટણીમાં ફતેહમદ થયા હતા. ૧૯૨૫ની સાલમાં તેમને ક્ષયરોગની બિમારી લાગુ પડી અને તે અગે એમની પ્રવૃત્તિઓ સહેની હોવાની એમને ફરજ પડી.

ક્ષયની બિમારી હતી તો આમ બોગવતા હતા તેવામાં ૧૯૩૦ માં મહાસભાએ રાષ્ટ્ર સમક્ષ સત્યાગ્રહનો સંદેશ ગળુ કર્યો. મહાસભાની કારોબારી સમિતિમાં તેઓ જોડાઈ ગયા. મુક્તિસત્રામ કરેતા જીવન વહાવું ન ગણ્યું. શ્રી૦ જમનાનાથ બળજ પકડાઈ જતા ખમનચી તરીકેની જવાબદારી ઉઠાવી લીધી. દિલ્લી ખાતે ડૉ૦ અનસારીના નિવાસસ્થાને કારોબારીના સભ્યોની ના૦ વાઈસ-રૉયના હુકમસર થયેલી ધરપકડમાં તેઓ સમાઈ ગયા. ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમણે જોલયાત્રાઓ બોગવી.

૧૯૩૪ માં મુળર્ષ ખાતે મળેલી મહાસભાની બેઠક પ્રસંગે “ અબદુલ ગફારખાન ” નગરની રચનામાં તેમણે ભારે જહેમત ઉઠાવેલી. ૧૯૩૯ માં તેઓ મ્યુનિ૦માં મહાસભા પક્ષ તરફથી ચુટાઈ આયા અને એ પક્ષના આગેવાન તરીકે તેમની વરણી થઈ. ૧૯૪૦ માં તેઓ મુળર્ષ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના મેયર તરીકે ચુટાયા સેવાઓની કર્મ.

૧૯૩૮ માં મુળર્ષ, અમદાવાદ તથા સોનાપુરના મકાનોના બાગની તપાસ માટે મુળધ સરકાર તરફથી નિમાયની “ લાડા તપામ સમિતિ ”માં તેઓ પ્રમુખ તરીકે નિમાયા હતા તેઓ સેનેટર છે.

શ્રી૦ મયુરાદાસ મૂળા અને સગીન સહૃદયી કાર્યકર્તા છે. સાત્ત્ર અને નિરાબિમાન મુદાલેખ.

શ્રી૦ મણીભાઈ જેમલ શેઠ

લાલસા રહીત પરોપકારી વૃત્તિ સેવનાર ચુસ્ત મહાસભાવાદી શ્રી૦ મણીભાઈ જેમલ શેઠનો જન્મ ગરિબ પિતાના પેટે ભાવનગર રાજ્યમાં થયો. ગરિબ અવસ્થા અને પિતાના અવસાનના કારણે વધુ અભ્યાસ થઈ ન શક્યો. આજીવિકાનો અમન મુજબી રહ્યો.

શ્રી૦ મણીભાઈ મુંબઈ આવ્યા અને રૂપિઆ સાતના પગારે શેર બજારમાં નોકરીએ વળ્યા. અનેકવિધ હાડખારીઓનો સામનો કરીને તેઓ આગળ ચમ્યા; ઉન્નતિ સાધી. મહાજન એમેસીએશનના સભ્ય બન્યા અને ૧૯૩૬ માં ડિરેક્ટર તરીકે ચુંટાયા. દર્તવ્ય-પરાયણતાનું પરિણામ.

૧૯૨૧ ની સાલમાં અમદાવાદની ચળવળના મંડાણ થયાં. શ્રી૦ મણીભાઈથી શાંત ન રહેવાયું. રાજકિય ચળવળમાં દોરવાયા. ૧૯૩૦-૩૨ ની હડતમાં તથા રાજકોટ સત્યાગ્રહમાં એમણે સજ્જો ભાગવી છે. આ ઉપરાંત એમની અન્ય સેવાઓ પણ નોંધને પાત્ર છે. દક્ષિણ મહાસભા પ્રસંગે સરદારશ્રી વલ્લભભાઈ પટેલ મુંબઈના આંગણે આવ્યા ત્યારે એમની ઝોળી ભરાવી આપવામાં, મુંબઈની મહાસભાવાદી સરકારની દારૂબંધીની ચોજનામાં, મુંબઈ ખાતે બંધવા

મહાસભાના અધિવેશન પ્રસંગે તથા ૧૯૩૨-૩૫ ના કોમી હુલ્લડોના પ્રસંગોએ પોતાની જાતને મૃત્યુનાં જડગાંમાં મૂકીને સે'કડો માણસોને જનભેજન થતા જ્યાવવામાં તેમણે અસંસનીય સેવાઓ જમાવી છે. જૈન કોમનાં મુલાનોનો પ્રવૃત્તિમાં એમનો હિસ્સો આગેવાનીભર્યો છે. આમ શ્રી૦ મણીભાઈનો સામાજિક તેમ જ રાજકીય પ્રવૃત્તિઓમાં માર્ગ મોકળો કરી આપવા માટે; સરળ થઈ પડવા માટે તેમના પત્ની શ્રીમતિ લીલાવતિજીને ધન્યવાદ ધરે છે.

શ્રી૦ મણીભાઈ મુળમ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના સભ્ય તથા મુળમ મ્યુનિસિપાલ ડેરપોરેશનના મહાસભા પક્ષના સભ્ય છે. મહાસભાના સાચા સૈનિક તરીકે હુકમને આધીન થતાં તથા જવાબદારીભર્યા હોદ્દાઓની ફરજો જમાવતાં તેમને આવડે છે.

મુશ્કેલ પરિસ્થિતિમાં પણ સેવામાર્ગમાં સ્વાર્થને આવવડા દીધી નથી. એક જ શ્રદ્ધા અને એક જ તમજા; રાષ્ટ્રસેવા.

શ્રી૦ મંગળદાસ પકવાસા

મુંબઈની ધારાસભાના પ્રમુખ શ્રી૦
શ્રી૦ મંગળદાસ મંછારામ પક-

વાસાનો જન્મ ૧૮૮૨ ની સાલના મે માસની સાતમી તારિખે મુંબઈ ખાતે મોઢ વણિક કાંતિમાં થયો હતો.

વિદ્યાર્થી જીવન યશસ્વી હતું. સ્કૉલરશીપ અને ધનામે સાથે ૧૯૦૨ ની સાલમાં તેઓ સેકન્ડ ક્લાસમાં પસાર થયેલા. ત્યાર બાદ ૧૯૦૭ માં સોલ્વી-સીટરની પરિક્ષામાં પસાર થયા અને મુંબઈની એક આગેવાન સોલ્વીસીટરની પેઢીમાં ભાગી-દાર તરીકે જોડાયા.

પ્રથમથી જ રાષ્ટ્રવાદી ભાવનાના એટલે ૧૯૩૦-૩૨ ની લડત શરૂ થતાં તેમાં પડતું મૂક્યું અને જોડયાઓ ભોગવેલી.

૧૯૩૭ ની સાલમાં મહાસભા પક્ષ તરફથી ધારાસભામાં ચુંટાઈ આવેલા. અને ત્યારથી જ તેમની ધારાસભાના પ્રમુખ તરીકે વરણી થયેલી.

તેઓ ભારત ચરખા સંઘ તથા ગ્રામ્ય ઉદ્યોગ સંઘના કાયદાના સલાહકાર તથા થીમર્તિ કસ્તુરબા સેનાશ્રમના દ્રસ્ટી છે. સ્વભાવે શાંત તથા નિરાડંબરી.

શ્રી૦ જે. આર. ડી. તાતા

શ્રી૦ જહાંગીર આર. ડી. તાતા

હિંદના ઉદ્યોગપતિઓમાં અગ્રસ્થાન ભોગવી રહ્યા છે. ૩૫ વર્ષની નાની ઉંમરે મેસર્સ તાતા સન્સ લી૦ના ચેરમેનપદે પુગ્યા છે.

ફ્રાન્સમાં તેમણે ઘરકરી તાલીમ લીધી હતી.

તેમણે સર નવરોજી સહલાતવાલાના હાથ તળે ધંધાની તાલીમ લીધી છે. પિતાના મૃત્યુ બાદ તેમને તાતા કંપનીમાં ડિરેક્ટર તરીકે ચૂંટવામાં આવ્યા હતા.

તાતા કંપનીઓ ઉપરાંત અન્ય અનેક આદ્યોગિક કંપનીઓમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે.

તેઓ કુશળ વિભાની હોઇ તાતા એવીએશન ખાતાના આપ-ખુદ સંચાલક છે. નાની ઉંમરમાંની તેમની પ્રગતિ ઉજ્જવળ છે. તેમણે ૧૫ લેખી શકાય.

શ્રી૦ રસ્તમજી મસાણી

મુંબઈ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના
કમિસ્નરના હોદ્દાનું પ્રથમ માન

આપ્ત કરનાર શ્રી૦ રસ્તમજી પેરતનજી મસાણીનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાલના સપ્ટેમ્બર માસની ત્રેવીસમી તારિખે મુંબઈ ખાતે ખાનદાન કુટુંબમાં થયો હતો.

યશસ્વી વિદ્યાર્થી જીવનમાં બી. એ. અને એમ. એ. ની પરિક્ષામાં તેઓ અગ્રેજી અને પરશાબન વિષયમાં પ્રથમ આવેલા. અને હનામો તથા રોકાવરશીપો મેળવી હતી. વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ તેમને સાહિત્ય અને પત્રકારિત્વનો શોખ લાગ્યો હતો. ૧૮૯૭ તથા ૯૯ માં અનુક્રમે “ કમસરે હિંદ ” તથા “ ઇન્ડિઅન રજેક્ટેટર ” ના અગ્રેજી વિભાગના તંત્રી તરીકે તેમની નિમણૂક થયેલી. બેખક તથા વકતા તરીકે આંતરરાષ્ટ્રિય ખ્યાતિ ધરાવે છે.

૧૯૧૦ માં મ્યુની૦માં હેડ ક્લાર્કની જગ્યા મળતાં તેમણે અન્ય પ્રવૃત્તિ સંકેલી લીધી અને એ જ નોકરીમાંથી દિનપ્રતિદિન આગળ ધપતાં આખરે ૧૯૨૨ માં મ્યુનિ૦ કમિસ્નરના હોદ્દે પુગ્યા હતા. જે માટેનું હિંદી તરીકેનું પ્રથમ માન તેમના જ ફાળે ગયું છે.

સાહિત્ય, જનસેવા તથા ધારાસભામાં જોડાવાની ઇચ્છાએ

પોતાની મુદત પૂરી થવાના દસ વર્ષ અગાઉથી સ્વેચ્છાએ તેમણે મ્યુનિ. કમિશનરના ઓદ્દાન રાજનામું આપ્યું. પરંતુ સેન્ટ્રલ બેંકના ડિરેક્ટરો તરફથી બેંકમાં જોડાવાનું આમંત્રણ મળતાં બેંકોંગનો અભ્યાસ કરવા વિલાયત ગયેલા અને ત્યાંથી આવ્યા બાદ અનુક્રમે બેંકની શાખાના તથા બેંકના જનરલ મેનેજર તરીકે તેમની નિમણૂક થયેલી.

આજે તેઓ અનેક બેંક તથા વિમા કંપનીઓના ડિરેક્ટર છે ઉપરાંત હિંદી વેપારી એંબર તથા બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેફરેન્સી સ્થાનિક સલાહકાર સમિતિના સભ્ય છે. ફેળવણી, સંભાવતી તથા સામાજિક સંસ્થાઓમાં અમલ્યનું સ્થાન ભોગવે છે. બાળકો તથા વેડ્યાઓને લગતા ધારાઓ ઘડવામાં તેમનો હિસ્સો આગળ પડતો છે.

૧૯૧૪ ના વિશ્વયુદ્ધ પ્રસંગે ક્રુડ પ્રાઇસ કમિટી તથા રેન્ટ કંટ્રોલ સમિતિના સભ્ય તરીકે તથા ૧૮૯૭-૯૮ ની સાતમાં એન્ટિફ્રન્ટન કોમેશનના ફેલો તરીકે ૧૯૨૪ ની મિલ હડતાળ બોનસ તપાસ સમિતિના સભ્ય તરીકેની તેમની નિમણૂક થઇ હતી. સિંધ રીલીફ ફંડ, કુષ્કળ રાહત ફંડ, દાદાભાઈ નવરોજી સમારક ફંડ ઉધગણા વિગેરેમાં તેમનો કૌમતી ફાળો છે.

બેંકર્સ' ઇન્સ્ટિટ્યુટ, બોમ્બે મ્યુનિ. ફેલો તથા કોમર્સ' સ્ટડીઝ સિન્ડિકેટ બોર્ડના તેઓ પ્રમુખ છે. ૧૯૩૯ માં મુંબઇ મ્યુનિવર્સિટીના વાઇસ ચાન્સેલર તરીકે તેમને નિમવામાં આવ્યા છે.

સ્વભાવે શાંત તથા સેવાભાવિ છે. એમનાં પત્ની પણ જ્ઞણીતાં સમાજસેવક છે; પતિપત્નીનો ફાળો પ્રશંસનીય છે.

શ્રીમતિ વિજયાલક્ષ્મી કાનુગા

શ્રીમતી વિજયાલક્ષ્મી બળવંતરાય

કાનુગાના જન્મ અમદાવાદ ખાતે ૧૮૮૮ માં થયેલો. સ્વભાવે ખંતીલાં છે એટલે હિંદાવેલી જવાબદારી પાર ન ઉતરે ત્યાં સુધી જંપતાં નથી. કાર્યકુશળતાને લઈને જનતા પર ઉંડી અસર પાડવાની શક્તિ તેમનામાં છે.

અમદાવાદની રાષ્ટ્રિય તથા સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ મોખરે છે. ૧૯૨૦ ની સાલમાં તેમણે રાજકિય ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો. રાષ્ટ્રિય મંડળ સ્થાપ્યું જેના તેઓ પ્રમુખ છે. મહિલાઓ

મોટે કાંતણુ વર્ગો ખોલ્યા. દારૂ, તાડી અને વિદેશી કાપડના પિકેટીંગ દરમ્યાન તેઓ મહિલા દળનાં નામક હતાં.

૧૯૨૧ માં સ્વદેશી વ્રત લીધું અને અમદાવાદ તથા જીલ્લાનાં ગામડાઓમાં સ્વદેશી મંત્રનો પ્રચાર કરવા નીકળી પડ્યાં. અત લડત દરમ્યાન ગુજરાતના સરમુખત્યાર તરીકે તેમની ધરપકડ થયેલી.

રેલ સંકટ ફંડ, તિલક સ્વરાજ ફંડ, વિદ્યાપાઠ ફંડ વિગેરેમાં ફાળો હિંદરાવવામાં તેમણે આગેવાનીભર્યો ભાગ ભજવ્યો હતો.

સાદા અને સરળ સ્વભાવને લઈને તેઓ સૌ સાથે પ્રેમથી કામ લઈ શકે છે.

શ્રીમતિ શિવગૌરીબહેન ગજજર

ગુજરાત અને કાઠીઆવાડના મહિલા
સમાજની સેવા ખાતર સર્વસ્વ

અર્પણ કરનાર શ્રીમતિ શિવગૌરીબહેનના નામથી અને કાર્યથી જનતા અજાણ નથી.

આજ બત્રિસ વર્ષોથી તેમણે સેવાક્ષેત્રમાં 'અપદાન્યુ' છે.

અનેક સ્થળોએ આશ્રમો, ઉદ્યોગાલયો, કન્યા-શાળાઓ, હાઇસ્કૂલ ટ્રેનિંગ કોલેજ વિગેરેની સ્થાપનાઓ કરી છે. જે માટે મહિલાસમાજ તેમનો જાણી રહેશે. અનેક અનાથ અખળાઓના આશિર્વાદ.

સરકારે એમની સેવાઓની કદર કરી એમને 'કૈસર હિંદ'ના ચંદ્રકની, જે. પી. ના ઇલકાબની તથા ઓનરરી પ્રેસિડન્સી મેજી-

સ્ટ્રેટના ઓદ્ધાની નવાજેય કરી.

વનિતાવિશ્રામના નૈધ્ય મહોત્સવ વેળાએ એમને એમની સેવાઓની પ્રશંસા કરતું માનપત્ર અપાયું.

તન મન અને ધનથી વૃદ્ધાવસ્થા છતાં મહિલા સેવાક્ષેત્રમાં સંગીન ફાળો આપી રહ્યાં છે.

શ્રી ૦ જમશેદજી એન. મહેતા

દશથી બાર વરસો સુધી કરાંચી

અનુનિસિપત્ર કારપોરેશનના મેયરપદનું માન પામનાર જમશેદજી નસરવાનજી મહેતાના નામથી જનતા અગ્રાંત નથી. એમનો જન્મ ૧૮૮૬ માં થયેલો. પિતા ખાનસાહેબ હોવા છતાં સરકારી ખાનચાંદની તેમણે કદિએ લાગસા સેવી નથી. તેઓ શુદ્ધ સ્વદેશીના ઉપાસક છે.

લોકસેવા માટે લાખોની સંપત્તિ સમર્પણ કરતાં તેઓ અચકાયા નથી. કોઈ પણ જાતના ભેદભાવ વિના દુઃખી આદમી તેમની પાસેથી દિલાસો મેળવી શકે છે. પોતે સાદાર્થથી કુળાહારી જીવન ગુજારે છે. શાંત પ્રકૃતિ, ગંભીર સ્વભાવ અને સાચાખોશ છે. સ્વેચ્છાએ ફકીરી સ્વિકારી છે.

અમીરી હોવા છતાં

દુબકાળ, ધરતીકંપ કે રેલ સંકટનો પડ્યો એમના કાને પડતાં પિડિતોની સેવામાં; રાહત આપવાના કાર્યમાં પાછા પડતા નથી. જીવ માત્રની સેવા એ એમના જીવનનો મુદ્રાલેખ બની રહ્યો છે.

કરાંચીના મેયર, ધારાસભાના સભ્ય તથા જીવ દયા મંડળીના પ્રમુખ તરીકેની તેમની સેવાઓ અજાણ નથી. એમના જેવા પ્રમાણિક, સેવાભાવી અને નિરાકંબરી સેવકો સમાજ માગે છે.

શ્રી૦ લક્ષ્મીદાસ શ્રીકાંત

ગુજરાતના મહાસભાવાદી મૂંગા
કાર્યકર શ્રી૦ લક્ષ્મીદાસ મંગળદામ

શ્રીકાંતનો જન્મ ૧૮૯૭ ની સાલમાં વણિક કામમાં થયો હતો.

તેઓ આજ ૨૧-૨૨ વર્ષથી મહાસભા અને જનતાની મેવા બળવતા આવ્યા છે. ૧૯૨૩ ની સાલમાં તેઓ બીજા સેવા મંડળમાં જોડાયા હતા. જે કાર્ય આજ ૫૫૫ ત બળવી રહ્યા છે.

૧૯૧૯-૨૧ ની સાલમાં તેઓ ગીર-ગામ છૂટકા મહાસભા સમિતિના બળનચી તથા ૧૯૨૯-૩૭ ની સાલ સુધી તેના પ્રમુખ હતા. ૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસભાની સત્યાગ્રહની લડત પ્રસંગે તેમણે આગેવાની-બચો ભાગ લીધો હતો. પરિણામે સરકારે

તેમને ઝડપી લીધા હતા અને જેલમાંથી સફરે મોકલ્યા હતા.

૧૯૩૦ થી ૩૭ સુધી અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના મુખ્ય તરીકે ચુંટાયા હતા. ગત ધાગસભાની ચુંટણીમાં ખીન-હરીફ ચુંટાઈ આવ્યા હતા.

ગદ્ગદ અને જનમેવા એ જ ધ્યેય.

શ્રી૦ યુસુફ મહેરઅલી

જીણીતા મમાજવાદી આગેવાન

શ્રી૦ યુસુફ મહેરઅલીનો જન્મ મુંબઈ ખાતે ૧૯૦૭ માં થયેલો.

૧૯૨૭ માં એલએલ. બી. ની પગ્ગિમાં પસાર થયા પરંતુ તેમની પ્રિદન વિરોધી પ્રવૃત્તિઓના કારણે વકીલાત કરવાની સરકારે સનદ ન આપી.

સમાજવાદી પક્ષ, યુથ લીગ વિગેરેના સ્થાપકોમાંના તેઓ એક છે. સાયમન કમિશન સામે યોગ્યએલ બહિષ્કાર ચળવળમાં તેમણે આગેવાનીઓમાં ભાગ લીધો હતો.

૧૯૨૮ માં હોવાડ ખાતે ભરાયેલી વિશ્વ યુવક પરિષદમાં હિંદના પ્રતિનિધિ તરીકે તેઓ ચુંટાયા હતા પરંતુ એમના પિતાશ્રી જાફરભાઈના અવસાન અંગે તેઓ જઈ ન શક્યા.

૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમનો ફાગો આગળ પડતો હતો. વિદ્યાર્થી તથા મહાસભા ચળવળમાં તેઓ સ્વ્યા પચ્યા રહે છે. ૧૯૩૪ માં મુંબઈ ખાતે મહેલા મહાસભાના અધિવેશન પ્રસંગે સેવાદળના સેનાપતિ તરીકે તેમની પસંદગી થઈ હતી.

ગત કમ્પ્ર પ્રજાકીય લડતમાં પણ તેઓ મોખરે રહ્યા હતા. તેઓ ધમશવાળા, સેવાભાવી તથા સાગ વક્તા છે. હિંદની આઝાદી એ જ ધ્યેય.

ડૉ. જીવરાજ મહેતા

આધિ સમા જીવનમાંથી જીવનને

સરળ અને સફળ બનાવનાર ડૉ. જીવરાજ નારાયણદાસ મહેતાનો જન્મ અમરેલી ખાતે ૧૮૯૭ની સાક્ષના ઝોગરદ માસની ૨૯ મી તારિખે કપોળ વણિક શાંતિમાં થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવન વિકટ પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થયેલું. ગરિબાઈ, કુટુંબનો ભોજો અને બહુતર એ ત્રણે પ્રશ્નોનો ઉકેલ કરવાનો હતો. બહુવામાં હોશિઆર એટલે “મારી” કરાવી શક્યા અને રકોલર-શીપ મેળવી શક્યા. ૧૩-૧૪ વર્ષની ઉંમરે બહુવાવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું અને કુટુંબને સહાયરૂપ થઈ પડ્યા. આમ વિકટ પરિસ્થિતિમાંથી ૧૯૦૩ માં મેટ્રિક પાસ થયા. ત્યાર પાછા અન્ય સહાયતાઓના પરિણામે તેઓ મુંબઈ અને વિલાયતમાં અભ્યાસ કરી ઉચ્ચ તબીબી

પદવીઓ સંપાદન કરી. સુવર્ણચંદ્રક તથા ઈનામો મેળવ્યાં. બોર્ડ સીડનહામ તથા બોર્ડ મેડીને એમની શક્તિની પ્રશંસા કરી. “લંડન ઈન્ડીઅન એસોસિએશન”ની શ્રીં ઝીણા તથા થીમતિ સરોજની નાયકના સહકારથી લંડનમાં સ્થાપના કરી. જેના તેઓ પ્રમુખ નિભાયા હતા.

૧૯૨૪ માં વડોદરાના માજી દિવાન સર મનુભાઈ મહેતાના

પુત્રી અને આગેવાન મહાસમાવાદી થીમતિ હંસાબ્દેન મહેતા સાથે આંતરજાતિય લગ્ન થયાં. આદર્શ યુગ્મ.

૧૯૨૫ માં કોંગ્રેસ એડવર્ડ મેમેરિઅલ હોસ્પિટલ તથા ગોરધનદાસ સુંદરદાસ મેડીકલ કોલેજના ડીન તરિકે તેમની નિમણુંક ઘણ હતી. જે પદે આજે પણ તેઓ છે. એ સંસ્થાના ઉત્કર્ષમાં તેમનો એક અને અનોડ ફાળો છે. આ હિપરાંત ડેબલ્યુ, સામાજિક તથા રાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રોમાં પણ તેઓ ઉંચું સ્થાન અને માન ધરાવે છે.

ગત સત્યાગ્રહની લડતમાં જોડયાના સેવી હતી. મહાત્માજીની માંદગીના સમયે તેમની સારવારમાં હરહંમેસ હાજર થતા આબ્યા છે. રવ. પં. મોતિલાલ નહેરૂની તેમણે બચાવેલી સારવાર માટે પં. જવાહરલાલ નહેરૂએ ભારે પ્રશંસા કરી હતી.

શ્રીમતિ હંસાબ્હેન મહેતા

શ્રીમતિ હંસાબહેન મહેતાનો જન્મ

૧૮૬૭ ની સાલના જુલાઈ માસની ત્રીજી તારિખે મુરત ખાતે થયો હતો. સર મનુભાઈ મહેતાના તેઓ બીજા પુત્રી. એમનું વિદ્યાર્થી જીવન ઉર્જવળ હતું; ઇનામો તથા રજાવરશીપ્સ મેળવતાં. ૧૯૧૮ માં તેઓ બી. એ. પાસ્યાં અને બીજો જ વર્સે ફુનિઆના પ્રવાસે ઉપડ્યાં.

પ્રવાસ દરમ્યાન તેમણે વિદેશના પત્રકારિત્વનો, મહિલા પ્રવૃત્તિનો અને શિક્ષણપદ્ધતિનો અભ્યાસ કર્યો અને ૧૯૨૦ માં જીનોવા ખાતે મળેલી આંતરરાષ્ટ્રિય મહિલા પરિષદ તથા અમેરીકાના સાન ફ્રાન્સીસકો ખાતે મળેલી વિશ્વ મેળવણી પરિષદમાં હિંદના પ્રતિનિધિ તરિકે હાજરી આપી હતી.

વિશ્વની સફરથી આવ્યા બાદ બીજો જ વર્સે ૧૯૨૪ માં તેમણે લગ્ન કર્યાં અને સમાજ ખળભળી ઉઠ્યો. ડૉ. જીવરાજ મહેતા સાથે કપોળ વાણીઆ તથા શ્રીમતિ હંસાબહેન મહેતા સાથે વડનગરા નાગર શાળાએ છે. લગ્ન બાદ મહેતા યુગ્મ મુંબઈ આવ્યું. શ્રીમતિ હંસાબહેને જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ઝુકાવ્યું.

સામાજિક, મહિલા, બાળ-કેળવણી, સાહિત્ય અને સ્વદેશી પ્રવૃત્તિઓ હિપાડી લીધી; આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો. યુનિવર્સિટી

સેનેટ તથા મ્યુનિ. સ્કુલ્સ કમિટિના સભ્ય તરિકે કાર્ય કયું. ૧૯૩૦-૩૨ ના સત્યાગ્રહમાં પડતું મૂક્યું. “ વિગ્રહ સમિતિ ”ના પ્રમુખ નિમાયાં. દારૂ, તારી તથા પરદેશી કાપડની દુકાનો પર પિકેટીંગનું જોરદાર કાર્ય આરંભાયું. લોકમાન્ય તિલકની સંવત્સરી દિને રાષ્ટ્રનેતાઓની દાજરીવાળું ઐતિહાસિક સરઘસ એમની સરદારી હેઠળ નીકળ્યું.

દત્ત. જેને સવાર સુધી એ રોબંદર રેશન પર રાષ્ટ્રી રાખવામાં આવ્યું હતું. આ ચળવળ દરમિયાન શ્રીમતિ હંસાબહેનને સળઓ સાંપડેલી. જનતાએ એમની સેવાઓની ક-

“ ખાદી સરવીસ અને ધાત્ર્ય વસ્તુ ” સરેવાની એ મુલાકાત લીધી હતી. ન્યાં છેલ્લામાં છેલ્લી હળની રંગીન તેમજ સફેદ જાડી અને પાતળી ગુદ્દ ખાદીના કાપડની જરૂરીઆત વસ્તુઓ રાખવામાં આવી છે. સરેવાના સંચાવદોની ભવિષ્ય દેખરેખ હેઠળ સિલ્લાઈ ખાતું પણ ચલાવવામાં આવે છે. “ મુનશી કેપ ”ની સિલ્લાઈ સરેવાની ઉત્તમ કારીગરી છે. અને સંતોષ થયા છે.

શ્રી. મોક્ષવદનરાય દેસાઈ

સંસ્થાતું સરનામું:—

૨૧૩, ધર્માબરડીંગ, બરનીરોડ,
ગીરગામ, મુંબઈ નં. ૪

૬૨ કરોને એમને ધારા-સભાની ગત ૧૯૩૫ ની ચૂંટણીમાં ફરોહમંદ બનાવ્યા અને મદાસભાએ ‘પાર્લામેન્ટરી’ સેક્રેટરી બનાવ્યાં.

“ ગુજરાતી મહિલા સહકારી મંડળ, મુંબઈ

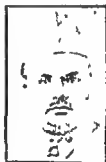
વિદ્યાપીઠ ગુજરાતી શિક્ષણ સભા, નાથીખાઈ દામોદર મહિલા વિદ્યાપીઠ, મુંબઈ પ્રાંતિય હરિજન સેવક સંઘ વિગેરે સંસ્થાઓમાં તેઓ અગત્યનો દરજ્જો ભોગવે છે. વિકટ પરિસ્થિતિમાંથી સરળ માર્ગ કાઢવાની કૃનેહ તેમનામાં છે.

ચેક શ્રી૦ પ્રાણસાલ દેવકરણ નાનજી

“ અપણા દેશની પન્નાધિનતાને

ઉપે ત્યારે જ આવી રહે કે ત્યારે દેશની પત્યેક વ્યક્તિ પોતાની
૧૯૪૪ પૂર્ણપણે મનજે અને આદર કરે. ”

એક પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિના મુખમાંથી ઉપરોક્ત વાક્યો ગીતા-
વાક્યોની જેમ મરતાં દતાં, જે વ્યક્તિત્વે
વધુમા ઉમેયું “ રાજદાની ક્ષેત્રોમાં વહેતું
મૂકનાર વ્યક્તિએ આગેવાનોની મુચનાનુમાર
સ્વિચ્છાગવસા મિલ્લોતોનું સિસ્તપૂર્વક પાનન કરી
મોંપાવણી જવાબદારી પાર ઉનારવા આગેકદમ
કરે, મમાજભેગો જનકલ્યાણનાં કાર્યોમાં
મૂંઝાય અને સમાજને મડેશે ભાગ કાપી
નાખી વર્તમાન યુગને અનુકૂળ સમાજગ્યનાના
ધનનમાં પ્રાણ પાથરે, વેપારીએ પ્રમાણિકપણે

તથા ગમ્મના સામે અંભાજીને વેપાર કરે જેમાં અગિયો મનુગે
કે કેવળ પજ વર્તેનું સુમળ યતું ન દોષ, અને ગમ્મનના વિશા-
લયો ભાનવર્તની પ્રજના એવાં ધનન પડે; એવી કેવળી આપે
કે આજના વિદ્યાર્થીઓ-વિદ્યાર્થીનિઓ જીવિત્યમાં ગમ્મના ઉત્તમ,
ગવેશભિમાની, સરિત્પત્રાન અને સિન્નવજા આદર્ય નામનિજા અને.”

આ વેધક વાક્યોને વહેતાં મૂકનાર દત્તા મદાન વેપારી તરીકેની

કાલમાદેવી રોડ પ- આવેન ભાગવાડી થીએટ-મા બ ય મેળાવડો
યોજાયો હતો

એમનો જન્મ ૧૮૯૪ ની સાનમા જુન માસની ૧૧ મા
તાજિમે મુબઇ ખાતે થયો હતો તેઓ નાતિએ મોઢ વાણીઆ છે
મૂળ વતન પોરમદર એમના પિતાશ્રી દેવકરણ નાનજી લગભગ
૧૮૭૦ ની માનમા મુમઇ આ યા અને આજની મસહુ પેઢી
“ દેવકરણ નાનજી ” ની ગ્યાપના ઠરી તેઓ મન્કૃત અને ધર્મ-
પ્રેમી હતા એટલે તેને નગત મારિત્યનો પણ હોડો શોખ હતો
શેશ્રી પ્રાણનાનભાઈમા પણ પિતાના મન્કૃતની હોડી અમર પડી છે

ગુજરાતી અધ્યાસક્રમ ધર આગળ પૂરો ઠગીને અગ્રેજીનો
અધ્યાસ કરવા નવ નર્નીની હમરે એમપ્રેનેડ હાર્લ કુનમા દાખન
થયા ૧૮૧૦ મા સોળ નર્નીની હમરે મેટ્રિ મા પમાર થયા મેટ
ગ્રેનીઅર્સ કોલેજમાથી દન્ડર આર્મમાથી વિદ્યાધ્યામ ઠોડી વર્ને
પિતાની ધમધોળા આનતી વેપારી પેઢીમા નેડાઠ ગયા વિદ્યાર્થી
હવન આદર્શ અને હર્ફવળ નુ વેપારી હવન એથીએ વધુ
હર્ફવળ અને હમી આશાઓ આપી હુ છે

વેપારી તરીકે દેગોપણ, કુશળતા, પ્રમાણિકતા તથા મીઠાશ
તેમનામા છે, માહસિય પ તુ નિચાવત

દેવકરણ નાનજી બેકિંગ મપની લી૦ ના તેઓ ને મેન છે
મેમર્ દેવકરણ નાનજી પેઢીના મઆનડ છે જે રાગ તઓ
ગવર્નમેટ મીડયુરીટીઝ, ૨, રોડ નેર, આદી, મેનુ અળમી
નક અને નુની દનાનીનો ધધો તથા વેપાર કરે છે આ હપાત
સદકારી-ચળવળ તથા રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગોની ખિનરણી પાળળ પણ
પોતાની રાકિત રેડી લા છે બ્યાપાગિક અને મામાગિક મન્ક્યાઓ
તેમજ ૧૧૯૦ ટ્રન્ટ દોડોમા તેઓ અગત્યનો દન્ડગ્રે મારે છે

આમ અને-વિધ જવાબદારીઓ તથા પ્રવૃત્તિઓમા એમનુ

મન પરોવાયલું હોવા છતાં એમની એજરમા, ધરમા તેમજ જાહેર-મેળાવાઓમા જોશે તો એમનું વદન મધુર સ્મિત વેરતું તથા જીવન-હિતકર્ષના ચિન્હરૂપ તેજસ્વી ચમકંદાર આખો સત્કાર કરતી નજરે પડશે.

૧૯૮૦ ની સાનની હિદી વેપારી મડળની વ્યવસ્થા સમિતિની ચુટણીમા તેઓ સૌથી વધુ મતે પ્રથમ ચુટાઈ આવ્યા છે વેપારી આનમની ભોક્ષિયતા તથા વિશ્વાસનો પ્રગવો કેવળ વેપારી ક્ષેત્રમા એમની ફજોનો અત આવતો નથી સમાજ અને કેળવણી પ્રત્યેની પોતાની ફજો સમજે છે. એ દિશાઓમા આર્થિક સહાયતા વહેતી રહી છે. એમના પત્ની શ્રીમતિ જ્યારતિબહેન પણ સેવાભાવી છે મુબઈની મહિના પ્રવૃત્તિઓમા આગેવાનીઓ ભાગ લે છે, સામાજિક મેલાઓ બજાવે છે. કર્તવ્યપનયણ, સેવાભાની તથા જાવિક યુગ્મ જેમની મહત્તા હોના છતાં મહોગાધ નથી; લક્ષ્મી હોના છતાં તેનો ધમક નથી ધનવાન ધનહીન બેઉ સરખા.

“ મત્ત વાણી અને સત્ત વર્તન ” એ જ મુદ્રાતેખ.

શ્રીમતિ જયાવતિજીન પ્રાણુલાલ

ડૉ. હિંદુ સ્ત્રીમંડળનાં સ્થાપક તથા

પ્રમુખ શ્રીમતિ જયાવતિજીન પ્રાણુલાલ દેવકરજી નાનજીનો જન્મ, ૧૮૬૮ ની સાક્ષમાં જામનગર ખાતે થયેલો.

એમના પિતાશ્રી ગોવિંદજી ઝવેરચંદ, શૂળ ગોરખીના, જામનગર ગણ્યમાં ન્યાયાધિશ હતા. ગરિબો તથા બેકુતો પ્રત્યે ઉંડો પ્રેમ રાખતા. માતૃશ્રી પણ ધર્મપરાયણ તથા સેવાવૃત્તિનાં હતાં. સેવાભાવી માતાપિતાએ સેવાભાવી પુત્રીને જન્મ આપ્યો. શ્રીમતિ જયાવતિજીનનાં જન્મ ચૌદ વર્ષની ઉંમરે વેપારી આજ્ઞમમાં આંતરરાષ્ટ્રિય ખ્યાતિ ધરાવતા મુંબઈના શાહ સોલાગર શેઠ શ્રી ૦ પ્રાણુલાલ દેવકરજી નાનજી સાથે થયાં.

અન્ય મહિલાઓની જેમ યોતાની શક્તિને ધરતી ચાર દિવાલોમાં બંદી ન રાખતાં વેગ આપ્યો. મુંબઈની મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા લાગ્યાં અને તન, મન, ધનથી મદદ કરવા માંડી.

૧૯૩૮ ની સાક્ષમાં મહિલાઓને સુશિક્ષિત તથા સ્વોશ્રયી બનાવવાની ભાવનાએ ડૉ. હિંદુ સ્ત્રી મંડળની સ્થાપના કરી અને કેવળ બે વર્ષમાં અન્ય સ્ત્રીમંડળોની હરોળમાં એ સંસ્થાને

આણી મૂળી તાજેતરમાં એ મગ્યાના વાર્ષિક મેળાવડા સમક્ષ સસ્થાની પ્રગતિને અજતિ આપતા લેડી તારાખડેન ચુનીલાન મહેતાએ પ્રમુખમગ્યાનેથી પ્રચયન કરતા જણાવ્યું હતું કે આ મરથાએ કેવળ એ વર્ષ દરમ્યાન જે પ્રગતિ સાધી છે તે ખરેખર પ્રશંસા તથા અભિનંદનને પાત્ર છે ખરું જોતા આ પ્રગતિનું માન તો ઘણું અશે સગ્યા પાછળ પોતાની શક્તિ રેડી રહેના મગ્યાના પ્રમુખ શ્રીમતિ જયારતિખડેન પ્રાણુનાનને વટે છે જેઓ ઉસાહી, મહેનતુ અને ખતીના છે

શ્રીમતિ જયારતિખડેનની પ્રવૃત્તિ કેવળ કોટ હિંદુ સ્ત્રીમંડળ માં સમાતી નથી. મુખ્યત્વે પ્રાતિક મહિના મંડળ, ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રીમંડળ તથા દીનંધ્યા સંવની પ્રવૃત્તિઓમાં તેમજ અન્ય મરથાઓમાં અગ્રમગ્યાન ભોગવે છે ઉપગત સાહિત્યદાન તગિકેની ખ્યાતિ ધરાવે છે સેનાભાષી ચતિની સુહૃદ્ધી પત્ની

જનકદાસ અને મતનંત મુનિએ

ધી ઈન્ડિયન ઝોલો બ્રન્ચરન્સ કંપની લીં

સામૂહીક મપૂર્ણ પસંદગી

પામેન વિમા કંપની છે

નવા છત્રી, આગ, મોટર, મરીન અને બીજા તમામ પ્રકારના વિમાનુ કામકાજ કરવામાં આવે છે

મેનેજર ડાયરેક્ટર-શ્રી વિજયસિંહ ગોવિંદજી

હૈડ ઓફીસ

ગ્રોસ્પેક્ટ એ મર્સ હોનંગી રોડ, મુંબઈ

શ્રીમતિ ભક્તિલક્ષ્મી દેસાઈ

પતિના ત્યાગને વધુ યશસ્વી અને

તેજસ્વી બનાવનાર સ્વાર્થત્યાગી શ્રીમતિ ભક્તિલક્ષ્મી દેસાઈના નામથી ગુજરાત અખણ નથી. એમના જેવી આદર્શ આર્યસન્નારીઓથી ભારતવર્ષ હિજળો છે.

તેઓ લોંબકી રાખ્યના મગ્ધુમ દિવાન સ્વ૦ ઝવેરભાઈનાં પુત્રી તથા દરબાર ગોપાલદાસનાં બીજી વારનાં સહભાગી પત્ની છે. છતાં તેમનામાં વિનય અને નમ્રતા છે. એ એમના જીવનની વિશિષ્ટતા.

માતૃભૂમિના ગુલામી બંધન દગાવી દેવા દરબારશ્રીએ સર્વસ્વ રાખૂને સમર્પણ કર્યું એ ભાવનાને પોતાના આત્મબોમથી શ્રીમતિ ભક્તિલક્ષ્મીએ પૂર્ણ બનાવી. પોતે પણ રાષ્ટ્રિય લડતમાં અંપણાબ્ધુ અને પ્રોતાનાં સંતાનોને પણ એ જ માર્ગે દોર્યાં. સહર્ષ વિકટ માર્ગે પળ્યાં; અનેક યાતનાઓ આમ ત્રી.

ગત સ્વધાગ્રહની લડતમાં ખારડોત્રી અને બેરસઠની લડતમાં પ્રાણ પૂર્વા અને ઓશકિતને જાત્રત કરી. જેઠયાત્રા અને અપમાનો સહ્યાં. ગુલામ દેશમાં રાષ્ટ્રાભિમાનીઓ માટે બીજી શું કોઈ શકે?

હરિપુરા ખાતે ભરણવા મહાસભાના અધિવેશનને સફળ બનાવવા તનતોડ મહેનત હાથનાર મહિલાઓમાંના એક તે શ્રી ભક્તિલક્ષ્મી. તાજેતરમાં ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિની વ્યવસ્થા સમિતિના સભ્ય તરિકે તેમની ચુંટણી થઈ છે.

પૂ મહાત્માજીના રચનાત્મક કાર્યમાં તેઓ અત્રે ગૃયાર્થ ગયાં છે. આર્યોવર્તના અભિમાનને અખંડિત રાખનાર આદર્શ આર્યો.

શેઠશ્રી વસંતરામ વકીલ

**મુંબઈના જાણીતા આગેવાન સૌસિ-
સિટર અને સામાજિક કાર્યકર**

સ્વ. રા. રા. જમીએતરામ જીવણરામ વકીલના પુત્ર શેઠશ્રી વસંતરામ વકીલનો જન્મ ૧૯૦૧ની સાલના ડિસેમ્બર માસની ૨૪મી તારીખે સુરત ખાતે થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવન મુંબઈમાં જ વ્યતિત થયેલું. ૧૯૨૬ માં એસએલ. બી. ની પરિક્ષામાં પસાર થઈ એ જ વર્ષમાં મુંબઈની હાઈમેટમાં વકીલાત આદરી પિતાની કાર્તિને વધુ ઉજ્જવળ બનાવી.

૨૫૪ રા. રા. જમીએતરામ વકીલની ઉદાર અને સખાવતી ભાવનાથી જનતા અપરિચિત નથી. અનેક ધાર્મિક, સામાજિક તથા ઈજવણી સંસ્થાઓને તેનો લાભ મળ્યો છે, સ્વ. તેઓ અનેક સખાવતી ટ્રસ્ટોના ટ્રસ્ટી હતા તથા સામાજિક સંસ્થાઓમાં

અગ્રસ્થાન ધરાવતા હતા. એમની ભાવના પુત્રમાં પણ છે. શેઠશ્રી વસંતરામભાઈના હૃદયમાં સેવાવૃત્તિનાં મૂળ વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ રોપાયેલાં. સાથે જણતા મરિજ વિદ્યાર્થીઓને પોતે સશક્ત હોઈ આર્થિક મદદ કરતા. સેવાભાવી પિતાના સેવાભાવી પુત્ર.

એક ધનવાન વ્યક્તિ અમીરીના તેજમાં અન્યને આંધ્ર રહે

પગ્તુ તેનો પ્રેમ જીતી ન શકે. શ્રોત્રી વસતરામબાઈના પગિયવમા આવનાર અનેક આગેવાનોને મે એમને માટે પ્રશ્નસાના પુષ્પો વેરતા જોયા છે, સાબળ્યા છે. નાની ઉમરમા એમણે જનતાનો પ્રેમ અને વિશ્વાસ બેઠે સંપાદન કર્યો છે. લાખોની સખાવતોના અનેક ટૂંટોમા તેઓ દૂરગી છે તથા અનેક સામાજિક સમ્યાઓમા જવાનદારીભર્યા ઓદ્યાઓ ભોગવે છે. આ ઉપરાંત એમની સખાવતોનો લાભ સામાજિક સમ્યાઓ, વિદ્યાનયો, હોરિપટલો તથા ગંજિઓને મળતો રહ્યો છે. એમની મદદે અનેક સુખી થયા છે. છતાં કીર્તિ કે પ્રશ્નસાની એમને લાનસા નથી જનકલ્યાણ એ જ આદર્શ ભાવના.

જનતાએ એમની સેવાઓની કદર કરી અને ગત મુ મલ મ્યુનિસિપલ કોરપોરેશનની ચુટણીમા મોગી બહુમતિએ મખત હગ્ધિષ્ટ હોવા છતાં યશસ્વી બનાવ્યા. જેની સ્ટેચ્યુટરી કમિટિમા પશ્ચુ તેઓ ચુટાયા છે સગકારે જે. પી. બનાયા

એમના લગન ૧૯૧૬ની સાનમા વડોદરાના જાણીતા મહા-સખાવાદી આગેવાન તથા વકીલ શ્રી૦ શિવપ્રમાદ દાકગના પુત્રી શ્રીમતિ સુશોચનાબહેન સાથે થયેના જેઓ મુબઇના જાણીતા સામાજિક કાર્યકર છે. સેવાભાવી બ યાગની સેવાભાવી બાર્યા

શ્રીમતિ મુલોચનાબહેન વકીલ

મું બર્ધનાં જાણીતા સેવાભાવી મામા-
જિંઠ સ્ત્રીકાર્યકર્તા શ્રીમતિ મુલોચના

બહેન વસતનામ વગીરો જન્મ બરુચ ખાતે ૧૯૦૭ ની સાપના
ગાંધુઆરી માસની પાંચમી તારીખે થયેલો.

તેઓ ગોડોંગના જાણીતા મહાત્મબાવાદી આગેવાન તથા વકીલ
શ્રી. ગિરપ્રસાદ ચંડપ્રસાદ દાંડ ના પુત્રી છે
એમના વડાઓ વડોદરા નાન્યમા માનભર્યા
ડોહાઓ ધરાવતા હતા. આમ શ્રીમત -કુ-
રમા જન્મવા અને શ્રીમત -કુ-રમા પછુના
જતા એમને તેનો વંશ નથી માદામ અને
મગતાવડોચરમા એમના જીવનની વિશિષ્ટતા.

તેઓ મુગ ની આર્થિક તથા મહિના
પ્રતિઓમા આગેવાનીઓ બાગ લઈ રહ્યા
છે ગુજરાતી દિવુ સ્ત્રીમંજની વ્યવસ્થા
મનિતિના મુખ્ય છે તથા મુખર્ષ પ્રાતિક મહિના પંચપદમા પ્રતિ
વિધિ તરીકે ચુટાતા આ વા છે આ હિપનાત અન્ય અનેક મહિલા
મંચાઓ સાથે એમની પ્રવૃત્તિઓ સંજ્ઞાવલો છે

સમાજસેવા તથા મહિનાકાર્ય એ જ ધ્યેય

શ્રી૦ મહમદ નુરી

મુસ્લીમ લીગની કેમીવાદી નીતિના
કદર વિરોધી તથા રાષ્ટ્રના સાચા

સૈનિક શ્રી૦ મહમદ યાસીન નુરીનો જન્મ ૧૮૯૫ ની સાતના નવેખર માસની બારમી તારિખે રજપુતાનામાં આવેલ બિયાવર ખાતે થયેલો અને બી. એ., એલ. એલ. બી. બની પ્રથમ ત્યાં જ વકીલાત આદરેલી.

૧૯૨૦ માં અસહકારની લડતમાં તથા ખિલાફત આંદોલનમાં જોડાઈ જાહેર પ્રવૃત્તિનો આરંભ કર્યો. મુનિ૦ ના ઉપપ્રમુખ તથા ધારાસભાના સભ્ય તરીકે ચુંટાયા હતા. ૧૯૨૭ માં તેઓ અમદાવાદ આવ્યા અને વકીલાત આદરી. ગુજરાતના મુસ્લીમોમાં રાષ્ટ્રવાદનો પ્રચાર કરતા આવ્યા છે. ૧૯૩૦-૩૨.

ની લડતમાં ભાગ લીધો હતો. મુસ્લીમ યુવકોના તેઓ માનીતા નેતા છે. ૧૯૩૧ માં મુંબઈ ખાતે મેળેલી અખિલ હિંદ મુસ્લીમ યુવક પરિષદના પ્રમુખ તરીકે તેમની વરણી થઈ હતી. મુસ્લીમ યુવાનોના પ્રેમની પ્રતીતિ.

અખિલ હિંદ મુસ્લીમ ઐક્ય મંડળ તથા અખિલ હિંદ ખિલાફત કારોબારીના તેઓ સભ્ય છે.

મહાસભા પક્ષ તરફથી અમદાવાદ વિભાગમાંથી ધારાસભાની ચુંટણીમાં તેઓએ વિજય મેળવેલો. મહાસભાએ એમની સેવાઓની કદર કરીને એમને જાહેર બાંધકામ ખાતાના પ્રધાનનો એવો એનાયત કર્યો હતો.

ગુજરાતનું રાષ્ટ્રવાદી મુસ્લીમ જગત અનેક મુશ્કેલીઓ ઉપ-
રિથત થવા છતાં સાચી દોરવણી આપવા માટે તેમનું જાણી રહેલું..

શ્રીમતિ લીલાવતિ બેંકર

વિદેશી માલનો બહિષ્કાર કરવાની

પ્રથમ વેળાએ જ દેશબરમાં હાકલ પડી. શ્રીમતિ લીલાવતિ બેંકરને પરણ્યાંને ભાગ્યે જ એક વર્ષ પુરું થયું હશે. કારણ વત્તો પહેલાં વિનાનાં પડેલાં હતાં. પોતાના જેઠ મહાસભાના આગેવાન કાર્ય-

કર્તા શ્રી૦ શંકરલાલ બેંકરને સપળાં વિદેશી કપડાં હોળી કરવા આપી દીધાં; મોઢ પર કાણુ મેળવ્યો.

એમનો જન્મ ૧૮૬૫ ની સાલના માર્ચ માસની ૮ મી તારીખે કુંઠાવાવ નામના ગામમાં દશા શ્રીમાળી શ્વેતાંબર જૈન ગાંધિમાં થયેલો, વિદ્યાર્થી જીવન યશસ્વી નિવડ્યું. જૈન કોમમાં તેઓ જ પ્રથમ

ગ્રેજ્યુએટ થયાં. એમનાં સુધારક લગ્ન દશા દિશાવળ ગાંધિમાં, મુંબઈના બણીતા ઘેઘાભાઈ હરિદાસનાં કુટુંબમાં શ્રી ધીરજલાલ જી. બેંકર સાથે થયાં.

જીવનને ચાર દિવાલો વચ્ચે ન કેચડતાં તેમણે બહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવો શરૂ કર્યો, 'બગિની સમાજ'માં ૧૯૧૮ ની સાલમાં ખમ્મનચી તરીકે જોડાયાં આજે તેઓ વરસોથી એ સમાજના મંત્રી તરીકે સેવા બજાવે છે.

લૉર્ડ વિલિંગ્ડનને મુંબઈના શહેરોએ નામે અપાનાર

માનપત્રનો વિરોધ કરવા સ્ત્રી-વિભાગ તરફથી આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો. આ ઉપરાંત જાહેર ક્ષેત્રોમાં, સ્ત્રીઓના અધિકારો માટેની ચળવળમાં તથા સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ સારો ભાગ લેતાં આવ્યાં છે. ૧૯૧૬ ની સ્ત્રી-મતાધિકાર માટેની ચળવળમાં તેમણે આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો.

સ્વદેશી પ્રચાર તથા સામાજિક સેવા તેમની પ્રવૃત્તિઓનું અંગ છે.

શ્રી મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“હાથીને વાળવા પણ માવતની જરૂર હોય છે. બાણુજી અને મહાત્માજીનું મિલન થયું. રાત્રેનબાણુએ વકીલાતને છાત મારી, પંદર હજારની માસિક આમદાની પર પૂજો મૂક્યો.”

— શ્રી રાત્રેનબાણુના દેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ કાલબાદેવી, મુંબઈ.

શ્રીમતિ બાબીબહેન મુલશ દયાળ

મુંબઈનાં જાણીતાં સામાજિક કાર્યકર
શ્રીમતિ બાબીબહેન મુલશ દયાળનો

જન્મ ૬૨૭ માંડવી ખાતે ૧૯૦૦ ની સાલમાં બાદીયા કોમના કારા હાકરસીનાં જાણીતાં કુટુંબમાં થયો હતો.

એમના દાદા વહાણવટાંનો વિશાળ ધંધો ખેડતા અને પિતાશ્રી મુરારજી રવજી સંપટ જેસલમેરના દિવાન હતા. જે દરમિયાન એમને જેસલમેર સ્ટેટ તરફથી જાગીર તથા ડબલ તાંત્રીમનું માન મળ્યું હતું. તેમજ સરકાર તરફથી રાવજહાનુરનો ખિતાબ એનાયત થયો હતો. એમનું બાળપણ જેસલમેર અને જોધપુર રાજ્યમાં વ્યતિત થયેલું જે દરમિયાન ગુજરાતી, હિન્દી, મારવાડી તથા સામાન્ય અંગ્રેજીનો એમણે અભ્યાસ કર્યો.

૧૯૧૪ની સાલમાં તેમનાં લગ્ન મુંબઈના જાણીતા મિલમાલેક શેઠ શ્રી ૦ મુલશ દયાળ સાથે થયેલાં. પરણીને આખ્યાં ત્યારે તો તેમની સ્થિતિ ગરીબ હતી. આ પ્રસંગે કેટલાંક કહેતાં કે “તવંગરની પુત્રી ગરીબનું ઘર શી રીતે નિભાવશે ?” પરંતુ શ્રીમતિ બાબીબહેને ભોગવેલા વૈભવને વિસારે નાખ્યો અને પતિના સુખમાં સુખ અને દુઃખમાં દુઃખ માન્યું. જીવનની જરૂરિયાતો ઝોછી કરી પતિની પરિસ્થિતિને અનુકુળ થયાં.

ભાગ્યવિધાતાએ પત્નીના પગલે પતિનાં દાર ખખડાવ્યાં; પતિની હિન્નતિ થઈ. ધનવાન બન્યા.

રાષ્ટ્રીય ચળવળનાં પ્રબળ આંદોલનોની અસર એમના જીવન પર થઈ અને ૧૯૨૦માં તેમણે સ્વદેશી વૃત લીધું અને આ સમયથી આજ સુધી રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિઓમાં એક ગુ બીજા પ્રકારે ભાગ લેતાં આવ્યાં છે. ૧૯૩૪માં મુંબઈ ખાતે મજેસા મહાસભાના અધિવેશન પ્રસંગે તેઓ સ્વયંસેવિકા તરીકે જોડાયાં હતાં. ૧૯૩૦ ધારાસભા પિકેટીંગ દરમ્યાન તેઓ અટકમાં મુકાયાં હતાં. આ ઉપરાંત સ્વદેશી, ગ્રામ્યઉદ્યોગ તથા ખાદી માટે સેવા અર્પી રહ્યાં છે.

૧૯૩૦ની સાલમાં ભારીયા સ્ત્રીમંડળ સ્થપાયું. એ સંસ્થાના આજે દસ વર્ષો થયાં મંત્રી તથા ખજાનચી તરીકે એકધારી સેવા કરી રહ્યાં છે. આ મંડળ આજે અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી રહ્યું છે. મંડળની પ્રગતિમાં તેમનો અગ્ર ફાળો છે. તેઓ ભગિની સમાજના, ડી. એન. બાલમંદિરનાં પ્રમુખ, ભારીયા જનરલ હોસ્પિટલની એડવાઇઝરી બોર્ડના તથા યુનિસાલી સીસલ્ડારી મંડળ લીબની સમિતિના સભ્ય છે. કેવળ હિંદુ જ નહિ પરંતુ મુસ્લીમ તથા ક્રિશ્ચિયન વગેરે ધર્મનાં ઉડા અભ્યાસી છે. અતિથિ-સત્કાર તથા સેવાભાવના તેમનામાં છે, પછી રંક કે રાય હો.

એમના પુત્ર શ્રી ૦ માનસીંગ ચિત્ર તથા નૃત્યકળાના પૂજારી છે એટલું જ નહિ પણ ટીકાકાર છે. સિલ્લેન કળા પ્રદર્શનમાં તેમણે પ્રથમ પ્રાપ્ત મેળવ્યું હતું. વેપાર ઉદ્યોગમાં ચિત્રકળાને ઉતારી અન્ય ચિત્રકારોને મદદરૂપ થયા છે.

ડૉ. ધીરજલાલ અંકલેશ્વરીઆ

મુંબઈ પ્રાતિક મહાસભા સમિતિના
મંત્રી તથા સુરત મહાસભાવાદી

ડૉ. ધીરજલાલ ડી. અંકલેશ્વરીઆનો જન્મ ૧૮૯૬ ની સાતમા
બરસ જાન્યુઆરી આવેલ અંકલેશ્વર મુકામે થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવન ઉર્જાવળ હતું. સ્કૉલરશિપો તથા પ્રાપ્તો.

મેળવ્યા હતા. એમ. બી. બી. એસ. ની ડીગ્રી
મેળવી તબીબી ધધાની શરૂઆત કરી અને
જામ્યા પશુ.

મૂળથી જ ગણવાદી વિચારના એટલે
૧૯૩૦-૩૨નો સત્યાગ્રહ આવતા તેમાં જોડાઈ
ગયા. હંડાશાહી દોરના ભોગ બનેનાઓની
સારવાર કરવા પ્રથમ કોંગ્રેસ હોસ્પિટલમાં
જોડાયા સગર્જરી અને એમ્બ્યુલેન્સ ખાતાની

જવાબદારી ઉપાડી લીધી.

એમના પત્ની શ્રીમતિ મહાવક્ત્રીબહેને પિટ્ટેટીંગનું કાર્ય ઉપાડી
લીધું. શ્રીમતિ કમળાદેવી ચટ્ટોપાધ્યાયના નેતૃત્વ હેઠળ નીકળના,
મરઘસમાં જોડાવવા માટે તેમની ધરપકડ થઈ હતી. દયતિ રાષ્ટ્રિય
પ્રવૃત્તિઓમાં પરાવાઈ ગયા.

૧૯૩૨ માં દાકતરના હાથમાં મહાસભા બુલેટીનની જવા
બદારી મુકાઈ અને એ ફર્જ બજાવતા સરકારે તેમને કારાવાસના
મહેમાન બનાવ્યા

મુંબઈ પ્રાતિક મહાસભા સમિતિના મંત્રી તરીકે તેઓની
ચુંટણી થઈ છે દારૂધી મંચુર, સુખાકારી તથા મામાજિક પ્રવૃ-
ત્તિઓમાં અગ્રમ્યાન ધરાવે છે

કુમારી મૃદુલાબહેન અંબાલાલ

મહાસભાનાં સેવાભાવી સેવિકા

કુમારી મૃદુલાબહેન અંબાલાલ સારાભાઈના નામથી મુંબાઈ ઇલાકા અને ખાસ કરીને ગુજરાત અખણ નથી.

ગત મહાસભાની ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં સક્રિય ફાળો આપનાર આ હિંમતવાન વ્યક્તિને “ પદ્માણુ ”નો ઇતિહાસ મળ્યો હતો. જે જે દારૂતાડી અથવા તો વિદેશી કાપડની દુકાને પિકેટીંગ માટે તેઓ ફરે ત્યાં ન માલ વેચનારની કે ન તો માલ લેનારની હિંમત ચાલી શકે.

અમદાવાદની સ્ત્રીહિન્નતિ અને જાતિમાં એમનો ફાળો કિમતી છે. એમની શક્તિ પારખીને મહાસભાએ એમને હરિપુરા મહાસભા અધિવેશનના સેવિકાદળના મેનાપતિ બનાવ્યાં હતાં. આ પ્રસંગે ગુજરાતના મામડે

ગામડે ફરીને તેમણે જાતિના પૂર રેલાવ્યાં હતાં તથા આદર્શ સેવિકા દળ ઉભું કર્યું હતું.

તેઓ રાષ્ટ્રનિયોજન સમિતિના મહિલા વિભાગના મંત્રી તથા અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય છે.

કામદાર સ્ત્રીઓ પ્રત્યે ઉઠી લાગણી છે. પોતાના પિતાની મિલોમાં તેમને માટે યોગ્ય સુખસગવડો કરાવી આપી છે. તાજે-તરમાં ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિની કારોબારી સમિતિનાં સભ્ય તરીકે તેઓ ચુંટાયાં છે.

ગત રાજકોટ સત્યાગ્રહમાં ઝપટાવી સ્ત્રીશક્તિમાં વધુ ચેતન રેડ્યું હતું. તેઓ હિંમત અને ધૈર્ય ધરાવનાર કાબેલ સ્ત્રીધાર્યકર છે. એમનું જીવન મુવતિઓ માટે પ્રેરણારૂપ છે.

શ્રી૦ રૂસ્તમ કે. સીધવા

શ્રી૦ રૂસ્તમ કે. સીધવા લોકપ્રિય

નેતા છે. માયાળુ સ્વભાવથી તેઓ સૌને જીતી શક્યા છે. સત્યને ખાતર જો આજ્ઞ વહેરવી પડે તો તેઓ જરાએ પાછા પડતા નથી.

મુંબઈમાં દારૂનિષેધનો કાર્યક્રમ અમલમાં આવ્યો ત્યારે તેને અનુમોદન આપવા મુંબઈની મહિલાઓની જંગી સભા માધવ-બાગમાં તેમના પ્રમુખપદે મળી હતી. એક હિંદી તરીકે તેમણે સર્વ હિંદીઓને દારૂમાંથી મુક્ત બનવા અપીલ કરી.

“ કરાંચીના પારસીઓ તમારા બહિષ્કાર નહિ કરે ? ” સભા પુરી થતાં મેં તેમને પ્રશ્ન કર્યો.

“ બહા શા માટે ? ” તેમણે સામે પ્રશ્ન પૂછ્યો.

“ અહિંઆ તો ડૉ૦ ગીડર સામે પારસીઓમાં ભારે રોષ જામ્યો છે. ”

“ અણુસમજ અને સ્વાર્થનાં પડળ

દૂર કરીને ખૂબ જોતાં શિખીએ તો અવશ્ય રોપનું કારણ ન રહે. ” શ્રી૦ મીધવા જવાબ આપતાં મોટરમાં બેઠા અને સરિમત વદને વિદાય થયા. એમના શાંત અને નિરાળિમાની ચહેરા તરફ દ્રષ્ટિપટ પડ્યા તેઓ અદ્રશ્ય થયા ત્યાં મુઠ્ઠી હું જોઈ રહ્યો. ઠંડાય માયાળુ સ્વભાવનું આકર્ષણ હોય ! કોઈક વ્યક્તિના દર્શનથી પ્રેમ ઉપજે છે અને કોઈકને જોતાં તિરસ્કાર આવે છે. પછી બંને એ વ્યક્તિ ગમે તેટલી મહાન હોય. -

શ્રી૦ સીધવા વેપારી આશ્રમમાં વિદેશી વેપારમાં અગત્યનું સ્થાન ભોગવતા હતા. વેપારમાં સારો પૈસો પેદા કર્યો હતો. રાષ્ટ્રીય આંદોલનોનો એમને સ્પર્શ થયો. ધમધોકાર આજ્ઞતા વિદેશી વેપારને ઠોકર મારી અને રાષ્ટ્ર તથા જનસેવાનાં કાર્યોમાં ગુંથાઈ ગયા.

તેઓ અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય છે. ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિઆમેન ઓફ ઇન્ડિઆ અને જર્મી તેમજ ફરન્સી એસોસિએશનના પ્રમુખ તથા એન. ડબ્લ્યુ. રેલ્વે એડવાઇઝરી બોર્ડના સભ્ય છે. આ ઉપરાંત અન્ય અનેક મજૂર વેપારી તથા સામાજિક સંસ્થાઓ સાથે એમનું જીવન સંકળાયેલું છે.

કરાંચી જીના મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ તથા કરાંચી મ્યુનિ-કોર્પોરેશનના મેયર તરીકેની તેમની લોકપ્રિયતા જાણીતી છે.

સિંધ ધારાસભાના મહાસભા પક્ષે તેમને પોતાના પદના નાયક તરીકે ચુંટી કાઢ્યા છે. તેમની નિષ્પક્ષતા વૃત્તિમાં સૌને વિશ્વાસ છે.

જાદગીના વિષે ક્યાં ઉતરાવશે ?

આજે જ લખો યા મળે:—

મી૦ જી૦ એવ૦ દેશાઈ બી. એ. મેનેજર

બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રી-સ

સોસાયટી લી૦

કો-ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રી-સ, બિલ્ડિંગ

સર શીરોજી મહેતા રોડ, કોટ, મુંબઈ

શ્રીમતિ રસિકમણીબહેન દેસાઈ

નણીની ઉમરમાં વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થતા

આમાન્ય રીતે અન્ય વિધવાઓની જેમ જીવનને વધુ ન ગુગળાવતા શ્રીમતિ રસિકમણી બાળમુકુટ દેસાઈએ સેવામાર્ગ પસંદ કર્યો એમનો જન્મ ૧૮૯૧ ની સાનમાં અમદાવાદ ખાતે ખાનદાન કુટુંબમાં થયેલો.

૧૮૧૬ માં તેઓ મુમુક્ષુ ખાતેના શુભ ગતી હિંદુ સ્ત્રી મંડળમાં તેના માનદ મંત્રી તરીકે જોડાયા જે મ્થાન આજ પર્વત તેઓ ધરાવતા આવ્યા છે એમની એ સરસ્થાની મેનાઓની ઠંઠર થઈ અને ગન સાનમાં એમને માનપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું.

જે પ્રમંજે પ્રમુખસ્થાનેથી નેહી લક્ષિમબહેને એમની અનેકવિધ સેવાઓ પર પ્રમસાના પુષ્પો વેર્ષા હતા.

આ ઉપગત સેવાસદન, બોમ્બે પ્રેસિડન્સી વિમેન્સ કાઉન્સિલ તથા માહિત્ય સમં નિગેરે મધ્યાઓમાં પણ અગ્રસ્થાન ભોગવતા આ પા છે ગત દુષ્કાળ સકટ પ્રમંજે શ્રીઓ ઉપગવવામાં મહિય બાગ લીધો હતો.

સ્વભાવે શાંત અને સેનાભાવી છે મહિનાઉત્કર્ષ અને સમાજસેવા એ જ ધ્યેય.

ત્રામાત ગંગાજીન પટલ

શ્રીમતિ ગંગાજીન ગોવિંદનદાસ

પટેલનો જન્મ ૧૮૯૦ ની સાલમાં બાદરણ મુકામે પાટીદાર જાતિમાં થયેલો.

૧૯૧૬ માં એમણે જાહેર જીવનમાં ભાગ લેવા માંડ્યો અને મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાયાં. ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રી મંડળની શાંતાકુમ્ભ ખાતેની શાખાના સ્થાપકોમાંના તેઓ એક. ૧૯૨૬ ની સાલથી ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રી મંડળની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્ય તરીકે તેઓ ચુંટાતાં આવ્યાં છે. ૧૯૩૯ ની સાલથી તેઓ એ સંસ્થાની પત્રિકાના તંત્રીપદે નિભાયાં છે. મુખ્ય પ્રતિક મહિલા સમિતિ તથા અખિલ હિંદ મહિલા પરિષદમાં મુખ્યના પ્રતિનિધિ તરીકે ચાર વખત ચુંટાયાં હતાં. ૧૯૩૧ ની સાલમાં આણંદ ખાતે ભરાયેલી પાટીદાર ભગિની સમાજ પરિષદના પ્રમુખ તરીકે પસંદગી પામ્યાં હતાં. મહિલા પ્રવૃત્તિમાં એમનું સ્થાન અગ્ર છે; સેવાઓ પ્રશંસાને પાત્ર છે.

કેવળ મહિલા પ્રવૃત્તિમાં જ એમની પ્રવૃત્તિ સમાપ્તી નથી. તેઓ રાષ્ટ્રવાદી હોઈ રાજકિય ગળવળ સાથે પણ સંબંધ ધરાવે છે. વીસ વરસોથી શાંતાકુમ્ભ, ઉપનગર જીવા તથા મદા-

રાષ્ટ્ર પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિમાં મહત્વનાં સ્થાનો ભોગવે છે. ૧૯૩૯-૩૨ ની લડત દરમ્યાન વડી ધારાસભાનો ચુંટણીનો વિરોધ કરવાની ચળવળમાં, વિદેશી કાપડ તથા દારૂ તાડી પિકેટીંગમાં આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો. વિગ્રહ સમિતિના ૧૮ માં સરમુખત્યાર તરિકે તેમને જોલયાત્રા સાંપડી હતી. ૧૯૩૪-૩૫ માં અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય તરીકે ચુંટાયાં હતાં.

૧૯૩૮ થી વાંદરા મ્યુનિસિપાલિટિ, વડોદરા રાજ્ય પ્રજામંડળ સમિતિ તથા હિંદી રાજસ્થાની લોક સમિતિનાં સભ્ય છે. તેઓ સાગં લેખિકા તથા વક્તા છે.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“...કદાચી ગદ્યગદિત દેશે તેમણે સાંત્રણી, સ્વતંત્ર વાતાવરણમાંથી પાછા ફરેલા આઝાદી-પ્રેમી વીર પકાણે મુશ્કાલીનો કડવો છુટ્ટો ખીચો. બહાદુર પકાણું લોહી ઉડળી આવ્યું.”

—ડૉ. ખાનસાહેબના રેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

: આઝાદીના આશકો

આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી

— મુખ્ય એજન્ટ —

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ કાલ્યાણેવી, મુંબઈ

શ્રી૦ વિશ્વનાથ વૈવ

શ્રી૦ વિશ્વનાથ પ્રભુરામ વૈવનો

જન્મ ૧૮૬૩ની સાલમાં પોરબંદર ખાતે થયેલો. પોરબંદર, મુંબઈ અને લંડન ખાતે કેળવણી લઈ બી. એ. અને બેરિસ્ટર બન્યા.

શરૂઆતમાં સોલિસિટરની પેઢીમાં આર્ટિકલ ક્લર્ક નરીકે જોડાયા અને મુંબઈના આગેવાન શેઠીઆઓ સાથે મળીને તેમણે મીથો, શ્રી લાઇફ એસ્યોરન્સ કંપની તથા ફવાના કારખાનાની શરૂઆત કરી. હિંદી ઉદ્યોગની સ્થાપનામાં સેવાઓ અર્પણ કરી. વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ તેના સંચાલનમાં તેઓ ભારે રસ લઈ રહ્યા છે.

વિશ્વાયતના વસવાટ દરમ્યાન તેમના પર ગહિરૂય ચળવળની અમર થયેલી. તીબેટ પર જ્યારે કર્નલ યંગ હમખંડે ચડાઈ કરી ત્યારે વિશ્વાયતમાં ફાદાબાઈ નવરોજી, સર વિલીઅમ વેડરબર્ન, આર. સી. દત્ત તથા સુરેન્દ્રનાથ બેનર્જીએ ભારે વિરોધ ઉઠાવ્યો અને સભાઓ ભરી. શ્રી૦ વિશ્વનાથભાઈએ પણ આ પ્રવૃત્તિમાં અગ્ર ભાગ લીધો હતો.

રાષ્ટ્રિય મહાસભાના સ્થાપકોમાંના એક તે શ્રી૦ વિશ્વનાથભાઈ, વિશ્વાયતથી આવ્યા પછી પણ તેઓ મહાસભાની પ્રવૃત્તિઓ અને બંધારણમાં ઉંડો રસ ધરાવતા હતા.

વીરમગામની જઠાત સામે વરસો સુધી ચલાવેલી લડત, મુંબઈ યુનિવર્સિટિમાં સરકારી સભ્યોની સંખ્યા ઘટાડાવી પ્રજાવાદી સભ્યોની સંખ્યામાં વધારો કરાવવાની લડત, જાહેર ટ્રસ્ટો તથા ધર્મને નામે ધાર્મિક સંસ્થાઓમાં ચાલતા ગેરદાણા સામેની લડતમાં તેમણે આગેવાની બરો ખાગ લીધો છે.

શ્રી૦ વિશ્વનાથભાઈ વેલ્લિયા, સંસ્કૃત ભાષા તથા ધાર્મિક બાબતોના હંડા અધ્યાસી છે, કેળવણી, સાહિત્ય તથા સામાજિક ક્ષેત્રોમાં અગ્રરથાન ભોગવે છે. કેટલીયે સંસ્થાઓના તેઓ સંચાલક તથા ટ્રસ્ટી છે.

શ્રી લાઇફ એશ્યુરન્સ કં. લીં

હેડ ઓફીસ:—

કો-ઓપરેટીવ ઇન્શ્યુરન્સ બિલ્ડિંગ,
સર ફિરોજશાહ મહેતા રોડ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

સર્વ જનતાને જણાવતાં અમને અતિશય આનંદ થાય છે કે અમારી કંપનીનું દામદાજ દિનપ્રતિદિન વધતું જવાના પરિણામે અમારી ઓફીસની ડીન લેન ફોર્ટ ચેંબર મધ્યેની જગ્યા સંકુચિત પડતાં ત્યાંથી ઓફીસ ખાલી કરીને અમે કો-ઓપરેટીવ ઇન્શ્યુરન્સ બિલ્ડિંગ, સર ફિરોજશાહ મહેતા રોડ, ફોર્ટ, મુંબઈ. એ ઠેકાણે વિશાળ જગ્યામાં ખસેડવામાં આવી છે. જનતાના હાર્દિક સહકારથી અમે આવું સારું ક્ષેત્ર ખેડી શક્યા છીએ. જનતાના આ ઉદાર સહકાર માટે અમે સદૈવ તેમના આભારી છીએ. અમારી ખાત્રી છે કે ભવિષ્યમાં પણ અગાઉની જેમ જનતા પોતાનો સહકાર ચાહુ રાખી અમારા આદર્શને પોષવામાં સાનુકૂળ થશે.

શ્રી૦ લક્ષ્મિનારાયણ વૈદ્ય

શ્રી

લામ્પ એસ્કુરન્સ કંપનીના મેનેજિંગ એજન્ટ શ્રી૦ લક્ષ્મિનારાયણ વિશ્વનાથ વૈદ્યનો જન્મ ૧૮૯૯ ની સાલના ઝાંઝટોળર માસની વીસમી તારિખે મોરબી ખાતે પ્રશ્નોરા નાગર ક્ષાલણ ગાતિમાં થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવન હિતસાહી અને આનંદી હતું; રમત ગમતોમાં ભાગ લેતા નાટ્યપ્રયોગના પાત્રને કુશળતા-પૂર્વક ન્યાય આપવા માટે લૉડ વીર્ડીંગડને તેમની પ્રશંસા કરેલી; ધન્યવાદ આપેલા. ૧૯૧૮ માં ઇન્ટર આર્ટ્સમાંથી અભ્યાસ છોડી હિંદી વેપારી મંડળમાં તાલીમ મેળવવાની ભાવનાએ નોકરીમાં જોડાયા અને ૧૯૨૧ માં શ્રી૦ જી. કે. મહેતાની સાથે યુરોપના વેપારી ક્ષેત્રોના અભ્યાસાર્થે યુરોપનો પ્રવાસ ખેડ્યો હતો.

યુરોપથી પાછા ફરી તેઓ શ્રી લામ્પ

એસ્કુરન્સ કંપનીમાં જોડાઈ ગયા. જેના તેઓ મેનેજિંગ એજન્ટ છે. વિમાના ગષ્ટિય ઉદ્યોગમાં કૌમતી ક્ષણો આપી રહ્યા છે.

આ ઉપરાંત સામાજિક તેમ જ ગાતિની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તેમનો આગેવાનીબર્યો ભાગ છે. વડાઓની જેમ વિદ્યાર્થીઓ પ્રત્યે તેમની સદાનુબુતિ છે. રાષ્ટ્રિય આંદોલનો પ્રત્યે હંડો પ્રેમ ધરાવે છે. ૧૯૩૦-૩૧ ની લડત પ્રસંગે પ્રખાતફેરીઓ કાઢવામાં અગ્રભાગ લેતા.

શ્રી૦ મહમદઅલી યાગલા

શ્રી૦ મહમદઅલી કરીમખાન

યાગલાનો જન્મ ૧૯૦૦ ની સાલમાં થયો હતો.

મુંબઈ તથા વિદ્યાપતમાં ફેળવણી લઈ તેમણે મુંબઈ ખાતે વકીલાત આદરી. પ્રથમ તેમણે શ્રી૦ મહમદઅલી જીણાનો સાથ મેળવ્યો અને મુસ્લીમ લીગના મંત્રી તરીકે સેવાઓ બજાવી. પરંતુ નહેરૂ રિપોર્ટ પર મતભેદ પડતાં તેમણે ૧૯૨૬ માં મુસ્લીમ લીગમાંથી રાજીનામું આપ્યું. શ્રી૦ જીણાને પડતા મૂક્યા.

એમનાં હેતુ ઠોઠીવાદ નથી. રાષ્ટ્રવાદનાં નિર્મળ નિરતુ તેમણે પાન ક્યું છે. રાષ્ટ્રવાદી મુસ્લીમ આગેવાનોમાં તેમનું સ્થાન અગ્ર છે.

વિદ્યાર્થી પ્રવૃત્તિમાં આગળ પડતો ભાગ લે છે. ઠોઠીવાદ આગેની તેમની લડત બચ્ચીતી છે. સામાજિક ક્ષેત્રોમાં તેમનો અંગીન ફાળો છે.

સ્વભાવે શાંત તથા નિરાડંબરી છે. હિંદી યુવાનોનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો છે.

શ્રી૦ એચ. જી. ગાંધી

જે. જી. એન્ડ સન્સના અગ્ર સંચાલક

શ્રી૦ એચ. જી. ગાંધી ગરિબી અવસ્થામાં ઉછરેલા અને સામાન્ય જીવણી પ્રાપ્ત કરી સૌલેસિટરની જોડિસમાં કારકુતની નોકરીમાં જોડાયા. પરંતુ એ ક્ષેત્ર એમની વેપારી છુદ્દિને અનુકુળ ન થયું.

૧૯૨૩ માં ભુલેશ્વર ખાતે ચંપલોની નાની દુકાન કાઢી. દિનપ્રતિદિન ધંધામાં વિકાસ થતો રહ્યો અને પછી કારખાતું ખોલ્યું. જેમાં આજે સુઝ અને રિલપર જેટ મેન્યુફેક્ચર થાય છે.

હિંદ, સીથોન, બર્મા તથા આફ્રિકામાં તેમની એજન્સીઓ છે તથા મુંબઈ પ્રધાનમાં મથકો રચાયાં છે. હજી પણ એ ધંધાના વધુ વિકાસમાં તેઓ તથા તેમના સહકાર્યકરો પોતાની શક્તિ રેડી રહ્યા છે.

ગરિબીમાંથી સાહસ આદરી રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગની ઉત્તમ સેવા બજાવી છે. એમની કર્તવ્યપરાયણતા ગરિબ જનતા માટે પ્રેરણારૂપ છે.

શ્રી૦ જુગતરામ દવે

વેડછી, આશ્રમના આત્મા શ્રી૦

જુગતરામ દવે મહાસમાના મૂંગા કાર્યકર છે. એમને બોલવટ કરતાં સંગીત કામ કરવું ધણું ગમે છે.

તેઓ મૂળ વઢવાણના વતની તથા ગાંધીજી દ્વારા ૧૯૧૭-૧૮ ની સાલથી એમણે સેવાનો માર્ગ લીધો છે. સ્વામિ આનંદ, કાકા કાશ્મીરકર અને મહાત્માજી સાથે તેમણે અનેક

સેવાકાર્યો કર્યાં છે. સાબરમતી આશ્રમમાં રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનો બોલો તેમણે જ ઉપાડ્યો. મોટાની સાથે મળવાનું મન મળવા છતાં તેમની સાથે બરોબરી કરવા કરતાં પોતાની જાતને સેવક તરીકે ઓળખાવવામાં તેઓ પોતાની યોગ્યતા અને મહત્તા સમજે છે.

હરિપુરા ખાતે ભરાયેલા મહાસમાના અધિવેશન પ્રસંગે એમને પ્રકાશન ખાતાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું. તેમણે ઠણું એ કામ કરતાં મને સાહસુશીનું કામ આપો. તેમણે સહકાર મારે વિનંતી કરતાં અનેક ખાનદાન મુલાકાતો તેમની પડખે સાહસુશીનું “હરિજન” કાર્ય કરવા ઉભા થઈ ગયા.

૧૯૨૪ ની સાલથી મહાત્માજીની પ્રેરણાનું પાન કરી શ્રી૦ જુગતરામ દવે આમડાની જનતાની સેવા કરવા નીકળી પડ્યા છે. વેડછી એમની સેવાપ્રવૃત્તિનું મુખ્ય મથક, રાનીપરજની જનતાનાં

આજે સોળ વરસ પછી દર્શન કરો. જ્યાં સિધ્ધિલતાના તથા અજ્ઞાનના ૫૬ જામ્યાં હતાં ત્યાં આજે ઉત્સાહ અને ચેતનનાં પૂર છવાયયાં છે. વેડછી રાનીપરજ વિદ્યાલયમાંથી ઉત્તમ સમાજસેવકો બહાર પડે છે.

ખાદી તથા ગોળ ઉદ્યોગને પ્રગતિના માર્ગે લઈ જવાનું તથા દુબળા ગ્રામ્યજનોને શુભામીમાંથી છોડવી આદર્શ દિંદી બનાવવાનું તેઓ પોતાનું ધ્યેય પાર પાડી રહ્યા છે. કીર્તિની લાલસા નથી. કર્તવ્યપરાયણતા એ જ ધર્મ.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાધિપતિ પ્રથમ પ્રકાશન

“ અસર જુસાને કે પ્યારે
તેરે બચાન મેં હે;
કાસીકા આંખ મેં બહુ,
તેરી જખાનમેં હે.
માલવીયાલ જી એ બન્યા. ”

—૫. મદનમોહન માલવીયાલના રૂબાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

સી જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રીપાઠી | આર. આર. શેઠ

—: મુખ્ય એજન્ટ :—

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબાદેવી, મુંબાઈ

શ્રીમતિ પેરીનબ્હેન કેપ્ટન

અલ્લેક આત્મબળિદાન આપીને શુભ નામના કમાઇ ગયેલા બાપદાદાઓનાં નામ પર મુરતાક બનીને અમરધાન પ્રાપ્ત કરવાની લાલસા સેવતી અનેક બ્યક્તિઓને આપણે વર્તમાન યુગમાં જોઈએ છીએ. પરંતુ તેમાંનાં એક પેરીનબ્હેન તો નથી જ. 'એમનું' અમરધાન એમની સેવાઓને આભારી છે.

એમનો જન્મ ૧૮૮૮ ની સાલના ઓક્ટોબર માસની 'બારમી' તારિખે કમળ-માંડવી ખાતે પિતાશ્રી મરહુમ શ્રી ૦ અરદેશર નવરોજી ડૉક્ટરને ત્યાં થયેલો. શ્રીમતિ પેરીનબ્હેન હિંદના દાદા મહર્ષિ દાદાભાઈ નવરોજીના પૌત્રી થાય. મુંબઈ ખાતે એલ્યુમેન્ટ બની વધુ અભ્યાસાર્થે પેરીસ ગયાં અને ત્યાંથી "ડી" એલાયન્સ ફેન્કેઈઝ "નેા ડિપ્લોમા મેળવી હિંદ આપ્યાં. વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ રાષ્ટ્રિય ક્ષેત્ર તરફ એમની નજર પડેલી. રાષ્ટ્રગૌરવના સંસ્કારો તો જન્મથી જ રેડાયેલા.

હિંદમાં આવી તેમણે રાજકીય તથા સામાજિક ક્ષેત્રોમાં 'અંપલાયુ'. સેવિકા સંઘ તથા રાષ્ટ્રિય સ્ત્રીસભાની સ્થાપના કરી જેના પર ગત લડતમાં પ્રતિબંધ મૂકાયો હતો. કેવળ આ જ સ્ત્રી-સંસ્થાઓ પર સરકારની આંખ રાવી જતી હતી; જ્યાં ખડતલ દેશસેવિકાઓનાં ઘડતર થતાં.

ગાંધી સેવા સેના દ્વારા તેઓ ખાદી અને ગ્રામ્ય હોશીયારીમાં અત્યંત કાળે આવી રહ્યાં છે. એ એમની પ્રવૃત્તિઓના અંગ બની રહ્યાં છે. ગ્રામ્ય રેડીને કાર્ય કરવાની ધમશ એમનામાં છે. એમના જેવી સુદૃઢ સ્વરૂપવાળા તરબોળ બનેલી પુત્રીઓ જો ભારત-વર્ષમાં ધરધર મળે તો હિંદના એકેય ખૂણામાં ગુલામીની કથ ન રહે.

સ્વ. પંડિત મોતીલાલ નહેરુએ ગૃહસેવામાં સમર્પણ કરેલા સ્વશક્તિ જીવનનાં તેઓ એક દ્રશ્ય છે. મુળ્ય મહાસભા સમિતિના સભ્ય તથા ગીરગામ જીલ્લા મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ તરીકેની સેવાઓ જનતા વીસરી શકે તેમ નથી. હરિજન તથા સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં પણ રસ ધરાવે છે. મુળ્યમાં ગંભીરતા રોગચાળાની આફતો પ્રસંગે તેઓ જનતાની સેવામાં ગુચ્છાયાં હતાં.

સાદાઈ, સરળતા, નિર્મળતા, નિષ્કલસતા અને સહિષ્ણુતા તેમના જીવનમાંથી ઝરે છે. ગૃહિય સંગ્રામમાં સેક્રેડ સેવિકાઓને દોરનાર અને જોલયામાના કષ્ટો ખમનાર એમના જેવી આઝાદ નારીઓનું સરજનદાર સરજન કરે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રીમતિ જયશ્રીબેન રાયજી

શ્રીમતિ જયશ્રીબેન રાયજીનો જન્મ ચંડનગરા નાગર જાતિમાં, 'જીણીતા સમાજસુધારક સર મનુભાઈ મહેતાને ત્યાં ૧૮૯૫ ની સાલના ઑક્ટોબર માસની ૨૬ મી તારીખે સુરત ખાતે થયેલો.

પિતાશ્રી સર મનુભાઈ વડોદરાના દિવાન હોવાથી બાળ અને

વિદ્યાર્થી હોવન વડોદરામાં વિત્યું. ૧૯૧૮માં બી. એ. બન્યાં. અને એજ વર્ષમાં શ્રીમં નૈવધરાય એમ. રાયજી સાથે લગ્ન થયાં.

લગ્ન બાદ ૧૯૨૦ માં તેઓ મુંબઈ આવ્યાં અને શ્રી ભગિની સમાજમાં જોડાયાં; બહેર પ્રવૃત્તિઓના શ્રીગણેશ મંડાયા. આઠ વરસોથી તેઓ એ સંસ્થાના પ્રમુખ છે. મુંબાઈની અન્ય મહિલા સંસ્થાઓમાં પણ

તેઓ જવાબદારીભર્યું સ્થાન ભોગવે છે.

૧૯૩૪ ની સાલથી તેઓ મુંબઈ યુનિવર્સિટીનાં સભ્ય છે તથા એ સંસ્થાદ્વારા મુનીમ સ્કુલ્સ કમિટીનાં સભ્ય છે.

રાષ્ટ્રીય, સામાજિક તથા કેળવણીને લગતી પ્રવૃત્તિઓમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ રહ્યાં છે. સ્વભાવે શાંત અને ગંભીર છે.

શેઠ શ્રી૦ ભવાનજી અરજણ ખીમજી

૧૯૩૦-૩૨ ની આઝાદીની લડત દરમ્યાન વિદેશી પેદીઓનો નિષેધ કરવાની સખ્ત ઝુંબેશ ઉપાડનાર શેઠશ્રી ભવાનજી અરજણ ખીમજીનો જન્મ જૈન કોમમાં ૧૯૦૨ ત્રી સાલના જુલાર્ધ માસની ૨૮ મી તારીખે ખામગામ મુકામે થયો હતો.

નાની હમરે તેઓ પોતાના પિતાના નામથી આસતી “ અરજણ ખીમજી ”ની પેદીમાં જોડાઈ ગયા હતા. વેપારના વધુ વિકામાર્થે વિશ્વનો પ્રવાસ જેડી અન્ય દેશોના વેપારના વધુ ગાઢ સંપર્કમાં આવ્યા. તેઓ મેસર્સ અરજણ ખીમજી એન્ડ કંપનીના વડા બાગીદાર તથા અરજણ ખીમજી જર્નીંગ એન્ડ પ્રેસિંગ કંપની લી૦ ના ડાયરેક્ટર છે. ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કોટન એસોસિએશન લી૦ ના ડાયરેક્ટર હતા.

આ ઉપરાંત બોમ્બે કોટન મગ્નિટસ એન્ડ મુકાદમ એસોસિએશન લી૦ ના પ્રમુખ તથા બોમ્બે લેઝરબેટીવ એસોસિયેશી તરફથી નીમાયેલ જી. આઈ. પી. રેલ્વે સ્થાનિક સલાહકારી સંમિતિ, મુંબઈ ધારાસભા, અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિ, મુંબઈ ઇલાકા હરિજન સમિતિ, મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના સભ્ય તથા ધારાસભાના મહાસભા

પક્ષ અને મું. પ્રાં. મ. સંમિતિના ખર્ચનથી તથા અનેક સમાવતી અને સામાજિક સંસ્થાઓના દ્રવ્ય છે. ઉપાડેલી પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિમાં લોહી રેડવાની તેમનામાં ધગશ છે.

૧૯૪૦-૩૨ ની લડત પ્રસંગે વિદેશી વેપારી પેઢીઓને બહિષ્કાર કરવાની તેમણે બારે પ્રવૃત્તિ આદરતાં સરકારની આંખ તેમના પર લાલ ચર્મ અને તેમની સાથે બીજા ત્રણ વેપારીઓને સરકારે પકડી લીધા હતા. મુંબઈના ૩ બજારમાં સરકારનાં આ પગલાં સામે સખ્ત વિરોધ ઉઠ્યો અને હડતાળ પડી. પરિણામે સરકારને તેમને સૌને છોડી મેલવાની ફરજ પડી હતી.

૧૯૩૮ ની સાલમાં કસ્ત્રોલ તાલુકા રાજકીય પરિષદના પ્રમુખ તરિકે તેમની પસંદગી થઈ હતી.

તેઓ આગેવાન વેપારી તથા ચુસ્ત મહાસભાવાદી છે. રાષ્ટ્ર અને જનસેવા એજ ધ્યેય.

૩૧૯૭૫

સુભિંદુ લોજ

રહેવા તથા જમવાનું સુદર સ્થાન

૩/૪ હૉનબ્લી રોડ, ગોલ, મુંબા

શ્રી૦ દાદુભાઈ દેસાઈ

ગુજરાતના ખેડૂતપ્રશ્નો તથા
સરકારના ખેતીને લગતા કાનુનોના

મહાન અભ્યાસી શ્રી૦ દાદુભાઈ પુરુષોત્તમદાસ દેસાઈ નડીઆદના
જાણીતા દેસાઈ કુટુંબના નબીરા છે.

આ કુટુંબે તથા શ્રી૦ દાદુભાઈએ સરકારી કુટુંબોનાં માનચાંદ

ભોગવ્યાં છે. શ્રી૦ દાદુભાઈએ જીલ્લા લોકલ-
ખોડનું પ્રમુખપદ તથા ધારાસભાનું સભ્યપદ
દશ વર્ષો સુધી ભોગવ્યું છે પરંતુ મજાસભાની
હાઠલ પડતાં તેમણે ધારાસભામાંથી રાજીનામું
આપ્યું હતું એટલું જ નહિ પરંતુ રાવસાહેબના
ઈફ્કાજને લાત મારી ૧૯૩૦ ની સત્યાગ્રહની
લડાઈમાં જોડાઈ જેલમાં ભોગવી હતી.

નડીઆદ ખેતીવાડી અંગળના પ્રમુખ
તરિકે તથા આયકારી અને મહેસુલ સમિતિના સભ્ય તરીકે પણ
તેમણે સેવા બજાવી છે.

નડીઆદ મ્યુનિસિપાલિટીના પ્રમુખ તથા મુંબઈની ધારા-
સભાના તેઓ સભ્ય છે. ગમે એવા સંજોગોમાં તેઓ હરદેશ
પ્રજાની પડખે જ રહ્યા છે.

શ્રી૦ દિનકરરાવ દેસાઈ

ગુજરાતના બુદ્ધિસાળી, પ્રતિભાવાન
તથા મુત્સદ્દી નેતા શ્રી૦ દિનકરરાવ

નરભેરામ દેસાઈનો જન્મ ૧૮૬૦ ની સાલના જુલાઈ માસની પંદેલી
તારિખે બરુચ ખાતે થયેલો.

છેલ્લાં વીસ વર્ષોથી તેઓ ગુજરાતની સામાજિક તથા રાજ-
કીય પ્રવૃત્તિઓમાં આગેવાનીભર્યો ભાગ લઈ રહ્યા છે. ગત સત્યા-
ગ્રહની ચળવળ દરમ્યાન ત્રણ વાર સજાઓ
ભોગવી છે.

બરુચ મ્યુનિસિપાલિટી તથા સ્કુલ બોર્ડનું
પ્રમુખપદ તેમણે વર્ષો સુધી ભોગવ્યું છે અને
તે દરમ્યાન તેમણે જનતાની અનેકવિધ
સેવાઓ બજાવી છે.

રાષ્ટ્રિય દ્રષ્ટિએ મ્યુનિસિપલ તંત્રનું
સંચાલન કરવા બદલ સરકારે મ્યુનિસિપાલિટીને

સરપેન્ડ કરી હતી પરંતુ એ મુક્ત પુરી થતાં તેમને પુનઃ પ્રમુખ
તરિકે ચૂંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૩૦ ની સાલમાં રાણપુરના
પોલીસ અત્યાચારો ખાટે નીમાપત્ની બીજી તપાસ સમિતિના પ્રમુખ
તરિકે તેમને નીમવામાં આવ્યા હતા. જે દરમ્યાન અમદાવાદમાંથી
તેમની ધરપકડ થઈ હતી. પાછળથી આ ધરપકડ ગેરકાયદેસર
હરતાં તેમને છોડી મૂકવામાં આવ્યા હતા. ગત ધાગસભાની ચૂંટ-
ણીમાં તેઓ ચરખી નિવડ્યા હતા.

વધુ બોધવા કરતાં સંગીન કાર્ય કરવામાં તેઓ ખાતે છે.

ઠાકા કાલેલકર

શ્રી૦ દત્તાત્રય બાળકૃષ્ણ કાલેલકરને

જન્મ ૧૮૮૫ ની સાલના ડિસેમ્બર માસની પહેલી તારિખે બેલગામ ખાતે થયેલો. બેલગામ તથા પુના ખાતે કેળવણી લઈ બી. એ. બી. અને પહેલી એલ.એલ. બી. માંથી અભ્યાસને છેલ્લો અંજલિ આપી “રાષ્ટ્રમત” પત્રમાં જોડાઈ ગયા.

વર્તમાનપત્રોદ્ધાર રાષ્ટ્રિયતાનો - ધોષ વહેવડાવવા ઉપરાંત રાષ્ટ્રિય શિક્ષણ પ્રચાર અંગે શાળાઓમાં કાર્ય કરવા લાગ્યા અને અનેક સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી.

ત્યાર બાદ તેમણે પંચપાળા મુસાફરી આદરી હિમાચલ, નેપાળ, સિબોન અને જમી વિગેરે વિસ્તારોમાં ફર્યા. આ જ અરસામાં ૫૦ મહાત્માજી આફ્રિકાથી આવ્યા અને અમદાવાદ ખાતે સાબરમતિ આશ્રમની સ્થાપના કરી. મહંત ! મહંત તરફ ખેંચાયા. ૧૯૧૬ ની સાલમાં પ્રવાસેથી પાછા ફરી ઠાકા કાલેલકર આશ્રમમાં જોડાયા. રાષ્ટ્રસેવાનો બેખ ધારણ કર્યો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠની સ્થાપનામાં એમનો મહત્વનો ફાળો છે. જેતું વાપસ એન્સેલર પદ તથા પ્રિન્સિપાલ પદ તેમણે ૧૯૨૭ થી ૧૯૩૪, સુધી સોંભાળ્યું. મહાત્માજી જ્યારે જેલમાં હતા ત્યારે “નવજીવન” પત્રનું તંત્ર એમના હાથમાં મૂકાયું હતું.

અસહકાર તથા સત્યાગ્રહની લડતો પ્રસંગે જોડયાત્રાઓ સેવી. એમના જીવનમાં મહારાષ્ટ્રની ધૈર્યશક્તિ તથા ગુજરાતની ક્ષમાભાવના. ઓતપ્રોત થયેલી છે. સ્વભાવે શાંત ઠાકા કાલેલકર.

શ્રીમતિ મોહુજ્જેન પીટીટ

લક્ષ્મીની લાવસા અને રામવી જીવનને સ્વેચ્છાએ તિર્ધાંજલિ આપવાની ધમશ સ્ત્રીસમાજમાં ન્યારે ક્ષિતિજની બહાર હતી ત્યારે શ્રીમતિ મોહુજ્જેન પીટીટ પૂર્વ મહાત્માજીના ચરણે પોતાની સેવાઓ સમર્પણ કરી હતી.

જહીઆનવાળા બાંગના હયાકાંડે એમના હૃદયને હચમચાવી મૂક્યું, દેશબાંધવોની કશુ ચીસે એમની નસેનસ ઝણઝણાવી મૂકી. શાહનદી સમા જીવન પર વૈરાગ્ય આણ્યો. ન્યારે બારતમાતાના સુહાગી પુત્રોનાં કારમા બળિદાન લેવાય ત્યારે સુખ અને સુવાણી નિદાના સ્વપ્નાં આર્પણીઓ કયાંથી સેવી શકે ? એમણે ધરબાર છોડ્યાં અને સ્વેચ્છાએ સેવાભેષ ધારણ કર્યો.

એમનો જન્મ ૧૮૯૨ ની સાલના એપ્રિલ માસની અગીઆરમી તારિખે મુંબઈ ખાતેના જણીતા ખાનદાન પીટીટ કુટુંબમાં થયેલો.

હિંદના પહેલા બેરોનેટ સર દીનશા માણેકજી એમના વડાદા થાય. પિતાનું નામ હોરમસજી તથા માતાનું નામ પીરોજબાઈ. વેળવ અને લાડમાં ઉછરેલી પુત્રી ગામડાના કુંપડાંઓમાં પોતાનું જીવન ગુજારશે, માંસાહાર ત્યાગી અન્નાહારી બનશે અને ગરિબની જેમ માટીના વાસણોમાં બોજન લેશે એવી કલ્પના સરખીએ આ દંપતિને નહિ આવી હોય.

શ્રીમતિ મીકુબહેનને ગુજરાતની આમ્ય જનતા “ માયજી ” ના
 બ્હાણસોયા નામથી સંબોધે છે, ખાસ કરીને સુરત જિલ્લાનાં ગામ-
 ડાંઓમાં એમણે જે સેવાઓ સમર્પિત છે તે તો સૂવર્ણાક્ષરે રાષ્ટ્રના
 બાવિ ઇતિહાસમાં આલેખાશે.

ખાદી તથા ગ્રામ્યોદ્યોગ પ્રત્યે એમને ઊંડો પ્રેમ છે. સુરત
 જિલ્લામાં એમણે એ માટે અનેક મથકો સ્થાપ્યાં છે. એ દિશામાં
 અહોનિશ એમની સેવાઓનો પ્રવાહ વહેતો રહ્યો છે જે ત્યાંની
 જનતાને આશિર્વાદરૂપ છે.

૧૯૨૭ ના રેલસંકટનિવારણમાં, બારડોલી સત્યાગ્રહમાં,
 ૧૯૩૦-૩૨ ના આઝાદી યુદ્ધમાં, દારૂ તથા પરદેશી કાપડ બહિ-
 સ્તકારની પ્રવૃત્તિઓમાં એમની સેવાઓ અગ્રાધ છે. ગામડાની નિર્જીવ
 પ્રજાને સજીવ કરી છે જીવન સાર્થક.

ખિરાદર ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિક

ગુજરાતના ખડતલ સૈનિક અને
કોઈની પણ મહત્તાથી અંગમા

। કેવળ આત્માના અવાજ પ્રમાણે જીવનપંથને વાળતા ખિરાદર
ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિકના આત્મબોગોથી ગુજરાત અગ્નિજ્વળ નથી.

એમનો જન્મ ૧૮૮૬-૮૭ માં નડીઆદ ખાતે નાગર બ્રાહ્મણ
ગાંધીમાં થયેલો. વિદ્યાર્થી જીવનથી જ સ્વતંત્ર સ્વભાવના. કોઈના
આડંબરથી ન અંગવું અને હૃદયના અવાજ પ્રમાણે સેવા કરવી
એ જ એમનો જીવનમુદ્રાક્ષેપ. બી. એ.,
એલએલ. બી. બી. પરંતુ એમના સ્વતંત્ર
સ્વભાવને વકીલાતનો ધંધો ન પરવડ્યો.

દેશદામ્ની દાએક્ષા એ યુવાને ધનવાન
બનવાનાં સોષ્ણાં નેવે મૂક્યાં અને રાષ્ટ્ર-
મુક્તિ કાળે સારાએ જીવનને જઝાવી દીધું.
સરવંટસ ઓફ ઇન્ડિઆ સોસાયટીમાંથી
સેવાક્ષેત્રની જમાવટ કરી અને પછી મહા-

ત્માજીના સાબરમતિ આશ્રમમાં જઈ રહ્યા. સારાએ ગુજરાતમાં
રાષ્ટ્રવાદનો પવન ફુંકવા શહેરો અને ગામડાંઓમાં રખડ્યા, ઉંધ
અને અન્ન વિસારે નાખ્યાં. ' નવજીવન ' પત્રના તંત્રી રથાનેથી
જનતાના હૃદયમાં રાષ્ટ્રવાદના નિર સિંચ્યા. ગુજરાતના અનેક
રથોએ ગુજરાત કેળવણી મંડળની સ્થાપના કરી જનતાને કેળવણી-
આપતી આદર્શ શાળાઓ સ્થાપી.

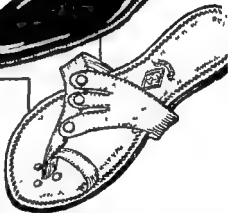
હોમરૂઠ લીગ નેક્સ્ટ એક્ટ, અસહકાર, સ્વદેશી પ્રચાર વિગેરે ચળવળોમાં પ્રાણી પાથર્યા; હજારો ઉધતા બાંધવોને જગાડ્યા; આત્મ-જ્ઞાન કરાવ્યું. એમની એ સેવાઓ જૂઠાશે નહિ.

મતભેદોના કારણે તેઓ મદ્યસભાથી વેગળા ગયા છે. મજુર તથા ખેડૂતોની સેવામાં તેઓ પરોવાઈ ગયા છે. દિંદરક્ષક ધારા હેઠળ સરકારે એમને ઝડપી લીધા છે.

તેઓ આદર્શ પત્રકાર, વક્તા તથા સાક્ષર છે, એમના જીવનમાંથી ધમશ અને સાદાઈના વહેતા પ્રવાહનું વર્તમાન મુપકન્નગત જ્ઞાન કરે એ જ પ્રાર્થના.

IF IT'S

SHOP AT

1 MANGALDAS ROAD,
2 BHULESHWAR ROAD,
3 PRARTHNA SAMAJ.

શ્રી૦ ઇશ્વરભાઈ વ્યાસ

ભારતવર્ષના આઝાદીયુગમાં અનેક

વ્યક્તિઓએ અનેકવિધ લાવસાઓ તથા મહત્વાકાંક્ષાઓનો ભોગ આપ્યો છે. એમાંના એક તે શ્રી૦ ઇશ્વરભાઈ વ્યાસ. એમનો જન્મ ૧૮૯૦ ની સાલમાં નવેમ્બર માસની ૨૧ મી તારિખે ધંધુકા તાલુકામાં થયેલો.

ગરિબ અવસ્થામાં ઉછરી મહામહેનતે વિદ્યાર્થીજીવનને

ઉત્ત્વળ બનાવી પહેલી એલએલ બી. ની પરિક્ષા પસાર કરી અને બીજી પરિક્ષાનો અભ્યાસ કરી વકીલ બનવાની ઉત્કંઠા સેવતા હતા ત્યાં તો અસહકારની ચળવળ ઉપડી. રાષ્ટ્રપ્રેમી માટે એક જ માર્ગ રહ્યો. મહાત્મા-જીની પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ ગયા. વકીલ બનવાનું માંડી વાળ્યું અને કરમસદ્દ રાષ્ટ્રિયવિનય મંદિરના આચાર્ય બન્યા. ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા

સમિતિના સભ્ય તરિકે પણ ચુંટાયા. જેના વર્ષો સુધી સભ્ય રહ્યા.

ખેડા જીલ્લા તિલક સ્વરાજ ફંડ, બોરસદ મુકામે મજેલી ગુજરાત રાજકીય પરિષદ, અમદાવાદ જીલ્લા બોર્ડ તથા સ્કુલ બોર્ડ તથા મહાસભા સમિતિ, ગુજરાત વિલાપીઠ, ધંધુકા ખેડૂત મંડળ તથા સૌરાષ્ટ્ર સેવા સમિતિમાં જવાબદારીઓ પદેથી તેમણે સુંદર સેવાઓ બજાવી છે.

ગત સલામતહની લડતમાં આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો તથા સરકારના મહેમાન બન્યા હતા.

તેઓ આજે સામાજિક, હરિજન તથા ખેડૂત સેવા ક્ષેત્રમાં ગૃંથાઈ રહ્યા છે. ગત ધારાસભાની ચુંટણીમાં તેમને કટોકટીભર્યાં સંજોગોમાં વિજયી બનાવી એમની સેવાઓની જનતાએ કદર કરી છે.

શ્રી૦ સનતકુમાર વીણુ

એમ. એ. અને એલએલ. બી.

ના અભ્યાસને પડતો મૂકી ૧૯૩૦-૩૨ ના રાષ્ટ્રિય યજ્ઞમાં પડતું મૂકનાર શ્રી૦ સનતકુમાર ચીમનલાલ વીણુનો જન્મ ૧૯૦૬ ની સાલમાં ભરૂચ ખાતે થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ રાષ્ટ્રિય ભાવના જન્મેલી. મહાસભાના કાર્યક્રમમાં પોતાનો ફાળો આપતા. ૧૯૩૦ માં મહાસભાએ રાષ્ટ્રિય સંગ્રામની જાહેરાત કરતાં તેમણે બહુતર છોડ્યું અને જીવનની મહત્વાકાંક્ષાઓને ઠોઠર મારી તેમણે લડતમાં જંપલાવ્યું; તથા ચાર વેળાએ જલયાત્રા ભોગવી.

આ ઉપરાંત તેઓ સામાજિક, કેળવણી તથા સાહિત્ય પ્રવૃત્તિમાં ઉંડો રસ ધરાવે છે. ૧૯૩૮-૩૯ ની સાલમાં તેઓ સુરત જઈને સંગ્રામવાદી પક્ષના પ્રમુખ તરીકે ચુંટાયા.

હતા. ગયા વર્ષે એમના આંતરગ્રાંતિય અને જ્ઞાતિય લગ્ન થયાં. આજે તેઓ વિમા જગતમાં જવાબદારીભર્યો ઓદો ધરાવે છે.

શ્રીમતિ બચુબહેન દક્કર

મુંબઈના બણીતાં સામાજિક કાર્યકર
શ્રીમતિ બચુબહેન ધરમસિંહ દક્કર

નો જન્મ ૧૮૯૦ ની સાલમાં મુંબઈ ખાતે થયેલો. તેઓ એક સારા વક્તા તથા સ્ત્રી-કાયકર છે. એમના લગ્ન મેસર્સ ધરમસિંહ દિનકરરાવ અને નંદલાલ સોલિસિટરની પેઢીના બાગીદાર શ્રી ધરમસિંહ જેઠાભાઈ દક્કર સાથે થયાં હતાં.

૧૯૧૮ માં બ્યારે રાષ્ટ્રભાવનાની ચોમેર જરતી ચડતી હતી ત્યારે મુંબઈ ખાતે મહા-સભાનું અધિવેશન બરાધું હતું. આ અધિ-વેશનના મહિલા વિભાગની વ્યવસ્થા કરવાનું કામ તેમણે ઉપાડી લીધું હતું; એમના જાહેર જીવનનું આ પ્રથમ શુભ પગથીયું.

ત્યાર બાદ બે પ્રસંગોએ તેઓએ પતિ સાથે યુરોપનો પ્રવાસ ખેડ્યો. જે દરમિયાન ત્યાંની મહિલા પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કરવાની તેમણે સારી તમેજવેલી. સ્ત્રીસ્વાર્તાઓની ઉડી ભાવનાનાં બીજ આ જ સમયે તેમનામાં વધ્યાં.

તેઓ બાટિઆ સોમંજણના સ્થાપકોમાંનાં એક ત ૧૯૩૫ થી તેનાં પ્રમુખ છે. આ મંજળ તરફથી ચાલતાં પુસ્તકાલય

બાળ તથા કન્યા મંદિરોનો લાભ સમસ્ત હિંદુ કોમને અપાય છે. ભાવના સંકુચિત રાખવામાં નથી આવી.

રાષ્ટ્રિય, સામાજિક, ઔચ્છણી તથા આરોગ્યને લગતી પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ આગળ પડતો ભાગ લઈ રહ્યા છે.

અત્ર મણાતી મુંબઈની મહિલા સંસ્થાઓમાં જવાનદારીભર્યું સ્થાન ભોગવે છે.

શ્રી૦ મોક્ષરદ્દનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“.....અરવિંદ યોગ વિદ્યાપીઠ ઓફ ચળવળમાં સક્રિય ફાળો આપવા ચાલી ગયા. સમસ્ત હિંદમાં હાવાનજ પ્રગટ્યો. લોક-લાગણીએ ઉમ્મ સ્વરૂપ પકડ્યું. મુનશીજીમાં પણ અહિંથીજ રાજકીય ચળવળનાં બિજ રોપાયાં પરંતુ કંઈ પણ કરી બતાવવાનો આ તેમને માટે સમય ન હતો કરની લમિં કરમાં રાખી. ”

—શ્રી મુનશીજીના રૂપાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

૧. એમ. ત્રીપાઠી | સી. જમનાદાસ | આર. આર. શેક

—: મુખ્ય એજન્ટ :—

મીન્સેસ સ્ટ્રીટ કાલબાદેવી, મુંબઈ

શ્રી૦ ગુલઝારીલાલ નંદા

શ્રી૦ ગુલઝારીલાલ નંદાનો જન્મ

૧૮૯૮ ની સાથના જુલાઈ માસની ૪ થી તારીખે ગુલઝારનવાલા ખાતે આવેલા બાડોઠ ખાતે થયેલો.

વિદ્યાર્થીજીવન હિજ્જવળ હતું. બી. એ., એલએલ. બી. હોવા

છતાં ધનવાન બનવાની લાલસાને જતી કરીને તેઓ આજે અમદાવાદની મજૂર પ્રવૃત્તિમાં પરોવાઈ ગયા છે. મુખ્યમંત્રી નેશનલ કોંગ્રેસના ઇકોનોમિક્સ પ્રેફેસર તરિકે તેમની નિમણૂક થઈ હતી.

૧૯૨૧ તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસબાની લડતોમાં તેમનો સક્રિય ફાળો છે. જે દરમિયાન તેઓ જોડના મહેમાન બન્યા હતા.

ધારાસભાની ગત સુંટણીમાં સફળ નિવડ્યા હતા તથા મજૂર અને આગકારી ખાતાના પાર્લામેન્ટરી સેક્રેટરી તરિકે નિમાયા હતા.

અમદાવાદ મજૂર મહાજન તથા અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટીની સેવાઓમાં તેમનો સંગીન ફાળો છે. તેઓ સાદા, નમ્ર તથા કર્તવ્યપરાયણ છે.

આપનું...

આગ, હાંદગી,

મોટર, મરો ન

અને ખીજા સર્વ પ્રકારના વિમાનું કામકાજ

સંપૂર્ણ સ્વદેશી સંસ્થા

ધી ઈન્ડીયન ગ્લોબલ ઈન્શ્યુરન્સ

કુાં લીં માંજ કાં ન આપો ?

પ્રેસીડન્ટ :

શ્રી ૦ મથુરાદાસ વિસનજી ખીમજી

ચેરમેન :

શ્રી ૦ વિઠલદાસ કાનજી

મેનેજીંગ ડાયરેક્ટર :

શ્રી ૦ વિજયસિંહ ગોવિંદજી

હેડ ઓફીસ...

પ્રોસ્પેક્ટ ચેમ્બર્સ હોર્નબો રોડ, મુંબઈ.

શાખાઓ...પુના, અમદાવાદ, સુગત, હૈદરાબાદ (દક્ષિણ), કલકત્તા,
લાહોર, રગુન, મોંબાસા [ઈ. આફ્રિકા].

શ્રી૦ વામનરાવ મુકાદમ

ગુજરાતના જાણીતા તથા લોકપ્રિય
મહાસભાવાદી આગેવાન શ્રી૦

વામનરાવ સીતારામ મુકાદમનો જન્મ ૧૮૮૭ ની સાલમાં ગોધરા
ખાતે થયેલો.

જેઠા જીજ્ઞાના સત્યાગ્રહની લડતથી તેમના રાજકીય જીવનની
શરૂઆત થઈ. ત્યારથી આજ પર્વત તેઓ
મહાસભાના સાચા સેવક તરિકે સેવાઓ
બજાવતા આવ્યા છે.

મુંબઈની ધારાસભામાં ૧૯૨૩ની સાલમાં
સ્વગૃહ્ય પક્ષ તરફથી મુંબઈ આવેલા અને
૧૯૩૦ માં મહાસભાની હાકલ પડતાં તેમણે
ધારાસભામાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું. આ
દરમિયાન તેમણે ધારાસભાના સ્વરાજ પક્ષના

બીજા તરીકે સુંદર કામ બજાવેલું. જનતાએ એમની શક્તિ અને
ધમધમતા દર્શન કર્યો. તેઓ ખીજાઓની જેમ કેવળ ખૂરશી શોભા-
વનારા નહિ પરંતુ સક્રિય કાળો આપનાર સભ્ય હતા.

ગત અસહકાર તથા સત્યાગ્રહની લડતમાં તેઓ મોખરે રહ્યા
હતા. અને ધારાસભાની ધાડમાં એક દુકડીની આગેવાની લઈ ધાડ
પાડવા જતાં લાડીના મારના તથા જેલના ભોગ બન્યા હતા. એક
વેળાએ તો તેઓ મુસ્લીમ ગૂંડાઓના સખ્ત હીચકારા દુમલાનું

પણ ભોગ બની હોસ્પિટાલમાં પડ્યા હતા. કટોકટીના પ્રસંગોએ તેમણે અનેક વેળાએ દાખલેલું ધૈર્ય આદર્શ મોદાને દીપાવનારું છે.

ગોધરા મ્યુનિસિપાલિટી, સ્કુલ બોર્ડ, જીલ્લા બોર્ડ, ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિ તેમજ અન્ય અનેક સંસ્થાઓના જવાબદારીબર્ધાં સ્થાનોએથી જનતાની તેમણે સુંદર સેવાઓ બજાવી છે. અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય તરીકે અનેક વેળાએ ચુંટાયા છે.

એમનામાં મહારાષ્ટ્રનું લગાયક ખમીર તથા ગુજરાતની કાર્ય-દક્ષતા ઓતપ્રોત થયેલાં છે.

ગુજરાતના સાહિત્ય, રાષ્ટ્રિય તથા સામાજિક ક્ષેત્રોમાં તેમનું મહત્વનું સ્થાન પ્રત્યેક હાથ ધરેલી પ્રવૃત્તિઓમાં પ્રાણુ રેડવાની શક્તિને આભારી છે.

ગત ધારાસભાની ચુંટણીમાં તેઓ યશસ્વી નિવડ્યા હતા. એમના જેવા રાષ્ટ્રવાદી જનસેવક મેળવવા માટે ગુજરાત ગૌરવ ધરાવે છે.

શ્રી૦ ઠાકોરલાલ દિવાન

ગુજરાતના જાણીતા મહાસભાવાદી
યુવક કાર્યકર્તા શ્રી૦ ઠાકોરલાલ

જીવજીલાલ દિવાનનો જન્મ ભરૂચ ખાતે ૧૯૦૫ માં થયેલો.

હોમરૂલ લીગની ચળવળ શરૂ થતાં તેમણે કૌલેજ જીવનને તિર્ધાંગલિ આપી અને રાષ્ટ્રિય, સામાજિક, હરિજન, મજદુર તથા યુવક પ્રવૃત્તિઓમાં મૂંઝાઈ ગયા. ગુજરાત ખાતે યુથ લીગની સ્થાપના કરવાનું પ્રથમ માન તેમને ફાળે જાય છે. ગુજરાતની યુવક જનતામાં તેઓશ્રી “ ઠાકોર દિવાન ” ના નામથી માનીતા છે.

ભરૂચ મ્યુનિસિપલ નાની ઉંમરે સભ્ય તરીકે ચુંટાઈ આવ્યા હતા એ જ એમની ધગશ અને સેવાભાવનાની પ્રતીતિ.

૧૯૩૦-૩૨ ના મહાસભાના આઝાદી યજ્ઞમાં તેમણે ઝંપલાવ્યું હતું. યુવક સંઘની દુકડી લઈને ગામડા-ઓમાં ફરી જાગૃતિના પૂર રેલાવ્યાં હતાં. ભરૂચ જિલ્લા મહાસભા મંચિતિના સરમુખત્યાર તરીકે તેમની નિમણૂંક થઈ હતી. આ લડત દરમિયાન જેલના મહેમાન બનવાનું માન તેમને બે વખત સાંપડ્યું હતું.

એમના લગ્ન અમદાવાદના શ્રી૦ બગવંતરાય એ. દેસાઈના

પુત્રી શ્રીમતિ પ્રિયમાળા સાથે થયાં છે. જેઓ કુશળ ચિત્રકાર તથા આગેવાન સામાજિક કાર્યકર્તા છે. શ્રી૦ દિવાનની પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ સાથ આપતાં રહ્યા છે.

હેત્રમાં કેટલાંક વર્ષોથી તેઓ વિમા ક્ષેત્રમાં જોડાયા છે. સામાન્ય સ્થિતિમાંથી તેમની કર્તવ્યપરાયણતાએ તેમને ધી ગ્રેટ સોશીઅલ એન્ડ જનરલ ઈન્ફ્યુરન્સ કંપનીની મુખ્ય યાખાના મેનેજર બનાવ્યા છે.

તેઓ હિતસાહી યુવાન કાર્યકર તથા ઓનરરી વક્તા છે. મળતાવડા સ્વભાવના કાગ્જે તેઓ જનતામાં વધુ પ્રિય બન્યા છે.

ડૉ. ચંપકલાલ ધીઆ

ગુજરાતના આગેવાન મહાસભાવાદી
ડૉ. ચંપકલાલ જોડીશનદાસ

ધીઆનો જન્મ ૧૮૮૯ ની સાલના મે માસમાં સુરત ખાતે વણિક કોમમાં થયેલો.

રાષ્ટ્રિય ભાવનાનાં બીજ એમના હૃદયમાં ૧૯૦૬ ની બંગ-
બંગની ચળવળથી રોષાયલાં ૧૯૦૭ માં સુરત ખાતે મળેલી
મહાસભાની બેઠક વેળાએ સ્વયંસેવક તરિકે
તેમણે સેવા બજાવી હતી. જહીઆનવાલા
બાગના અત્યાચાર તથા ખિલાફત અન્યાયના
વિરોધાર્થે તેમણે ૧૯૨૦ માં આસિરદંડ
સંભર્ન તરિકેના સરકારી ઓફિસનું રાજીનામું
આપ્યું હતું. ત્યારથી સતત અગીઆર વર્ષ
સુધી સુરત જીલ્લા મહાસભા સમિતિનું પ્રમુખ-
પદ તેમને મળ્યું હતું.

૧૯૨૩ ના નાગપુર રાષ્ટ્રબજ સત્યા-
ગ્રહમાં, ૧૯૨૮ ના પારડોલી સત્યાગ્રહમાં તથા ૧૯૩૦-૩૨ ના
આઝાદી યુદ્ધમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લીધો હતો તથા સમજો
બોગવી હતી.

સુરત જીલ્લા મહાસભા સમિતિ, સુરત હરિજન સંઘ, સુરત
યુથ લીગ, સુરત મ્યુનિસિપાલિટિ, સ્કુલ બોર્ડની એમની વર્ગોની
સેવાઓ પ્રશંસાને પાત્ર છે. આજે પણ તેઓ સેવાક્ષેત્રમાં ઝોતઝોત
થયેલા રહે છે.

તેઓ સુરત જરો મ્યુનિસિપાલિટિના પ્રમુખ, ધારાસભાના
સભ્ય તથા મુંબઈ સોશિયલ સર્વિસ લીગના માનદ તબીબ છે.

શ્રી. ભોગીલાલ લાલા

શ્રી. ભોગીલાલ ધીરજલાલ લાલાનો

જન્મ ૧૮૭૮ ની સાલમાં સુરત જિલ્લામાં આવેલ ઓરપાડ
ગ્રામે થયેલો.

૧૯૨૦ ની અસહકારની લડત પ્રસંગે તેમણે વકીલાતને ઠોકર મારીને એ ચળવળમાં
કંપલાવ્યું હતું. ૧૯૩૦-૩૨ ની લડત દર-
મ્યાન વૃદ્ધાવરથા હોવા છતાં સત્યાગ્રહની લડ-
તમાં પડવું મૂક્યું હતું જે દરમ્યાન જેલ-
માનાઓ ભોગવી હતી.

અહિંસા અધિકાર લડતમાં તથા મહા-
સભાની પ્રવૃત્તિમાં તેઓ ભારે રસ લઈ રહ્યા છે. ૧૯૩૧ થી ગુજ-
રાત પ્રાંતિક મહાસભા અધિતિના તેઓ માનદ મંત્રી છે.

શ્રી૦ રતિલાલ ગાંધી

**મુંબઈના જાણીતા વેપારી શ્રી૦
રતિલાલ મૂળજી ગાંધીનો જન્મ**

૧૮૬૪ ની સાલમાં મુંબઈ ખાતે થયેલો.

એન્જિન્યેર બની તેમણે વેપારી ક્ષેત્રમાં ઝંપલાવ્યું. ધર્મ, બીચાં તથા અનાજના વેપારની ખિલવણીમાં તેમજ ઓઈલ ક્રશિંગ ઇન્ડસ્ટ્રીના વિકાસમાં તેમનો ફોંમતી ફાળો છે.

બોમ્બે સીડક ટ્રસ્ટ એસોસીએશનના સ્થાપકોમાંના તેઓ એક છે અને બીચાંના વેપારના વિકાસાર્થે તેમણે યુરોપનો પ્રવાસ પણ કર્યો હતો.

ગ્રેન મરચંટસ એસોસીએશન, કમિટિ ઇન્ડીઅન મરચંટસ એસોસીએશનના સભ્ય તરીકેની તથા બોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી તરીકેની તેમની કારકીર્દી ઉજ્જવળ છે.

ઇન્ટર નેશનલ એમ્પાયર ઓફ કોમર્સની સભ્ય-કમિટિ, ઓઈલ ક્રશિંગ ઇન્ડસ્ટ્રી ઇન્કવાયરી કમિટિ, રેલ્વે-ડોંગ વ્હીટ કમિટિ ઉપર તેમની નિમણૂક થઈ હતી. અપર કાઉન્સિલની ગત ચુંટણીમાં તેઓ વિજયી નિવડ્યા હતા.

સામાજિક સંસ્થાઓમાં પણ તેઓ ગ્રામરથાન ભોગવે છે

શ્રી૦ જમનાદાસ મહેતા

શ્રી૦ જમનાદાસ માધવજી મહેતાનો

જન્મ ૧૮૮૪ ની સાલના ઓગસ્ટ માસની ત્રીજી તારીખે જામનગર ખાતે થયેલો.

વિકટ સંજોગોમાંથી પ્રગતિના પંથે પળતારાઓ મધે એમનું જીવન દિવાદાંડી જેવું છે. વિદ્યાર્થીજીવનમાં અનેકવિધ મુશ્કેલીઓ ભોગવીતે જામનગર, જુનાગઢ, મુંબઈ તથા લંડન ખાતે અભ્યાસ કરી તેઓ એમ. એ., એલ.એલ. બી તથા બેરિસ્ટર બન્યા છે.

એમનું જીવન અનેક સામાજિક, રાજકીય તથા ખજૂર સંરથાઓ સાથે સંકળાયેલું છે. એમના નામથી હિંદ અપરિચિત નથી.

મુખ્ય પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના તેઓ

૧૯૨૬ થી ૧૯૩૦ સુધી પ્રમુખ હતા. ૧૯૨૧ થી ૧૯૩૧ સુધી અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય તથા ૧૯૨૯ની સાલમાં મહાસભાની કારોબારીના સભ્ય હતા અને ૧૯૩૦ ના મુક્તિસંગ્રામમાં જેલ-જાત્રા પણ ભોગવેલી.

પૂ. મહાત્માજી સાથે મતભેદ પડતાં તેઓ આજે દશ વરસોથી મહાસભાથી જુદા પડ્યા છે એટલું જ નહિ પરંતુ વિરોધી બન્યા છે, અને તેમ કરવામાં સુબ્દવિરોધીઓ સાથે હાથ મિલાવતાં પણ

અચકાતા નથી. મહાસભાના નેતાઓની અને તેમની ખોટી વલણોથી તેઓ ટીકા અથવા વિરોધ કરે તો તેની સામે ઠાઠનો વિરોધ નથી. રાષ્ટ્રની પ્રાણ સમી સરેથા ખુદ મહાસભા પર એક યા બીજા પ્રકારે ફટકો પડવો ન જોઈએ. સહાયથી તેઓ પુનઃ મહાસભામાં પ્રવેશે એમ જનતા ધ્વજ છે.

રાષ્ટ્રના ભાવિ આઝાદી સંગ્રામમાં તેઓ રાષ્ટ્રની પડખે રહે અને પોતાની અનેકવિધ શક્તિનો તેમાં જ ઉપયોગ કરે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રીમતિ અનસૂયાબહેન

રાજકિય ક્ષેત્રમાં પડતું મૂકનાર પ્રથમ

ગુજરાતથી તે શ્રીમતિ અનસૂયાબહેન {

તેઓ તખીખી અભ્યાસ કરવા વિલાયત ગયેલાં ત્યારે મહા-
ત્માજનો તેમને બેટા ઘણેલા અને ત્યારથી જ તેઓ તેમના
હિપાસક બન્યા.

વિલાયતના વસવાટ દરમ્યાન ત્યાંની
મહિલા પ્રવૃત્તિનો અને શક્તિનો અભ્યાસ કર્યો.
ભારતની મહિલાઓની પરિસ્થિતિથી સખ્ત
આઘાત લાગ્યો. કેવળ નિસામો નાંખી બેસી
ન રહેતાં રાજકિય સામાજિક અને મનુર
પ્રવૃત્તિમાં ઝંપલાવ્યું.

આજે તો તેમણે કેવળ મનુરસેવાને
મુખ્ય ધર્મ તરિકે અપનાવ્યો છે. અમદાવાદ મનુર મદાનનનાં
તેઓ પ્રમુખ છે, માલેતુગર પિતાની પુત્રી મનુરોની બહી માતા
બની રહી છે.

શ્રી૦ હરસિદ્ધભાઈ દિવેડીઆ

શ્રી૦ હરસિદ્ધભાઈ વજુભાઈ દિવેડીઆનો

જન્મ ૧૮૮૬ની સાલના ફેબ્રુઆરી માસની સત્તરમી તારિખે વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ યાત્રિમાં અમદાવાદ ખાતે થયેલો.

સ્કૉલરશિપ્સ સાથે બી. એ. અને એમ. એ. ની પરિક્ષાઓ પસાર કરી ૧૯૦૯માં એલએલ. બી. વકીલ બન્યા. ૧૯૧૨માં

વકીલાત આદરી. ૧૯૧૭માં હોમ રૂલ લીગની પ્રવૃત્તિમાં જોડાઈ ગયા અને શ્રી૦ મુનશીજી, શ્રી૦ હોનિંમેન વિગેરે આગેવાનો સાથે એ પ્રવૃત્તિ અંગે ગુજરાતભરમાં પ્રચારકાર્ય કરવા ફરેલા. વાંદરા મ્યુનિસિપાલિટિ તથા સ્કુલ બોર્ડના સભ્ય તરિકે ચુંટાયા હતા. મહાસભા અને સાહિત્યક્ષેત્રોમાં ભાગ લેતા.

૧૯૩૩માં હાઈકોર્ટના ન્યાયાધિશ નિભાયા.

૧૯૩૮માં મહાસભાવાદી સરકાર તરફથી મીલમજુર તપાસ સમિતિમાં તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. સાહિત્ય તથા સામાજિક ક્ષેત્રમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ભોગવી રહ્યા છે.

એમનાં લગ્ન ગુજરાતના બણીના સાક્ષર શ્રી૦ આનંદશંકર બાપુભાઈ દુવનાં પુત્રી શ્રીમતિ જ્વેલીબહેન સાથે થયેલાં છે. જેઓ. મુંબઈની સ્ત્રીપ્રવૃત્તિમાં અને ખાસ કરીને મુંબઈ ઇલાકા મહિલા પરિષદ અને ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રી મંડળમાં અગ્રસ્થાન ભોગવે છે.

શ્રી૦ ઇશ્વરભાઈ પટેલ

ખો.એ મુનિસિપલ કોર્પોરેશનની

સ્કૂલ્સ કમિટિના પ્રમુખ તથા સુરત મહાસભાવાદી શ્રી૦ ઇશ્વરભાઈ એસ. પટેલનો જન્મ ૧૮૬૭ ની સાલમાં ખેડા જિલ્લામાં આવેલ કરમસદ ગામમાં થયો હતો.

કરમસદ પેટલાદ તથા મુંબઈ ખાતે વિદ્યાર્થીજીવન વ્યતિત થયું અને એકાઉન્ટન્ટ બન્યા પરંતુ અનેક-વિધ જાહેર પ્રવૃત્તિઓના કારણે તેઓ તેમાં પુરતું લક્ષ આપી શકતા નથી.

૧૯૧૮ થી તેમના જાહેર જીવનની શરૂઆત થઈ. હોમરૂલ લીગ, અસહકાર તથા સત્યાગ્રહની ચળવળમાં આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો અને જોડયાત્રા પણ ભોગવેલી.

મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના વીસ વર્ગીયી ચાલુ સભ્ય તથા હાલમાં માટુંંગા મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ છે.

આ ઉપરાંત સામાજિક, મહિલા, હરિજન તથા હિંદી પ્રચાર પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ આગળ પડતો હિસ્સો તથા સ્થાન ધરાવે છે. '

શેઠ શ્રી૦ કૃષ્ણદીન પાટણવાલા

શેઠ શ્રી૦ કૃષ્ણદીન પાટણવાલા પિતા-

ના અવસાન અંગે વિક્ટોરીઆ જ્યુબીલી ટેકનિકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટનો વધુ અભ્યાસ કરવો પડતો મૂકી ચોતાની ઇ. એસ. પાટણવાલાની પેઢીમાં જોડાઈ ગયા છે.

તેમની ઉંમર કેવળ બાવીસ વર્ષની છે છતાં તેઓ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગને વધુ વિશાળ પાયા પર લઈ જવાની ધગશ ધરાવે છે.

એમના પિતાશ્રી મરહુમ શેઠ શ્રી૦ હથા-હીમ સુલતાનઅલી પાટણવાલાએ ૧૯૧૦ માં પરદાયુમરીના કારખાનાની નાના પાયા પર સ્થાપના કરી હતી. પ્રતિવર્ષ ઉદ્યોગ વિકસવા લાગ્યો અને ૧૯૩૦ ની રાષ્ટ્રીય અળવળ પછી તો તેને વધુ ઉત્તેજન મળ્યું.

ઇ. એસ. પાટણવાલાના નામથી તેમની બનાવટો મશહૂર બની છે. સંખ્યાબંધ અભ્યાસપત્રો તથા મુદ્રકો મેળવ્યા છે. એમના આ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગના વિકાસમાં સંસ્થાના અન્ય સંચાલકો શેઠ શ્રી૦ મુસાજી તથા શેઠ શ્રી૦ ખાનઅલીનો પણ ફિંમતી ફાળો છે.

શ્રી ૦ અંબાલાલ સારાભાઈ

૧૯૩૦ માં ૫૦ મહાત્માજીની ધરપકડ થતાં બ્રિટિશ શહેનશાહત તરફથી એનાયત થયેલો ફેસર-હિંદનો સૂવર્ણ ચંદ્રક પાછો વાળનાર રાષ્ટ્રપ્રેમી શ્રી ૦ અંબાલાલ સારા-

ભાઈનો જન્મ અમદાવાદ ખાતે ૧૮૯૦ માં થયેલો. જૈન કોમમાં જન્મવા છતાં શ્રદ્ધિ ચુરત નથી પરંતુ સુધારક વિચારના છે. જૈન કોમના જ્ઞાતિબંધનો અથવા તો સંકુચિત સીમાડા હવે તેમને બંધનકર્તા રહ્યા નથી. માતા પિતા એમને ન્હાના મુકોને અવસાન પામેલા પરંતુ કાઠાએ તેમની સંભાળ રાખી, ૧૯૦૮ માં તેમનું અવસાન થયું. પરિણામે શ્રી ૦ અંબાલાલ શેઠને મેટ્રિક

પસાર કરી અભ્યાસ છોડવાની ફરજ પડી અને ધંધાની જંગલમાં પડ્યા. ૧૯૧૦ માં શ્રીમતિ સરલાદેવી સાથે લગ્ન થયાં.

શુદ્ધિ તેજ એટલે ધન મેળ્યું અને ધંધામાં વિકાસ સાધ્યો. આજે તેઓ અનેક મિથો, વિમા કંપનીઓ, સિમેન્ટ કંપનીઓ, ખાંડ, ર, તેલ તથા બેકોના ડાયરેક્ટર છે. રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગના વિકાસમાં તેમનો ફાળો અગત્યનો છે. ઉપરાંત રેલ્વે તથા વિજ્ઞાનિક કંપનીઓના પણ ડાયરેક્ટર છે. તેમના સંચાલન દેશ યાત્રી મિથોનાં કામદારોના તથા કામદાર સ્ત્રીઓના મુખમુખ માટે ખાસ કાળ રાખવામાં આવે છે. જે અન્ય મિથમાલીફોને ધડા લેવાને ધરજે

અમદાવાદ લ મિત્રાલીક મંડળ તથા અમદાવાદ ગુજરાત કલ્પના વર્ષો સુધી પ્રમુખ તથા મ્યુનિ. સ્વતંત્ર પક્ષના નેતા હતા. રાષ્ટ્રિય અળવળ તથા સામાજિક સેવાક્ષેત્રમાં તેમનો અને તેમના કુટુંબનો અભેડ ફાળો છે.

આદર્શ પતિને આદર્શ પત્ની સાંપડી છે. સૌ. સરલાબહેન સેવાભાવી છે. સૌ કોઇને પોતાના કરી બેવાની તેમનામાં શક્તિ છે. સ્વભાવ માયાળુ અને મમતાભર્યો, એમનો સંસ્કારી સંસાર એમની જ પ્રેરણાને આભારી. સાર્થક જીવન.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“...પરંતુ એમનું જીવન ‘પંદુજ’ થવાને સરભથ્થું ન હતું. આ દેત્ર એમની વિશાળ બુદ્ધિ તથા કુનેહ માટે કુંકું હતું.”

—શ્રી જૂલાભાઈ દેશાઈના દેખાચિત્રમાંથી

—: વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

સી. જમનાદાસ | એન. એમ. ત્રિપાઠી | આર. આર. શેઠ

—: મુખ્ય એન્ટી :—

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલ્યાદેવી, મુંબાઈ.

શ્રી૦ ભવાનીશંકર આત્મારામ ઝોઝા

પં૦ જવાહરલાલ નહેરુને માનપત્ર

આપવાનો ભવ્ય મેળાવડો ડેમીસ્ટ અને ફૂગીસ્ટ એસોસીએશન તરફથી શ્રી૦ ભવાનીશંકર આત્મારામ ઝોઝાના પ્રમુખપણા હેઠળ યોજવામાં આવ્યો હતો એ પ્રસંગે એમણે ભાષણ દરમ્યાન જણાવ્યું હતું કે મનુષ્યની ફરજ પોતાના રાષ્ટ્ર અને સમાજની યથાશક્તિ સેવા કરવાની છે. પ્રત્યેક હિંદી એ વાત ધ્યાનમાં ઉતારે તો ને ધ્યેયને આપણે પહોંચી વળવા માગીએ છીએ તે પ્રાપ્ત કરવામાં વધુ શ્રમ વેઠવો ન પડે.

એ જ સંબંધે તેઓ આજે અનુસરી રહ્યા છે. રાજકિય, સામાજિક તથા કેળવણીની દિશામાં પોતાનો યથાશક્તિ ફાળો આપી રહ્યા છે. એમનો જન્મ નાયણીઆ ઉનેવાળ આઠાણુ ગ્રામિમાં ઉના પાસે આવેલા નાના ગરાળ મુકામે ૧૯૦૧ માં થયેલો. માતાપિતા બાળ વયના મૂકીને અવસાન પામ્યાં. નિરાધારને આધારનો પ્રશ્ન ઉભો થયો.

વિદ્યાર્થીજીવન વિકટ સંજોગોમાં મૂકાયું. કેળવણી સેવા ગામેગામ ફાટકવું પડ્યું. આખરે મુંબઈ ખાતેના લેડી નોર્થકોટ હિંદુ ઓર્ફનેજમાં દાખલ થયા, તખ્તિયત બમણતાં અભ્યાસ છોડવાની ફરજ પડી.

વિદ્યાર્થીજીવનમાં વેઠેલાં દુઃખો એમના દિલમાંથી દૂર થતાં નથી. દુઃખમાં હિચરેલા હોવાથી દુઃખીઓની વેદના તેઓ સમજી શકે છે. જ્યારે તેમણે રૂપીઆ તેરના પગારે નોકરીની શરૂઆત કરી ત્યારે પણ તેમાંથી ખચાવીને વિદ્યાર્થીઓને મદદ કરતા. આજે પણ નિરાશ્રિત વિદ્યાર્થીઓની સેવા એ એમના જીવનનું એક અંગ બની રહ્યું છે. હતા ખાતેની નાયણાઆ હનેવાળ બોર્ડિંગ તેમના 'પરિશ્રમનું' પરિણામ છે.

શ્રી૦ ઓઝાનું નામ બી. એ. બપર્સ દવાવાળાના નામથી જાણીતું થયું છે. રંજન તથા કલકત્તા ખાતે શાખાઓ ખોલવા તેઓ શક્તિશાળી બન્યા છે.

૧૯૨૧ ની સાલથી સામાજિક તથા રાજકીય મેદાનો એમની પ્રવૃત્તિઓમાં સમાવેશ થાય છે. મત સત્યાગ્રહની લડતમાં તેઓ સજ્જ તથા દંડના ભોગ બન્યા હતા.

આ વરસે તેઓ શૂરેશ્વર જીવના મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ તરિકે મુંદાયા છે.

શ્રી૦ નગીનદાસ માસ્તર

શ્રી૦ નગીનદાસ ત્રિભુવનદાસ

માસ્તરનો જન્મ ૧૮૭૫ ની સાનમાં મુમર્ઝ ખાતે વધિક ઠામમ થયો હતો.

૧૯૦૬ મા બી. એ., એમએન. બી. બની સૉનિસિટર તરિ

ધધાની શરૂઆત કરી. ૧૯૧૬ ની સાનમ તેઓ હોમરૂન લીગની ચૂંટણીમાં જોડાયા. ૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસભાની હડત વેળાએ તેમણે આગેવાનીઓનો ભાગ લીધો હતો.

ટૂંકાંહિંકાર સમિતિના પ્રમુખ તરીકે ચુંટાયા હતા. સરકારે તેમને જેલના મહેમાન બનાવ્યા. જેનમાં 'સી' વર્ગના ઠેઠીઓ પ્રત્યેક જોગવર્તન તેમનાથી સહન ન થયું. અને તે સામે તેમણે નાસીક જેલમાં શૂખમરાની હડતાળ

પડાવી સરકારની આજો વધુ લાન થઈ. અને તેમને પણ 'સી' વર્ગના ઠેઠી બનાવવામાં આવ્યા તથા ચરવડા જેનમાં ખસેડ્યા.

૧૯૩૧ની સાનથી તેઓ મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના ઉપપ્રમુખ તરીકે તથા ૧૯૩૫ની સાનથી મ્યુનિસિપલ કોર્ડિન્સનર તરીકે ચુંટાતા આવ્યા છે. મહાસભાની ચુંટણીમાં તેમને સફળતા મળી હતી.

ધારાસભાના મહાસભાવાદી પક્ષના મંત્રી તથા મ્યુનિસિપલ મહાસભાવાદી પક્ષના નેતા છે. આ ઉપરાંત સામાજિક સંસ્થાઓમાં પણ તેઓ માનનીય દરજ્જે ધરાવે છે.

પ્રો. દાવર

પ્રો. સોરાળ આર. દાવરનો જન્મ

આગેવાન વેપારી કુટુંબમાં ૧૮૭૬ ની સાલના જુન માસની સોળમી તારીખે મુંબઈ ખાતે થયેલો, વિદ્યાર્થીજીવન મુંબઈ તથા વિદ્યાપતમાં પસાર થયું. લંડન સોસાયટી ઇન્ડોસ્ટ્રીયલ એકાદેમી-ન્ટસ અને

આર્કીટર્સ તથા લંડન ચાર્ટર્ડ ઇન્જિનિયર્સ ઓફ સેક્ટરીઝની પરિક્ષા પસાર કરનાર તેઓ પ્રથમ હિંદી છે. આ ઉપરાંત તેમણે બેરિસ્ટરની પરિક્ષા પણ પસાર કરેલી છે.

૧૯૦૦ ની સાલમાં તેમણે ફાવર્સ કૉલેજ ઓફ કૉમર્સની સ્થાપના કરી. જેનો લાભ આજે હિંદ, જર્મી તથા સિંથોનના વિદ્યાર્થીઓ પણ લઈ રહ્યા છે. આ સંસ્થાનો વિકાસ તેમને જ આભારી છે.

મુંબઈ યુનિવર્સિટીના સેનેટર, હિંદી વેપારી મંડળના સભ્ય તથા મ્યુનિ. કાઉન્સિલર તરીકેની તેમની કારકીર્દી ઉજ્જવળ છે, જે સંસ્થાઓમાં તેમણે જવાબદારીઓ સ્થાનો ભોગવ્યાં છે. ૧૯૩૫ ના ઍક્ટ પછીની રાજસભાના તેઓ પ્રથમ પ્રમુખ તરીકે ચુંટાયા હતા; જેના તેઓ હાલમાં સભ્ય છે. એમની મોટી લડત તો હિંદી કંપનીઓના કાયદામાં જનહિતને ખાતર સુધારાઓ કરાવવાની છે. આ લડત તેઓએ ૫૬ વર્ષો સુધી ચલાવી જેમાં

તેમણે ઘણી સફળતા મેળવી. કંપનીના કાયદા સુધારવા દિંદી સરકારે નીમેલી સમિતિમાં તેઓને સભ્ય તરીકે નિમવામાં આવ્યા હતા. સર નૃપેન્દ્ર સરકારે એમની લડતની પ્રશંસા કરી હતી. વડીલો, એકાઉન્ટન્ટો તથા કંપનીના અચરેક્ટરોને ઉપયોગી થઈ પડે તેવા પુસ્તકો તેમણે લખ્યાં છે. ડેબલણી ઉદ્યોગ અને બેંકીંગ ક્ષેત્રમાં તેમનો ઉમદા ફાળો છે.

બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ સોસાયટી લી.

જાહેરાતો વિશે ઉતારવાનું આદર્શ સ્થાન

વધુ વિગત માટે મળેલા યા લખો:—

મી. ગુલાબભાઈ લ. દેસાઈ બી. એ.

મેનેજર

“ કો-ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ બિલ્ડિંગ ”

સર ફીરોજશા મહેતા રોડ, કેટ, મુંબઈ

શ્રી. ઝીણાભાઈ જોશી

શ્રી. ઝીણાભાઈ

પાર્વતીચંકર
જોશીનો જન્મ ૧૮૮૩ ની સાલના ઝાગરદ માસની ૧૮ મી
તારીખે સુરત જિલ્લામાં આવેલ સારસ
મુકામે થયેલો.

૧૯૨૧ ના અસહકારની ચળવળ તથા
૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમણે આગેવાની-
ભર્યો ભાગ લીધો હતો. સરકારે એમની
સેવાઓની કદર કરીને જોશીની દિવાલો પાછળ
એમને બેસાડી દીધા હતા.

સામરમતિ આશ્રમ ફંડ, ખાદીપ્રચાર
તથા દક્ષિત વર્ગોની સેવાઓમાં તેમનો
કિમતી ફાળો છે. મત ધારાસભાની ચૂંટણીમાં તેઓ સફળ
નિવડ્યા હતા.

શ્રી ૦ લવણપ્રસાદ શાહ

કાઠિઆવાડનાં દેશીરાજ્યોની ઝારશાહી

સામે બ'ડ જગાવી અનેક યાતનાઓ અને સગમો સહન કરનાર શ્રી ૦ લવણપ્રસાદ કુલચંદ શાહનો જન્મ ૧૯૦૧ માં જામનગર ખાતે થયેલો.

માતાપિતા એમને ન્હાના મૂકી દેવલોક પામેલાં. કેળવણી માટે સંજોગો સાનુકુળ ન હતા. ૧૯૧૮ માં આશ્રવિકા અંગે મુખ્ય કરાંચી વિગેરે મથળોએ નોકરીઓ કરી અને છેવટે રાજકોટમાં વેપાર ખેડ્યો. એક વખતે તેઓ ગોદરેજ કંપનીના કાઠિઆવાડના સોલ એજન્ટ હતા. સ્વમાની સ્વભાવ તથા પ્રમાણિક નીતિના કારણે અનેક વેળાએ તેમને કસોટીભર્યાં સંજોગોમાંથી પસાર થવું પડ્યું છે.

એમના જાહેર જીવનની શરૂઆત જામનગર રાજ્યમાંથી થઈ. ત્યાં એ સમયે વાદન-વહેવારની ગેરવ્યવસ્થા, હોરિપટલોમાં ચાલતી ગેરરીતિઓ, જાહેર સેવાની અરજીઓ પર બેવાતો રેટેંપ ધાગઃ તથા વેપારના એકઠાથુ ધજરાઓની પ્રથા સામે સફળ લડતો ચલાવી. શ્રી ૦ મણીલાલ ગોહારી સાથે રહીને પ્રોજેક્ટ સત્યાગ્રહ, જામનગર બેડીબંદર બંદિષકાર ચળવળ, જામનગર ગત્ય તરફથી ડબાસંગના માણસો પર ગુજારવામાં આવેલા જુલમ સામેની લડ-

ઉદ્યોગની ખીલવણી માટે ઘણા ઉત્સાહી છે અને નદીઆદ પનવેલ તથા ડોકોર ઉમરેદની ઇલેક્ટ્રીક કંપનીઓના ડાયરેક્ટર છે. સામાજિક અને કેળવણીવિષયક પ્રવૃત્તિઓમાં ઉંડો રસ લઈ, તેને સંગીન સાથે આપી રહ્યા છે. મુંબઈની ચિલ્ડ્રન્સ એઈડ સોસાયટી, ડેવીડ સાસુન ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ સ્કુલ, બોમ્બે ઓલમ્પિક એસોસીએશન, નવમી ઇન્ડીઅન ઓલમ્પિક ગેમ્સ, ઇન્ડીઅન પીનલ રિફોર્મ લીગ, બોમ્બે પ્રિસિડેન્સી એડવેટ એન્ડ્યુકેશન એસોસીએશન, અને મુંબઈ ગુર્જર ચોયાઈશી બ્રાહ્મણ ગાતિના માનદ્ ખળનચી છે. તે ઉપરાંત બારડોલી તાલુકાના મોતા ગામમાં તેઓ માધવ ધર્મોદા ઔપધાસય તથા એંગ્લો વર્નાક્યુલર સ્કુલ નિભાવે છે. તેઓ બાઇદાસ સખીદાસ ચેરીટીઝ ટ્રસ્ટના એક ટ્રસ્ટી અને સ્વ. રામચંદ્ર માધવરામ બદ્દ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટના ગેનેજીંગ ટ્રસ્ટી છે. તેઓ તરફથી ઘણા વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિઓ મળે છે. આ ઉપરાંત તેમના પિતાશ્રી સ્વ રામચંદ્ર બદ્દના રમરણાર્થે તેમણે મુંબઈની ગ્રાંટ મેડિકલ કોલેજમાં એક આલેશન હોસ્ટેલ રૂ. ૨,૬૨૦૦૦/- ના ખર્ચે બંધાવી આપી. તેઓ જે. જે. હોસ્પિટલ, ગોકળદાસ તેજપાલ હોસ્પિટલ, થાણાની એન. એમ. મેન્ટલ હોસ્પિટલની કમિટીઓના તથા વેસ્ટર્ન ઇડીયા ઓટોમોબાઇલ એસોસીએશન, ઇન્ડીઅન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એસોસીએશન, સોશિઅલ સર્વિસ લીગ, મુંબઈ ગૌરક્ષક મંડળ, તથા આર. એમ. બટ હાઇસ્કુલ, પરેલની કમિટીના સભાસદ છે, અને મુંબઈની યંગ મેન્સ હિંદુ એસોસીએશનના એક ઉપપ્રમુખ છે.

આટલી નાની ઉંમરે તેઓ આટલી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ હાથ-ધરી રહ્યા છે. એ અત્યંત આશ્ચર્ય ગણાય. મુંબઈની કોન્ગ્રેસ સરકારે ૧૯૩૯ માં નીમેલા પહેલા જે. પી. ઓમાંના તેઓ એક છે.

શ્રી૦ યાદ્યાભાઈ લોખંડવાળા

ગોધરા તાલુકાના ધગરામણી મુલાન

શ્રી૦ યાદ્યાભાઈ અઠમરઅલી લોખંડવાલાનો જન્મ ૧૯૧૬ની સાતમાં માર્ચ માસની નવમી તારીખે ગોધરા ખાતે થયેલો.

ન્દાનપણથી જ સ્વભાવે નિડર તથા ચપલ બુદ્ધિના. એક

વખત ન્યારે ગોધરામાં ગંભીર આગંડાગેલી ત્યારે કેવળ ચૌદ વર્ષની વયે તે બોલવવા તથા જનમાવની ચતી ખૂવારી અટકાવવાના કાર્યમાં લાગેલા. ૧૯૩૦-૩૨ માં મહાસભાએ માંડેલા રાષ્ટ્રીય સંગ્રામમાં ઝુટી પડવાની તમન્ના પણ જાગત થયેલી પરંતુ સંજોગો પ્રતિકુળ હતા. આમસેવા અને રાષ્ટ્રભાવનાની ગ્રેણી તેા પ્રથમથીજ.

બહુવામાં પણ કુશળ હતા. મેટ્રિક

પસાર થયા બાદ તેમની મહત્વાકાંક્ષા વિદ્યાવતમાં લઈ કાપડાનો અભ્યાસ કરવાની હતી. ગરિબ અવસ્થા અને સહાનુભૂતિના અભાવે ઈરની ઉર્મિ ઈરમાં ચમી.

ગત ધારાસભાની ચુંટણીમાં મહાસભાપક્ષના ઉમેદવારને સફળ બનાવવાની ચળવળમાં, અનાવૃષ્ટિના કારણે નિરાધાર બનેલાં હજારો સ્ત્રી-પુરુષોને સહાયતા અપાવવામાં, શ્રીમતિ સત્યદેવીના પ્રમુખરથાને મળેલા પંચમહાત્મ-રેવાઠાંઠા મુવક સંધની પ્રથમ

પરિષદને તેના મહામંત્રી તરીકે સફળ બનાવવામાં, શ્રી૦ કમળા-
શંકર પડ્યા સાથે બળીને ગોધરા યુવક સંઘ સ્થાપવામાં તેમનો
ઠીંમતી ફાળો છે.

તેઓ આજે ગોધરા યુવક સંઘ તથા સૈદી હેલ્થ હોમના
પ્રમુખ, સ્વયંસેવકદળના વડા, તથા ગોધરા તાલુકા મહાસભા સમિ-
તિના સભ્ય છે. ગત્ રામગઢ મહાસભા અધિવેશનના પ્રતિનિધિ
તરીકે તેમની બીનહરિફ ચુટણી થયેલી. સારા વક્તા તથા લેખક છે.

મુરલીમ લીચની કેમીવાદી નીતિના વિરોધી છે. ઉત્સાહી
સમાજવાદી કાર્યકર.

AFGHAN SNOW

વપરાય છે. આ 'રનો'માં
વીટામાં 'એ' છે, તથા ચહેરા
તથા શરીરની આમડીને પોષણ
આપી સુંદરતામાં વધારો કરે છે

શ્રીમતિ ગુલીરતાન ખીલીમેરીઆ

શ્રીમતિ ગુલીરતાન રૂસ્તમજી

ખીલીમેરીઆનું વિદ્યાર્થીજીવન હિંદ તથા વિલાયતમાં વ્યતિત થયું. રફાવરશીખ્સ સાથે ખી. એ. તથા એમ. એ.ની પરિક્ષાઓ પસાર કરી વિલાયત ગયાં અને ત્યાંથી એલ. ટી. સી. એલ.ની ડીગ્રી મેળવી હિંદ પાછા ફર્યા.

તેઓ ચિત્રકળામાં પ્રવિણ છે. મુંબઈ, સિમલા તથા મદ્રાસ

ખાતે ખાટું સોસાયટી તરફથી યોજવામાં આવેલ પ્રદર્શનોમાં તેમનાં ચિત્રો મૂકાયાં હતાં. જેમાં ચંદ્રકા તથા ધનામે મેળવ્યાં હતાં. ખુદ સરકારે એમનું એક ચિત્ર ખરીદી મુંબઈના પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ મ્યુઝિઅમમાં મૂક્યું. તથા ખીજી ચિત્ર વેબ્બલી પ્રદર્શનમાં મોકલ્યું હતું.

તેઓ મુંબઈ યુનિવર્સિટીનાં ફેલો,

સિન્ડિકેટ, એકેડેમિક કાઉન્સિલના સભ્ય છે. ચેપર સેટસ અને મોડરેટસ બોર્ડના ચેરમેન તથા પ્રોવિન્સિયલ રજીસ્ટ્રાર યુક્ત કમિટિની રેન્ડીંગ કમિટિના સભ્ય છે. ફેળવણી ક્ષેત્રમાં અગ્રસ્થાન મેળવી રહ્યાં છે.

અખિલ હિંદ મહિલા પરિષદના સેક્રેટરી તથા ખલ્લનગી, આખે પ્રેસિડેન્સી વિમેન્સ એજ્યુકેટસ યુનિયનનાં પ્રમુખ તથા નેશનલ પ્લાનીંગ કમિટિની ફિમેલ એજ્યુકેશન સબ કમિટિના સેક્રેટરી હોવાનું માન ધરાવે છે. જીનિવા ખાતે મળેલી આંતર-રાષ્ટ્રિય મહિલા પરિષદમાં ઇન્ડિયા યુનિવર્સિટી વિમેન ફેડરેશનના પ્રતિનિધિ તરિકે દાખરી આપી હતી.

મીસ લીખાઈજી અરદેશર એન્જનીઅર

પારસી કેમમાં પ્રથમ એમ. એ.,

એલએલ. ખી. યવાનું માન મેળવી જનુઆર મીસ લીખાઈજી અરદેશર એન્જનીઅરનો જન્મ ૧૮૭૮ની સાલમાં ભરૂચ મુકામે થયો હતો.

૧૯૧૦માં એલએલ. ખી. નો અભ્યાસ પુરો કર્યો પછી તેઓ

૧૯૧૩ માં “સેવા સદન”માં સંસ્થાના

સેક્રેટરી તરીકે જોડાયાં. એ સંસ્થાની પ્રગતિ

પાછળ તેમણે ચોતાની શક્તિઓ વેડી છે

અને તેને સદર પાયા પર લઈ ગયાં છે.

તેઓ મૂર્ખા કાર્યકર્તા છે. બોલવા કરતાં કરી

બતાવવામાં આનંદ માને છે.

કેવળ ‘સેવાસદન’ની પ્રવૃત્તિમાં જ તેમની

પ્રવૃત્તિઓ સમાતી નથી. કન્યાઓ માટે

પુસ્તકો પસંદ કરનારી સરકારી સમિતિના, મુંબઈ મહિલા મંડળ-

ની વ્યવસ્થા સમિતિના, પારસી બાળ અનાયાત્રમની વ્યવસ્થા

સમિતિના, અંધાક્ષી આશ્રમની વ્યવસ્થા સમિતિના તેઓ સભ્ય છે

તથા વિમેન ક્લેબુએટ યુનિઅનનાં ટ્રસ્ટી અને પ્રમુખ છે.

મુંબઈની જેબોની તપાસ લેવા માટે નિભાયણી સમિતિ-

માં તથા મુંબઈ શાળા સમિતિમાં પ્રથમ વેળાએ નિયુક્ત થયેલા

બે સ્ત્રીઓમાંનાં તેઓ એક હતાં. મુંબઈ ખાતે ભરાયલી

સામાજિક કાર્યકર્તાઓની પરિષદમાં પણ તેમણે આગેવાનીબરો

ભાગ લીધો હતો.

વૃદ્ધાવસ્થામાં પ્રવેશવા છતાં સામાજિક સેવાઓમાં જરાએ

કેમંગ ઓછો થયો નથી.

શ્રી૦ ખંડુભાઈ દેસાઈ

શ્રી૦ ખંડુભાઈ કસનજી દેસાઈને

જન્મ વલસાડ ખાતે ૧૮૯૮ ની સાલના ચોકટોળગ માસની ૨૩ મી તારીખે અનાવીલ શાહણુ 'રાતિમાં થયો હતો.

૧૯૨૪ ની અસહકારની ચળવળમાં તેમણે બી. એ. ના

અભ્યાસને તિવાજવિ આપી અને વલસાડ ખાતે રાષ્ટ્રિય શાળાની સ્થાપના કરી. ૧૯૨૨ માં અમદાવાદના મજુર મહાજનમાં જોડાયા. જેના તેઓ માનદ મંત્રી તરીકે નિભાયા છે. મજુર-સેવા એમનાં જીવનનું ધ્યેય બની રહ્યું છે.

ગત સત્યાગ્રહ મંત્રામમા જેલની પ્રસાદી તેઓ પામ્યા હતા.

અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટિ, અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિ, ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિ તેમજ ધારાસભાના સભ્ય છે.

સર પુરોત્તમદાસ ઠાકોરદામ

શક્તિ અને સંપત્તિનો સહઉપયોગ કરવા છતાં માનસાદ કે કીર્તિની આશા ન રાખનારા સેવાભાવિકો દુનિઆમાં ઓછા જન્મે છે. હાલના જમાનામાં જો આપણે બારી-ઠાઠથી તપાસીશું તો કેટલાક સ્વક્ષેત્રને નિષ્કંટક બનાવવાની બાવનાએ, કેટલાક સ્વહીતને વિચાળ પાયા પર રચવાની અભિલાષાએ તો કેટલાક કીર્તિ અને માનસાદની લાલસાએ સેવા કરનારા દ્રષ્ટિગોચર થશે.

સર પુરોત્તમદાસ મનુષ્યધર્મને માનનારા છે. તેઓ શક્તિ તથા સંપત્તિવાન બન્યા છે, રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગની ખિતવણીમાં સામાજિક સેવાક્ષેત્રોમાં, તથા વિવિધ સંસ્થાવતોમાં તેમનો લાનસારહીત ઉમદા ફાળો છે. એમનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાનમાં મુળધ ખાતે સુરતના મોઢ વણિક ગણિતમાં ધન-

વાન તથા મેમ્બરિસિટર પિતાને ત્યાં થયેલો. એકના એક પુત્રનું સુખ ભોગવવા માતાપિતા લાંબુ ન જીવ્યાં; એમને નાની વયના મૂકીને અવસાન પામ્યા. દૃઢ આત્મવિશ્વાસના જોરે તેઓ બી. એ. ની પરિક્ષામાં પસાર થઈને નારણદાસ રાજરામની પેઢીમાં 'કામ-શીખાઉ', તરિકે જોડવા. અને પાછળથી તેના વડા ભાગીદાર બન્યા. પેઢીના સિડ્ડ ડિપાર્ટમેન્ટમાં આવેલી બારે ખોટના પગિ-જીએ ભાગીદારો વચ્ચે તકગર પડવાનો તથા પેઢી છુટી પડવા

જેવો ઢટોકડીનો પ્રસંગ ઉભો થતાં હિંમત અને સાહસથી જવા-
બદારી ઉઠાવી લીધી. વડા બાગીદાર તરિકે પેઢીનું સુકાન હાથમાં લીધું.

એમની માન્યતા પ્રમાણે પરદેશોના બજારોમાં 'હિંદની ધન્યતા
બગડવાનું કારણ હિંદી વેપારીઓમાંથી કેટલાઓના માલમાં ભેજ-
સેજ તથા દુર્ગોષ્ટકો છે, જે એમના સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે.
અપ્રમાણિકતા તેમને સાથે છે. જ્યારે બીજા વેપારીઓ ખોટ ભોગ-
વતા હતા તેવા સમયમાં તેમની પેઢી નફો મેળવતી, ચાલીશ વર્ષની
તેમની કારકીર્દીમાં કોઈ પણ દેશી કે વિદેશી એજન્ટે ફરીઆદ ફરી
હોવાનો પણ પુરાવો નથી. એ એમની એકનિષ્ઠાનો પુરાવો છે.
એમના વેપારી જીવનની શરૂઆતમાં હના 'ધંધામાં જ્યારે ગોરાઓ
અગ્રચાન ભોગવતા હતા ત્યારે તેમની તમાખીભરી વલણનો
તેમને કડવો અનુભવ થયેલો પરંતુ તે સામે સખત લડત ચલાવી
તેમની પાસે ખાશી મંગાવેલી તથા કેટલીક ગેરરીતીઓ માટે અદા-
લતના આંગણે પણ ધસડેલા. ૨ બજારમાં આજે હિંદીઓ મહત્વનું
સ્થાન ભોગવે છે છતાં ગોરાઓને અન્યાય કરવાની ભાવના અગર
કાપના પણ તેઓ સેવતા નથી. આજે આ હિંદના મહાન વેપા-
રીએ હિંદ તેમજ પરદેશના બજારોમાં મુંઢર પ્રતિષ્ઠા જમાવી છે.
સર પુરષોત્તમદાસ ' ૨ બજારના ગજા ' કહેવાય છે.

- ૧૯૧૧-૧૨ માં ગુજરાત કાશીઆવાંડ અને કચ્છમાં પડેલા
દુષ્કાળ પ્રમંગે સર શ્રીરાજરા મહેતાના પ્રમુખપણે હેઠળ સ્થપાયેલ
મધ્યસ્થ દુષ્કાળ સહૃદય ફંડના ખજાનચી ચર્ચા માટે પ્રમુખશ્રી તર-
ફથી આમંત્રણ મળ્યું. તેમણે 'એ સેવાકાર્યમાં સમનિ દર્શાવી
અને સક્રિય ફાગો આપવો શરૂ કર્યો સવારના ૭-૦ થી રાતના
૨-૦ વાગ્યા સુધી કામકાજ પહોંચતું. પિડિત વિસ્તારોમાં ઘાસ,
કાપડ અને અનાજ મોકલી આપવામાં આવ્યું. રહેલો વિગતોમાં
માત્ર બરવામાં ચાલતી ગેરરીતીઓ સામે સખત લડત ચલાવી.

છેવટે રાહત ફંડમાં પચોત્તેર હજાર રૂપીઆ બચત રહ્યા હતા. જનતાનો એમની કાર્યશક્તિમાં એટલો વિશ્વાસ બેઠો હતો કે ઘર બેઠાં ફંડના ફાળાએ આવવા લાગ્યા. સેવાકાર્ય જળવતાં એમના આત્માને સંતોષ વળ્યો. પરિશ્રમથી તબીએત બગડવાને બદલે વધુ સુધરી. સરકારે તેમને કેસરે-હિંદ બનાવ્યા.

૧૯૧૮-૧૯માં વિશ્વયુદ્ધને અંગે વધી ગયેલી મોંઘવારી અંગે એમણે રંગુનથી જરૂરિયાત યોજાની ગ્રુણીઓ મંગાવી પડતર ભાવે વેચી, ગરિબ જનતાના આશિર્વાદ લીધા. વલસાડ ખાતે આજ સમય દરમ્યાન યોજાના પડતર ભાવના વેચાણમાં શંકા જતાં તેઓ જાતે જ ત્યાં અચાનક જઈ ચઢ્યા. ત્યાં પિડાતી જનતાના હુઃખથી તેમને હુઃખ થયું. યથાશક્તિ ફરજ બજાવી સાંધી પાછા ફરતાં જ્યાં કલેક્ટરે ઉદ્ગાર કાઢ્યા “ તમેએ જ્યાંને બચાવી લીધો છે. ” જનતાએ ભાવભરી વિદાય આપી. આજે પણ એ જ્યાં એમનો આભાર જૂથો નથી. સરકારે આ સમયે એમને સી. આઇ. ઇ. નો ઇલેક્શન આપ્યો. કેટલાકે કહ્યું “ સેવાઓના પ્રમાણમાં ઇલેક્શન ઉતરતા દરજ્જાનો છે. ”

“ ઇલેક્શનની લાક્ષણિકતાએ સેવાઓ કરી નથી. ” સર પુરુષોત્તમદાસના મુખમાંથી સેવાધારીને શોભે એવા શબ્દો સરી પડ્યા.

૧૯૨૮ની સાલમાં ગુજરાતના જળમય પ્રકોપ પ્રસંગે દશ સાથીદારો સાથે તેઓએ કાર્ય ઉપાડી લીધું. આ પ્રસંગે પણ તેમણે બજાવેલી સેવાઓ દજાએ જનતા જૂલી શકતી નથી.

કેળવણી ક્ષેત્રમાં પણ એમનો ઓછો ફાળો નથી. સુરત જ્યાં લાખો રૂપિઆના ખર્ચે સવાસો જેટલી પ્રાથમિક શાળાઓનાં મકાનો બંધાયાં છે, પાંચમો જેટલાં પુસ્તકાલયોની સ્થાપના કરી છે તથા પચ્ચીસ જેટલી ઇસરતશાળાઓ સ્થાપી છે. આ ઉપરાંત અન્ય સ્થળોએ પણ એમની લાખોની સખાવતો છે. એમની

સખાવતો એવા પ્રકારની છે કે જે જરૂરીઆતો પુરી પાડી શકે; જેનો સમાજને સાચો લાભ મળી શકે. કેવળ રૂઢિ ખાતર નહિ; પૈસો છે માટે દાન કરવું જોઈએ એ ભાવનાએ નહિ.

સર પુરુષોત્તમદાસ એક મહાન રાજદારી મુસદ્દી પણ છે. હિંદના હિત માટે તેમણે લડતો ચલાવી છે. તાજેતરમાં મુખ્યમંત્રીના નામદાર ગવરનરના પ્રમુખપણા હેઠળ ટાકિનહોલમાં મળેલી સભામાં તેમણે સાફ શબ્દોમાં સરકારી નીતિની ઝાટકણી કાઢી હતી અને હિંદની થયેલી અધોગતિનું દ્રશ્ય રજુ કર્યું હતું. દક્ષિણ આફ્રિકાના હિંદીઓનાં હિત માટે પણ તેઓ લડત ચલાવતા આવ્યા છે. ગત ગોળમેજી પરિષદમાં એમને નિમંત્રણમાં આવ્યા હતા.

તેઓ અનેક ઉદ્યોગિક, સામાજિક, ધાર્મિક તથા સખાવતી સંસ્થાઓમાં જવાબદારીઓ આદો ધરાવી રહ્યા છે તથા આંતર-રાષ્ટ્રિય ખ્યાતિ ધરાવે છે.

એમના પત્ની બેડી ધનકોરજીવેન જે. પી. સાધાં અને સરલ સ્વભાવનાં છે. પતિની પ્રવૃત્તિઓ પ્રત્યે તેમની સહાનુભૂતિ છે. જેના પરિણામે સર પુરુષોત્તમદાસ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લઈ શકે છે.

જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ન પડતાં જુના જમાનાને અનુસરીને ગૃહવ્યવસાયમાં પોતાનું જીવન તેઓ વ્યતિત કરી રહ્યાં છે. પતિને પ્રેરણા આપનાર શાંત મૂર્તિ.

સર પુરુષોત્તમદાસ માટે હિંદ અને ખાસ કરીને ગુજરાત મંગરૂપ છે.

સર ચિમનલાલ સેતલવડ

મુંબઈ યુનિવર્સિટીને ઉચ્ચ કક્ષાએ
ઉર્ધ્વ જવામાં મદદવનો ફાળો

આપનાર તથા સતત બાર વર્ષો સુધી તેનું “વાઈસ ચાન્સેલર”નું
 માનભર્યું પદ ભોગવનાર મહાન તથા શુદ્ધિચાળી ગુજરાતી સર
 ચિમનલાલ એચ. સેતલવડનો જન્મ ૧૮૬૬
 ની સાતમાં બરસ ખાતે અહમદાબાદ જાતિમાં
 થયો હતો.

૧૮૮૭ની સાલમાં બી. એ. એલ. એલ. બી.
 બન્યા બાદ તેમણે મુંબઈ ખાતે વકીલાત
 આદરી અને સર શિરોઝશાહ મહેતા મામે
 ‘બદુબટ કેમ’માં સફળતા મેળવી. ત્યાર પછી
 ‘પ્રેક્ટિસ કેસ’ તથા ‘સુરજમલ્લ હોર્નિંગમેન’

કેસમાં વધુ નામના મેળવી. એમની ખ્યાતિ દિનપ્રતિદિન વધુ
 વિસ્તાર પામી. ગુજરાતે એમની શુદ્ધિનાં દર્શન કર્યાં.

સર શિરોઝશાહ મહેતા સાથે ગળકિય પ્રવૃત્તિમાં એ સમયમાં
 ભાગ લીધો હતો અને જનતાનું માન સંપાદન કર્યું હતું.
 પાછળથી તેઓ મહાસભાની પ્રવૃત્તિઓથી અળગા થતા ગયા અને
 ગાંધીયુગથી તો મહાસભાથી ખોલકુલ અલગ જ બન્યા. મહાસભા
 સાથે રહીને જો તેમણે રાષ્ટ્રિય ચળવળોમાં સક્રિય ફાળો આપ્યો
 હોત તો તેઓનું સ્થાન ને તેઓ આજે ભોગવે છે તેથી પણ
 વધુ ઉચ્ચ કક્ષાએ હોત

મુંબઈ મ્યુનિ. કોર્પોરેશન તથા ધારાસભામાં પણ તેઓ વરસો સુધી સભ્ય હતા. તેઓ લીબરલ પાર્ટીના આગેવાન છે. અને તેની પરિષદોમાં માનવંતા હોદ્દા ધરાવતા આવ્યા છે. સરકારે તરફથી તેમને કેટલાક માનવંતા મુદ્દાઓની નવાજેશ થઈ છે.

હિંદી વિમા ઉદ્યોગમાં તેમનું સ્થાન મહત્વનું છે. ૧૯૩૫ માં મુંબઈ ખાતે મળેલી ઇન્ડિઅન ઇન્ડ્યુસ્ટ્રી કંપનીની ત્રીજી પરિષદના પ્રમુખ તરીકે તેમની વરણી થઈ હતી. લંડન ખાતે મળેલી ગોળમેજી પરિષદમાં તેમને આમંત્રણ મળ્યું હતું.

સાયમન કમિશન તથા મા. ઝીણાની 'પાકીસ્તાન'ની યોજનાને તેમણે સખ વખોડી નાખ્યાં હતાં.

એમની મહત્તા ગુજરાત માટે ગૌરવ સમી છે.

શ્રી. મેક્લવદનરાય દેસાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

" હિંદની સેવામાં સર્વ કોમોની સેવા કુપાયલી છે. હું નથી ધારતો કે આરી પારસી કોમ એમાંથી બાહ્ય રહેતી હોય. "

—વીર નરીમાનના દેખાચિત્રમાંથી

— વાંચો :—

આઝાદીના આશકો

એન. એમ. ત્રીપાડી | આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ

— મુખ્ય એજન્ટ :—

પ્રી-સેસ સ્ટોડ; કાલબાદેવી, મુંબઈ.

ડૉ. ચંદુલાલ દેશાઈ

રાજ્ય સમાવેશને લાત મારી

સ્વેચ્છાએ સાક્ષીનું શયન સ્વિકારનાર તથા સર્વસ્વ રાષ્ટ્રના ચરણે ધરી ફકીરી ધારણ કરનાર ડૉ. ચંદુલાલ મણિલાલ દેશાઈ જેવા કે સુહાગી પુત્રો રાષ્ટ્રની આઝાદીની ધણીમાં પીસાઈ રહ્યા છે.

એમનો જન્મ ૧૮૮૭ ની સાકના સપ્ટેમ્બર માસની ૨૬ મી તારિખે ભરૂચ ખાતે થયેલો. એચ. ડી. એસ. ની ડીગ્રી લઈ તખ્તીખી ધધો શરૂ કર્યો; કાંતના રોગો માટે તેઓ મશહૂર તખ્તીજ છે, મુંબઈમાં 'મેડીકલ કોલેજ'માં ચાલતું. એ ચિકિત્સા ક્ષેત્રને ઠોકર મારી રાષ્ટ્રની સેવાનો ભેખ ધારણ કરી ગુજરાતમાં સેવા કરવા ચાલી ગયા, પોતાની પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્રસ્થાન ભરૂચ બનાવ્યું. પોતાનું સર્વસ્વ રાષ્ટ્રસેવામાં સમર્પણ કર્યું.

તેઓ બ્યારે વિદ્યાર્થીમાં હતા ત્યારથી જ તેમના હૃદયમાં રાષ્ટ્રની આઝાદીની 'તમન્ના' જાગેલી પરંતુ એ સમયે એમના હિતમાં કાંતિવાદનો ચિકિત્સા બળાળા હતી. લોકમાન્ય તિલક જો એમને યોગ્ય સમયે ન મળ્યા હોત તો આ બાબતનો સુહાગી પુત્ર ક્યારનોએ બડવીર બગતસિંહની પેઠે રાષ્ટ્રની હોળીમાં હોમાઈ ગયો હોત. સદ્બાગ્યે લોકમાન્ય તિલકે એમને સ્વનામનો સરળ માર્ગ બતાવ્યો. અને ચંદુલાલ મહાસભાના ચુસ્ત સૈનિક બની રહ્યા.

૧૯૧૮ માં મુંબઈ ખાતે બરાચલી મહાસભાની ખાસ બેઠકમાં હોમરૂલ લીગની ચળવળમાં તેમજ રૅબેટ એક્ટની સામે વિરોધ જગાવવામાં તેમણે આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો હતો.

૧૯૨૧ ની અસહકારની લડતમાં, ૧૯૨૩ ના નાગપુર રાષ્ટ્રધ્વજ સત્યાગ્રહમાં, ૧૯૨૮ ના બારડોલી સત્યાગ્રહમાં તથા ૧૯૩૦-૩૨ ના આઝાદી સંગ્રામમાં સરદારી લેવા માટે તેમણે અનેક વેળાએ આકરી સબઓ ભોગવી છે. રૈયસંકટ, દુષ્કાળ અથવા તો એવા આફતના સમયોએ તેઓ જનતાની પડખે આવી ઉભા છે. કેવળ તેમના આશ્વાસનમાં જનતા શાતા અનુભવે છે.

જનકલ્યાણ માટે બરૂંથ ખાતે સ્થાપવામાં આવેલો સેવાશ્રમ એમના પરિશ્રમનું પરિણામ છે. તેઓ રાજવી ભિખારી છે; ભિખ માંગે નહિ અને માંગે તો હજારોની હોય. એમનામાં તે મેળવવાની તાકાત છે; એમના શબ્દો અને સેવા પર જનતા કુરબાન છે. 'પોતાનું' સર્વસ્વ દેશસેવામાં અર્પણ કરવા છતાં સેવાશ્રમ માટે હિંદરાવેલી રકમમાંથી પોતાને માટે એક પાઈ પણ વાપરતા નથી. પોતાની જરૂરીઆતો પોતાના મિત્રો પાસેથી મેળવી લે છે. સેવાશ્રમનાં કં'વાઉન્ડમાંની એમની મદુલીની તપાસ લેસો તો એક પણ વસ્તુ સેવાશ્રમની તેમાંથી નિકળશે નહિ.

તેઓ નિર્ભય અને સાચાખોલા છે અને તેમ કરવામાં કંઠાઈની પરવા કરતા નથી. રૈય સંકટ પ્રસંગે મુંબઈના ના. ગવર્નર સર હેરલી વિલસન બરૂંથ આવેલા ડૉ. ચંદુભાઈને મળવા બોલાવ્યા અને જણાવ્યું હવે તમારે કામ કરવાની કાંઈ જરૂર રહેતી નથી. સરકારી માણસો સેવા કરશે. ડૉ. ચંદુભાઈએ ગવર્નર સાહેબને વિના સંકોચે રોકડું પરખાવી દીધું કે સેવા સરકારી માણસોથી નહિ થાય; મહાસભા જ કરી શકશે.

ગુજરાતના છોટા સરદારના નામે પ્રયેક ગુજરાતી એમને

માથુ નમાવે છે પછી તે હિંદુ મુસલમાન યા કોઈ પણ હોય. એ કલદાર રૂપિઆ છે ન્યાં હોય ત્યાં ઢંકાયલા રહે જ નહિ. હમરો માણસોના ટોળામાં કે ગમે એ ખૂણામાં સફેદ ટોપી, કફની અને ઘોડીયામાં સળંગ થયેલા, કાળા મૂઠં, પોપેટની-ચાંચ જેવું તીણું નાક, પાણીદાર આંખ અને મોટાં ભવાં પર ચળકતા ચરમાવાળી હાંચી અને સુઝી તેજસ્વી આકૃતિ જુઓ તો ખાની લેજો એ બીજું કોઈ નહિ પરંતુ તે ડૉ. ચંદુલાલ છે.

સરદાર પછી ગુજરાતમાં એમનું સ્થાન બીજો નંમરે છે. તેઓ અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય, ભરૂચ જિલ્લા મહાસભા સમિતિ તથા ગુજરાત બ્યાયામ મંડળના પ્રમુખ તથા ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના ઉપ-પ્રમુખ છે.

તેઓ સરદારશ્રીના જમણા હાથ કહેવાય છે. મતભેદો પડતાં જવડે છે પરંતુ વફાદારી ભૂલતા નથી. સૈનિક તરીકે શિસ્તમાં માનનારા છે. ગુજરાતની યુવાન જનતાના આત્મા સાથે તેમનો આત્મા ઓતપ્રોત થયેલો છે.

શ્રી૦ સુંદરદાસ મોરારજી

સુંબધ મુનિસિપલ કૌન્સિલરશનના
મહાસભાવાદી પક્ષના ડેપુટી

લીડર શ્રી૦ સુંદરદાસ મોરારજીનો જન્મ ૧૯૦૪ની સાલના જાન્યુઆરી માસની ૨૧મી તારીખે મુઠા કચ્છ ખાતે ધર્મેશ્વર તેઓનું મૂળ વતન જામ સલાયાના.

૧૯૨૦માં મેટ્રિક સુધી અભ્યાસ કરી તેઓ પિતાના કાપડના ધંધામાં જોડાઈ ગયા. દરબાર વર્ષ ધંધામાં ગાળ્યા અને તે દરમિયાન તેમણે પોતાની પત્ની શ્રી૦ જયાબહેન સાથે મુરોપનો પ્રવાસ ખેડ્યો અને ત્યાંની પ્રવૃત્તિઓનો અભ્યાસ કર્યો.

૧૯૩૨માં જાહેર જીવનમાં પ્રવેશ કર્યો. અને મુનિ. સુન્ટણીમાં ફતેહમંદ નિવડ્યા. ત્યારથી આજદિન સુધી તેઓ મુનિસિપલ કૌન્સિલરશનના સભ્ય છે. તથા તેની સ્ટેચ્યુટરી કમિટિઓમાં સુન્ટાતા આવ્યા છે. વર્કસ કમિટિ તથા લૉ કમિટિના પ્રમુખ તરિકે પણ સેવા બજાવી છે.

એમની પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્રસ્થાન તો રાજકીય ચળવળ તથા ખાદીપ્રચાર છે અને તે પાછળ જારે જાહેરમાં છંદાવતા આવ્યા છે. સુંબધ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના તેઓ સભ્ય તથા સ્વદેશી

મારફીટની સંચાલન સમિતિના પ્રમુખ છે. સામાજિક, કેળવણી તથા શાંતિ ઉન્નતિમાં ઉડો રસ ધરાવે છે.

“ ધી પ્રાણુસુખવાદ મદતવાદ સ્વિર્ભિગ ધુલ અને બોટ કથળ ”ના અસ્તિત્વનું માન તેમને ફળે જાય છે જે માટે રૂપિયા એક લાખનો મોટો ફળો શેઠ શ્રી૦ મદતવાદ મમલમાઈ પાસે જોળવવામાં તેઓ ફતેહમંદ થયા છે. જનતાનો વિશ્વાસ.

તેમની ધમશ અને સેવાભાવે તેમને વધુ પ્રિય બનાવ્યા છે.

શ્રી૦ મોક્ષવદનરાય દેશાઈનું પ્રથમ પ્રકાશન

“ રાજાજના કાળા ચરમા સી કોઈને અધિકારમાં રાખે છે એમની આંખો દેખી શકાય તોજ એમનું હૃદય પારખી શકાય ”

—શ્રી રાજાજના રૂપાચિત્રમાંથી

—| વાચો :—

આઝાદીના આશકો

એન. એમ. ત્રીપાઠી | આર. આર. શેઠ | સી. જમનાદાસ

—: મુખ્ય એજંટો :—

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, કાલબારવી, મુંબાઈ

શ્રી૦ બાબુભાઈ પટેલ

શ્રી૦ બાબુભાઈ જસાભાઈ પટેલનો

જન્મ ૧૯૧૧ ની સાલના ફેબ્રુઆરી માસની નવમી તારીખે નડી-આદ ખાતે થયેલો.

વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ તેમણે મહાસભા તથા તરુણ ચળવળમાં અંતર્ગત હતા. ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમણે મુખ્યમાં

સક્રિય ભાગ લીધો હતો તથા વાનર સેનાઓ ઉભી કરી હતી. જે દરમિયાન તેમને સજાઓ થઈ હતી.

તેઓ રફુડંટસ સ્વદેશી લીગના મંત્રી તથા ખજાનચી, રફુડંટસ એન્ટી અનટએબી-લીટી લીગના સભ્ય, વિદ્યાર્થીઓનો અવાજ રજુ કરતા “યુગાંતર” અઠવાડિકના મેનેજર હતા.

અત્યારે તેઓ નડીઆદ તાલુકા મહાસભા સમિતિના મંત્રી તથા ખેડાજિલ્લા મહાસભા સમિતિ અને ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના સભ્ય છે.

નાની ઉંમરમાં તેઓ જે સ્થાન ભોગવી રહ્યા છે તે તેમની રાષ્ટ્રભાવના તથા ધર્મશીલતાને આભારી છે.

ધી સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિમીટેડ

સ્થાપી : ડિસેમ્બર ૧૯૧૧

વડી ઓફિસ : એસ્પ્લેનેડ રોડ કોટ, મુંબઈ

હિંદુસ્થાનમાં ૧૩૦ શાખાઓ અને પેઓલ્ફસો

સત્તાધારી ચાપલુ	રૂ.	૩,૫૦,૦૦,૦૦૦
ઉપરાવેલી ચાપલુ	રૂ.	૩૩૬,૨૬,૪૦૦
પગાર થયેલી ચાપલુ	રૂ.	૧,૬૮,૧૩,૨૦૦
રીઝર્વ અને બીજાં ફંડો	રૂ.	૧,૧૨,૩૭,૦૦૦
ડીપોઝીટો ૩૦-૬-૪૦	રૂ.	૩૦,૪૪,૯૩,૦૦૦

ડીરેક્ટરો

સર એચ. પી. મોદી, કે. બી. ઇ. ચેરમેન

ધી રાઇટ બોન. નવાબ સર અકબર હેઠ્ઠી, નાઇટ, પી. સી.

અરદેશર બી. દુબારા, એરકવાયર.

દરોદાસ માધવદાસ એરકવાયર.

દીનશા ડી. રામર એરકવાયર.

વીઠ્ઠલદાસ કાનજી, એરકવાયર.

નુરમદમદ એમ. મીનાઇ, એરકવાયર.

બાપુજી દાદાભાઈ લામ એરકવાયર.

ધરમજી મુલગજ ખટાજી, એરકવાયર.

સર અરદેસર દલાલ, નાઇટ.

લંડનના એજન્ટો : ધી બાર્કલેઇ બેંક લિમીટેડ

અને ધી મીડલેન્ડ બેંક લિમીટેડ

ન્યુયૉર્કના એજન્ટો : ધી ગેરંટી ટ્રસ્ટ કું. ઓફ ન્યુયૉર્ક

પારીસના એજન્ટો : ધી ગેરંટી ટ્રસ્ટ કું. ઓફ ન્યુયૉર્ક

દરેક જાતનું બેન્કીંગ કામકાજ કરવામાં આવે છે.

ચરતો માટે લખો યા મળો.

એચ. સી. કેપ્ટન મેનેજર

દેશી રેશમી સાડીઓ

દેશી રેશમી કાપડ

કાપડ તમારે જોઈએ તેવું રેશમી તથા આરટીક્રીશીઅલ
રેશમી મેળવવાનું બરસાદાર સ્થળ :

બાનુઓ માટે સાડી બનાવવા જોઈએ તે કલર અને
ડીઝાઈનનાં બચોરજેટ, ચીરમીન, તથા જાલજાલતનું
રેશમી કાપડ મેળવવાનું બરસાદાર સ્થળ :

ઇન્ડિયાનીઝ સીલ્ક મીલ્સ કંપની લીમીટેડ

(" લેસી " : બહેરામ એન. કરંજીઆ)

૧૬૯, સામુન હોલ, કોલાબા, મુંબઈ.

હોલસેલ તથા છુટક :

કરંજીઆ પ્રધર્સ લી૦

બમનજી માસ્તર લેન, કાલબાહેવી રોડ, મુંબઈ ૨.

વીર નરીમાન

ભારતમાતાને પેટે જન્મેલો અપા

ભાગ્યે જ કોઈકે કપુત હશે કે જેને હિંદની ગુલામી સાક્ષતી નહિ હોય, જેણે પોતાનો બનતો આત્મભોગ આપ્યો નહિ હોય. કોઈકે ધન તો કોઈકે જીવન 'ફના' કયું હશે. પરંતુ વીર નરીમાને

જીવન અને ધન બેઉ ફના કર્યાં છે. ગરીબાઈમાં ઉછરવા છતાં લક્ષ્મિની લાલસા સેવી નથી અને લક્ષ્મિ મળવા છતાં તેનું અભિમાન કયું નથી. નિઃસ્વતા એ જ એનો મુદ્રાલેખ.

એમનો જન્મ ૧૮૮૫ માં યાલુ ખાતે થયેલો. બાળવયના મૂકીને એમના પિતા ફરામજી અવસાન પામતાં એમના કુટુંબ પર

ભારે આફત આવી પડી પરંતુ નિરાધાર નરીમાનને આપખબર શુદ્ધ ખીલવવાનો અવકાશ મળ્યો; નિઃસ્વતા તથા સાહસિક વૃત્તિએ જન્મ લીધો. પિતાના અવસાન પછી એમને પુના લઈ જવામાં આવ્યા જ્યાં સેન્ટ વિલસન જેસુઈટ સ્કૂલમાં દાખલ થયા. મેટ્રિકની પરિક્ષા પસાર કરી તેઓ ડકકન કોલેજમાં જોડાયા. ત્રિવ શુદ્ધિના પ્રતાપે તેઓ પ્રત્યેક પરિક્ષાઓમાં ઉપત્તિ નગરે પસાર થતા અને ફોર્સરશિપ તથા ઇનામો લઈ જતા. આમ છતાં પણ તેઓ રમત ગમતો તથા અન્ય પ્રવૃત્તિઓમાં સારો ભાગ લેતા. એકંદરે

એમનું વિદ્યાર્થીજીવન અન્ય વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રેરણા રૂપ જ સેખી શકાય.

કૉલેજના જીવન દરમિયાન કૉલેજના સત્તાવાળા સાથે એક વખતે ચક્રમક ઝરેલી. કૉલેજ જીમખાના અંગે સત્તાવાળાઓ તથા વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે ગંભીર મતભેદ પડ્યો. વીર નરોમાને વિદ્યાર્થીઓનો નિરૂત્તાથી આગેવાનીભર્યો પક્ષ લીધો. કૉલેજના સત્તાવાળાઓ તરફથી એમને બરતરફ તથા શિક્ષાઓ કરવાની ધમકીઓ અપાઇ પરંતુ એથી તેઓ ડરી જાય એમ ન હતું. આખરે સત્તાવાળાઓએ નમતું આપ્યું અને લડતનો અંત આવ્યો. રાજક્રિય જીવન થયું અહિંથી જ ઓતપ્રોત થવા પામ્યું. બોકમાન્ય તિલક એ જ એમના ગુરુ. કૉલેજના ચાલુ વર્ગે છોડીને પણ જ્યાં બોકમાન્યનું બાપજી હોય ત્યાં ભાગી જતા અને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળી આચરણમાં મૂકવાનો નિશ્ચય કરતા. સાર જાદ તેઓ મુંબઇ આવ્યા અને એકએક. બી. ની પરિક્ષા પસાર કરી.

સાહસિક વૃત્તિવાળાઓ માટે મુંબઇનું મથક ફળદ્રુપ બેખાવ છે. એમણે પણ અહિંઆ જ વકિલાતનો અખાડો જમાવવાનો નિર્ણય કર્યો. પરંતુ પાસે રાત્રી બદામ ન મળે. ઉછીના પૈસે સનદ મેળવી પોલીસ કોર્ટમાં વકિલાત શરૂ કરી. વકિલાતમાં કેટલાક વકિલોની જેમ કેવળ પૈસો કમાવાની ભાવના કરતાં સેવા-આદર્શ વધુ હતો. સ્વમાન ખાતર લડવાનો પ્રસંગ ઉભો યાય તો શ્રી લીધા વિના ઉભા રહેતા. અસલથી જ ગોરાઓના તુમાખીભર્યા વર્તન સામે એમને તિરસ્કાર હતો. એક વખત એક ન્યાયાધિશે એક ' જુનીયર ' વકિલનું અપમાન કર્યું અને તેનો પક્ષ લઇ પોલીસ કોર્ટ બાર એસોસીએશનમાં એની કોર્ટનો બહિષ્કાર કરવાને લગતો ઠરાવ પસાર કરાવ્યો, ન્યાયાધિશે નમતું આપ્યું.

યુવાનો પ્રત્યે એમને પ્રથમથી જ પ્રેમ તથા મમતા છે.

યુવાન વર્ગ માટે જોટલો આકર્ષણ આપી શકાય એટલો આપ-
વાની એમનામાં આવના છે. એક વખતે વીર નરીમાનનું નિવાસસ્થાન
યુવાનોનો અખાડો બન્યું હતું. અનેક યુવાનોએ એમની પાસેથી
ગ્રેસ તથા પોષણ મેળવ્યા છે. નિખાલસ હૃદય હોવાથી વિશાળ
મિત્રમંડળ જમાવી શકે છે, અને એ મિત્રમંડળ પાછળ સર્વસ્વ
ફના કરવા માટે તૈયાર રહે છે. તેઓ સ્વભાવે પોતા તથા માયાળુ
હૃદયના હોવાથી ઘણી વેળાએ કેટલાક છેતરપોંડી રમી જતા. ધડિ-
બર હૃદયને આઘાત પુગતો પરંતુ બીજી ક્ષણે સધળો હોમ
જૂલી જતા. ૧૯૨૪માં એમણે સ્થાપેલી મુથ લીગ યુવાનો પ્રત્યેના
એમના હિંડા પ્રેમની જ પ્રસાદી છે. આ ચળવળના જન્મદાતા
તરિકે એમને ક્ષેત્રીએ તો ખોટું નથી. પાછળથી આ ચળવળ સમસ્ત
હિંદમાં પ્રસરી હતી. જેના પરિણામે યુવાનોમાં વિચારશક્તિ તથા
સાહસિક વૃત્તિ જન્મવા પામી કેટલાંએ વર્ષો સુધી તેઓ એ મુથ-
લીગના પ્રમુખ તરિકે રહ્યા હતા. ૧૯૨૮ માં કલકત્તા ખાતે બરા-
યલી અખિલ હિંદ યુવક પરિષદના પ્રમુખ તરિકે પણ એમને
આમંત્રણમાં આવ્યા હતા. યુવાનોના ધાડા પરિચયના પરિણામે એમનું
હૃદય આજે પણ યુવાનોની જોમ ધગશબલું રહ્યું છે.

વકિલાત ધમધોકાર ચાલતી હતી અને જો એમણે એ
પ્રેક્ટીસ ચાલુ રાખી હોત તો સારો પૈસો પેદા કરી શક્યા હોત.
એટલું જ નહિ પરંતુ હિંદના ધારાશાસ્ત્રીઓની પ્રથમ હરોળમાં
આવી પુગ્યા હોત. લલિતના પૂજારી બનવા કરતાં એમણે સ્વેચ્છાએ
સ્વદેશસેવા તથા જનસેવા સ્વિકારી. વકિલાત બાબુએ મૂકી અને
મહેર પ્રવૃત્તિઓમાં એમનું મન દોરવાયું. એલફિન્સ્ટન કોલેજની
માડોશમાં રહેતા મિજાજ ગોરાઓ તરફથી વિદ્યાર્થીઓને વારંવાર
આવી કનડગતની ફરીઆદ એમની પાસે ગઈ. આથી એમને ઘણા
પૈસા ચઢ્યો. વિદ્યાર્થીઓ માટે ભારે લડત ચલાવી. આખરે એ

મિળજી ગોરાઓને માફી માગવી પડી, વિદ્યાર્થીઓને યતી કનડગત સદાયને માટે દળા ગઇ.

આજથી લગભગ અઢારેક વર્ષ પૂરે મ્યુનિસિપલ કૌરપોરેશનની બેઠક માટે ગૌરગામ જીલ્લામાંથી તેમણે ઉમેદવારી બહાર પાડી. મામલો કટોકટીનો હતો. ઉમેદવારોની સંખ્યા ઘણી હતી તેમ છતાં પણ તેઓ સુન્ટણીમાં પ્રથમ નંબરે સુન્ટાઇ આવ્યા. આ જ વરસે દ્વામલે કંપનીના બમણા ચએલા દર સામે બારે જેહાદ મચાવી અને ભાડે બમણું થતું અટકાવ્યું જે માટે જનતા એમની ઝાણી રહેશે. આ એમની પ્રથમ અને મહાન જીત. ત્યાર બાદ મ્યુનિ. કૌરપોરેશનની આવતા જતા મવરનરોને માનપત્રો એનાયત કરવાની પ્રથા સામે એમણે જ પ્રથમ પોકાર ઉઠાવ્યો જે માટે અગાઉ કોઈની હિંમત ચાલી ન હતી. આવા નિડર સ્વભાવ તથા સેવા-વૃત્તિને લઇને કેટલાક માનવંતા પારસીઓએ એમને પારસી કોમની સેવા બળવવા આમંત્રણ આપ્યું. પરંતુ તેના તેમણે અસ્વિકાર કરતાં જણાવ્યું કે ‘ હિંદની સેવામાં સર્વ કોમોની સેવા છુપાયેલી છે. હું નથી ધાગતો કે મારી પારસી કોમ એમાંથી બાકાત રહેતી હોય. ’ આ ઉપરાંત હાગ્વે-નરીમાન કેસ, બાવલા ખૂન કેસ વિગેરેની લડતોની સફળતાએ એમની કીર્તિ પર કળશ ચઢાવ્યો છે. આખરે તેઓ ધારાસભામાં પણ આગેવાન બન્યા.

જેમ જેમ સમય જતો ગયો તેમ તેમ તેઓ સુરત રાષ્ટ્રવાદી થતા ગયા. શ્રીયુત્ત જમનાદાસ મહેતા અને મલ્લસભા પક્ષ વચ્ચે પડેલા મતભેદના કારણે તેઓ મુબઇ પ્રાંતિક કોંગ્રેસ સમિતિના પ્રમુખ બન્યા. ૧૯૩૦ ની સત્યાગ્રહની લડતમાં એમણે લડતનાં પૂર જમાવ્યાં. જનતાએ એમની કુશળતાના પૂર્ણપણે દર્શન કર્યો. મહાત્માજીએ પણ તેમની કાર્યશક્તિની પ્રશંસા કરી. તેઓ લોકપ્રિય પ્રમુખ થયા. કારોબારી સમિતિમાં પણ એમને સ્થાન મળ્યું. મુબઈ

ખાતે બરાયદા કોંગ્રેસ અધિવેશનની સ્વામત સમિતિના પ્રમુખ બન્યા અને એ વખતે એમણે જે છટા દાખવી હતી તે આજે પણ જનતા યાદ કરે છે. એમની 'સેવાઓએ' એમને 'આપરે' મુખ્યના મેયર બનાવ્યા. એ પદ માટે ઉમેદવારી કરનાર હરિદોના હાથ હેઠા પડ્યા હતા. ડુંકાર્યા ડુંકા રાજકિય જીવન દરમ્યાન મોટામાં મોટું માન ખાટી જનારાઓમાં તેઓ પ્રથમ છે. આમ જેવા છતાં પણ તેઓ સાદા, સરળ તથા નિરાભિમાની રહી શક્યા છે તે માટે એમને ધન્યવાદ ધટે છે.

મેયરપદે આવ્યા પછી વીર નરીમાને જનસેવાની પ્રવૃત્તિઓ જોરજોરથી ઉપાડી લોધી. ગીચ લક્ષ્યાંતની સુધારણા, મજૂર વિગ્તારોની સુચાકાત, નિઃક્ષરતાનિવારણ, ઠેરઠેર રાત્રિશાળાઓની સ્થાપના વિગેરે મેવાઓના પરિણામે તેઓ મજૂરોના હૃદય મુધી ધડોંચી ગયા હતા અને તેમના મુખદુઃખના સાક્ષીદાર બન્યા હતા. એમની એ સેવાઓની કદર જનતાએ પિછાની અને ભારેમાં ભારે માનપત્રો અને મેળાવડાઓની નવાજેશ કરી.

ગત મુખ્ય પ્રાંતિક કોંગ્રેસ સમિતિના મળ્યોની મુદ્દાથી પ્રસંગે તેઓએ ગીરગામ જલ્લા તંત્રથી ઉમેદવારી નોંધાવી હતી, કંટાકટીની પરિસ્થિતિ હોવા છતાં પણ તેઓ પ્રથમ મુદ્દા છ આપ્યા હતા. એમને એ વિજય એમની બોલચિત્તની પ્રતીતિ છે. રાષ્ટ્રની શુદ્ધ સેવા કરવા વીર નરીમાન ધણું જીવે.

શ્રીમતિ મણીબહેન કારા

શ્રીમતિ મણીબહેન મુલજી કારા જાણીતી

મહાસભાવાદી તથા કામદાર કાર્યકર છે.

મજૂર પ્રવૃત્તિ એમના જીવનનું ધ્યેય છે. જરિબ પ્રમ્તના ઉત્કર્ષ માટે તેઓ પોકાર પડતાં દોડી જાય છે. એમનામાં ધગશ તથા શક્તિ બેઢી છે.

૧૯૩૪ની સાલની મિલ મજૂર હડતાલ પ્રસંગે અગ્રભાગ લીધો હતો તથા જેલયાત્રા સેવી હતી.

મ્યુનિસિપલ કોરપોરેશનના સભ્ય તથા અન્ય સામાજિક સંસ્થાઓમાં જવાબદારીઓ આજીવો ભોગવે છે.

શ્રીમતિ જયાવતિબહેન ભાટીઆ

શ્રીમતિ જયાવતિબહેન કલ્યાણુદાસ
ભાટીઆ જાણીતાં સામાજિક કાર્યકર્તા છે.

મુંબઈની શ્રી સંસ્થાઓમાં જવાબદારી-
ભર્યો ઝોદ્દો ધરાવે છે. ભાટીઆ શ્રી મંડળના
સ્થાપકોમાંનાં તેઓ એક છે.

સ્વભાવે આનંદી તથા સેવાભાવી વૃત્તિનાં
છે. તેઓ સારાં વક્તા પણ છે.

મુખ્યમત્રના જાણીતા આગેવાન સ્વ-
શેઠ શ્રી. લક્ષ્મીદાસ સ્વછ તેરસીના નાનક
ભાઈનાં તેઓ પત્ની.

સમાજસેવા તથા મહિલા ઉત્કર્ષ એ જ ધ્યેય.

શ્રી૦ કુલસિંહજી દાભી

કુલસિંહજી ભારતમિંહજી દાભીનો જન્મ
૧૮૬૫ નો સાલના નવેમ્બર માસની

૧૮ મી તારિખે ઘોઘસર ખાતે રજપુત ક્ષેત્રમાં થયેલો.

તેમણે પુના કૉલેજમાંથી બી. એ. સીનીઅરના અભ્યાસક્રમને

લાત મારી અને ગુજરાત વિદ્યાપીઠમાં જોડાઈ

ગયા જ્યાં તેઓ એન્યુએટ બન્યા. ત્યાર બાદ

અરાતર એન્યુકેશનલ સોસાયટીના આજીવન

સભાસદ બની નેશનલ હાઈસ્કૂલમાં શિક્ષક

તરિકે કેટલોક વખત સુધી સેવા બજાવી

પરંતુ એ સંરથા વિદ્યાપીઠથી જુદી પડતાં

તેમણે લાંબી ગણનામું આપ્યું અને બેર-

સદમાં આવેલ મુનાવ ખાતેની વી. બી.

નેશનલ સ્કૂલમાં જોડાઈ ગયા.

૧૯૩૦-૩૨માં સલામહની લડતમાં અંપતાન્યું અને કારા

ગૃહના મહેમાન બન્યા. આખા ઇતિહાસમાં ધારાસભાની સુંદણીમાં

તેઓ વધુમાં વધુ મતે સુંદાઈ આવ્યા હતા.

જનમેવા અને ગદ્યરેખનો જનતાએ કદર કરી.

સર કાવસજી જહાંગીર.

સામાજિક તથા સાર્વજનિક સખાવતી

જ્ઞેત્રોમાં મહત્વનો ફાળો આપી જનાર માતાપિતાના પુત્ર સર કાવસજી જહાંગીરનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાલમાં મુંબઈ ખાતે થયો હતો. સર કાવસજી જહાંગીર હોલ, સર કાવસજી જહાંગીર આઈ હોસ્પિટલ તથા મુનિ-વર્સિટી હોલ એમના વડીલોની સખાવતની પ્રસાદી છે.

સર કાવસજીએ મુંબઈ તથા વિભાગતમાં ઇજાવણી લીધી હતી. ૧૯૦૦ ની સાલમાં કેમ્બ્રીજ સેન્ટ જોન કોલેજમાંથી એલ્યુએટ થયા. ત્યાર પછી તેઓ ડિંગ આબ્યા અને જહોર પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાયા. ૧૯૦૪ માં મુનિં

કોર્પોરેટર તરિકે ચુંટાયા અને ૧૯૧૮ માં તેઓ મેયર તરિકે ચુંટાયા હતા. ધારાસભામાં પણ વરસો સુધી ચુંટાયા હતા. ઉપરાંત સરકારી માનવંતા ઓદાઓ ભોગવ્યા હતા. કેટલાક ઇલ્કાઓ એમને મળ્યા છે.

કેવળ એકની વાત એટલી જ છે કે તેઓ અને મહાસભા વચ્ચે મોટો અંતરાય પડેલો છે. મહાસભાની રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિઓની આડે ન આવતાં સ્વતંત્ર અથવા તો મહાસભાની પડખે રહીને જો તેમણે જનતાની તેમજ રાષ્ટ્રની સેવા જગવી હોત તો તેઓ પણ રાષ્ટ્રવાદી પારસી નરવીરોની નામાવધિમાં અગ્રસ્થાન ભોગવતા હોત.

‘ બેગર્સ’ હોમ ’ અને ‘ સગ ઠાવસજી કોલોનિ ’નું અસ્તિત્વ એમની ઉદાર સંખ્યાવતોને આભારી છે મિલ, બેક, આપર્ન, સ્ટીલ તથા વિમાના રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગમા તેમનો ફાળો નોંધને પાત્ર છે.

એમના પત્ની બેટી હીરાબાઈ મહિલા પ્રવૃત્તિઓમા તેમજ સામાજિક સેવાભાવી સંસ્થાઓમા અગત્યનું સ્થાન ધરાવે છે.

સર નસરવાનજી વાડીઆ

કેવળ નફા પાછળ જ દષ્ટિમિત્ર ન

ગોઠવતાં મજુરોના હિત તથા આરોગ્ય તરફ પણ કાળજી રાખનાર
મિત્ર-ઉદ્યોગપતિ સર નસરવાનજી નવરોજી વાડીઆનો જન્મ
મુંબઈ ખાતે ૧૮૭૩ ની સાલના મે માસની ત્રીસમી તારીખે મુંબઈ

ખાતે થયો હતો. એમના પિતાશ્રી ઝોન.
નવરોજી નસરવાનજી વાડીયા મુંબઈ તથા
હિંદી સરકારના સલાહકાર ઉપરાંત બાહોરા
મિલમાલીક અને એન્જીનીયર પણ હતા.
પુત્ર એમની કારિગર વધુ ઉર્જવળ બનાવી છે.

૧૮૯૦ માં મેટ્રિક પસાર કરી એકાદ
વર્ષ કૉલેજમાં ગાળ્યા બાદ પિતાના ધમધાકારે
માલતા ધંધામાં જોડાઈ ગયા. મિત્ર ઉદ્યોગના

વિકાસમાં ભારે ફાળો આપ્યો. મુંબઈના મિલમાલીક મંડળનાં
તેઓ વારંવાર પ્રમુખ તરિકે ચુંટાતા આવ્યા છે. જે તેમની શુદ્ધિ
અને શક્તિને આભારી છે.

નવરોજી વાડીઆ મેટરનિટિ હોસ્પિટલ, જરમાઈ વાડીઆ
હોસ્પિટલ, ખુશર બાગ, જર બાગ, રસ્તમ બાગ, પુના નવરોજી
વાડીઆ કૉલેજ વિગેરે સંસ્થાઓનું અસ્તિત્વ એમની લાખો રૂપિ-
આની સખાવતોને આભારી છે. એમની સેવાઓ અંગે સરકાર
તરફથી અનેક માનવંતા ઇફકારો એનાયત થયા છે.

એમનું નામ સર નેસ વાડીયાના નામથી ઉદ્યોગિક જગતમાં
મશહુર છે. મિલના રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગની ખિલવણીમાં એમનો ફાળો
મહત્વનો છે અને વૃદ્ધાવસ્થા છતાં તેના વિકાસમાં આજે પણ ધ્યાન
આપી રહ્યા છે. જે એમના જીવનની વિશિષ્ટતા છે.

શ્રી૦ બાઈજીભાઈ વાઘેલ

સેવાભાવિ કાર્યકર શ્રી૦ બાઈજીભાઈ

જિઠાભાઈ વાઘેલાનો જન્મ માતર ખાતે ૧૯૦૩ ની સાલના માર્ચ માસની ત્રીજી તારીખે થયેલો.

હજીર બાપાની દોરવણી હોંઠળ તેઓએ યુવરાત અત્યંત સેવા મંડળમાં કામ કર્યું હતું. ૧૯૩૨ ની સાલમાં હર્ગિજન સેવક સંઘમાં જોડાયા હતા. અત્યારે તેઓ ભગી છોકરાઓ માટેના ખેડ ખાતેના ઋપિ વિદ્યાર્થી આશ્રમમાં સુપરિન્ટેન્ડન્ટ તરીકે કામ કરે છે. ગત ધાગમબાની યુદ્ધભાઈ શતેકમદ નિવડ્યા હતા.

સર હોરમસજી મહેતા

વિક્ટ સંગોળોમાં સ્વયંજી જીવનપંથ

ઉદ્ભવનાર તથા રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગોમાં કૌભતી કાળો આપનાર સર હોરમસજી માલોક્જી મહેતાનો જન્મ ૧૮૭૨ ની સાવના એપ્રિલ માસની પહેલી તારિખે મુંબઈ ખાતે થયો હતો.

પિતાની ગંજિયાઈના કાળે તેઓ આગળ ન વધી શક્યા. ૧૮૯૦ ની સાવમાં મેટ્રિકમાં પસાર થઈ ધંધે વળગ્યા. પ્રથમ કેવળ પંદર રૂપિયાના પગારે મુંબઈની ટંક-શાળમાં નોકરીએ રહ્યા અને પછી અન્ય જગ્યાઓએ એકાઉન્ટન્ટ તથા સેક્સમેન તરિકે નોકરી કરી. ૧૮૯૭માં તેમણે "એચ. એમ. મહેતા એન્ડ કંપની"ના નામથી

મિલરેટોર સંસ્થાષ્ટિના સ્વતંત્ર ધંધાની શરૂઆત કરી. બાગ્યનો પાસો સફળ પડતાં તેમણી મિથોના ગાલીક બન્યા. આ ઉપરાંત વિમા, સિમેન્ટ વિગેરે અન્ય રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગોના વિકાસમાં ભાગ લઈ રહ્યા છે.

સરદદ નહીં કરવા નિમાયત્રી 'મિલ્કર ઓરિસા' કમિટિ, રિઝર્વ બેંક કમિટિ, ઇમ્પિરિઅલ બેંક કમિટિ વિગેરેમાં સરકાર તરફથી તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. જે તેમની વિશાળ દ્રષ્ટિ અને અનુભવને આભારી છે.

ગરિબ વિદ્યાર્થીઓ પ્રત્યે તેમની હઠી હમદર્દી છે અને તેથી કરીને કેટલાયે વિદ્યાર્થીઓ તેમની ઉદારતાએ ખુદ વિલાયત સુધી અભ્યાસ કરવા જઈ શક્યા છે. એમનું જીવન ધનિકો તેમજ ગરિબો માટે અને ખાસ કરીને ગરિબ વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રેરણારૂપ છે. કર્તવ્યપરાયણતા.

વિના તેમજ મિલ ઉદ્યોગમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ભોગવે છે.

મુંબઈના નાણીતા આગેવાન શેઠશ્રી માવજી ગોવિંદજી શેઠનો જન્મ

૧૮૮૩ ની સાલના જુન માસની ૧૨ મી તારિખે કચ્છ-ભુજમાં અરિય માતાપિતાના પાસવે થયેલો. વિદ્યાર્થી જીવન આદર્શ હતું; એમના જ્ઞાનથી શિક્ષકો પણ મુગ્ધ થતા. અન્ડર મેન્યુએટ હોવા

છતાં “કરસનદાસ મુલજીના જીવન અને કાર્યની પશ્ચિમ હિંદની સામાજિક પ્રગતિ પર અસર” એ વિષય પર સુંદર નિબંધ લખવા માટે મુંબઈ યુનિવર્સિટી તરફથી શ. ૧૫૦ તું કરસનદાસ મુળજી પ્રાઇઝ મેળવ્યું હતું. અગાઉ એ ઈનામ સ્વ. શ્રી. ગોરધનરામ ત્રિપાઠી તથા દિ. બ. કૃષ્ણલાલ ઝવેરી વિગેરેએ મેળવ્યું હતું.

શિક્ષક તરિકે અમદાવાદમાં નોકરીઆત જીવનની શરૂઆત કરી અને પછી વર્તમાન પત્રના તંત્રી તથા રાજ્ય શિક્ષક બન્યા. અને છેવટે મુંબઈ આવી હિંદ-કોંગ્રેસપરેટીવ સ્ટોર્સ લી. ની સ્થાપના કરી જેની ઉદ્ઘાટનક્રિયા સર સુરેન્દ્રનાથ બેનરજીના હસ્તે થઈ હતી.

૧૯૦૪થી શ્રી. માવજીભાઈ રાષ્ટ્રવાદી બન્યા અને મહાસબાની બેઠકોમાં હાજરી આપવા લાગ્યા. ૧૯૦૫ની બંગલગતી ચળવળથી તત્તમણે સ્વદેશી પ્રત લીધું. ૧૯૧૮ માં મુંબઈ ખાતે બરંચસી મહા-

સભાની ખાસ બેઠકના તેઓ મંત્રી નિભાયા હતા તથા ૧૯૧૮-૧૯-૨૦ ની અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિના સભ્ય હતા. છેવટે મતભેદ પડતા ૧૯૨૦-૨૧ માં એનીબીસેટ સાથે મહાસભામાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું.

રાષ્ટ્રિય સેવા ઉપરાંત સામાજિક, હરિજન, વિદ્યાર્થી, મજૂર, મહિલા, ઔદ્યોગિક વિગેરે અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તથા હોમરૂલ ચળવળમાં તેમનો હિસ્સો આગળ પડતો હતો. હિંદની પ્રથમ ટ્રેડ યુનિયનના તથા શુદ્ધ સોસાયટીના સ્થાપક તથા થીઓસોશીસ્ટ આગેવાન છે. વકતૃત્વશક્તિ તથા વ્યવસ્થાશક્તિ અસરકારક છે.

આજે પણ સમાજ અને રાષ્ટ્રસેવા એ જ ધ્યેય । જુદાવસ્થાએ એમની પ્રવૃત્તિઓને મંદ પાડી નથી. હાથ ધરેલું કાર્ય પાર પાડવાની શક્તિ અને તમન્ના તેમનામાં છે.

શ્રી: ભાઈસાધભાઈ પટેલ

ખેડુત

અને હરિજનોના સાચા સેવક

તથા મહાસભાના અગ્રણિ સૈનિક શ્રી: ભાઈસાધભાઈ બી.પી.ભાઈનો
જન્મ ૧૯૦૦ ની સાલના ડિસેમ્બર માસની
પહેલી તારીખે બેરીઆવી ખાતે પાટીદાર
ગ્રામમાં થયેલો.

મત મહાસભાના સંગ્રામમાં તેમણે
ચોક્કસ પટેલપદ તથા રાવસાહેબના ઇલાખને
દ્વારા 'દેશ લડતમાં પડતું મૂકી દસતે બેરે
કામવાસ સ્વિકાર્યો હતો.

૧૯૨૭ ની સાલના જળપ્રવય પ્રસંગે

તેમણે ઉત્તમ સેવા બજાવી હતી.

તેઓ આનંદ તાલુકા મહાસભા સમિતિ તથા ખેડા જિલ્લા
હિન્દ સેવક સંઘના પ્રમુખ તથા મહાસભાના સભ્ય છે.

ખેડુત તથા હરિજનોની મેવાઓ કરવા તેઓ વધુ બાગ્ય-
દાની બનો.

શ્રીમતિ સોફીઆ ખાન

શ્રીમતિ સોફીઆ સોમજી મુંબઈની મહાસભાના જાણીતાં કાર્યકર્તા છે. એમનો આત્મભોગ તથા રાષ્ટ્ર-સેવા પ્રશંસનીય છે.

તેઓ આજ વર્ષેથી મહાસભાની પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાઈ ગયાં છે. મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિમાં જવાબદારીભરેી આદી ધરાવે છે. સેવિકાદળનાં વડાં છે. યુવાન જનતાને એમના આત્મભોગમાંથી પ્રેરણા મળી શકે તેમ છે.

એમનામાં ધગશ અને શક્તિ છે. રાષ્ટ્ર-સેવા ખાતર ચાતનાઓ ભોગવી છે.

સ્વભાવે આનંદી અને નિરાડંબરી.

લેડી લક્ષ્મીજીન જગમોહનદાસ

લેડી લક્ષ્મીજીન જગમોહનદાસ

મુખપતા મહિલા સમાજમાં માનમયુ સ્થાન ભોગવી રહ્યાં છે. મહિલા સમાજની ઉન્નતિ એજ ધ્યેય.

એમની સખાવતોનો લાભ અનેક સંસ્થાઓને મળતો રહ્યો છે. ગુજરાતી દિવુ સ્ત્રી મંડળની પ્રગતિ એમને જ આભારી બેખી શકાય. લેડી લક્ષ્મીજીન જોટલે એ સંસ્થાના પ્રાચ્ય.

આ ઉપરાંત અન્ય સંસ્થાઓમાં પણ તેઓ અમરચાન ભોગવે છે. જ્યતે ધનવાન હોવા છતાં લક્ષ્મીને મદ નથી પરંતુ લક્ષ્મીને સદ્ઉપયોગ કરવાની ભાવના છે.

વૃદ્ધાવસ્થા હોવા છતાં તેઓ આજે સહિયા પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિય ભાગ લઈ રહ્યાં છે. એમની સેવાઓના નમાજને વધુ લાભ સાંપડે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રી૦ ચીનુભાઈ મહેતા

ગુજરાતના મહાસભા અને વેપારી

વર્ગમાં પ્રતિષ્ઠા ધરાવનાર શ્રી૦ ચીનુભાઈ લાલભાઈનો જન્મ ૧૮૯૯ ની સાલના જુલાઈ માસની ૨૬ મી તારીખે અમદાવાદ ખાતે થયેલો.

રાષ્ટ્રિય પ્રવૃત્તિઓમાં એમની સહાનુ-
ભૂતિ જાણીતી છે. કેટલાયે મહાસભાના સાચા
કાર્યકરોને તેમના તરફથી પ્રોત્સાહન મળતું
રહ્યું છે. નાકરની લડત દરમિયાન બેફાલ
બનેલા બેકુતોને તેમણે સુંદર રાહત આપી
હતી; સેવાઓ બળવી હતી.

મિત્ર હિંમતી ધ્રોણો છે. ગવ્ કાઉન્સિલની મુંટણીમાં તેઓ સફળ થયા હતા.

જનતાએ મહાસભાની પડખે રહેનાર સાચા જનસેવકની
ઠદર કરી.

શ્રી૦ ભવાનીદાસ મોતિવાલા

ચુસ્ત મહાસમાવાદી તથા સમાજના
શ્રુતિ સેવક શ્રી૦ ભવાનીદાસ

નાગજીદાસ મોતિવાલાનો જન્મ ૧૮૭૬ની માતના સપ્ટેમ્બર માસની
૨૬ મી તારીખે ગુજરાત ખાતે વીસા નાગર વાણીઆ ગામમાં થયેલો.
૧૮૯૬ માં બી.એ.ની પરીક્ષામાં સફળતા મેળવી માનવિ.

મિટગની ઓફીસમાં આર્ટિસ્ટ તરીકે
નોકરીએ જોડાયા અને ૧૮૦૨ માં એનએલ
બી બન્ધા બોર્ડ જ વર્ષે તેમણે “ગુજરાતી
હિંદુ સ્ત્રી મંડળ”ની સ્થાપના કરી ૧૯૧૧
માં “મોમિઅન મર્વિસ લીગ” તથા ૧૯૨૧
માં “રાષ્ટ્રિય મદિના મંડળ”ની સ્થાપનામાં
ગુપ્ત ભાગ લીધો આ મંડળોની પ્રગતિમાં
તથા તેને મદદર બનાવવામાં તેમને ફાળો

માફગાર રહેશે જનતાએ એમની સેવાઓની કદર કરી એમને જાહેર
મેળાવડાઓ સમક્ષ માનપત્ર-અભિનંદનો આપ્યા, સેવાઓ પર
પ્રશસ્તાના પૂજ્યો વેર્યાં. હિંદુસ્તાન દુષ્કાળ નાત દર, તિનક રાજાજ
દડ તથા કાલી મેતેટોગીઅમ ફક વેળાએ પર, સુદર સેવાઓ
બજાવી હતી. જવામદારીભર્યાં ઓદાઓ સંભાળ્યા હતા એમના
પત્ની શ્રીમતિ કનાવતિજીદેન ગુજરાતી હિંદુ સ્ત્રી મંડળના અધ્યા-
ક્ષના અગત્યનો ફાળો આપી રહ્યા છે

જલોઆનવાલા બાગના હવાકાંડ પ્રસંગે તેમણે જે. પી. ના ઇન્કાબને તથા બોનરરી પ્રેસિડન્સી મેજિસ્ટ્રેટના હોદાને લાત મારી હતી. ૧૯૨૧ થી ૨૮ ની સાલ સુધી તેઓ જીવેશ્વર જીલા મહાસભા સમિતિના પ્રમુખ હતા. અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિમાં એ દરમિયાન પ્રતિનિધિ તરિકે હાજરી આપી હતી. મુખ્ય પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના ખજાનચી હતા.

૧૯૧૬ થી ૨૬ સુધી તેઓ મુખ્ય મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના સભ્ય હતા. જે દરમિયાન તેઓ ૧૯૨૫ માં સુલ્સ કમિટિના ચેરમન તરિકે ચુંટાયા હતા. એ જ વર્ષમાં 'એફ' અને 'સી' વોર્ડમાં ફરજિયાત ફેળવણીની યોજના અમલમાં મુકાઈ હતી. મ્યુનિ. માં મહિલાઓ સભ્યો તરિકે ચુંટાય તે માટે તેમણે સફળ લડત ચલાવી હતી. ૧૯૨૬ ની સાલથી નાદુરસ્ત તબીબતના કારણે તેઓને પોતાની ડેટલોક પ્રવૃત્તિઓ સંકેલવી પડી છે છતાં હજીએ તેઓ ડેટલોક જલેદ સામાજિક તથા સખાવતી સંસ્થાઓના સંચાલનમાં પોતાની સેવાઓ અર્પી રહ્યા છે.

મુખ્યમના રજકિય, સામાજિક, ફેળવણી, યાત્રિ તથા મહિલા સેવાક્ષેત્રમાં જવાબદારીભર્યા હોદાઓ સંભાળવામાં પૂણું ફરજ અદા કરી છે. એમના જેવા સાદા, પ્રમાણિક અને સેવાભાવી સેવકો ઘર ઘર જન્મે.

સર ચુનીલાલ મહેતા

પારડાલીના ઐતિહાસિક સત્યાગ્રહના

સમાધાનમાં હિંદીઓ માટે ગરવ ઉપજે એવું સમાધાન શક્ય બનાવનાર સર ચુનીલાલ વજ્રમુખલુદાસ મહેતાનો જન્મ મોઢ વણિક માતિમાં ૧૮૮૧ ની સાલના જાન્યુઆરી માસની બારમી તારીખે મુંબઈ ખાતે થયેલો. તેમનું મૂળ વતન સુરત. એમના પિતાશ્રી મુંબઈની મશહુર “ નારલુદાસ રાજરામ ”ની પેઢીના બાગીદાર હતા.

તેઓ મુંબઈ ખાતે કેળવણી લઈ એમ. એ., એલએલ. બી. થયા અને પછી પિતાશ્રીના ધંધાકારે ચાલતા ધંધામાં પરોવાઈ ગયા. તેઓ ક્રિકેટના સારા એકાદી હતા. વર્ષો સુધી ત્રિરંગી તથા ચતુરંગી ક્રિકેટ એમના કેપ્ટન તરિકે ચુંટાયલા.

૧૯૦૭ માં મ્યુનિ. કાઉન્સિલના તરિકે ચુંટાયા અને જાહેર જીવનની ત્યાગી જ શરૂઆત થઈ. જેના ૧૯૧૬ માં મેયર તરિકેના માનબરો આપે પછી ચુંટાયા હતા.

આ ઉપરાંત હિંદી વેપારી મંડળ તથા પોર્ટ ટ્રસ્ટના પ્રમુખ, ઇન્ડિયન વિમેન્સ યુનિવર્સિટીના ચેન્સેલર બોમ્બે પ્રેસિડેન્સીયલ કાઉન્ટિલિયર તથા મુંબઈ સરકારના પ્રધાન તરિકેના માનબરો આદ્ય એ તેમણે બોગવ્યા છે. સરકારે નાઈટ, જે. પી. તથા કે. સી. એસ. આદિના ઇતકાઓ એનાયત કર્યા છે.

મિલ ઉદ્યોગ, બેંક, વિમા, દિવાસળી તથા સિમેન્ટના રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગોના વિકાસમા તેમનો મહત્વનો ફાળો છે; અનેક ઔદ્યોગિક કંપનીઓના સંચાલક તથા પ્રમુખ છે.

યુજનાતના ગત રેલસંકટ વખતે તેમણે કિંમતી સેવાઓ બજાવી હતી. અનેક સામાજિક તથા કેળવણી સંસ્થાઓને એમની ઉદારતાનો લાભ મળતો રહ્યો છે. મૃગી સેવા.

વડીલોની ઉજ્જવળ કાર્તિને એમણે વધુ દીપાવી છે.

ડૉ. જેઠાલાલ વોરા

મુંબઈ મ્યુનિસિપલ

ના માજી પ્રમુખ તથા ચુરત મદાસભાવાદી ડૉ. જેઠાલાલ વનમાળીદાસ વોરાનો જન્મ ૧૮૮૭ની સાક્ષના ડિસેમ્બર માસની પહેલી તારિખે મહુવા ખાતે કપોળ જ્ઞાતિમાં થયેલો.

એલ. એમ. એન્ડ એસ.ની પરિક્ષા પસાર કરી ૧૯૦૮ માં તખીખી ધંધાની શરૂઆત કરી અને સફળતા પ્રાપ્ત કરી. ૧૯૧૮-૧૯ ની સાક્ષથી રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિઓમાં આગળ પડતો ભાગ લેવા લાગ્યા. હોમ રૂલ લીગ ચળવળમાં તથા તિલક સ્વગળ ફંડના હિધરાણામાં મદદવનો ફાળો આપ્યો. જનતાનો પ્રેમ મેં પાઠન કર્યો. ૧૯૩૦ થી સત્વ આઠ વર્ષો સુધી માંડવી છલ્લા મદાસભા સમિતિનું પ્રમુખપદ ભોગવ્યું. ૧૯૩૦-૩૨ ની રાષ્ટ્રીય આગદીની સડતમાં આગેવાનો-મયો ભાગ લઈ જેલગત્રાઓ ભોગવી.

૧૯૨૨ માં સ્વ. શ્રી. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલની " નેશનાલિસ્ટ પાર્ટી " તરફથી તેઓ મ્યુનિ. સભ્ય તરિકે ચુંટાયા. મ્યુનિ. સ્કુલ્સ કમિટી તથા સ્ટેન્ડિંગ કમિટીના પ્રમુખ તરિકે તેમની ચુંટણી થઈ હતી. જે દરમ્યાન તેમણે કિમતી સેવાઓ બજાવી હતી. તેઓ સામાજિક તથા જ્ઞાતિની પ્રવૃત્તિઓમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ રહ્યા છે. કેટલીક સંસ્થાઓના અમ્ર સંચાલક છે.

શ્રી૦ શિવપ્રસાદ ઠાકર

વડોદરા ગત્યના જાણીતા મહાસભાવાદી

આગેવાન શ્રી૦ શિવપ્રસાદ ચંદ્રપ્રસાદ ઠાકરનો જન્મ ભરૂચ ખાતે ભાર્ગવ બ્રાહ્મણુ સ્થિતિમાં થયેલો. એમના વડવાએ વડોદરા રાજ્યમાં માનભર્યો હોદ્દો ભોગવતા હતા.

વિદ્યાર્થી જીવન યશસ્વી હતું. એલ. એલ. બી. બનીને વડોદરા ખાતે વકિલાત જમાવી. અને ત્યાંના વકિલોમાં અગ્રસ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું.

તેઓ યુસ્ત મહાસભાવાદી છે. અને પ્રજામંડળની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તથા સામાજિક સેવાકાર્યોમાં હંડો રસ ધરાવતા આવ્યા છે.

સ્વભાવે શાંત તથા મળતાવડા છે. એમના પરિચયમાં આવનાર પ્રત્યેક વ્યક્તિને એમનાં મીઠાં સંસ્મરણો જ જસ છે.

શ્રી૦ શિવદાસ આંપસી ઠક્કર

શ્રી૦ શિવદાસ આંપસી ઠક્કરનો

જન્મ ૧૯૦૬ ની સાલમાં ઠક્કર ખાતે આવેલા ડોટડા મુકામે બોહાણા શાંતિમાં થયેલો.

૫૬૨ વર્ષની નાની જીંમરે તેઓ વડીલોના લાકડાંના વેપારમાં

જોડાયલા. ૧૯૧૦ થી તેમણે જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા માંડ્યો. શરૂઆતમાં શાંતિના કુધારા સામે સખ્ત લડત ચલાવી. મરણ તથા લગ્નપ્રસંગોએ યતા લખકુટ ખર્ચાઓની પ્રથા તેમણે નાશ કરાવી. ગરિબ શાંતિજનોના આશિર્વાદ લીધા. ઉપરાંત શાંતિની અન્ય પ્રવૃત્તિઓમાં આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધેલો.

સ્વ. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલની નેશનાલિસ્ટ

પાર્ટી તરફથી ૧૯૨૩ ની સાલમાં તેઓ મ્યુનિ. કૌરપોરેશનના સભ્ય તરિકે ચુંટાયલા. અને ત્યારથી આજ દિન પર્્યંત ચુંટાતા આવ્યા છે. મ્યુનિ. સ્ટેચ્યુટરી કમિટીઓમાં પણ વારંવાર તેમની ચુંટણી થાય છે. ગીરગામ બેઠક રોડને વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ રોડનું નામ અપાવવામાં, મ્યુનિ. કૌરપોરેશન હોલમાં સ્વ. વિઠ્ઠલભાઈનું સ્મારક મુકાવવામાં, મહાસભાવાદી પ્રધાનમંડળને માનપત્ર અપાવવામાં તથા હિંદી સાળાઓ ખોલાવવામાં તેમણે આગેવાનીભર્યો ભાગ

બન્યો છે. મુંબઈ-કચ્છ સ્ટિમરના પ્રવાસોમાં ઉતાડ્યોને પડતી અગવડો માટે પણ તેમણે સફળ લડત ચલાવેલી.

હિંદુ તથા હરિજન ઉત્કર્ષમાં તેમનો ફાળો અગત્યનો છે. ૧૯૪૬ માં જ્યારે હરિજનોને પરધર્મી જનાલવાની પ્રવૃત્તિઓ થઈ ત્યારે હજારો હરિજનોને શેઠ જુગલકીશોર બિરલા તથા શીખ આગેવાનો સાથે મળીને ધર્મબ્રષ્ટ યતા અટકાવેલા. તેઓ અનેક જાહેર સંસ્થાઓના ટ્રસ્ટી છે. જનતાનો વિશ્વાસ સંપાદન કરેલો છે, તેઓ ખંતીલા તથા પ્રમાણિક કાર્યકર્તા છે.

સર હોરમસજી મોદી

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગના વિકાસમાં મહત્વનો

ફાળો આપનાર સર હોરમસજી પીરોજશાહ મોદીનો જન્મ મુંબઈ ખાતે ૧૮૮૧ ની સાલના સપ્ટેમ્બર માસની ૨૩ મી તારીખે થયો હતો.

પચ્ચીસ વર્ષની ઉંમરે તેઓ બી. એ., એલએસ. બી. એન્ડ-

વોટ્ટેટ બન્યા. વિદ્યાર્થી જીવન આદર્શ હતું અને ત્યારથી જ એમની શક્તિનો વિકાસ થવા માંડ્યો હતો. શુદ્ધિ અને દીર્ઘદ્રષ્ટિને લાઇને તેઓ સૌની નજરોમાં ખૂંપી ગયા હતા.

મુંબઈના મેયર તથા મુંબઈ મિલ માલિક મંડળ અને હિંદી વેપારી મંડળના પ્રમુખનું માન તેમને ફાળે જાય છે. વર્ષો સુધી મુંબઈ મ્યુનિસિપાલિટી તથા ધારા-સભાના કેવળ હાથ હંથા કરનાર નહિ પરંતુ

કર્તવ્યપરાયણ સભ્ય હતા. આ ઉપરાંત અનેક સામાજિક તથા સંસ્થાવતી સંસ્થાઓનું તેઓ હજીએ ચિવટાઈથી સંચાલન કરી રહ્યા છે. સરકારે એમની સેવાઓની કદર કરીને ૧૯૩૫ માં કે. બી. ઇ. નો ઇલકાગ આપ્યો હતો.

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગોની ખિલવણીમાં તેમનો ફાળો મોખરે છે.

હિંદના મીલ, આર્પર્ન, સ્ટીલ, ઑષ્ઠલ, સિમેન્ટ, બેંકિંગ તથા વિમા ઉદ્યોગમાં અગ્રસ્થાન બોગવે છે; ફેટલીએ મહાન ઔદ્યોગિક કંપનીઓના તેઓ પ્રમુખ તથા સંચાલક છે, લંડનની ગોળમેજી પરિષદમાં તેમને આમંત્રણવામાં આપ્યા હતા.

“ સર શ્રીરાજશાહ મહેતાના જીવનચરિત્ર તથા ” હિંદુ આર્ષિ રામકારણ ” પુસ્તકના તેઓ લેખક છે.

શ્રી૦ મેસારભાઈ કરસનભાઈ પટેલ

રાષ્ટ્રસેવા માંગે છે. ડાહની દોલત, અણુતર, કુળ કે દરજ્જાની એને દરકાર નથી; સંબંધ નથી. સ્વાદલાના ખેડુત શ્રી૦ મેસારભાઈ કરસનભાઈ પટેલ કેવળ માંડ માંડ ગુજરાતી ચાર ચોપડી બણ્યા હશે.

એ વ્યક્તિ અને તે પશુ ખેડુત ધારાસભાનો સભ્ય થાય એ તો મહાત્માજીએ કરેલા અનેક ધરતીકંપોમાંનો એક ધરતીકંપ ઠહેવાય. જેનામાં સેવાભાવ છે; રાષ્ટ્ર માટે વધારેમાં વધારે બળિદાન આપવાની શક્તિ છે તે વ્યક્તિ ગાંધીની દષ્ટિએ પ્રથમ દરજ્જાને ધરાવે છે.

૧૯૨૧ ની સાલથી પિતાની ગ્રેરજાએ તેઓ રાષ્ટ્રિય પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાયા. મહાત્માજી અને સરદારશ્રીની વાણીની અસર એમના દિલમાં વિનળી વેગે થાય છે.

એકની વાણી એ બીજાનું વર્તન.

૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં ૬૫ વર્ષના પિતા, પોતે અને અન્ય કુટુંબીજનો જેલમાં ગયા; દંડ અને આકરી સજાઓ હસતા ચહેરે સ્વિકારી અને અડધા લાખની જમીન ગુમાવી, દેશને ખાતર ફકીરી લેનારને આત્મજોગથી વધુ વફાલી વસ્તુ બીજી શી હોઈ શકે ?

હરિપુરા ખાતે બરાચવી મહાસભાની બેઠક પ્રસંગે હિંદુભરના ખેડુતોનું ભાવબીજું સ્વાગત કબ્બાનું કાર્ય એમને સોંપાયલું, ખેડુતોને લગતા કાયદા કાનુનો તથા તેમના હિતને લગતી ગ્રામતર્મા મહાસભાવાદી સરકાર એમની જ સલાહ લેતી.

તેઓ સ્વભાવે આનંદી તથા નિખાવસ છે.

શ્રી૦ બળવંતરાય ઠાકેર

અમદાવાદના કેળવણીક્ષેત્રમાં મહાન

સેવાઓ બળવંતરાય શ્રી૦ બળવંતરાય પી. ઠાકેરનો જન્મ ૧૮૭૮ ની સાલના ઓગસ્ટ માસની ૨૧ મી તારીખે અમદાવાદ ખાતે બ્રહ્મક્ષત્રિય ઠાતિમાં થયેલો.

બંગલોની ચળવળથી એમના જીવનમાં રાષ્ટ્રભાવના વધુ

પ્રબળ બની અને સરકારી કેળવણી ખાતા-માંથી તેમણે રાજીનામું આપી દષ્ટ ૧૯૦૮ની સાલમાં પ્રોપ્રાયટરી હાઈસ્કૂલની સ્થાપના કરી. ૧૯૨૦ ની અસહકારની ચળવળ દરમ્યાન આ સાળાને ગુજરાત વિદ્યાપીઠ સાથે જોડી દેવામાં આવી હતી.

અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટીની સ્કુલ બોર્ડના પ્રમુખ તરિકે તેમણે અમદાવાદની

મહાન સેવાઓ બજાવી છે. રાષ્ટ્રભાવનાના કારણે સરકાર તરફથી અનેક વેળાએ મુશ્કેલીઓ નાંખવામાં આવી હતી પરંતુ તેનો તેમણે દૃઢતાપૂર્વક સામનો કર્યો હતો. ૧૯૩૪ માં તેઓ અમદાવાદ મ્યુનિ. ના પ્રમુખ તરિકે ચુંટાયા હતા.

૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં તેમનો સક્રિય ફાળો હતો. ધરાસણાની

ધાડ વેળાએ એમની સરદારી હેઠળ એક દુકાની ધરાસણા ગઈ હતી. આ લડત દરમ્યાન તેમણે સળગેલો ભોગવી હતી.

ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિ તથા અમદાવાદ મ્યુનિ. ની તેઓ વર્ષોથી સેવા બખતવા આવી છે. ગત ધારાસભાની ચુંટણીમાં તેમને કોલેજમાં જનારી જનતાએ એમની સેવાઓની યોગ્ય કદર કરી છે.

શ્રીમતિ સુલોચનાબહેન મોહી

શ્રીમતિ સુલોચનાબહેન મોહી મુખ્ય-
ધની મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિય રૂપે આવી રહ્યાં છે. પોતે
એમ. એ. હોદ્દા સીનિયરવર્ગમાં પણ સારા
ઉત્સાહ ધરાવે છે.

અનેક મહિલા સંસ્થાઓમાં નવાન-
દારીમયુ સ્થાન ભોગવે છે.

અનુનિસિપત્ત સુસ્ત કમિટીનાં સભ્ય છે
તથા સારાં વક્તા છે.

શ્રીમતિ કાન્તાબહેન ખાંડવાળા

શ્રીમતિ કાન્તાબહેન ખાંડવાળા

મુંબઈની મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ રહ્યાં છે. તેઓ મહિલા, સામાજિક તથા કેળવણી સંસ્થાઓમાં મહત્વનું સ્થાન ભોગવે છે.

મહાસબાની પ્રવૃત્તિઓમાં પણ તેમનો સક્રિય હાથો છે. મુંબઈના જાણીતા સૌન્દર્ય સિટર તથા મહાસબાવાદી આગેવાન શ્રી ૦ નગીનદાસ આસ્તરનાં તેઓ પુત્રી છે.

મુંબઈ મ્યુનિસિપલ સ્કુલ્સ ડિરેક્ટરનાં સભ્ય છે.

૧૯૨૬ માં બી. એ. પાસ થઈ બાદ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ અગ્રભાગ લેતાં આવી છે. ધર્મશ અને ઉત્સાહ બેઉ તેમનામાં છે.

શ્રીમતિ કપિલાબહેન ખાંડવાળા

શ્રીમતિ કપિલાબહેન દુસબરામ

ખાંડવાળા મુંબઈની મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં સારો હિસાબ ધરાવે છે, અનેકવિધ સંસ્થાઓમાં મદતનું સ્થાન ભોગવે છે. તેઓ જ્ઞાતિએ લાડ વાણીઆ છે.

પુરોપનો બે વખત અવાસ આદરી ત્યાંની સામાજિક તથા

કેળવણીવિષયક સંસ્થાઓની મુલાકાત લીધી હતી અને ૧૯૩૭ ના અવાસ દરમ્યાન ટાકીઓ ખાતે મળેલી “ વિશ્વ કેળવણી પરિષદ ”માં હિંદના પ્રતિનિધિ તરિકે હાજરી આપી હતી.

એમનામાં ધગશ તથા કાર્યશક્તિ છે. સચોટ વક્તા પણ છે.

બી. એ. તથા બી. ટી. ની પગ્ગિયાઓ

માન સાથે પસાર કરી છે. “ વનિતા વિશ્રામ ટ્રેનિંગ કૉલેજ ”ના પ્રિન્સિપાલ તરિકે ૧૯૩૮ માં તેમની નિમણૂક થઈ હતી.

શ્રી૦ પુરુષોત્તમ ચૌહાણ

સુરત જીલ્લાના મહદયો હરિજન સેવક શ્રી૦ પુરુષોત્તમ લાલજી ચૌહાણનો જન્મ ૧૯૦૬ ની સાંઝના ડિસેમ્બર માસની ૨૦ મી તારીખે સુરત જીલ્લામાં આવેલ દસપુરમાં થયો હતો.

સુરત જીલ્લાના હરિજન સેવક તરિકે તેઓ જાણીતા છે. હરિજનોને જ્યાં જ્યાં મુશીબતો પડે ત્યાં ત્યાં દોડી જઈ તેમણે અનેકવિધ સેવાઓ જમાવી છે. રાષ્ટ્ર આદોષનોમાં પણ તેમનો મહત્વનો હિસ્સો છે. ગત સત્યાગ્રહની લડત દરમિયાન જેલ-યાત્રા ભોગવી હતી.

તેઓ જાતે હરિજન છે અને હરિજન સેવા માટે હૃદયેશ ગૂંથાયલા રહે છે. એમની સેવાઓની કદરમાં જનતાએ ગત ધાગસભાની ચુંટણીમાં ધરખમ પક્ષોને નિષ્ફળ બનાવી આ હરિજન સેવકને સફળતા અપાવી હતી.

શ્રી૦ છોટુભાઈ પુરાણી

**ગુજરાતના સુસ્ત મહાસમાવાદી,
મહાન વ્યાયામપ્રચારક તથા**

મૂંગા સંવક શ્રી૦ છોટુભાઈ બાળકૃષ્ણ પુરાણીનો જન્મ ૧૮૮૮ ની સાલમાં ગોર મુકામે થયેલો.

વડોદરા તથા લાહોરની ઠાણેજોમાં પ્રેસિડેન્ટ તરિકે વર્ષો સુધી

સેવા બજાવી એ ઉજ્જવળ આશાઓ આપતા ક્ષેત્રને તેમણે સ્વેચ્છાએ તિર્તાંજલિ આપી. ભર્યને સ્વધામ બનાવ્યું. ભર્યમાં જીવણી મંડળની સ્થાપના કરી અને એ મંડળ હસ્તક આવતી હાથસ્કપના મુખ્ય અધ્યાપક બન્યા. અસહકારની ચળવળ દરમિયાન સરકારી બંધનો ફગાવી દીધ એ શાળાને ગુજરાત વિદ્યાપીઠ સાથે જોડી દેવામાં આવી હતી.

૧૯૨૬-૩૦ સુધી સેવાશ્રમમાં છાત્ર વિદ્યાવનું સંચાલન કર્યું.

૧૯૩૦-૩૨ ના સત્યાગ્રહમાં ગામડે ગામડે ફરીને મહા-સમાની લડતની જ્યોત સળગાવી. સરકારે એમને કારાવાસમાં ધકેલી દીધા.

૧૯૨૭ ની સાલના જળપ્રવય પ્રસંગે તેમણે બળવેલી મહાન સેવાઓ આજે પણ જનતા વિસરી શકતી નથી. આજે

તેઓ ગુજરાતભરમાં વ્યાયામનો પ્રચાર કરી રહ્યા છે, માયકાગલી જનતાને સચકત અને ધૈર્યવાન બનાવવાની હિતકંઠા પાર પડે.

તેઓ અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ વ્યાયામ પ્રવૃત્તિના સલાહકાર, ગુજરાત વ્યાયામ સમિતિના મત્રી તથા ધારાસભાના સભ્ય છે,

મહાસભાના ખડતલ સૈનિકોની દરોળમાં એમનું રથાન મોખરે છે.

સર મહેરઅલી ચીનાઈ

મુંબઈ મ્યુનિં કૉર્પોરેશનના માજી
મેયર સર મહેરઅલી ચીનાઈનો

જન્મ ૧૮૮૨ ની સાલના ફેબ્રુઆરી માસની અગીઆરમી તાન્ધે
ખેાળ કોમમાં મુંબઈ ખાતે થયેલો.

સામાન્ય અંગ્રેજી જ્ઞાવણી પ્રાપ્ત કરી તેઓ પોતાની મોટી
અને રેડીઓનો કંપો કરતી " એફ. એમ.
ચીનાઈ એન્ડ કંપની લીમીટેડ"માં જોડાઈ ગયેલા
જેની ડિરેક્ટર બોર્ડના તેઓ અધ્યક્ષે ચેરમેન
છે. આ ઉપરાંત ખાંડ, વિમા, એક સિમેન્ટ,
રિટમ નેવીગેશન, પેપર્સ, મેચીસ વિગેરે
રાષ્ટ્રિય ઔદ્યોગિક કંપનીઓના ડિરેક્ટર છે.

લગભગ ૧૯૧૪ થી તેમણે જાહેર
પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા માંડ્યો અને ૧૯૧૫
માં તેઓ મ્યુનિસિપલ કૉર્પોરેશનના સભ્ય
તરિકે ફોલોઅર્સ નિવડ્યા હતા. ૧૯૨૯ સુધી મ્યુનિં કાઉન્સિલ
તરિકે શહેરી સેવાઓ જાળવી જે હરમ્યાન એન્ડિંગ કમિટિના
ચેરમેન તથા મુખ્યના મેયર તરિકે ચુંટાયા હતા. ૧૯૩૧ માં ધારા-
સભાની ચુંટણીમાં ચુંટાઈ આવ્યા હતા. ત્યાર બાદ સરકાર તરફથી
વડી ધારાસભામાં તથા ૧૯૧૪-૧૮ ની સાન હરમ્યાન સરકાર
તરફથી નિમાયેય કમિટિઓમાં મળ્ય તરિકે નિમણૂક થઈ હતી.

ઉપરાત વેપારી બામતોર્મા તેના મલાહકાર હોવાનું માન્યતાઓ
ધરાવે છે. સરકારે તેમની સેવાઓની કદર કરી ઇલાજોની
નવાજેશ કરી.

રોમન ઇન્ડિઆ ટર્ક કન્યા લી૦, ધી મોસન પિકચર્સ સોસા-
યટી ઓફ ઇન્ડિઆ અને સેક્ટરી ફર્સ્ટ એસોસીએશન ઓફ ઇન્ડિ-
આના તેઓ પ્રમુખ છે. સ્વ. સર શીરોઝ શેઠનાઓ તેમની શક્તિ
પર પ્રશંસાના પુષ્પો વેળા :

શ્રી. ગોકુલલાલ બટ્ટ

શ્રી. ગોકુલલાલ દોનતરામ બટ્ટનો

જન્મ ૧૮૬૮ માં થયેલો.

કાશ્મીરના મોજલ્લા જીલ્લામાં જન્મ્યો.

૧૮૯૭ થી તેઓ રાષ્ટ્રિય તથા રાજસ્થાની પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેતા આવ્યા છે. ગત રાષ્ટ્રિય ચળવળમાં તથા શિરોહી સત્યાગ્રહમાં આગેવાનીઓમાં ભાગ લીધો હતો. અને જીલ્લાનાઓ ભાગવી હતી.

રાષ્ટ્રિય, સામાજિક, સાહિત્યિક, હરિજન તથા મુનિસિપલ પ્રવૃત્તિમાં અગ્રેસર રહે છે.

શ્રી૦ અશોક મહેતા

શ્રી૦ અશોક મહેતા

મહાસભા સમાજવાદી પક્ષના આગેવાન કામ કરતી છે.

મહાસભા, મજૂર તથા વિદ્યાર્થી ચળ-
વળમાં તેઓ અત્યારે પરોવાઈ ગયા છે.
રાષ્ટ્રસેવા માટે યાતનાઓ ભોગવતાં પાછી
પાની કરવાની ભાવના એમનામાં નથી.

યુનિસિપલ કોંગ્રેસેશનના સભ્ય છે.

૧૯૩૩-૩૪ ૧૯૩૪-૩૫

શેઠ શ્રી૦ હરિદાસ અમરશી

મું બાપના આગેવાન વેપારી શેઠ શ્રી૦
હરિદાસ માધવદાસ અમરશીનો

જન્મ દેલવાડા મુકામે લગભગ ૧૮૮૪ ની સાલમાં થયો હતો.

૧૯૦૩ માં મેટ્રિક પાસ થઈ કૉલેજમાં જોડાયા પરંતુ વેપાર તરફ ઈમ્તિયો મન દિનપ્રતિદિન વધુ ને વધુ ઢળતાં તેઓ અઢાર વર્ષની ઉંમરે પોતાના વડીલોની પેઢીમાં જોડાઈ ગયા. શુદ્ધિ અને સાદસના સુમેળથી તેમણે પોતાનું ક્ષેત્ર વધુ વિશાળ બનાવ્યું.

“ઈસ્ટ ઇન્ડિયા ટ્રાઈન એસોસિએશન” ની સ્થાપના અને ખિતવણીમાં તેમનો ફિરસો નોંધને પાત્ર છે. શ્રી૦ હરિદાસ શેઠ એટલે એ સંસ્થાની પ્રેરણા અને પ્રાણ બને. આજ પંદર વરસોથી એ સંસ્થાના તેઓ ઉપપ્રમુખ તથા ડિરેક્ટર છે.

આ ઉપરાંત બોમ્બે યાન એક્સપ્રેસ લી૦ ના પ્રમુખ તથા ડિરેક્ટર, સેન્ટ્રલ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લી૦ એસોસિએટેડ સિમેન્ટ કંપની લી૦, હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક કંપની લી૦, મહારાષ્ટ્ર સુગર કંપની લી૦, ભારત તથા મધુસુદન મિલ્સ લી૦ ના ડિરેક્ટર છે. આમ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગમાં પણ તેમનું સ્થાન

મોખરે છે. “અવણુ” વિષયમાં નિષ્ણાત તરિક્કેની તેઓ ખ્યાતિ ધરાવે છે.

અધેરી ખાતેની “આધવદાસ અમગ્ધી હાઇ સ્કુલ” એમની ઉદ્ધાર સંસ્થાવત્તુ પરિણામ છે. પોતાના પિતાના સ્મરણાર્થે એ શાળાની સ્થાપના માટે રૂપિયા ૧,૨૦,૦૦૦ આપ્યા હતા.

હિંદી વેપાર ઉદ્યોગનો વિકાસ એ જ ખ્યેય.

શ્રી૦ મોતિલાલ વીણ

ગુજરાતના જાણીતા મહાસમાવાદી
શ્રી૦ મોતિલાલ હરમોવનદાસ

વીણનો જન્મ ભરૂચ ખાતે ભાગવં બ્રાહ્મણ ગાંધિમાં થયેલો.

અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરીને એમને વિદ્યાર્થીજીવન
વ્યતિત કરવું પડેલું. ગરિબાણમાંથી વકિલ
બન્યા.

ભરૂચ જીલ્લાના આગેવાન વકિલોમાં
એમનું સ્થાન મોખરે છે; સારી વકિલાત
જમાવી છે. પરંતુ જ્યારે જ્યારે મહાસભાની
હાકલ પડે છે ત્યારે ત્યારે મહાસભાના સાચા
સેનિક તરીકે તેઓ તૈયાર રહે છે. અનેક
વેળાએ ધીકતી કમાણીને ઠોકર મારીને

જેલની આકરી સજાઓ ભોગવી છે. કુટુંબનું શું યશે? એ પ્રશ્ન
કદિયે રાષ્ટ્રસેવાની આડે લાગ્યા નથી.

ભરૂચના સામાજિક તેમજ રાજકિય પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ
“માનભયુ” સ્થાન ધરાવે છે. સ્વભાવે નિષ્પાલસ તથા નિરાડંબરી.
રાષ્ટ્રસેવા તથા જનકલ્યાણ એ જ ધ્યેય. જનતાના “મોણુભાઈ.”

શ્રી૦ શાંતિલાલ શાહ

મહાસભા સમાજવાદી પક્ષના
જાણીતા યુવાન કાર્યકર્તા શ્રી૦ શાંતિલાલ હરજીવનદાસ શાહનો જન્મ
બરચ જિલ્લામાં આવેલા આમેદ મુકામે
૧૮૯૬ ની સાલના ઓગસ્ટ માસની ૩૦ મી
તારીખે થયેલો.

મત્ સત્યાગ્રહની લડતમાં તેમણે લાંબો
કારાવાસ બોગવ્યો હતો. ઉપનગર જિલ્લા
મહાસભા સમિતિ તથા મહારાષ્ટ્ર પ્રાંતિક
સમિતિમાં તેઓ માનવચુ રથાન ધરાવે છે.

મહાસભા સમાજવાદી પક્ષની રથાપ-
નાથી તે પક્ષના અગ્રણી સભ્ય તથા કાર્યકર્તા મધ્ય પડ્યા છે.

મત્ અપર કાઉન્સિલનો ચુંટણીમાં તેઓ યશસ્વી નિવડ્યા હતા.

શ્રી. માધવલાલ બટ્ટ

જીવિતા સામ

માધવલાલ મકનજી બટ્ટનો જન્મ ૧૮૮૬ ની સાત્રના એપ્રિલના ૨૨ મી તારીખે ઠગજીમાં મોટા બ્રાહ્મણ યાત્રીમાં થયેલો.

જીવનની આરંભે હાઈ સ્કૂલમાં મેટ્રિક સુધી અભ્યાસ કરી તેઓ ૧૯૦૫ માં ધંધાથી સુબંધ આવ્યા અને કોલસાની ક્ષેત્રમાં પ્રથમ નોકરીએ જોડાયા. એમની વિશાળ બુદ્ધિ કેવળ નોકરી કરવા

સરળપણી ન હતી. ૧૯૨૪ માં તેમણે પોતાના નામથી “માધવલાલ એન્ડ કંપની” નામની ખાનગી લિમિટેડ કંપનીની શરૂઆત કરી. જે કંપની આજે હિંદની અન્ય કોલસાની કંપનીઓમાં અગ્રસ્થાન ભોગવે છે. ધંધાના વિકાસ એમના બહોળા અનુભવ અને કુશળ બુદ્ધિને જ આભારી છે.

લક્ષ્મિ કેટલાકને મેળસોખના માર્ગે દોરે છે જ્યારે કેટલાકને સેવામાર્ગે દોરે છે. શ્રી. માધવલાલ સેટે ધંધામાંથી સારી કમાણી પ્રાપ્ત કરી અને સાથે સાથે સેવામાર્ગે વળ્યા. નિરાધાર વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિ આપવામાં તથા તેમના માટે છાત્રાલયો, હોમ, કરવામાં, ગરિબો માટેના નિવાસસ્થાનોના બાંધકામોમાં એમની સેવાઓ સમર્પણ થયેલી છે. દુષ્કાળ અને જળપ્રલય પ્રસંગે પણ મદદ કરેલી. સામાજિક સંસ્થાઓ પ્રત્યે

તેમની હરદંમેશ સહાનુભૂતિ હોય જ. સરકારે એમની સેવાઓની કદર કરી અને એમને ૧૯૨૬ માં જી. પી. તથા એનરરી મેજિસ્ટ્રેટ બનાવ્યા.

તેઓ બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઈન્ડસ્ટ્રીસ સોસાયટી, ખાર જીમખાના તથા ખાર એલ્યુકેશનલ સોસાયટીના સ્થાપક તથા સંચાલક, હોર્ટ એન્ડ ડિવિઝનલ ઇન્સ્ટિટ્યુટસ તથા ઇન્ડિઅન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ એસોસીએશનના પ્રમુખ, ઇન્ડિઅન મરચંડસ એજર, ચિલ્ડ્રન્સ એઈડ સોસાયટી તથા સાહિત્ય સંસદના સભ્ય છે. ઉપરાંત અન્ય અનેક સંસ્થાઓ સાથે એમનું જીવન સંકળાયેલું છે.

૧૯૩૧ તથા ૩૭ ની સાલમાં યુરોપ તથા અમેરિકાનો પ્રવાસ એડ્યો હતો. ૧૯૩૭ ની સાલમાં બર્લિન ખાતે મળેલી, આંતર-રાષ્ટ્રિય વેપારી મંડળોની પરિષદમાં હિંદી વેપારી મંડળના પ્રતિનિધિ તરિકે હાજરી આપી હતી. ઉપરાંત આ પ્રવાસો દરમ્યાન તેમણે ધંધા અંગે સારો અનુભવ મેળવ્યો. અમેરિકાની વેપારી આલમે સત્કાર કર્યો.

શ્રી ૦ માધવજીજીનાઈ સુધારક વિચારના છે. તેમણે ૧૯૩૭ ની સાલમાં આંતરરાષ્ટ્રિય લગ્ન ક્યું હતું. તેઓ સ્વભાવે સરળ, આનંદી અને મળતાવડા છે.

શ્રીમતિ રતનબહેન મહેતા

શ્રીમતિ રતનબહેન મહેતા મુખ્યની

મહિલા ચળવળમાં અગ્રસ્થાન ભોમવે છે.

અનેક મહિલા સંસ્થાઓ સાથે એમનું જીવન સંકળાયેલું છે. વૃદ્ધાવસ્થાએ એમના પ્રવૃત્તિઓને મંદ બનવા દીધી નથી. એ એમના જીવનની વિશિષ્ટતા. તેઓ લેખક તથા વક્તા છે.

મહિલા ઉત્કર્ષ તથા રાષ્ટ્રસેવા એ જ હ્યેય.

શ્રીમતિ તારાબહેન માણેકલાલ

મુંબઈના આગેવાન સ્ત્રીકાર્યકર
શ્રીમતિ તારાબહેન માણેકલાલ

ત્રેમચદનો જન્મ ૧૮૯૮ ની સાનમાં થયેલો.

મુંબઈની અનેક સ્ત્રીસંસ્થાઓ સાથે એમનું જીવન સંકળા-

યત્ન છે તથા તેમાં જવાબદારીભર્યાં ઓદ્યાઓ
 ભોમવે છે અખિલ હિંદ મહિના પરિષદના
 જવાબદાર કાર્યકર્તા છે અને તેના પ્રતિનિધિ
 તરિકે પેરીસ તથા યુગોન્ધેવીઆ ખાતે મળેલી
 આંતરરાષ્ટ્રિય મહિના પરિષદમાં હાજરી આપી
 હતી જેના ઉપપ્રમુખ તરિકેનું માન તેમને
 સાપડ્યું હતું.

સરકારે એમની સેવાઓની કદર કરીને
 એમને ને. પી. તથા જોનસરી મેજસ્ટ્રેટ બનાવ્યા.

સ્વભાવે શાંત તથા નિરાડળરી.

શ્રીમતિ હીરાબાઈ તાતા,

શ્રીમતિ હીરાબાઈ તાતાનો જન્મ

૧૮૭૬ ની સાલમાં મુંબઈ ખાતે થયેલો.

મુંબઈ અને લંડનમાં ડેંગવણી લીધી અને મહિલા તથા

સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા લાગ્યાં. કન્યાઓને સ્વાશ્રયી બનાવી શકાય તથા સાથે સાથે હિંમતી ડેંગવણી આપી શકાય એવા વિચારે એમણે વિમેન્સ ઇન્ડિઅન એસોસિએશનની સ્થાપના કરી છે.

દુષ્કાળ, રેશ અને ધરતિકંપના સમયમાં શળાઓ ઉધરાવવામાં તેમણે સુંદર સેવાઓ આપી છે. એમના પુત્રિ શ્રીમતિ મીઠાબાઈ

લામ બાર-એટ-લો જ્યારે વિલામત દિંદો ઓઓના મતાધિકાર માટે લડત ચલાવવા ગયા ત્યારે તેઓ પણ તેમની સાથે ગયા હતા અને પુત્રિને મદદરૂપ થયા હતા.

શ્રી૦ જીવણલાલ દિવાન

શ્રી૦ જીવણલાલ હરિપ્રસાદ

દિવાનનો જન્મ ૧૮૭૭ ની સાલના માર્ચ માસની ૨૭ મી તારીખે અમદાવાદમાં થયેલો.

એમ. એ., એસ. ટી. સી. બની ૧૯૦૦ ની સાલમાં સરકારી નોકરીમાં જોડાયા પરંતુ ૧૯૦૭ ની સાલમાં સરકારી નોકરીને છાત મારીને તેમણે શ્રી૦ બી. પી. હાઝર સાથે પ્રોપ્રાયટરી હાર્ડસ્કુલ ઠાકી.

વર્ષોથી મહાસભાની પ્રવૃત્તિમાં સક્રિય ફાળો આપતા આવ્યા છે. સને ૧૯૨૫ થી ૩૨ સુધી તેઓ ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના મંત્રી હતા. ૧૯૦૦-૩૨ ની લડત દરમ્યાન જોલયાત્રા ભોગવી હતી.

તેઓ એક સચોટ લેખક પણ છે.

સ્વદેશી મારકીટની અન્ય સદ્કાર્યકરો સાથે સ્થાપના કરી જેના મુખ્ય સંચાલકોમાંના તેઓ એક છે, રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગના વિકાસ માટે તન, મન અને ધનથી મેવાઓ અર્પી રહ્યા છે. આ ઉપરાંત કેટલીએ ઔદ્યોગિક, સામાજિક તથા કેળવણીની સંસ્થાઓમાં તેઓ અગ્રગ્રામ્ય ભાગવે છે જે તેમની કાર્યદક્ષતાને આભારી છે.

૧૯૩૦-૩૨ ની ચળવળમાં જેલયાત્રા ભોગવી હતી. રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગોનો ઉત્કર્ષ એ જ ધ્યેય.

શ્રી ૦ જાળવાણા

શ્રી ૦ એસ. એચ. જાળવાણા

સુખપ્રના જાણીતા કામદાર નેતા છે. તેમણે અનેક મજૂર સંસ્થાઓ સ્થાપી છે. તથા એ વર્ગમાં જાગૃતિ આણી છે.

એમના જીવનની શરૂઆત શિક્ષક તરિકે થઈ હતી. પરંતુ

એમના સેવાભાવી દિલે એમને એ ક્ષેત્રમાં વધુ વખત ટકવા ન દીધા. મજૂર અને ખેડૂત પ્રવૃત્તિમાં પરાવાઈ ગયા. એમનામાં ધમશ છે અને હિપાડેના કાર્યને હેવટ સુધી વળગી રહેવાની ચીવટાઈ છે.

ભીરત કાવત્રા કેસમાં તેઓ સંડોવાયા હતા.

સુખર્ષ મ્યુનિ. ડૉરપોરેશન તથા ધારાસભાના સભ્ય તરિકે વર્ગોથી સુંડાતા આવ્યા છે. એમને અભ્યાસ એમ. એ. સુધીનો છે.

શ્રી૦ આપ્તીદમ્પતી જહરભાઈ

શ્રી૦ આપ્તીદમ્પતી જહરભાઈન.

જીવનની સરખાત એક કુટુંબી તરિકે ચલે હતી. એમણે પોતાના જીવનને અનેકવિધ યાતનાઓ સહન કરીને પ્રગતિના માર્ગે ચૂક્યું છે.

૧૯૧૭ ની સાલમાં સરકારી નોકરીમાં જોડાયા અને સાથે

સાથે નાના પાપા પર ધંધાની સરખાત કરી. કર્તવ્યપરાયણતાએ માર્ગ મોકળો કરી આપ્યો. દિનપ્રતિદિન આબાદી થતી હતી.

અસહકારની ચળવળ દરમ્યાન સરકારી નોકરીમાંથી રાજીનામું આપી મહાસભામાં જોડાઈ ગયા. નાગપુર સત્યાગ્રહ તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં ભાગ લેવા માટે સરકારે તેમને જેલના મહેમાન બનાવ્યા હતા. ૧૯૩૧

માં દારૂનાં પીકાં આગળ પિકેટીંગ કરતાં તેમને જોળી લાગી હતી. જેના પરિણામે તેમનો પગ ભાંગી ગયો હતો. તેઓ નિઃશર અને સ્વાતંત્ર્યપ્રેમી છે.

૧૯૩૩-૩૪ ના બિહાર ધરતિકંપ વેળાએ હિમદા સેવાઓ બજાવી હતી. મહાસભામાં તેઓ જવાબદારીભર્યો ઓદો લેખવતા હતા પરંતુ મતભેદ પડતાં તેમાંથી તેમણે ગજનામું આપ્યું છે.

શ્રી ૦ વલ્લભદાસ નાથા

પ્રીતિ જનતાના હૃદય ચિન્તા

આકાશ-ન્યારે કાને પડતાં હોય અને મૂંગા આણીઓના તરફડાટ ન્યારે દ્રષ્ટિગોચર થતો હોય તેવા સમયમાં જો પૂંછપતિઓ પૂંછતો ઉપવોગ ન કરે તો તેઓને પૂંછપતિઓ નહિ પરંતુ કસાઈ સમજવા; ધનવાન નહિ બંડારી સમજવા. શ્રી ૦ વલ્લભદાસ કરમન-

દાસ નાથા કરોડપતિ છે છતાં લક્ષ્મદેવીએ અન્ય ધનવાનોની જેમ એમને ધમંડી બનાવ્યા નથી. એમની સખાવતોનાં વહેણ વડવાઓથી વહેતાં આવ્યાં છે. એમનો જન્મ લગભગ ૧૯૮૨-૮૩ ની સાલમાં ભાટીયા ગાંતિમાં મુંબઈ ખાતે થયેલો.

એમણે કાઝો અભ્યાસ કર્યો નથી છતાં એમનામાં હિંચા સરકાર છે. મનુષ્ય ધર્મ માટે

હિંચો ભાવતા છે. આજીવિકા કે વધુ ધન કમાવાની ચિંતા નથી. વડીલો તરફથી મળેલી લાખોની મિલકતોનો વહીવટ કરવામાં તથા ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં તેઓ ગૂંથાયલા રહે છે. સ્વભાવે શાંત તથા માયાળુ છે. ખોટી ખટપટથી હરહંમેશ દૂર રહે છે છતાં ગાંતિ અને સમાજમાં હિંચો દરજ્જો ધરાવે છે.

પોતાની સખાવતોથી વડવાઓની સખાવતી કીર્તિને વધુ હજીવળ બનાવી છે. ભાટિયા જનરલ હોસ્પિટલ તથા ૬૨૦ ફાય

મેનેટારીઅમ એમની લાખોની સખાવતોનાં સેવાધામ છે. આ ઉપરાંત દુષ્કાળ અને સંકટના પ્રસંગોએ તેમણે દલરોનાં સખાવતો કરેલી છે. ૬૨૭ ગુજરાત અને ઠાઠિઆવાડના તાજેતરના દુષ્કાળ પ્રસંગે માનવળતિ તથા મૂંગા પશુઓની બ્દારે ધાયા દના એમની મેવાઓની કદરમાં એમના માનમાં માધવનામમાં અવ્ય મેળાવડો યોજાયો હતો. જે પ્રમંગે ધરમપુરના ના. મદાનજીએ એમની સેવાઓને અંજલિ આપતાં જણાવ્યું હતું કે “ ગૌ શ્રી. વલ્લભદાસ નાથા જેવી સેવાભાવી વ્યક્તિને માનપત્ર અર્પણ કરવાના મેળાવડાનું પ્રમુખસ્થાન લેતાં દર્શન યાય છે; એમની મેવાઓની કદર કરવાની તક મળવા સદ્માન્ય સમજી શકું. અન્ય ધનવાનો એમનો આવનામાંથી પ્રેરણા લ્યે. ”

વૈદરાજ શ્રી૦ જાદવજી

આયુર્વેદમાર્ગે વૈદરાજ શ્રી૦

જાદવજી ત્રિકમજી આચાર્યનો જન્મ ૧૮૮૨ ની સાલમાં પોરબંદર ખાતે થયેલો. એમના પિતા શ્રી૦ ત્રિકમજી રાજવૈદ્ય તરિકેની ખ્યાતિ ધરાવતા હતા. આયુર્વેદ યુનાની તથા સંસ્કૃતનો તેમનો હોડો અભ્યાસ છે.

હિંદના આયુર્વેદના ઉત્કર્ષમાં તેમનો ફાળો કિમતી છે. ૧૯૨૫ માં હરદ્વાર ખાતે મળેલા નિખિત્ત ભારતવર્ષિય વૈદ્ય સંમેલનના પ્રમુખ તરિકે તેમની પસંદગી થયેલી તથા પંડિત મદનમોહન માલવિયાજીએ તેમને કાશી હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલયની આયુર્વેદ કોલેજના

પ્રિન્સિપાલ તરિકે નિમેલા. પરંતુ નાકુરસત તખ્તીએતના કારણે તેમને મુખ્ય પાછા ફરવું પડેલું.

મુખ્ય ખાતે ૧૯૧૧ માં આયુર્વેદીય પાઠશાળાની તેમણે સ્થાપના કરેલી. આયુર્વેદ પ્રથેના સંશોધક લેખક તથા પ્રકાશક તરિકેની તેઓ માનભરી ખ્યાતિ ધરાવે છે.

સેનેટારીઅમ એમની લાખોની સખાવતોનાં સેવાધામ છે. આ હિપરાંત દુષ્કાળ અને સંકટના પ્રસંગોએ તેમણે હજારોની સખાવતો કરેલી છે. કચ્છ મુજરાત અને કાઠિયાવાડના તાજેતરના દુષ્કાળ પ્રસંગે માનવજાતિ તથા મૂંઝા પશુઓની વહારે ધાયા હતા. એમની સેવાઓની કદરમાં એમના માનમાં માધવજાગમાં અવ્ય મેળાવડો યોજાયો હતો. જે પ્રસંગે ધરમપુરના નાં મહારાજાએ એમની સેવાઓને અંજલિ આપતાં જણાવ્યું હતું કે “ શ્રી ૦ વલ્લભદાસ નાથા જેવી સેવાભાવી વ્યક્તિને માનપત્ર અર્પણ કરવાના મેળાવડાનું પ્રમુખસ્થાન લેતા હર્ષ થાય છે; એમની સેવાઓની કદર કરવાની તક મળવા સદ્બાગ્ય સમન્તું છું. અન્ય ધનવાનો એમની આવનામાંથી ગ્રેરણા લ્યે. ”

વૈધરાજ શ્રી૦ જાદવજી

આયુર્વેદમાતૃક વૈધરાજ શ્રી૦

જાદવજી ત્રિકમજી આચાર્યનો જન્મ ૧૮૮૨ ની સાલમાં પોરબંદર ખાતે થયેલો. એમના પિતા શ્રી૦ ત્રિકમજી રાજવૈદ્ય તરિકેની ખ્યાતિ ધરાવતા હતા. આયુર્વેદ યુનાની તથા સંસ્કૃતનો તેમનો હોડો અભ્યાસ છે.

હિંદના આયુર્વેદના ઉત્કર્ષમાં તેમનો ફાળો કિંમતી છે. ૧૯૨૫ માં સરદાર ખાલે મળેલા નિષ્પિણ ભારતવર્ષિય વૈદ્ય સંમેલનના પ્રમુખ તરિકે તેમની પસંદગી થયેલી તથા પંડિત મહનમોહન માલવિયાજીએ તેમને કારી હિંદુ વિશ્વવિદ્યાલયની આયુર્વેદ કોલેજના

પ્રિન્સિપાલ તરિકે નિમેલા. પરંતુ નાહુસ્ત તબીબેતના કારણે તેમને મુખ્ય પાછા ફરવું પડેલું.

મુખ્ય ખાતે ૧૯૧૧ માં આયુર્વેદીય પાઠશાળાની તેમણે સ્થાપના કરેલી. આયુર્વેદ ગ્રંથોના સંશોધક લેખક તથા પ્રકાશક તરિકેની તેઓ માનજરી ખ્યાતિ ધરાવે છે.

શ્રી૦ રણધીર દેશાઈ

શ્રી૦ રણધીર પ્રસન્નવદન દેસાઈનો

જન્મ ૧૯૦૭ ની સાલના જુન માસની ૨૭ મી તારીખે સુરત ખાતે નામઃ બ્રાહ્મણ ગણતિમાં થયેલો.

તર્યો સુરત મ્યુનિસિપાલિટીના સભ્ય અને તેના પ્રજા પક્ષના સંચાલક, બાળદગ્ન વિરોધક મંડળના પ્રમુખ તથા સુરત શ્રદ્ધા મહાસભા સમિતિના ઉપપ્રમુખ છે.

૧૯૩૦-૩૨ ની લડતમાં વકિલાતના ધધાને પડતો નાખી આઝાદીયુદ્ધમાં અંપ-લાવ્યું હતું. જે દરમિયાન જેલના મહેમાન બન્યા હતા તથા રૂપીઆ પાંચસોનો દંડ ભોગવ્યો હતો. ધારાસભાની ગત સુદંદણીમાં સફળતા મેળવી હતી.

આ હિતસાહી મહાસભાવાદી કાર્યકર સુરત શ્રદ્ધાની વધુ મહાન સેવાઓ બજાવવા બાગ્યશાળી નિવડે એમ જનતા મુચ્છે છે.

શેઠ શ્રી૦ મથુરાદાસ વિસનજી

મોજી ગાદપતિ બાણુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ

તરફથી ચોજવામાં આવેલ મિહાર ભૂકંપ ફંડના પ્રમુખ સ્થાનેથી કિંમતી સેવાઓ અર્પનાર શેઠ શ્રી૦ મથુરાદાસ વિસનજીનો જન્મ સુબર્ષના આગેવાન ભાદીઆ વેપારીને ત્યાં ૧૮૮૧ ની સાલમાં થયેલો.

પિતાશ્રીએ રથાપેક્ષ વિશાળ વેપાર ચોજનારમાં તેઓ

કેવળ અઢાળ વર્ષની વયે જોડાઈ ગયા.

પુત્રની કબેલીયતથી પિતાને યશ્તુ સંતોષ

થયો અને ૧૯૧૨ માં શેઠ શ્રી૦ વિસનજી

ધંધામાંથી નિવૃત્ત થયા. શેઠ શ્રી૦

મથુરાદાસના હાથમાં બહોળા ધંધાની જવા-

બદારી આવી પડી અને નેને વધુ ખિયબો.

તેઓ આટાનો આંતરરાષ્ટ્રિય વેપાર ધરાવે છે;

વાલેસ ફ્લોર મિલ્સ કું. લી૦ લિંદ તેમજ

વિદેશમાં મશહૂર છે, ઉપરાંત અન્ય રાષ્ટ્રિય

ઉદ્યોગોની ખિતવણીમાં હંડા રસ ધરાવે છે. સંખ્યાબંધ કંપની-

ઓના તેઓ સંચાલક છે. એમના શબ્દો દેશી પરદેશીઓમાં

વજનદાર મણુાય છે, જે એમના ટેક અને સત્યપ્રિયતાને આભારી

છે. ભારતવર્ષની વેપારી આલમમાં એમનું સ્થાન અગ્ર છે.

કેવળ વેપારમાં જ એમના જીવનની પ્રવૃત્તિનો સમાવેશ થતો

નથી. તેઓ જીવહયાગ્રેમી છે. ગત્ લિંદુ-મુસ્લીમ રમખાણોમાં

પોતાના જનની પરવા કરી વિના તેમણે શાંતિ સ્થાપવા માટે તથા હજારો જનોની ખુવારી થતી અટકાવવા માટે સક્રિય ફાળો આપ્યો હતો. ગોસેવામાં પણ કિંમતી ફાળો છે. હૃદય સખાવતી છે. જનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટી તથા જ્ઞાવણી સંસ્થાઓની સ્થાપનામાં મોટી રકમો આપી છે. ધણાં સખાવતી સંસ્થાઓના તેઓ ટ્રસ્ટી છે. જનતાનો પૂર્ણ વિશ્વાસ.

આ આગેવાન શહેરીની સેવાઓની કદર કરીને તેમને મુંબઈની મહાસભાવાદી સરકારે મુંબઈના 'ગ્રેરીફ્ટ' અળેડ થાન આપ્યું છે.

શ્રી૦ હરિપ્રસાદ મહેતા

મહાસલાના જુના સેવક શ્રી૦ હરિ-
પ્રસાદ પિતાંબરદાસ મહેતાનો જન્મ ૧૮૮૨ ની સાલના જુન માસની
૧૯ મી તારિખે અમદાવાદ ખાતે થયેલો.

તેઓ સાહિત્ય, સામાજિક તથા રાષ્ટ્રિય
ક્ષેત્રમાં મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. હોમરલ
લીમની ચળવળ દરમ્યાન તેઓ અમદાવાદની
રાજાના મંત્રી હતા. ત્યારથી મહાસલાની
અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તથા લડતોમાં અગ્ર-
ભાગ લેતા આવ્યા છે.

ગત સત્યાગ્રહની લડતમાં તેમને નેહ
તથા બારે દંડની શિક્ષા થઈ હતી. ધારાસભાની ગત સુઠણીમાં
તેઓ ધરણી નિવડ્યા હતા.

ન્હાવા, દુધોવાના સાબુઓ,
રેસપાવડરો અને પરફ્યુમરી

બનાવનાર આગેવાન ફેક્ટરી
(સ્થાપના ૧૯૦૪)

બાંધે સોય ફેક્ટરી, મુંબઈ ૩

શ્રી૦ નરભેરામ પોપટ

શ્રી૦

નરભેરામ નરમિહદાસ પોપટનો જન્મ ૧૯૧૧ ની સાનના જુન માસની ૧૧ મી તારિખે અંબર (કચ્છ)માં થયો હતો. તેઓ યાત્રિએ લોહાણા છે.

ગત સત્યાગ્રહની લડતમાં તેમણે ભાગ લીધો હતો. ત્યારથી આજ સુધી તેઓ મદાસભાની પ્રવૃત્તિમાં ભાગ લેતા આવ્યા છે. તેઓ સમાજવાદી છે.

૧૯૩૬ના 'આર્થ' માસમાં કચ્છ ખાતે ભગવતી "અખિન કચ્છ યુવક પરિષદ"ની ખીજ બેઠકના પ્રમુખ તરિકે તેમની વરણી થઈ હતી.

કચ્છી પ્રજાકીય પરિષદ તથા મુખ્ય પ્રાતિક મદાસભા મમિતિમાં જવાબદારીભર્યા

ઓદાઓ ધરાવે છે.

મુખ્ય મ્યુનિસિપલ કૌન્સિલરશનની ચુંટણીમાં સફળતા મેળવી હતી. નાની ઉંમરમાં તેઓ જે સ્થાન ભોગવે છે તે પ્રશંસનીય છે.

એમનામાં ધર્મશ તથા સેવાભાવ છે.

શેઠશ્રી બંદુક

બોમ્બે સોપ ફેક્ટરીના માલિકો

શેઠ શ્રી૦ તૈયબખાની મોહમદખાનો જન્મ ૧૮૭૬ તથા શેઠશ્રી૦ શીદખાની મોહમદખાનો જન્મ ૧૮૭૮ ની સાલમાં ૮૫૬૧૦૪ ખાતે થયેલો. આ બેઠે બાઈબોએ સાથે મળીને ૧૯૦૪ માં

ધણીજ નાના પાયા પર કેવળ પચાસ વારની જમીનના વિસ્તારમાં “ બોમ્બે સોપ ફેક્ટરી ” ની સ્થાપના રીપન કોસ રોડ ઉપર કરી હતી.

પ્રતિવર્ષ ધંધાનો વિકાસ થતો રહ્યો. સને ૧૯૨૮ માં બોમ્બે સોપ ફેક્ટરીના

માટે ૧૦,૦૦૦ વાર જમીન જેટલો વિસ્તાર

ખરીદવામાં આવ્યો. અને તે પર વિજ્ઞાન અને આરોગ્યની દ્રષ્ટિએ છેલ્લામાં છેલ્લી દબથી વિશાળ કારખાનું બાંધવામાં આવ્યું. વેપારના વિકાસાર્થે તથા અભ્યાસાર્થે સંસ્થાના માલિકોએ ૧૯૩૩ માં યુરોપનો પ્રવાસ ખેડ્યો હતો.

૧૯૨૨ ની સાલમાં શેઠ તૈયબખાનીના દિકરા શેઠ કલીમુદ્દીનને વિએના અભ્યાસાર્થે મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેઓ પી. એચ. ની ડીગ્રી મેળવી તથા સાથુ બનાવવાની છેલ્લામાં છેલ્લી દબની

વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ શીખી આવ્યા અને ધધામાં તેના ઉપયોગ કર્યો. છેલ્લી ઢબનાં યંત્રો પણ લાવ્યા.

હિંદમાં જન્મેલી રાષ્ટ્રિય ભાવના તથા સરચાના માલીકાની વિશાળ અને સાહસિક બુદ્ધિના પરિણામે ધધાનો વિકાસ થયો છે એટલું જ નહિ પરંતુ ૧૯૩૭ પછીથી નહાવા ધોવાના સાબુઓના કારખાના પત્ની પરક્રમુર્ધરીઓ બનાવવાનું નવું સાહસ ખેડવામાં આવ્યું છે. જે બળરોમાં "બેરફા" ટોપલેટરીઝના નામથી મશહુર છે.

રોકશી દ્વિદાઅલી

વિદેશી બનાવટોને ઠોકર મારે તેવી બનાવટો આ કારખાનામાં બનાવવામાં આવે છે. રાષ્ટ્રિય ઔદ્યોગિક વિકાસમાં ઉત્તમ ફાળો.

સુમન્તલાલ બી. દલાલ

(માસ્તર હરબીન્દ જેન્ડ'સ ડેઈલર)

જ્યાં છેલામાં છેલ્લી ઢબનું ટકાઉ તથા સુશોભીત કાપડ મળી શકે છે તથા બીજી જેમ હેઠળ ચલાવવામાં આવેલું છે.

એક જ વ

ત લઈ

સરનામું:—

લાલવાડી.

ગો

અં

શ્રી૦ મોતિચંદ કાપડીઆ

મુંબઈના જણીતા ઍલિસિટ્ઝ તથા
ચુસ્ત મહામબાવાદી શ્રી૦ મોતિચંદ

ગીન્ધરવાન કાપડીઆનો જન્મ ૧૮૬૭ની માવના ડિસેમ્બર
મામની સાતમી તારીખે મુંબઈ ખાતે
થયો હતો.

તેઓએ ગત ૧૯૩૦-૩૨ની મહામબા-
ની લડત દરમ્યાન આગેવાનીભર્યો ભાગ
લીધો હતો. તથા જ્યેષ્ઠાત્રા ભોગવી દતી.

ગજકિય, આમાજિક તથા ધાર્મિક
મરથાઓમાં તેઓ જવાનદારીભર્યો ઓદ્યાઓ
ભોગવે છે.

તેઓ વિચારશીલ વક્તા તથા સારા લેખક છે. જૈન ડોમની
ઉન્નતિ માટેના તેમના પ્રયાસો જણીતા છે.

વર્ગોથી મ્યુનિસિપલ ડ્રાંખોરેશનમાં ચુંટાતા આગ્ર્યા છે તથા 'તેની સ્ટેમ્યુટરી કમિટિઓમાં મખ્ય છે.

વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ શીખી આપ્યા અને ધંધામાં તેનો ઉપયોગ કર્યો. છેલ્લી દબનાં યંત્રો પણ લાવ્યા.

હિંદમાં જન્મેલી રાષ્ટ્રિય ભાવના તથા સંસ્થાના માલીકાની વિશાળ અને સાહસિક જીવિતો પરિણામે

ધંધાનો વિકાસ થયો. એટલું જ નહિ પરંતુ ૧૯૪૭ પછીથી નહાવા ધોવાના સાબુઓના કારખાના પરથી પરક્યુમરીઓ બનાવવાનું નવું સાહસ ખેડવામાં આવ્યું છે. જે બજારમાં "બોસ્ક" ટોયલેટરીઝના

રોકાશી ફીદાબલી નામથી મશહૂર છે.

વિદેશી બનાવટોને ઠોકર મારે તેવી બનાવટો આ કારખાનામાં બનાવવામાં આવે છે. રાષ્ટ્રિય ઔદ્યોગિક વિકાસમાં ઉત્તમ ફાળો.

સુમન્તલાલ બી. દલાલ

(માસ્તર હસ્ખીન્દ બેન્ડ'સ ટેઈલર)

જ્યાં છેલ્લામાં છેલ્લી ફિટિંગનું ટકાઉ તથા મુશોભીત કાપડ મળી શકે છે તથા બીજીય ફેબ્રેરિય હેઠળ સિલાઈખાતુ ચલાવવામાં આવે છે.

એક જ વખત મુલાકાત લઈ ખાત્રી કરો :—

સરનામું :—

લાલવાડી વિહુલભાઈ પટેલ રોડ, સી. પી. ટેંક, મંબઈ.

શ્રી૦ મોતિચંદ કાપડીઆ

મુંબઈના જણીતા સૅલિસિટર તથા
સુસ્ત મહાસમાવાદી શ્રી૦ મોતિચંદ

ગીરધરલાલ કાપડીઆનો જન્મ ૧૮૬૭ની સાલના ડિસેમ્બર
માસની સાતમી તારીખે મુંબઈ ખાતે
થયો હતો.

તેઓએ ગત ૧૯૩૦-૩૨ની મહાસભા-
ની હડત દરમ્યાન આગેવાનીભર્યો ભાગ
લીધો હતો. તથા જેલપાત્રો ભોગવી હતી.

રાજકિય, સામાજિક તથા ધાર્મિક
મંસ્થાઓમાં તેઓ જવાનદારીભર્યા ઓદ્યોગો
ભોગવે છે.

તેઓ વિચારશીલ વક્તા તથા સારા લેખક છે. જૈન ડોમની
ઉન્નતિ માટેના તેમના પ્રયાસો જણીતા છે.

વર્ષોથી મ્યુનિસિપલ કોરપોરેશનમાં ચુંટાતા આવ્યા છે તથા
તેની સ્ટેમ્પુટરી કમિટિઓમાં સભ્ય છે.

શ્રી૦ મીનોચેર મસાણી

મુંબઈના જ

આગેવાન શ્રી૦ મીનોચેર ફક્તમ મસાણીનો જન્મ ૧૯૦૫ ની સાલના નવેમ્બર માસની ૨૯ મી તારીખે મુંબઈ ખાતે થયો હતો.

મુંબઈ તથા વિભાગતમાં અભ્યાસ કરીને બી. એ. એલએલ. બી. ની પરિક્ષાઓ પસાર કરી હતી.

૧૯૩૦-૩૨ ના ગત સત્યાગ્રહ દરમિયાન મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિના સર-મુખ્યચાર તરિકે તેમની ધરપકડ થઈ હતી અને જલયાત્રા ભોગવી હતી.

મહાસભા સમાજવાદી પક્ષ તથા મુંબઈ પ્રાંતિક મહાસભા સમિતિમાં જવાબ-દારીભર્યો ઓલો ભોગવતા હતા પરંતુ અત્યારે તેમણે બહાર પ્રવૃત્તિઓમાંથી નિવૃત્તિ લીધી છે.

મુંબઈ મ્યુનિસિપાલિટિના સભ્ય છે. એમની તમન્ના અને આત્મભોગ આપવાની શક્તિ અન્ય યુવાનો માટે ઘડાડૂપ લેખી શકાય.

ગિરાદર સોરાળ બાટલીવાલા

ભારતવર્ષના અનેક સુહાગી પુત્રોએ

હિંદમાતાના ગુલામી બંધનો તોડવા પોતાની જાતના મોર્ખા બલિદાન આપ્યાં છે. ગિરાદર સોરાળ એસ. બાટલીવાલા તેમાંના એક.

એમનો જન્મ જાણીતા બાટલીવાલાના પારસી કુટુંબમાં

લગભગ ૧૮૯૮ માં થયેલો. - બી. એ. એલ એલ. બી. ની પરિક્ષામાં પ્રથમ વર્ગમાં પસાર થયા અને વકીલાત આદરી. ઉર્જવળ ભાવિને ઠોકર મારી એમણે ગાંધિય ચળવળમાં પડવું મૂક્યું. ૧૯૨૬ માં મદાસભામાં જોડાઈ ગયા.

તેઓ આજે કામદાર તથા વિદ્યાર્થી ચળવળમાં જોડાઈ ગયા છે. એમના પત્ની શ્રીમતિ નરગીઝ બાટલીવાલા પતિની પ્રવૃત્તિ-

ઓમાં સહાનુભૂતિ ધરાવે છે એટલું જ નહિ પરંતુ સક્રિય હાથે આપી રહ્યાં છે. કામદારો તથા વિદ્યાર્થીઓના આગેવાન ગિરાદર બાટલીવાલા ખરેખર ગિરાદર છે.

એમણે અત્યાર મુઘીમાં છ વાર જેલની આકરી સજ્જઓ બોગવી છે. કામદાર ઉત્કર્ષ તથા માનુષીમિત્રી આઝાદી એ જ શુવનમંત્ર.

“ નવી જાણ્યું અમારે પંથ, રી અક્ષત ખડી છે,
ખતર છે એટલી લગને, કે માનની લાલ પડી છે. ”

એ જ થોય.

શ્રી૦ માણેકલાલ ગાંધી

શ્રી૦ માણેકલાલ મગનલાલ ગાંધીનો

જન્મ ૧૯૦૦ ની સાલના જુલાઈ માસની ૨૭ મી તારીખે કાશ્મીર ખાતે વણિક ક્ષેત્રમાં થયો હતો.

૧૯૨૧ ની સાલમાં વિદ્યાર્થી જીવનને અંતિમ અંજલિ આપી તેઓ અસહકારની ચળવળમાં વીરા વર્ષની ઉંમરે જોગામ્મ મયા હતા.

૧૯૩૦-૩૨ ની મત્યાગ્રહ ચળવળ દરમિયાન સરકારના મહેમાન બનવાનું માન તેમણે પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

તાશુકા તથા જીન્દા શોકકર બોર્ડ, પંચ-મંડલ પ્રાથમિક કેળવણી મંડળ, કાશ્મીર અગ્નિન કો-ઓપરેટીવ બેંક તથા ખેડૂત

પ્રજામંડળની તેમની સેવાઓ પ્રગંભાને પાત્ર છે જેના જવાબદારી-ભર્યા ઓદાઓ તેમણે જોગવ્યા છે.

ગત રેલ મંકેટ તથા ફુલકાળ સંકેટ પ્રમંજે પણ તેમણે કિમતી સેવાઓ બજાવી હતી. છેલ્લાં આઠ વર્ષથી તેઓ પંચમદાય જીલ્લા મદાયબા મમિતિના મંત્રી છે. ગત ધારામબાની ચુંટણીમાં તેઓએ સફળતા મેળવી હતી.

શ્રી૦ મોહનલાલ દેશાઈ

**મુંબઈના જાણીતા આગેવાન શ્રી૦
મોહનલાલ ગગનલાલ વઘીજીનો**

જન્મ ૧૮૮૪ ની સાલના ઑગસ્ટ માસની ૨૮ મી તારીખે મુમ્બતના હાશા શ્રીમાળી વાણીઆ ઝાતિમાં જાણીતા “ નિમકશાની ” કુટુંબમાં થયેલો. અકબર બાદશાહના અમલ દરમ્યાન એમના પડવા-ઓની સેવાઓના બદલામાં નવ મીકાના અગરો મળેલા અને તેઓ “ નિમકશારી ” કહેવાયા.

એમનું વિદ્યાર્થીજીવન યશસ્વી હતું. જે દરમ્યાન ધનામો તથા સ્કૉલર્શીપો એમણે મેળવી હતી. ૧૯૦૭ ની સાલમાં એલ. એન. બી. બન્યા અને મુંબઈની પોલીસ કોર્ટમાં વઘીલાલ આદમી.

૧૯૦૭ માં મર રામચિદારો યોગના પ્રમુખપદે સુગત ખાતે મળેલા મદામબાના અધિવેશન પ્રસંગે તેઓએ સ્વયંસેવક તરિકે આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો. ૧૯૦૮ માં ગીરગામ જીલ્લા મદાસખા સમિતિમાં જોડાયા અને મદાસખાની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં ફાળો આપવા લાગ્યા.

મદાસખાજીએ દારૂનિષેધની પ્રવૃત્તિ હિપાડતાં શ્રી૦ નરીમાન માથે એ પ્રવૃત્તિમાં પરોવાઈ ગયા અને જોરજોરથી ચળવળ હિપાડી અન્ય વકીલોને પણ એ માર્ગે દોર્યા. પિકેટરો માટે લડતો ચલાવી.

૧૯૨૪ માં સ્વ. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલના સ્વતંત્ર પક્ષ તરફથી

તેઓ પ્રથમવાર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનની ચુંટણીમાં ઉમેદવાર તરિકે બહાર પડ્યા અને સફળતાપૂર્વક ચુંટાઈ આવ્યા અને મ્યુનિ. સ્વરાજ પક્ષના મંત્રી તરિકે ચુંટાયા. ત્યારથી આજ સુધી તેઓ મ્યુનિ. ના સભ્ય તરિકે ચુંટાતા આવ્યા છે. જે દરમિયાન તેની રોચ્યુટરી કમિટિઓમાં સભ્ય તથા પ્રમુખ તરિકે ચુંટાયા હતા.

૧૯૩૪ માં રોચિંગ કમિટિના પ્રમુખ તરિકે તેમણે મહત્વની સેવાઓ બજાવી છે. ખોટા ખર્ચાઓ સામે સફળ લડત ચલાવી હતી તથા મહાસભાની બેડક માટે વરલીની વિશાળ જગ્યા અપાવી હતી. કોંગ્રેસ એડવર્ડ હૉરિપટલના મકાનોમાં સુધારાવધારા કરાવ્યા હતા. એમની એ સેવાઓની કદર કરીને જનતાએ મેળવડાઓ કરી માન આપ્યું હતું; સેવાઓની પ્રશંસા કરી હતી.

તેઓ રાષ્ટ્રવાદી, સામાજિક સેવક, સાહિત્યકાર તથા અરજા પત્રકાર છે. પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિઓમાં ધગશથી કામ કરવાની ભાવના એમના જીવનમાં ઓતપ્રોત થયેલી છે. જનતાને એમની સેવાઓનો વધુ લાભ મળે.

સૈફી સાબુ

નહાવા તથા ધોવા

માટે ઉત્તમ

બોમ્બે સોપ ફેક્ટરી, સુંબઈ ૩.

શ્રી૦ નંદવદન ગોર

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગોના વિકાસમાં સક્રિય

શ્રી૦ આપનાર શ્રી૦ નંદવદન ઝવેરીલાલ ગોરનો જન્મ ૧૮૯૫ની સાલના માર્ચ મહિનાની સત્તરમી તારીખે નડીઆદ ખાતે નાગર ગાંધીમાં થયેલો. તેઓ વડીલોપાનિત જમીનદાર છે.

૧૯૧૯ માં એલએલ. બી.ની પરિક્ષા પસાર કરી તેઓએ

ત્રણેક વર્ષ નોકરીઆત જીવન ગુમાવું સને ૧૯૨૨ માં “ગોર એન્ડ કંપની”ની સ્થાપના કરી. ૧૯૨૪ માં પ્રેસિડન્સી પ્રોવિડન્ટ એન્ડ જનરલ ઈન્ડ્યુસ્ટ્રી કંપનીની સ્થાપના કરી જેના સંજ્ઞા સંચાલન બાદ ૧૯૩૦ માં પ્રેસિડન્સી લાઇફ ઈન્ડ્યુસ્ટ્રી લી૦ની સ્થાપના કરી. જેના તેઓ આજે મેનેજીંગ ડાયરેક્ટર છે. આ ઉપરાંત પીન મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની લી૦, ઈન્ડીઅન પેપર કંપની લી૦, પ્રોપર્ટી એન્ડ લોનસ લી૦, ફીસ્ટલ ગ્લાસ વર્ક્સ, સ્ટુ મેન્યુફેક્ચરીંગ વર્ક્સ, પીન પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ વગેરે નાની કંપનીઓની સ્થાપના કરી જેના પણ તેઓ જ મેનેજીંગ એજન્ટ છે. હિંદી વેપારી મંડળ તથા હિંદી ઔદ્યોગિક મંડળની વ્યવસ્થાપક સમિતિના પણ તેઓ મુખ્ય છે. ઈન્ડીઅન ઇનડસ્ટ્રીઝ ફોરના સ્થાપકોમાંના તેઓ એક છે.

શ્રી૦ નંદવદનભાઈનો ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં અગત્યનો ફાળો છે અને તેના વિકાસ માટે જહેમત ઉઠાવી રહ્યા છે.

શ્રી૦ ચંદુભાઈ શાહ

સ્વૈચ્છિકતે આગળ વધનાર

શ્રી૦ ચંદુભાઈ ત્રિશુવનદાસ શાહનો જન્મ ૧૯૦૬ ની સાતમાં વડવાણ ખાતે થયો હતો. એમના પિતાશ્રી વિમાનું કામકાજ કરતા. પુત્રે પણ એ જ ક્ષેત્ર પસંદ કર્યું.

૧૯૩૧ ની સાતમાં તેઓ કાઠિન લાઇફ ઇન્સ્યોરન્સ કંપનીમાં એજન્ટ તરીકે જોડાયલા પરંતુ પાછળથી દિનપ્રતિદિન પ્રગતિ સાધતા ગયા અને ૧૯૩૬ માં એ જ કંપનીમાં તેના ચીફ એજન્ટ મી૦ ટી. ડબ્લ્યુ. બફે તેમને પોતાની આખા ફિફ્ટરયાનનાં બીઝનેસની બાગીદારીમાં લીધા; ચોગ્યતા તથા કુશળતાની કદર થઇ. વિદેશીઓ સાથે વિમા જગતમાં હિંદી બાગીદારીનો આ પ્રથમ જ દાખલો છે. તેઓ અત્યારે એ કંપનીમાં આખા ઇન્ડીઆનાં ડેપ્યુટી ચીફ એજન્ટનો એકો ધરાવે છે.

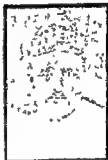
કેવળ વિમા પ્રવૃત્તિમાં એમની પ્રવૃત્તિઓ સમાતી નથી. તેઓ અનેક સામાજિક સંસ્થાઓ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. નિરાધારોને આધારભૂત થવામાં પોતાની ફરજ સમજે છે. સ્વભાવે શાંત તથા મળતાવડા છે. ગોતે સામાન્ય સ્થિતિના હોવા છતાં પોતાની કમાણીમાંથી તેમણે લગભગ પોણે લાખની અબજણી સંચાવતો કરી છે. આદર્શ સેવાભાવના.

ગત્ લડતમાં એમનાં પત્નીએ પણ ખાર મહિનાઓ મુઠ્ઠી-કાપડ અને દારૂતાડીની દુકાનોએ પિકેટીંગ કર્યું હતું.

શેઠ શ્રી૦ વિજયસિંહ ગોવિંદજી

વિમા જગતમાં આપખાતે અગ્રથાન ભોગવનાર શેઠ શ્રી૦ વિજયસિંહ ગોવિંદજીનો જન્મ મુંબઈ ખાતે ૧૮૯૫ની સાલના જુન માસની ૧૯મી તારીખે બાટિઆ યાત્રીમાં થયેલો. એમના વડાઓ વહાણવટાનો વિશાળ ઉદ્યોગ ધરાવતા હતા. પેરિસ અને અમેરિકા સાથેના વેપારમાં ખોટ જતાં તેઓ સાધારણ સ્થિતિમાં મુકાયા હતા.

મેટ્રિકમાં સફળતા મેળવી શ્રી૦ વિજયસિંહ ધંધાદારી ક્ષેત્રમાં પડ્યા. ૧૯૨૦-૨૧ની સાલમાં એમણે “એલ. વી. ગોવિંદજી”ના નામથી પોતાની સ્વતંત્ર પેઢીની શરૂઆત કરી જેની શાખાઓ કરાંચી વિગેરે સ્થળે ખોલવામાં આવી. આ પેઢીઓ આજે ઇસ્ટર્ન રિટર્નશીપ કંપની, એકમી મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની તથા માયસોર આયર્ન વર્ક્સના એજન્ટ તરીકે કામ બજાવે છે. આ ઉપરાંત વિમાક્ષેત્રમાં પણ શ્રી૦ વિજયસિંહભાઈ સંગીન ફોજો આપી ગયા હતા. પરંતુ એ ક્ષેત્ર તેમની ખુદી અને લાગવમ જોતાં સંકુચિત હતું. મુંબઈના શેરીફ શેઠ શ્રી૦ મયુરાદાસ વિસનજીના સહકાર તથા ઉત્તેજનથી ૧૯૩૯માં ઇન્ડીઅન ગ્લોબ મન્ચ્યુરંસ કંપનીની સ્થાપના કરી. રાષ્ટ્રીય વિમા ક્ષેત્રની મહાન સેવા બજાવી. ૧૯૩૪માં સહકુટુંબ યુરોપના પ્રવાસે ગયેલા અને તે દરમિયાન

ત્યાંના વિભાક્ષેત્રો અને તેની કાર્યપદ્ધતિ વિગેરેનો અભ્યાસ કર્યો. જે પોતાની કંપનીના ઘડતરમાં ધણો જ ઉપયોગી થઈ પડ્યો. આજે એ સંસ્થાના તેઓ મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર છે.

કેવળ ધંધામાં જ નહિ પરંતુ સામાજિક સેવાઓમાં અને ખાસ કરીને ભાટિઆ ઉન્નતિમાં તેઓ સારો ક્લિસાહ ધરાવે છે. ભાટિઆ બ્રધરહુડ, ઉદ્યોગાવધ, સ્ટોર્સ, તથા વોલન્ટીઅર ફોરના તેઓ સ્થાપક છે. ભાટિઆ મિત્ર મંડળમાં પણ જવાબદારીભર્યું ધ્યાન ધરાવતા આવ્યા છે. આ સંસ્થાઓમાં તેઓ "વડાબા"ના બદાવસોયા નામથી ઓળખાય છે. એમણે પ્રથમ ભાટિઆ વોલન્ટીઅર ફોર ધ્યાધ્યા બાદ એની પ્રેરણાએ અનેક વોલન્ટીઅર ફોરો અસ્તિત્વમાં આવવા પામી હતી. ૧૯૨૬ સુધી એમણે રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિમાં આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો. હોમ રૂલ લીગની ચળવળમાં મોખરે હતા. તેઓ ચુરત રાષ્ટ્રવાદી છે.

ઈન્ડિઅન ઇન્સ્યુરન્સ એસોસીએશન, તથા ઇન્ડિઅન મરચાંદમ એન્ડ કમિટિઓમાં તેના સખાવતી દ્રષ્ટોના દ્રુદી તરિકે પ્રમાણિક સેવા બજાવી રહ્યા છે. ગણિય વિભાક્ષેત્રનો વિકાસ તથા સમાજસેવા એ જ બ્યેવ.

એમના પુત્ર શ્રી૦ બહાદુરસિંહ ઇન્ડિઅન ઓબ ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીના મુખિન્ડેન્ડ છે. કેવળ ૨૩-૨૪ વર્ષની ઉંમરે વિભાક્ષેત્રમાં આવું સ્થાન મોગવવાનું સદ્ભાગ્ય તો કોઈકના જ લલાટે વખાયું હશે. તેઓ કાબેલ અને ધગરવાળા છે. "ભાટિઆ યુવક" માસિકના ચુજરાતી વિભાગના તંત્રી તરિકે તેમની નિમણુંક થઈ હતી. સાહિત્ય તથા સેવાત્રેમ.

શ્રી૦ બબલચંદ મોદી

શ્રી૦ બબલચંદ કેશવલાલ મોદીનો

જન્મ ૧૯૦૦ની સાલમાં ઑક્ટોબર માસની ૨૬ મી તારીખે અમદાવાદ ખાતે થયેલો.

પ્રિવિઅસમાંથી અભ્યાસ છોડી તેઓ ધંધે વળગ્યા. ૧૯૨૦ માં અમદાવાદમાં, ૧૯૨૬ માં મુંબઈમાં તથા ૧૯૩૧ માં જાપાન ખાતે સાયકલ દુકાન તથા ઓશીસ કાઢી, ઔદ્યોગિક શુદ્ધિ વધુ વિકાસ પામી અને ૧૯૩૩ માં સાયકલના કેરીઅર અને સ્ટેંડ તથા ટ્રાયમીકલ જનાવવાનું કારખાનું ઠાકયું. વિદેશી હરિશ્ચંદ સામે સખ્ત માફસ ખેડયું. ૧૯૩૬ માં તે સંપૂર્ણ રવદેશી ટ્રાયમીકલ જનાવનારા મહાન કારખાનાના માલીક થયા. દિંદમાં આયાત થતી ટ્રાયસીકલો ખંધ થઈ અને આ કંપનીની ટ્રાયસીકલો આજે ધરાન, અરબસ્તાન, આફ્રિકા, અફઘાનીસ્તાન, સિલોન, જર્મી, સિંગાપુર અને બેંગ્કોક વિગેરે દેશોમાં નિકાસ થવા લાગી છે.

કેવળ આટલી પ્રગતિથી શ્રી૦ બબલચંદ સંતોષાયો નથી. ટ્રાયસીકલના ભાગે જનાવવાનું કારખાનું ખોલ્યું છે. રેલ્વે, મિન, અને ઘોડાગાડીમાં વપરાતા રત્નના સામાન જનાવવાનું કારખાનું પણ ખોલ્યું છે.

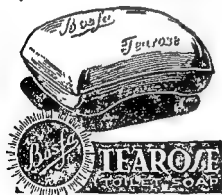
આ સંરચાએ જેસ શીલ્ડ ટાયર્સની નવી શોધ કરી છે ને

હજી દુનિઆબરમાં ક્યાંએ વપરાશમાં નથી. આ ટાપરોથી ગામ-ગામમાં પણ મુસાફરી થઈ શકે છે પંચરની ધારતી રહેતી નથી. ઔદ્યોગિક સાહસ ખેડવા માટે તથા નવી શોધ કરવા માટે બુદ્ધિશાળી હિંદી તરિકે તેઓને ધન્યવાદ થટે છે.

શ્રી૦ બળલભાઈ જેમ ઉદ્યોગમાં તેમજ સામાજિક ક્ષેત્રમાં પણ રસ લઈ રહ્યા છે. ખાસ કરીને જૈન ધર્મની વિદ્યાર્થી તથા ધાર્મિક સંસ્થાઓની જવાબદારીભરી સેવાઓ કરી રહ્યા છે.

તેઓ ધી સુપ્રિમ વર્ક્સ કંપની લી૦, ધી સુપ્રિમ રબર કંપની લી૦ તથા રેપીડ સાયકલ એન્ડ મોટર કંપની લી૦ ના સંચાલક છે.

બોસ્ફ
ટીરોઝ

જ્ઞાવાનો ખુરબોદાર
સાબુ

(૧૨ તોલાની ગાદી)

બોમ્બે સોપ ફેક્ટરી

સુંબઈ ૩.

શેઠ.શ્રી૦ માણેકલાલ ચુનીલાલ

મુંબઈ રાજ અને હાપનો સિલ્હો
ઉછાળવાનું મથક છે. જ્યાં

માગ્યનો સિતારો સવળો હોય તો ધનવાન બનતાંએ વાર નહિ અને અવળો હોય તો બિખારી થતાંએ વાર નહિ. પોતાના ગામનું ધન મુંબઈમાં શુભાવનારાઓની સંખ્યા કરતાં મુંબઈની કમાણી મુંબઈમાં મૂકનારની સંખ્યા તથા મુંબઈની કમાણી પોતાના ગામમાં ધસડી જનારની સંખ્યા ઘણી જ ઓછી છે; અને એમાં જ મુંબઈની મહત્તા. મુંબઈમાં "રાજ" નો સિલ્હો ફરકાવનારાઓમાંના એક તે શેઠ શ્રી૦ માણેકલાલ ચુનીલાલ જે. ગી; અને તે પછુ નાની ઉંમરમાં.

એમનો જન્મ અમદાવાદ ખાતે ૧૯૦૫ ની સાલના માર્ચ માસની ૨૦ મી તારિખે થયો હતો. એમના પિતાશ્રી ચુનીલાલ નાથુભાઈ ધાર્મિક વૃત્તિના તથા પવિત્ર જીવન ગાળનારા તથા માતૃશ્રી મંગુબાઈ પતિપગાયણ અને શાંત સ્વભાવનાં હતાં. એમની સ્થિતિ સાધારણ હતી. તેઓ સંતાનની

બહોળલાલી જોવા ન જીવ્યા. છતાં પોતાના ચારિત્ર્યની સુવાસ પોતાના સંતાનોમા રેડતા ગયા.

લક્ષ્મિદેવીની પ્રગળ ઈચ્છા શેઠશ્રી માણેકનાનના ઘરમા ત્વગએ નિવાસ કરવાની હતી એટલે સસ્તવતિદેવીને વધુ ન ટકવા દીધા. અગ્રેજી તથા ગણિતના સામાન્ય જ્ઞાન સાથે તેમણે અભ્યાસ છોડી દીધો અને આજીવિદાનો પ્રશ્ન હાથ ધર્યો. પ્રથમ તેઓ એક સ્થાનિક વેપારીની દુકાને બેઠા અને બે વર્ષ દરમિયાન કાપડ મગગનો અનુભવ મેળવ્યો. ત્યાર બાદ સુતગની દલાલીનો ધંધો શરૂ કર્યો પરંતુ એ નાનકડા ધંધાથી તથા નફાથી મતોપ ન થયો; એમની મહાવાકાક્ષાના ફૂટતા અંકુરો માટે એ ક્ષેત્ર નાનું હતું.

જે બન્યું હોત્યું બધું બન્યું, તેઓ એ ક્ષેત્ર તરફ આકર્ષાયા અને ત્રિકમનાન ડાહ્યાભાઈ મારફતે આની પેઢીમા જોડાયા. થોડા વર્ષો બાદ નવી ઑફિસ બનાવી પરંતુ એથી એમના સાહસિક સ્વભાવને સતોષ ન વળ્યો; અમદાવાદનું ક્ષેત્ર હેઠું પડ્યું.

૧૯૩૧ માં તેઓ મુબમ્બ આવી. મેસર્સ હિરાલાલ રામચંદની પેઢીમા બે વર્ષમા બહોળો અનુભવ મેળવ્યો. ત્યાર બાદ છુધીઅન એક્સચેન્જમા સભ્ય તરિકે જોડાયા. પોતાની સ્વતંત્ર પેઢી શરૂ કરી. એમની તિક્ષણ તથા બાકોચ બુદ્ધિએ સૌના દીલ પર ઉડી અસર કરી. એમને માટે ઈન્ડિઅન કોટન એક્સચેન્જ, ન્યુયોર્ક કોટન એક્સચેન્જ તથા લીવરપુન કોટન એક્સચેન્જના દાર ખૂલતા થયા. શેઠશ્રીએ લાખોની કરમાણી કરી.

મુબમ્બ ધંધાકાની વેપારી આનમમાં એમનું નામ દૂરદર્શી તથા સખાવતવીર તરિકે મશહૂર છે. એમના જેવડી નાની ઉંમરે, સ્વબળે તથા પરિશ્રમે એમના જેટલી કીર્તિ તથા લક્ષ્મી સંપાદન કરનારા ભાગ્યવંત થોડાક જ હશે.

લક્ષ્મીનંદન બનવા છતાં લક્ષ્મીથી છવકાયા નથી; મદમસ્ત બન્યા નથી. એમની ઉદારતા તથા માયાળુતાનો લાભ આશ્રિતોને મળતો રહ્યો છે; રાષ્ટ્રિય, સામાજિક, ધાર્મિક, સ્વાશ્રયી બનાવતી ઔદ્યોગિક સંસ્થાઓ તથા વિદ્યાલયોને દળરોની સખાવતો મળતી રહી છે. એમની સખાવતોનો લગભગ અંદાજ નવથી દસ લાખનો થવા બાક છે.

એમના પત્ની શ્રીમતિ કમળાબહેન શેઠશ્રી માણેકલાલના સાહસિક તથા સેવાભાવી સ્વભાવને પ્રેરણારૂપ છે, તથા સામાજિક કાર્યોમાં આગેવાનીમયો ભાગ લઈ રહ્યા છે. બન્નો યોગ્ય ભાઈ.

શ્રી૦ કલ્યાણુજી મહેતા

શ્રી૦ કલ્યાણુજી વિકૃત્તભાષ મહેતા

વર્ષોથી મહાસભા તથા જનઅવૃત્તિમાં સતત કાળો આપતા આવ્યા છે. નાગપુર, બારડોલી તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની સાયની લડતોમાં પણ તેમણે સુંદર કાળો આપ્યો હતો અને અનેક વાર જેલયાત્રા ભોગવી હતી.

સહકારીકરો એમને ‘લીલીંગ ડાપનેમો’ ના નામથી જ સંબોધે છે. તેઓ સહવારે એક તો બપોરે બીજી અને સહાંજના ત્રીજી જગ્યાએ ઝડપભેર કામકાજ આટોપતા માલમ પડે. એમના નાણુક શરીરમાં કેમ જાણે વિશાળ યંત્ર કામ ન કરી રહ્યું હોય !

તેઓ સચોટ વક્તા તથા મરોલી આશ્રમના બાહોશ સચા-લકોમાંના એક છે.

દિ. બ. યુનીસાલ ગાંધી

હિંદની સહકારી ચળવળના ઉત્પાદ-

કર્તાના અગ્રણી દિ. બ. યુનીસાલ માણેકલાલ ગાંધીનો જન્મ ૧૮૭૧ ની સાતમાં સુરત ખાતે થયો હતો.

મુંબઈ ખાતે કેળવણી લઈ ૧૮૯૬ ની સાતમાં તેમણે મુંબઈની હાઈકોર્ટમાં વકીલાત આદરી અને કાયદાક્ષેત્રના નિષ્ણતાતામાં અગ્રસ્થાન મેળવ્યું; ૧૯૧૩-૨૦ સુધીના સમય દરમિયાન તેઓ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર તરિકે નિભાયા હતા. બોમ્બે રેવન્યુ ટ્રીબ્યુનલના સભ્ય તરિકેનું ખાન તેઓ આજે બોગવી રજા છે, જેના ચેરમેન જરિટસ શ્રી ૦ મડગાંવડર છે.

કેવળ સહકારી ચળવળ તથા કાયદાક્ષેત્રમાં જ નહિ પરંતુ સામાજિક તેમજ કેળવણીના ક્ષેત્રમાં પણ તેઓ મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. સુરત છાત્રાભ્યાસ કેળવણીની સુવ્યવસ્થા તથા પ્રચારનું કાર્ય અભિનંદન તેમજ પ્રશસાને પાત્ર છે. તેઓ સુરત સાર્વજનિક કેળવણી મંડળ; સુરત છાત્રા કો-ઓપરેટીવ લી., બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્સ્ટિટ્યુટ સોસાયટી લી. ના ચેરમેન તથા બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્સ્ટિટ્યુટના વાઇસ ચેરમેન છે. આન ઇન્ડિયા લીગલ ફેડરેશનની એક્ઝીક્યુટિવ કમિટીના સભ્ય છે.

૧૯૦૭ માં સુરત ખાતે મળેલી હિંદી મહાસભાની બેઠકના મંત્રી, ૧૯૧૬ ના બેઠા રમખાણ કેસ ટ્રિબ્યુનલના સભ્ય, સરકાર તરફથી નિભાયલી રિટ્રેન્યમેન્ટ તથા એકસાઇઝ કમિટિના ચેરમેન નિભાયા હતા. ૧૯૨૧-૨૪ માં ધારાસભાના સભ્ય હતા.

સરકારી તેમજ જિનસરકારી મંડળોમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે એટલું જ નહિ પરંતુ માન પણ ધરાવે છે. મુંબઈ હિલારો અને ખાસ કરીને ગુજરાત એમના જેવી વિદ્વાન વ્યક્તિ માટે મજરૂની લાઠ શકે તેમ છે.

શ્રી૦ ગુલાબભાઈ દેશાઈ

સામાન્ય સ્થિતિમાંથી યશસ્વી વિદ્યાર્થી જીવન વિતાવી હિંદની મથકુર વિમા કંપની બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રીસ કંપની લી૦ ના મેનેજરપદે પુગનાર શ્રી૦ ગુલાબભાઈ લક્ષ્મીભાઈ દેશાઈનો જન્મ ૧૮૯૬ની સાલમાં વસસાડ તાલુકામાં આવેલ મહેલી ગામે અનાવિય બ્રાહ્મણ જાતિમાં થયો હતો.

વિદ્યાર્થી જીવન ઉર્જવળ તથા ધમશભયુ દળું. મુગ્તની માર્વજનિક રક્ષ તથા મુંગમની એક્સપ્રિન્ટન કૉલેજમાં અભ્યાસ કરી ૧૯૨૦ ની માલમાં પ્રતિદાસ તથા અર્થશાસ્ત્રના વિષયમાં માન સાથે બી. એ. ની પદિદામાં પસાડ થયેલા જે પ્રસંગે કૉલેજના પ્રિન્સિપલ મી૦ એ. એલ. ડોવર્નટને એમને મુંદર પ્રમાણપત્ર આપ્યું હતું.

એમના કૉલેજીઅન જીવન દરમ્યાનનો એક પ્રસંગ ખાસ નોંધને પાત્ર છે. તેઓ કૉલેજ કોસ્ટેન યુનિઅનના માનદ મંત્રી હતા ત્યારે કોસ્ટેનની પાસે વસતા કેટલાક યુરોપિઅનોએ એક રાત્રે ધાંધલ મચાવી કોસ્ટેનમાં રહેનાર કેટલાક વિદ્યાર્થીઓને માન માયો હતો. ગોરાઓની આ અવગ્રીત વર્તણુક સામે તેમણે જળગદસ્ત આંદોલન શરૂ કરી બાન શૂદ્ધતા એ ગોરાઓની સાન દેઠાણે લાવવા અદાવતમાં દાવો નોંધાવ્યો. શ્રી૦ કે. એફ.

નરીમાન વિદ્યાર્થીઓની પડખે આવી ઉભા અને એ દાવામાં વિદ્યાર્થીઓ ક્ષેત્રમંદ થયા હિંદી વિદ્યાર્થીઓનું સ્વમાન જળવાયું. એવાઓને મારી માગવી પડી. શ્રી૦ નરીમાનની સફળ લડત માટે તેમને માનપત્ર આપવાનો એક મેળાવડો શ્રી૦ દેશાધની દોરવણી હેઠળ શ્રી૦ હુણના પ્રમુખપણા નીચે થયો હતો.

ત્રેલ્યુએટ ખન્યા પડી શ્રી૦ ગુનામભાઈ દેશાધની વૃત્તિ કાયદાનો અભ્યાસ કરવાની થઈ અને વકીનાતની પરિક્ષાનો અભ્યાસ કરવા લાગ્યા પરંતુ સંજોગવશાત્ એ માર્ગ છોડી તેઓ વેપારી ક્ષેત્ર તરફ ફેરવાયા. સાત આઠ વર્ષ બાદ બાગીદારીમાં આવત ત્રણ વર્ષો અને ૧૯૨૮ ની સાનમાં વિમા ક્ષેત્રમાં ફેરવ કરતુન તરિકે જોડાયા દિનપ્રતિદિન પ્રગતિ થતી રહી. ઇન્ડિઅન મરકેન્ડાઈસ કંપનીના એગ્રેમેન્ટ સ્વ સર મનમોહનદાસ રામજીની નજર બાહોશ અને કાર્યદક્ષ શ્રી૦ ગુનામભાઈ પર પડી અને તેમને પોતાની કંપનીમાં લાઇફ ખાતાના મેનેજર તરિકે જોડાયા જે કંપનીમાં સુદર ફાળો આપી સમાજ સેવાની ભાવનાએ ૧૯૩૭ની સાનમાં તેઓ બોમ્બે કે. ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રીસ સોસાયટી લી૦ના મેનેજર તરિકે જોડાયા આ પ્રમુખે ઇન્ડિઅન મરકેન્ડાઈસ કંપની લી૦ના મેટાઈ તથા એક્સિસરો તન્કી તેમના માનમાં યોગ્ય એન મેળાવડામાં અનેક વકતાઓએ એમની સેવાઓ અને શક્તિ માટે પ્રશંસાના પુષ્પો વેર્ષી હતા.

બોમ્બે કે. ઓપરેટીવ ઇન્ડસ્ટ્રીસ સોસાયટી લી૦ આજે હિંદની અન્ય અગ્ર ગણાતી વિમા કંપનીઓની હરોળમાં આવી ઉભી છે જે એમની કર્તવ્યપ્રતિજ્ઞા, કુશળતા તથા ધનશક્તિ અભારી છે.

શ્રી૦ ગુનામભાઈ દેશાઈ માતા, મન અને ત્રિમાળ હૃદયના છે જે એમના દગ્ગમને વધુ અમ્મવાગે છે.

શ્રી૦ અરવિંદલાલ વકીલ

૬૨૨ એન્ડ વેસ્ટ વિમા કંપનીના

ડાયરેક્ટર શ્રી૦ અરવિંદલાલ નર્મદાચંકર વકીલનો જન્મ ૧૯૧૩ ની સાલના નવેમ્બર માસની અગીઆરમી તારીખે મુંબઈ ખાતે જન્મીતા સ્નાયિસિટર સ્વ. નર્મદાચંકર વકીલને ત્યાં બાર્ગવ જ્ઞાતિમાં થયેલો. વિદ્યાર્થી જીવન ઉત્સાહી હતું.

ઈન્ટરનેશનલ અભ્યાસ કરી તેઓ ૬૨૮ એન્ડ વેસ્ટ વિમા કંપનીમાં ૧૯૩૮ ની સાલમાં તેના ડાયરેક્ટર તરીકે જોડાયા. આને એ ક્ષેત્રમાં તેઓ મદત્વનો ફાળો આપી રહ્યા છે.

એમના પિતાશ્રી નર્મદાચંકર પાર્શ્વનિ-ચંકર વકીલ મુંબઈના આગેવાન સ્નાયિસિટર હતા. ઉપરાંત સામાજિક કાર્યોમાં ઉંડો રસ

ધરાવતા હતા. ધણીએ સુરેયાઓને તેમની સદાચતા મળી રહેતી.

શ્રી૦ અરવિંદભાઈ ધમસવાળા તથા ઉંચી આયા આપતા મુવાન છે.

શ્રીં પોપટલાલ મુડગર

રાજસ્થાનના બહારણીય પ્રમોના

હિંડા અબ્યાસી તથા કાકીઆવાડના બહારણીયા ઈરિસ્ટર શ્રીં પોપટલાલ મુડગર ગરિબાઈમાથી સ્વશક્તિએ આજે અગ્રધાન ભોગવી રહ્યા છે

એમનું મૂળ વતન વઢવાણ પરગુ ધધા અજે તેઓ રાજકોટ ખાતે આવી વસેના એમના બહોળા અનુભવના કારણે ૧૯૨૮ માં રાજસ્થાની પ્રજા પરિષદ તરફથી રાજસ્થાનોની પરિસ્થિતિનો દુર્મહુ ખ્યાન રજુ કરવા તથા પ્રચાર કરવા એમને વિનાત ભોક્ત વામા આ યા હતા

રાજકોટ સત્યાગ્રહમાં એમણે આગેવાનીઓમાં ભાગ લીધો નવાત્ર ભોગવી હતી

સરદારગદના

તરફથી એમણે ચનાવેલી લડત અને દાવિસરી શક્તિ નથી તેઓ બાહોશ પ્રમોના હિંડા અબ્યાસી તરિકે સારી

રા. સા. શેઠ શ્રી૦ કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ

વૃક્ષ હોય પણ ફળ ન આપતું હોય
તો તેનું ઉગવું જેમ નકામું તેમ

મનુષ્યનું જીવન પણ જગતને ઉપયોગી ન થઈ પડે તો તેનું જન્મવું પણ નકામું. શેઠ શ્રી૦ કાન્તિલાલ જન્મ્યા અને જીવન જીવી જાયું. " પરોપકારમ મિદમ શરીરમ્ " એ લાવના એમનામાં છે.

એમનો જન્મ ૧૯૦૧ માં મુંબઈ ખાતે થયેલો. અને વિદ્યાર્થી

જીવન પણ અહિંઆ જ વિતેલું. મેટ્રિક સુધી અભ્યાસ કર્યા બાદ તેઓ પોતાના મામાશ્રી શેઠ ચંદુલાલ વજરાજની પેઢીમાં જોડાઈ ગયા. કુશળ બુદ્ધિએ ક્ષેત્ર વિશાળ બનાવ્યું અને સ્વતંત્ર ધંધાની શરૂઆત કરી. ધંધો જમ્યો અને ધનવાન પણ બન્યા. શેર બજાર એટલે ભાગ્ય તેજ હોય તો ભરતી ચઢતાં વાર નહિ.

કેવળ કમાણી કરવામાં એમણે પોતાના જીવનનું સાર્યક માન્યું નથી. સમાજસેવા

એમનું ધ્યેય છે. અનેક સામાજિક સંસ્થાઓને એમની સખાવતોનો લાભ મળતો રહ્યો છે. રાધનપુરમાં ઇશ્વરલાલ અમુલખખાઈ બોર્ડિંગ તથા મુંબઈ ખાતેની જૈન ગર્લ હાઈસ્કૂલ એમની ઉદાર સખાવતોના સેવાધામ છે. આ ઉપરાંત અન્ય સામાજિક તથા ધાર્મિક સખાવતો

પ્રશંસાને પાત્ર છે. એમની સેવાઓની કદર કરીને મહાસભાવાદી સરકારે એમને જી. પી. બનાવ્યા.

વિવિધ ઔદ્યોગિક, સામાજિક તથા ધાર્મિક સંસ્થાઓમાં તેઓ અગ્રધાન ભોગવે છે. એમનું જીવન વધુ ઉજ્જવળ ભાવિની આશા આપે છે. લક્ષ્મી છે પરંતુ લક્ષ્મીનો ધર્મડ નથી. નમ્રતા અને સેવાભાવ એમની યોગ્યતાને વધુ આદરને પાત્ર બનાવે છે.

એમનાં પત્ની શ્રીમતિ શકુંતલાબહેન પણ સામાજિક અને ખાસ કરીને મહિલા ઉત્કર્ષના પ્રશ્નોમાં સારો રસ લઇ રહ્યાં છે. ચતિની પ્રેરણામૂર્તિ. આદર્શ યુગ્મ.

શ્રી૦ ચુનીલાલ શાહ

શ્રી૦ ચુનીલાલ શાહ કરજણુ

તાનુકાના વધીલ હતા. પ્રજામંડળની પ્રવૃત્તિના કાન્હે અમનદાગ-
શાહીની આખ તાતી જનતા એમની વધી-
લાતની સનદ લઈ લેવામાં આવી હતી.

તેઓ નિડર કાર્યકર્તા છે જનમેવાથી
સ્વાર્થ એમને વધુ વ્હાલો નથી. સનદ છીન
વાયા પછી તો વધુ જોરશો-થી તેઓ પ્રજા-
મંડળના કામકાજમાં ખૂદ વડોદરામાં જ
રહીને ખુપી ગયા છે વડોદરાની જનતાને
સ્વાર્થત્યાગનો એમણે પાઠ આપ્યો છે.

સ્વાર્થત્યાગ વિના સેવા ન થઈ શકે

શ્રી૦ ઇસ્માઈલ હિરાણી

શ્રી૦ ઇસ્માઈલ હિરાણી ખોળ કોમના ધાગશયી ભરેલા યુવાન છે. ખોળ કોમમા જનઅતિના પૂર ફેલાવતા તેઓ ગુંડાઓની છરીના ભોગ બન્યા હતા.

રાજકોટની ચત્ લડતોમા તેમણે આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો હતો. યુવાન જનતામાં તેઓ સારા માન ધગવે છે.

શ્રી૦ વસ્તુભાઈના તેઓ સાથીદાર છે. એમની સાથે રહીને તેઓ પશુ સમાજવાદી શ્રેણીના પૂજારી બન્યા છે

૨ ગોવિંદજી

૧૯૩૬ ની સાત રાજસ્થાનોના ઇતિ-

હાસમાં યાદગાર રહેશે. એ સાતમાં હિંદના સેંકડો દેશી રાજ્યોમાં જવાબદાર રાજતંત્રની લડતનો જીવાળ આગ્યો. એવા કટોકટીના સમયમાં, “ ઓર્ડર ઓફ મેરીટ ”નો પ્રથમ વર્ગનો મુવથુચંદ્રક

એનાયત કરનાર ખૂદ જામનગર રાજ્યની સામે, પ્રજામંડળનું પ્રમુખસ્થાન સ્વિકારી લડતની દોરવણી કરનાર શેઠ શ્રી ૦ વિદ્યુલદાસ દામોદર ગોવિંદજીનો જન્મ ૧૮૮૨ ની સાતના નવેંબર માસની ત્રેવીસમી તારીખે જામ ખંભાળીઆ ખાતે બારીઆ ગણતિમાં થયો હતો.

મુંબઈની હાઈસ્કૂલમાં અંગ્રેજી છઠ્ઠા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કરી તેઓ પોતાના પિતાશ્રીના કાકા ઘેઝા દયાળની કાપડની

પેઢીમાં બેગર્ડ પંદર-સોળ વર્ષની હિંમરે ધંધાની શરૂઆત કરેલી. તેમણે પોતાના પિતાશ્રી દામોદર ગોવિંદજીના નામથી દુકાન ખોલી કાપડનો સ્વતંત્ર ધંધો શરૂ કર્યો. સને ૧૯૧૮ થી પોતાના નામથી કેટલીક મિલોનાં કાપડની સેલિંગ એજન્સીઓ ચલાવી હાલમાં વેસ્ટર્ન, કાઉન તથા હિંદુસ્થાન મિલોની સેલિંગ એજન્સી ધરાવે છે. ધંધામાં સારું ધન પ્રાપ્ત કર્યું અને સાથે સાથે વિકાસ પણ સાધ્યો. તેઓ આજે ધી ઇન્ડિયન સ્પિનિંગ એન્ડ વિલિંગ કંપની

લી૦, ધિ વેસ્ટર્ન ઇન્ડિયા સ્પિનિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની લી૦, ધિ સોલાપુર સ્પીનિંગ એન્ડ વિવિંગ કંપની લી૦, વિગેરે મિશોના સંચાલક પણ બન્યા છે. આ હિપરસંત તેઓ વિમા ઉદ્યોગના વિકાસમાં હંડો રસ ધરાવે છે. કેટલીએ સખાવતી સંસ્થાઓ, હોસ્પિટલો, કેળવણી સંસ્થાઓ, તથા વેપારી સંસ્થાઓનાં સંચાલનમાં તેમનો આગેવાનીભર્યો ભાગ છે. તથા તેમાં જવાબદારીભર્યો ઓદ્યાઓ ભોગવે છે. એમણે જનતાનો વિશ્વાસ સંપાદન કર્યો છે.

બગભગ સોળ-સત્તર વર્ષોથી તેઓ મ્યુનિસિપલ કૌરપોરેશનના સભ્ય તરિકે ચુંટાતા આવ્યા છે અને તેની રેઝ્યુટરી કમિટિઓના સભ્ય તરિકે પણ ચુંટાયલા.

કેંગ્રેસ સરકાર તરફથી તેમને સને ૧૯૩૯ માં જસ્ટીસ ઓફ ધી પીસ બહેર કરવામાં આવ્યા હતા અને પાછળથી ઑનરરી મેજિસ્ટ્રેટ બનાવવામાં આવ્યા છે.

રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગના વિકાસમાં, સામાજિક સેવાઓમાં તથા જનતાની ન્યાયી લડતોમાં તેમનો કીંમતી ફાળો છે.

શ્રી૦ પરિક્ષીતલાલ મહુમદાર

શ્રી૦ પરિક્ષીતલાલ મહુમદાર

ગુજરાતના વિદ્યાપીઠના સ્નાતક છે. ગુજરાતના હરિજન સેવક સંઘના મુખ્ય સંચાલક છે.

૧૯૨૦ ની અસહકારની અળવળથી એમના બહારે જીવનની શરૂઆત થયેલી. ત્યારથી આજ સુધી તેઓ મહાસભા તથા જનતાની એકધારી સેવાઓ બજાવતા આવ્યા છે.

શ્રી૦ રસિકલાલ પરિખ

લીંબડીના નવજવાન કાર્યકર શ્રી૦

રસિકલાલ પરિખના નામથી રાજસ્થાની પ્રજા અજાણુ નથી. ધન-
વાન કુટુંબમાં જન્મીને એમણે ધાયું હોત તો વૈભવી જીવન ગુમારી
શક્યા હોત પરંતુ એમણે માર્ગ પસંદ
કર્યો જનસેવાનો.

રાજમેટ અને લીંબડી સત્યાગ્રહમાં
એમણે જળવેશી સેવાઓ પ્રદાસને પાત્ર છે;
એના સંચાલનમાં એમનો અગત્યનો હિસ્સો
છે. ૧૯૩૦-૩૨ ના સત્યાગ્રહમાં પણ તેમણે
ભાગ લીધો હતો. અને જોડયાત્રા સેવી હતી.

લીંબડીના હીજરતીઓ વચ્ચે તેઓ અણુ-

નમ આગેવાનને શોભે એવું સુંદર કાર્ય જળવી રહ્યા છે. લડતના
હેતુ તખ્તો સુધી વ્યવસ્થિત લડત ચલાવવાની અને ધીરજથી
ઠામ લેવાની આવડત એમનામાં છે.

શેઠ શ્રી૦ બહેરામ એન૦ કરંજયા

સખ્ત વિરોધનો મજબુત સામનો

કરીને ૧૯૭૬ ની સાલના મુખ્ય મ્યુનિસિપલ કૌરપોરેશનના મેયર તરિકે મુંડાર્ક આવનાર શેઠ શ્રી૦ બહેરામ એન૦ કરંજયાનો જન્મ ૧૮૭૬ ની સાલમાં મુખ્ય ખાતે થયો હતો.

સત્તર વર્ષની ઉંમરે તેઓ ધંધામાં પડેલા. રેશમના રાષ્ટ્રિય હિંમતના વિકાસમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ભોગવે છે. ખંત અને ધીરજ એમનો મુદ્દાલેખ.

૧૯૧૩ માં એમના જાહેર જીવનની શરૂઆત થઈ. ૧૯૧૪-૧૮ ના વિશ્વયુદ્ધ પ્રસંગે હિંદી સરકાર તરફથી નિમણેત્ર વિવિધ સમિતિઓમાં તેમણે જવાબદારીભર્યાં આદાઓ ભોગવ્યા હતા. સરકારે એમની સેવાઓની કદર કરી જી. પી. તથા જ્ઞાનરત્ન પ્રેસિડન્સી મેજસ્ટ્રેટ બનાવ્યા તથા કૈસરે હિંદ

વિગેરે ચંદ્રકોની નવાજેશ કરી. કૉટન ટેક્સટાઇલ ઇન્ડસ્ટ્રી, ગોલ્ડ ટ્રેડ ઇન્ડસ્ટ્રી, સિલ્ક ઇન્ડસ્ટ્રી અને ઇન્ડીઅન રેલ્વે એન્કવાયરી (વેલ્થુડ) કમિટિ સમક્ષ તેમણે જુજાનીઓ આપી હતી.

‘ સિંધ રીલીફ ફંડ ’ બિહાર ધરતિકંપ સંકટ નિવારણ ફંડ તથા શહેરમાં વખતોવખત ફાટી નીકળતાં કોમી રમખાણો પ્રસંગે તેમણે મહત્વની સેવાઓ બજાવી હતી. હિપરાંત ધાર્મિક તથા

હૉસ્પિટલો માટેનાં ઉધરાણાઓમાં નાણાં ભેગાં કરવામાં આગળ પડતો ભાગ લેતા આવ્યા છે.

ઑનરરી પ્રેસિડન્સી, મેજસ્ટ્રેટ સોસાયટી, ઇન્ડિઅન મગ્નિટસ એ'બર, વરસોવા બીચ કમિટી, મ્યુનિ. વર્ક્સ કમિટી, રેન્ડીઝ કમિટી તથા બોમ્બે સિલ્ક મગ્નિટસ એસોસિએશનનું પ્રમુખપદ તથા બોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટનું ટ્રસ્ટીપદ તેમણે ભોગવ્યું છે. ૧૯૩૬ ની સાક્ષના મુખ્ય મ્યુનિસિપલ કૉર્પોરેશનના મેયર તરિકે ચુંટાયા હતા.

તેઓ આજે બોમ્બે શીફ્મ સેન્સર્સ બોર્ડ, જી. આઇ. પી. રેલ્વે, બી. બી. એન્ડ સી. આઇ. રેલ્વે તથા જરબાઇ વાડીઆ ચિલ્ડ્રન હૉસ્પિટલની સલાહકારી સમિતિ તથા વેસ્ટર્ન ઇન્ડિઆ ઓટોમોબાઇલ એસોસિએશનના સભ્ય છે. ઉતારૂએ રાહત આપનારી મંડળી તરફથી મુસાફરાની સગવડ માટે લડત ચલાવતા આવ્યા છે.

૧૯૩૭ ની ધારાસભાની ચુંટણીમાં મુખ્ય શહેર તથા પરાં વિભાગમાંથી મુખ્યની ધારાસભાની ચુંટણીમાં સૌથી વધુ મતે ચુંટાઇ આવ્યા હતા.

શ્રી૦ પ્રાણુલાલ મુનશી

વડોદરાના જાણીતા વકીલ શ્રી૦

પ્રાણુલાલ ઠાકોરલાલ મુનશીનો જન્મ ભરૂચ ખાતે ભાર્ગવ બ્રાહ્મણ સ્થિતિમાં થયેલો.

વડોદરા પ્રજામંડળની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ આગેવાનીભર્યો ભાગ લઈ રહ્યા છે. વડોદરામાં જે ચેતન જોવામાં આવે છે તે પાછળ એમનો હિસ્સો થોડો નથી. જનસેવા માટે પોતાની જાતને જોખમમાં મૂકતાં ડરો નથી.

પ્રજામંડળ તરફથી નીકળતી પત્રિકાના નેઓ તંત્રી છે તથા પ્રજામંડળના મંત્રી છે.

શ્રી૦ શંકરલાલ બેંકર

શ્રી૦ શંકરલાલ બેંકર માતિએ

નૈન છે. હોમરસ અળવળથી તેમણે જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં
કંપલાબ્યું છે.

નવજીવન પત્રના સંચાલક હતા તે
સમયે એમના પર રાજપ્રોહનો આરોપ મૂકીને
સરકારે એમના પર કામ ચલાવ્યું હતું તથા
બે વર્ષની સજા થઈ હતી.

આજે તેઓ અમદાવાદ ખાતે મજુર
તથા ખાદી પ્રચારની પ્રવૃત્તિઓમાં પરોવાઈ
ગયેલા છે.

શેઠ શ્રી૦ જમનાદાસ બાઈ

હિં દની જાણીતા ઝવેરાતના વેપારી

શેઠ શ્રી૦ જમનાદાસ નરોત્તમદાસ બાઈનો જન્મ બાવનગર ખાતે ૫૨૭૫ સોની રૂાતિમાં ૧૮૭૬ ની સાલમાં મમેા હતો.

સ્વ૦ શેઠશ્રી નરોત્તમદાસ બાઈ મુંબઈ આગ્યા અને નાનદ પાયા પર ચાંદીના ધંધાને લગતી નાની દુકાન જમાવી. એમના પુત્ર શેઠ શ્રી૦ જમનાદાસ સામાન્ય ગુજરાતી શિક્ષણ લઈ પિતાના ધંધામાં પરોવાઈ ગયા. દિનપ્રતિદિન ધંધાનો વિકાસ થતો ગયો. સાથે સાથે શાખાઓ પણ ખૂલતી ગઈ.

૧૯૧૪ ના મહાયુદ્ધ પ્રસંગે વિદેશથી સાચા ઝવેરાતનો માલ આવતો બંધ થયો એટલે ૧૯૧૫ ઝવેરાતના ઉદ્યોગના વિકાસને અવકાશ મળ્યો. શેઠ શ્રી૦ જમનાદાસે મોટા પાટા પર ઉદ્યોગની જમાવટ કરી અને છેલ્લામાં છેલ્લી દબની સોના ચાંદી તથા ઝવેરાતની જથ્થાસે તેમને કરવા માંડી. કરોડો રૂપિયાના ભોગે વિદેશમાં આયાત થતું ઝવેરાત બંધ થયું. ૧૯૩૪-૩૫ માં શેઠશ્રીએ યુરોપ તથા અમેરિકાનો પ્રવાસ આદર્યો અને ધંધાને વધુ ઝોપ આપ્યો.

કેવળ ધંધામાં જ નહિ પરંતુ સામાજિક સેવાઓમાં પણ તેમનો કિંમતી ફાળો છે. પોતાની રૂાતિ કેળવણીની દિશામાં પછાત હોવાથી તેમાં કેળવણીના પ્રચાર માટે દબરોની સખાવત કરી છે; વિદ્યાર્થીઓના ધડતરમાં આદર્શ ફાળો આપ્યો છે, આ ઉપરાંત અન્ય સામાજિક સંસ્થાઓને એમની સખાવતનો લાભ મળતો રહ્યો છે.

શ્રી૦ શંભુશંકર ત્રિવેદી

પાલીતાણાના ખડતલ સૈનિક શ્રી૦

શંભુશંકર ત્રિવેદીના નામથી જનતા હવે અપરિચિત નથી. આજ કેટલાંએ વર્ષોથી તેઓ રાષ્ટ્રિય લડતો લડતા આવ્યા છે અને અનેક વેળાએ પોતાના દેહને દબ્યો છે; કસોટીની ઝેરણે ચઢાવ્યો છે.

ખારડોધી, નાગપુર તથા ૧૯૩૦-૩૨ની લડતોમાં તેમજ કાઠીઆવાડની રાજસ્થાની લડતોમાં સક્રિય ભોગ આપવામાં એમણે પાછી પાની કરી નથી.

ધરાસણા પરના મીઠાના અગર ઉપરના દુમલા વખતે દંડાશાહીના તેઓ સખ્ત ભોગ બન્યા હતા. અમલદારશાહીએ એમની કનડગતો કરવામાં પાછી પાની કરી નથી.

પાલીતાણા એમની પ્રવૃત્તિઓનું કેન્દ્ર સ્થળ છે.

શ્રી૦ રામજી દોશી

શ્રી૦ રામજી ભાણેશ્વર દોશી

રાજકોટના જાણીતા આગેવાન વકીલ તથા બાર એસોસીએશનના પ્રમુખ છે.

શ્રી૦ રામજીભાઈ એટલે કાઠીઆવાડના રાજકીય ક્ષેત્રના જુના જોગી. રાજકોટની જવાબદાર તંત્રની ખેલ લડતોમાં એમણે ફાળો આપ્યો હતો.

વૃદ્ધાવસ્થાએ એમની ભાવનાશક્તિને મંદ બનાવી નથી. આજે પણ અન્યાય સામે માથું ઉંચકવાની ધમશ એમનામાં છે.

શ્રી૦ પુરુષોત્તમદાસ રણછોડદાસ

શ્રી૦ પુરુષોત્તમદાસ રણછોડદાસ

કહીના નાણીતા મહાસભાવાદી વકીલ છે.

મહાસભા તથા વડોદરા રાજ્યની પ્રવૃત્તિઓમાં આગળ પડતો ભાગ લઈ રહ્યા છે. મહેસાણા પ્રાંત પંચાયતના પ્રમુખ છે.

એમની પ્રવૃત્તિઓ અંગે એમને હેરાન-ગતિમાં મૂકવાના પ્રયાસો અમલદારશાહી તરફથી અનેક વાર કરવામાં આવ્યા છે. છતાં તેથી ડરી ન જતાં અણુનમ જુસ્સો ભળવી રહ્યા છે.

શ્રી૦ અમૃતલાલ શેઠ

વર્તમાન કાડીઆવાડના સર્જકોમાંના

એક તે શ્રી૦ અમૃતલાલ શેઠ. નરેન્દ્રોની નામચુડમાં પિસાતી અને રિયાતી પ્રજામાં એમણે ચેતનની ચિનગારી ચેતાવી એમનો જન્મ લગભગ ૧૮૬૦ ની સાતમાં દસા શ્રીમાળી વાણીઆ ગાતિમાં થયેલો.

શિક્ષક તરિકેના સામાન્ય જીવનથી એમના નોકરીઆત જીવનના શરૂઆત ચર્મ. કર્તવ્યપરાયણતાએ વઢવાણમાં ધારાસભીપણું તથા હીમડી ગબ્બમાં ન્યાયાધિપણું પણ ક્યું. પૂ. મહાત્માજીએ અસહકારની જાહેરાત કરતાં તેમણે એ પદને તિનાંજનિ આપી અને આખરે જન અને રાષ્ટ્રસેવક બન્યા. આ એમના જીવનનો પરિવર્તનકાળ.

ગજસ્થાની પ્રજાની સેવા માટે સૌરાષ્ટ્ર સેવા સમિતિની અન્ય સહકાર્થકરો સાથે સ્થાપના કરી અને જનતામાં જાગૃતિનાં પૂરે રેલાવવા વર્તમાનપત્રોની શરૂઆત કરી. સાથે સાથે સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્યનો પણ ઉદય થયો. જે માન એમને જ શણે લેખી શકાય. જળપ્રવચ અને દુબકાળ પ્રસંગોએ એમણે બળવેલી મેવાઓ માટે હજીએ જનતા પ્રસંસાના પુખ્તો વેરે છે.

૧૯૨૬ માં ધારાસભાના સભ્ય તરિકે ચુંટાયા અને ૧૯૩૦ માં મહાત્માજીએ હાકલ કરતાં એમાંથી સભ્યપદનું રાજીનામું આપી

શ્રી૦ ગોરધનદાસ મોરારજી

શ્રી૦ ગોરધનદાસ ગોકુળદાસ

મોરારજીને જોતાં જ ખીજ કષ્ટે મને સ્વ૦ શ્રી૦ લક્ષ્મીદાસ રવજી તેરસીના ચબ્દો યાદ આવે છે. જાહેર મેળાવડા સમક્ષ શ્રી૦ તેરસીએ બાપજી દરમ્યાન જણાવ્યું હતું કે “ મહારી બાટિઆ ડોમમાં મારું સ્થાન જાળવી શકે એવી ડોમ પછી બ્યક્તિ ઉંચી આશાઓ આપતી હોય તો તે શ્રી૦ ગોરધનદાસ મોરારજી છે. એમનામાં સેવાભાવ અને ધગશ બને છે. ”

નાની ઉંમરથી જ એમણે જાહેર જીવનમાં ઝંખલાવ્યું છે. દશ બાર વર્ષથી તેઓ મુંબઈની કોરપોરેશનના સભ્ય છે તથા તેની સ્ટેચ્યુટરી કમિટિઓમાં પણ ચુંટાતા આવ્યા છે. જગતના પ્રવાસ દરમ્યાન શહેર રચના

તથા રક્ષક કક્ષાઓના સેમજ વેપારને લગતા પ્રશ્નોનો તેમણે હંડો અભ્યાસ કર્યો હતો. જે એમના “ શહેરી બાવા ” તરિકેના જીવનમાં ઉપયોગી થઈ પડ્યો. ’

કેવળ મ્યુનિસિપાલિટીની પ્રવૃત્તિઓમાં એમનું કાર્યક્ષેત્ર રંધાવું નથી. ઇન્ડિઅન મરચન્ટસ એસોસિયેશન, ઇન્ડિઅન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એસોસિયેશનના પ્રમુખપદેથી સેવાઓ બજાવી છે. હિંદુ યંગ મેન્સ એસોસિયેશન, રેલ્વે પેસેનજર્સ રીલીફ એસોસિયેશન, રેડીઓ

તેઓ લડતમાં જોડાઈ ગયા અને હસ્તે રહેરે અઢી વર્ષની સખ્ત સળ સ્વિકારી લીધી.

ત્યાર બાદ લંડન ખાતે મળેલી ગોળમેજી પરિષદ પ્રસંગે તેઓ ત્યાં રાજસ્થાની ગ્રંથ પરિષદ તરફથી રાજસ્થાની પ્રશ્નોના પ્રચારાર્થે ગયા અને પાછા ફરતાં આફ્રિકા ઉતર્યા, ત્યાં પણ પ્રચારકાર્ય તથા હંડફાળાના ઉધરાણાનું કાર્ય કરી હિંદ પાછા ફર્યા. સુખપ્રદના બારામાંથી જ એમની ધરપકડ કરવામાં આવી. અને પુનઃ બે વર્ષની સજના ભોગ બન્યા.

એમનું બીજું મહત્વનું કાર્ય સ્ટેટ પીપલ લીગ ની સ્થાપનાનું છે, જે દ્વારા એમણે સુંદર સેવાઓ બજાવી છે તથા રાજસ્થાની ગ્રંથ માટે લડતો ચલાવી છે.

આજે તેઓ ચીનમાં નિવૃત્ત જીવન ગુજારે છે, જનતાને એમની સુહૃદથી સેવાનો વધુ લાભ મળે એ જ પ્રાર્થના.

શ્રી૦ ગોરધનદાસ મોરારજી

શ્રી૦ ગોરધનદાસ ગોકુળદાસ

મોરારજીને જ્ઞેતાં જ બીજી ક્ષણે મૃતને સ્વ૦ શ્રી૦ લક્ષ્મીદાસ રવજી તેરમીના શબ્દો યાદ આવે છે. જાહેર મેળાવડા મમક્ષ શ્રી૦ તેરસીએ બાપજી દરમ્યાન 'જણાવ્યું' હતું કે " મૃદાની બાટિઆ મોમનાં મારું રચાન જાળવી શકે એવી કોઈ પણ વ્યક્તિ ઉંચી આશાઓ આપતી હોય તો તે શ્રી૦ ગોરધનદાસ મોરારજી છે. એમનામાં સેવાભાવ અને ધમશ બન્ને છે. "

નાની ઉમરથી જ એમણે જાહેર જીવનમાં કંપનાવ્યું છે. દસ બાર વર્ષથી તેઓ મુંબઈની કોંગ્રેસેશનના સભ્ય છે તથા તેની ગ્રેયુટરી કમિટિઓમાં પણ ચુંટાતા આવ્યા છે. જમતના પ્રવાસ દરમ્યાન શહેર રચના

તથા સ્ક્રમ ક્વોઅર્ક્સ તેમજ વેપારને લગતા પ્રશ્નોનો તેમણે ઉંડો અભ્યાસ કર્યો હતો. જે એમના " શહેરી બાવા " તરિકેના જીવનમાં ઉપયોગી થઈ પડ્યો.

કેવળ મ્યુનિસિપાલિટીની પ્રવૃત્તિઓમાં એમણું કાર્યક્ષેત્ર રૂંધાતું નથી. ઇન્ડિઅન મરચન્ટસ એસો, ઇન્ડિઅન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એસોસિએશનના પ્રમુખપદેથી સેવાઓ જાળવી છે. હિંદુ યંગ મેન્સ એસોસિએશન, રેલ્વે પેસેનજર્સ રીલીફ એસોસિએશન, રેડીઓ

કલબ, સોસીઅલ સર્વિસ લીગ, હ્યુમેનોટરીઅન લીગ, અને એવી અનેક સંસ્થાઓમાં તેઓ મહત્વનું સ્થાન ભોગવી રહ્યા છે. જે એમના મળતાવડા સ્વભાવને તથા સેવા-ધગસને જ આભારી બેખી શકાય. મુંબઈના કેમી રમખાણોના પ્રસંગે જીવના જોખમે શાંતિ સ્થાપવાના તથા જનકલ્યાણના પ્રયાસો તેમણે કર્યા હતા. તેઓ રાષ્ટ્રવાદી તથા પ્રગતિવાદી છે.

હિંદી સરકાર તરફથી મુંબઈ, પુના અને અમદાવાદ પોસ્ટ ઓફિસોના ટ્રેઝરરનો માનવંતો ઓદ્યો એમને આપવામાં આવ્યો છે. એમનું ચરિત્ર જીવન યુવાનો માટે પ્રેરણારૂપ બેખી શકાય.

શ્રી૦ બળવંતરાય મહેતા

ગાંધીયુગની ન્યારથી રાષ્ટ્રઆત

યઈ ત્યારથી ભારતવર્ષમાં અન્ય પરિવર્તન થયું છે. જનતામાંથી સ્વાર્થની ભાવના વિલિન થવા લાગી અને આત્મભોગની ભાવના પ્રગટી, બીરતા એસરવા લાગી અને આત્મયુગની ભરતી થઈ, આડંબર અદૃશ્ય થતાં નમ્રતા વધી.

આ પરિવર્તનયુગની અસર શ્રી૦ બળવંતરાય જોષાજી મહેતા પર પણ થઈ. એમણે ૧૯૨૦ ની સાલમાં કોંગ્રેસને અધ્યાસ છોડ્યો અને સાથે સાથે જીવન-સુખ અને વેળવની લાલસા પણ ત્યાગી. એમનું મૂળ વતન ભાવનગર.

આજે તેઓ રાજસ્થાની પ્રજાની સેવામાં મસ્ત બન્યા છે. એમના પર અનેકવિધ જવાબદારીઓ છે. કાઠિયાવાડના રાજ-કારણમાં અમરધાન ભોગવે છે. સારંગે જીવન એમણે રાષ્ટ્રસેવા અને જનકલ્યાણમાં સમર્પ્યું છે.

નાગપુર સત્યાગ્રહ, ખારડોલી સત્યાગ્રહ તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસબાની લડતોમાં આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો હતો અને તે દરમિયાન જેલયાત્રાઓ સેવી હતી.

એમનું જીવન રાજસ્થાની પ્રજાને માર્ગદર્શક બને.

શ્રી૦ રવિશંકર મહારાજ

શ્રી૦ રવિશંકર મહારાજ એટલે

મહાસભાના જુના અને ખડતલ સૈનિક. નાગપુર, બારડોલી તથા ૧૯૩૦-૩૨ નો સાલની લડતોમાં અગ્રભાગ લીધો હતો તથા જેલ-યાત્રા ભોગવી હતી.

૧૯૩૦-૩૨ ની સાલમાં બેરસદ તાલુકામાં જે જાગૃતિ જોવામાં આવી તે એમણે રેડેલા ચેતનને જ આભારી લેખી શકાય.

આ ઉપરાંત ખેડા જિલ્લાની ગણાતી ગુન્હેગાર જાતિઓ વચ્ચે રહીને એમણે સુંદર સેવાઓ બજાવી છે; એ જાતિઓને સ્વાશ્રય તથા મહેનત બનાવી છે.

ઉત્તર મહેસાણામાં પણ આ જ પ્રકારનું કામ કરી ત્યાંની ગુન્હેગાર જાતિઓને તેમણે માનવતાના પાઠો બજાવ્યા છે.

માથુસ ધારે તો પોતાનું જીવન ઉર્જુવળ બનાવી શકે. એટલું જ નહિ પરંતુ પરાયા જીવનને પણ ઉર્જુવળ પંથે દોરી શકે છે. અને એનો આદર્શ નમુનો તે શ્રી૦ રવિશંકર મહારાજ છે.

મહાત્માજીએ તો એમને ગુન્હેગાર જાતિઓના 'ગાર'નું બિરદ આપ્યું છે.

ધી વૉલેસ ફ્લૉઅર મીલ્સ કું. લી૦

— એજન્ટસ —

વીસનછ, સન્સની કું.

હિંદુસ્થાનની આરાની
મીલોમાં અગ્રસ્થાન
ધરાવે છે.

એની મીલોમાં બનતો
મોટો પ્રેક્ષતાવર, આટો,
રવો સોછ, સાધર્જીગ
ફ્લોઅર હોલ મીલ બુસો,
બુસી વગેરે ઉંચી કવોલીટી
માટે હિંદુસ્થાન તેમજ
હરિયાનારનાં દેશોમાં
ખ્યાતિ ધરાવે છે.

“એ” મીલ
મીલવાડી, તારદેવ
ટેલીફોન નં. ૪૧૮૫૭

વૉલેસ
સ્ટીલ,
સુંબઈ.

“બી” ને “સી” મીલો
હોંઘક બીજ, મઝગાંવ
ટેલીફોન નં. ૪૦૮૧૫

શ્રી૦ હરિદાસ આસર

ભારત વિમા કંપનીની મુખ્યમંત્રી શાખાના મેનેજર શ્રી૦ હરિદાસ નરસેરામ આસરનો જન્મ રાજકોટ ખાતે ભાટિયા યાત્રિમાં થયેલો અને ત્યાંની જ શાળાઓમાં એમનું વિદ્યાર્થી જીવન વ્યતિત થયું.

વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી જ એમની શક્તિનો પરિચય એમના પરિચયમાં આવનાર વ્યક્તિઓને થવા લાગેલો. રાજકોટ અને સામાજિક સેવાની ધમશ આ સમય દરમિયાન વિકાસ પામી.

ગરિબ વિદ્યાર્થીઓને મદદરૂપ થઈ પડે એ ભાવનાએ “ જીવન સુધા મંડળ ”ની સ્થાપના કરી હતી. રાજકોટ નરેશના આમં- ગણે ન્યારે મહાત્માજી ગાંધીજી પધારેલા ત્યારે તેઓ રકાઉટોના વડા હતા. એમની કાર્યદક્ષતા પર મહાત્માજીએ પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેચ્યાં; પોતાના જ હસ્તાક્ષરોમાં સુંદર પ્રમાણપત્ર આપ્યું.

અસહકારની ચળવળ ઉપડતાં મરઠરી ચાળાને નમસ્કાર કરી રાષ્ટ્રિયશાળામાં જોડાઈ ગયેલા. ત્યાર બાદ આજીવિકાનો પ્રશ્ન ઉભો થયો અને શ્રી૦ આસર વિમાક્ષેત્રમાં જોડાયા. પરંતુ એ સંગ્રામ વિદેશી હતી. મહાત્માજીએ ધાંડીની કૂચ આદરતાં તેમણે એ સંસ્થા ત્યજી રાષ્ટ્રિય વિમાક્ષેત્ર જોડ્યું. રાજમહાગગનમાં તથા મોટા રોડીઆ-

ઓના લાખોના વિમા મેળવવા શક્તિસાળી થયા. જે બદલ તેમણે મુલ્યુચિંદ્રક મેળવ્યા. યોગ્યતા અને કુશળતા.

આને તેઓ ભારત વિમા કંપનીની મુંબઈની શાખાના મેનેજર છે. એ સંસ્થાનો મુંબઈ વિભાગનો જે વિકાસ થયો છે તે એમની શક્તિ અને લાગવગને જ આભારી છે.

કેવળ વિમા જગતમાં જ નહિ પરંતુ સાહિત્ય, સામાજિક તથા રાષ્ટ્રીય પ્રવૃત્તિઓ પ્રત્યે તેમની સારી સહાનુભૂતિ છે; હિંદો રસ ધરાવે છે.

રાષ્ટ્રીય વિમાક્ષેત્રમાં એમનો સંગીન ફાળો છે. એમની સંસ્થાની પ્રગતિ એમની કુશળતાની પ્રતિતી છે.

સર્વોત્તમ બેકેલાઈટનાં વાસણો વાપરો

ટકવામાં કાચ કરતાં વધુ મજબુત અને

દેખાવમાં વધુ મુન્દર

માયસોર ગવર્નમેન્ટ ઇલેક્ટ્રીક ફેક્ટરીના બેકેલાઈટના સામાનના છુટક તથા જથ્થાબંધ વેપારી

આર. હરગોવિંદદાસ

હુકાન નં. ૧૮, શમી ગલી, સ્વદેશી મારકીટ, મુંબઈ નં. ૨

શ્રી૦ જયકૃષ્ણ વર્મા

“

ગુજરાતના જાણીતા સાક્ષર અને સામાજિક કાર્યકર શ્રી૦ જયકૃષ્ણ

નાગરદાસ વર્માનો જન્મ ૧૮૯૪ ની સાલના મે માસની ૨૬ મી તારીખે ભરૂચ ખાતે બોહાણા ગાંધિમાં થયેલો.

મુખ્ય અને વિભાગતમાં કેળવણી લઘુ બી. એ., એલએલ.

બી., એમ. એસ. સી. બન્ધા અને ૧૯૨૭માં

મુખ્યની દાખલોટમાં વડોદરા ખાતે. વિદ્યાર્થી

જીવન યંત્રણી અને ઉચ્ચ શિક્ષણ, અન્ય

વિદ્યાર્થીઓની જેમ એમની કુનિઆ કેવળ

પાઠ્ય પુસ્તકોમાં સમાવી ન હતી. સામાજિક,

સાહિત્ય, ગાંધી અને મહિલા સેવાના પ્રશ્નો

ઉપાડી લીધા હતા.

વડોદરા ખાતે પછી પણ જાહેર

સેવાનાં કાર્યોમાં એમણે ધંધાના સ્વાર્થને

આડે આવવા દીધો ન હતો. સાહિત્ય સંસદ, ગુજરાતી હિંદુ ઓ

મંડળ, સર વલ્લુભાઈ ચામળદાસ બેંક, ગુણસુંદરી, બોહાણા યુવક

સંમેલન, નર્મદ સ્તાવકો ઉત્સવ સમારંભ તેમજ અન્ય અનેક

સંસ્થાઓનું તેમણે કુનેદમરી રીતે મંચાવન કર્યું હતું. પ્રગતિનો

પંથ દાખવ્યો હતો. બાહ્ય સંચાલક.

એમથી વ્યવસાયિક માટે શ્રી૦ મુનશીજી ઉચ્ચ અભિપ્રાય -

ધરાવે છે. અને ધણીએ વાર એમની પ્રશંસા કરતા સાંભળ્યા છે. શ્રી૦ વર્મા જેમ આદર્શ વ્યવસ્થાપક તેમજ સામાજિક સંસ્થાઓને લગતા બંધારણના પ્રત્નોના નિષ્ણાત પણ છે. એમના હાથે અનેક સંસ્થાઓનાં બંધારણો ઘડાયાં છે. સામાજિક સંસ્થાઓમાં તેઓ ટૂંકી તરોડે સુંદર સેવાઓ બજાવી રહ્યા છે.

ચાર વર્ષથી તેઓ હુણાવાડાના ડિવાનપદે છે. અધિકારી વર્ગ તેમજ પ્રજાવર્ગમાં લોકપ્રિયતા પ્રાપ્ત કરી છે. ખૂબ હુણાવાડાના ના. મહારાજ સાહેબ એમની કાર્યદક્ષતા પર મુગ્ધ બન્યા છે; પ્રશંસા કરે છે.

શ્રી૦ વર્માનો બેઠો બહેનો શ્રીમતિ વિદ્યાબહેન ચૈતન્યનાથ દક્ષર સુરતમાં તથા શ્રીમતિ સ્નેહલીલાબહેન જયંતિનાથ દક્ષર મુંબઈમાં સામાજિક ક્ષેત્રોમાં સેવા બજાવી રહ્યાં છે, જે એમની જ પ્રેરણાને આભારી લેખી શકાય.

લગ્ન તથા પાર્શ્વ પ્રસંગ
મીઠાઈ ખરીદવાનું આદર્શ સ્થાન

ગોવિંદાશ્રમ મીઠાઈવાલા

જુમા મસજિદ, મુંબઈ નં. ૨

કૌભરેડ પાંગારકર

કૌભરેડ પાંગારકરની સેવાઓથી

મુખ્ય ઈલાકાની મજૂર આવમ અગણ્ય નથી.

મુખ્યની મજૂર હડતામ પ્રસંગે
એમને બ્રિટિશ હિંદમાંથી હલપાર કરવામાં
આવ્યા હતા.

આંજો તેઓ વડોદરા સમીપના નવસારી
પ્રાંતમાં કીસાન પ્રવૃત્તિમાં પરોવાઈ ગયા છે.

શેઠ શ્રી શૂરજી વલ્લભદાસ

રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે સતત

આત્મભોગ આપનાર શેઠશ્રી શૂરજી વલ્લભદાસનો જન્મ ૬૨૭ના સુંઘરી મુકામે ૧૮૮૭ ની સાલમાં થયેલો.

સામાન્ય કેળવણી પ્રાપ્ત કરી તેમણે નાની વયે વેપારી

ક્ષેત્રમાં ઝુંકાવ્યું, અને એક વખત એવો પશુ આવી ગયો કે શ્રી૦ શૂરજીભાઈ " રંગના રાગ " કહેવાયા યુરોપના પ્રવાસ દરમ્યાન રંગના ઉદ્યોગનો તેમણે ઉડો અભ્યાસ કર્યો છે.

૧૮૩૦ ની સાલમાં તેમણે શ્રી૦ શૂરજી વલ્લભદાસ સ્વદેશી બજાર હી૦ ની સ્થાપના કરી પરંતુ એમાં એમને ભારે ખોટ ખમવી

પડી અને ઔષધ વિભાગ સિવાયના અન્ય સત્રજા વિભાગો બંધ કરવા પડ્યા; રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગમાં આદર્શ આત્મભોગ આપ્યો. તેએદ આયારે રાષ્ટ્રિય વહાણવટાના વિકાસમાં સક્રિય થયો આખી રહ્યો છે.

શ્રી ૬૨૭ી પ્રમુખીય પરિષદના પ્રથમ સંમેલનના તથા ૬૨૭ી ખેડૂત પ્રમુખ સંગઠન સમિતિના પ્રમુખ અને " ૬૨૭ લોહાણા કેળવણી જનરલ ફંડ "ના મંત્રી તરિકેની તેમની મેરાઓ તથા આર્યધર્મ પ્રત્યેની તેમની હચી ભાવનાઓ સુપરિચિત છે.

સમાજસેવા તથા સ્વદેશી પ્રચાર એ જ બાણે મુગલેખ.

શ્રી. બી. એન. મહે

મહાત્મા મહાસભાવાદી તથા સામાજિક

કાર્યકર શ્રી. બી. એન. મહેશરી આજ ત્રીશ વર્ષોથી જાહેર પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેતા આવ્યા છે.

હોમરૂલ લીગ, ખિવાફત, તિલક સ્વરાજ ફંડ, ગુજરાત રેલવેમંડલ નિવારણ ફંડ, કવેટા ભૂકંપ ગહત ફંડ, ૧૯૩૨ નું કોમી ફંડ, વિગેરે પ્રસંગોએ એમણે મહત્વની સેવાઓ આપી હતી. આ ઉપરાંત સ્ત્રી-ઉત્કર્ષ, વ્યાયામપ્રચાર, તથા સાહિત્યની પ્રાપ્તિમાં ઉંડો રસ લઈ રહ્યા છે.

સ્વ. દાદાભાઈ, સ્વ. લોકમાન્ય તિલક, સ્વ. ડો. એનિમિસેંટ, સ્વ. વિદ્યુલભાઈ પટેલ વિગેરેના અંગત પરિચય સેવ્યો છે. સ્વ. વિદ્યુલભાઈની મ્યુનિ. નેશનલ પાર્ટીના સેવ્યો “ વહીવ ” હતા.

માકુંગા મનામભા સમિતિના મ્યુનિસિપલ ઈમ્પ્રુવમેંટસ તથા ચર્કસ કમિટીના પ્રમુખ તરિક્તની તેમની સેવાઓ સુવિદિત છે.

મામાન્ય કેશવણી લઈ મદદરના સ્થાનોએ યુગના વ્યક્તિની કુશળતા, ખંત અને કર્તવ્યપરાયણતા માટે શંકાને સ્થાન હોઈ શકે નહિ.

સુપ્રીમ રબર કંપની લી૦

— અને —

સુપ્રીમ વર્ક્સ કંપની લી૦

જેના કારખાનાઓમાં રેટવે, મીલ, ટ્રાયસીકલ, થોડાગાડી
તથા બાબાગાડી ઉપયોગી રબરનો સામાન

| તથા |

ટ્રાયસીકલ અને સાયકલનો પરચુરણ સામાન બનાવવામાં આવે છે.

— નવી શોધ —

ગેસ ફીલ્ડ સોલીડ ટાયર્સ

જેનો ઉપયોગ ગામડામાં કે શહેરમાં કરવામાં આવતા
પરચરનો જરાયે લય રહેતો નથી.

..... સરનામું .....

એડવર્ડ સીનેમાની સામે, કાલબાદેવી રોડ,
મુંબઈ નં. ૨.

શ્રી૦ નાનુભાઈ દેસાઈ

જાણીતા મહાસભાવાદી તથા સામાજિક

કાર્યકર શ્રી૦ નાનુભાઈ વસનત દેસાઈનો જન્મ અનાવિલ ગ્રામમાં સુરત જિલ્લામાં ૧૯૦૦ ની સાલમાં થયેલો.

મુંબઈની વિજસન કોલેજમાંથી બી. એ. બન્યા બાદ તેમણે

જી. ડી. એ. આર. એ.ની પરિક્ષા આપી. પોતાની પેઢી ખેડી પગલીક એકાઉન્ટન્ટ તરિકેનો સ્વતંત્ર થઈ શક્યો. વિદ્યાર્થી જીવન યશસ્વી હતું. જી. ડી. એ. ની પરિક્ષામાં પ્રથમ વર્ગમાં પસાર થઈ તેમણે સુવર્ણચંદ્રક મેળવ્યો હતો. આડીટર તરિકેની કારકીર્દિ યશસ્વી છે. સરકાર તરફથી સ્થપાયેલી એલ ઇન્ડિયા એકાઉન્ટન્સી

બોર્ડના સભ્ય તરિકે તેમની મુંદણી થઈ છે.

એમનું જીવન અનેક સામાજિક તથા મહાસભાવાદી સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલું છે. અને તેમાં જવાબદારીભર્યું સ્થાન ભોગવે છે. એમનું આડંબરરહીત જીવન તથા નીપાલસ સ્વભાવ સૌને આકર્ષે છે. મુંગા સેવક.

શ્રી૦ કેશવલાલ મણિઆર

શ્રી૦ કેશવલાલ બીખાભાઈ

મણિઆરની સામાજિક, સાહિત્ય તથા ઔ-ઉત્કર્ષને લમતી સેવાઓ જનતાને પ્રભરિચિત છે. આજે સીતેર વર્ષની ઉંમરે પુત્રવા છતાં એમની વૃદ્ધાવસ્થાએ સેવાક્ષેત્રને રૂંધ્યું નથી.

યુગવાલી હિંદુ ઓ મંડળના વિકાસમાં તથા સદર સ્થિતિએ લઘુ જગ્યામાં તેમનો આદર્શ ફાળો છે. આજુ ધધેને લાત મારીને જીવનની મદતવાર્ધકતાને આગળ કરી તેમણે રવેચ્છાએ સેવામાર્ગ સ્વિકાર્યો છે. રવશાવે

ી અને માયાજી શ્રી૦ કેશવલાલભાઈ.

ધુ પ છાં વ

સંસારની લીલીસુકીનો પુરો વિચાર કરી

પ્રેસીડેન્સીની

પોલીસી મારફત તમારા કુટુંબીજનોનું
ભવિષ્ય સુખમય કરે.

દર વરસે દર હળરે

રૂ. ૨૨ જીંદગીના વિમા ઉપર

રૂ. ૧૮ હયાતીના વિમા ઉપર

બાનસ આપતી સંગીન વિમા કંપની

પ્રેસીડેન્સી

લાઈફ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લી.

હેડ ઓફીસ : સર ફીરોઝશાહ મહેતા રોડ : મુંબાઈ

પ્રાન્ચ ઓફીસ : ૫૭/૩, ગાંધી રોડ : અમદાવાદ

શ્રી૦ નરહરિ પરીખ

જીવનની મહત્વાકાંક્ષાઓ તથા શ્રી૦ નરહરિ પરીખ પૂ૦ મહાત્માજીના પરમ ઉપાસક બન્યા છે. મહાત્માજી ગુજરાતમાં આવ્યા અને તેઓ તેમની સાથે જોડાઈ ગયા. વકીલાતમાંથી દ્રવ્ય પેદા કરવાની તથા સુખ માણવાની લાલસાઓને એમણે સદાયને માટે છોડી દીધી. રાષ્ટ્ર તથા જનસેવાની દિક્ષા લીધી.

તેઓ આજે બારડોલીના પછાત પ્રદેશમાં વળી ઘર્યા કેળવણી પ્રચાર, ખેડૂત સેવા તથા આશ્વોદ્ધારની પ્રવૃત્તિઓમાં ગૂંથાઈ ગયા છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠના અધ્યાપક તથા મહામંત્રી, હરિપુરા મહાસભાની સ્વાગત સમિતિના મહામંત્રી તથા આદર્શ કેળવણીકાર

તરિકેની તેમની સેવાઓ સુપરિચિત છે. બારડોલી સત્યાગ્રહ પ્રસંગે એકુતોના કેસ સમજા કરવામાં તેમણે ભારે જહેમત ઉઠાવી હતી.

ધુ પ ણા વ

સંસારની લીલીસુકીનો પુરો વિચાર કરી

પ્રેસીડેન્સીની

પોલીસી મારફત તમારા કુટુંબીજનોનું
ભવિષ્ય સુખમય કરે.

દર વરસે દર હજારે

રૂ. ૨૨ હાંડગીના વિમા ઉપર

રૂ. ૧૮ હયાતીના વિમા ઉપર

બોનસ આપતી સંગીન વિમા કંપની

પ્રેસીડેન્સી

લાઈફ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લી.

હેડ ઓફીસ : સર હીરોઅચ્છ મહેતા રોડ : સુંબાઈ

પ્રાન્ચ ઓફીસ : ૫૭/૩, ગાંધી રોડ : અમદાવાદ

શ્રીમતિ જ્યોત્સના શુક્લ

દુઃખોની વરસતી ઝડીઓ વચ્ચે
રાષ્ટ્રિય સંગ્રામનાં પૂરમાં ઝુકાવનાર

શ્રીમતિ જ્યોત્સના શુક્લની સેવાઓ અપરિચિત નથી. એમના પિતાશ્રી જેવયરામ ત્રિવેદી સુરતના જાણીતા વકીલ હતા.

બાળપણમાં વૈધવ્ય પ્રાપ્ત થયું અને પિતૃગૃહે આવ્યાં. એ ધા તો હજી રજાયા ન હતા ત્યાં તો એમના ચાર ભાઈઓ અને જે જહેનો થોડા થોડા અંતરે અવસાન પામ્યાં. ડેવજ પાસે રહ્યાં એક ભાભી અને એક ભત્રિજ.

એમના છેલ્લા અને નાના ભાઈનું અવસાન ૧૯૩૦ માં થયું. ત્રણેક મહિના એ વાતને દહીં વિત્યા નહોતા અને મુકિત સંગ્રામની હાલત પડી. માયકાંગલો દેવ પાછળ

ધિકના જ્વાળામૂખીના બળે સંગ્રામમાં ઝુકી પડ્યાં; અનેકવાર મજાઓ સદન કરી.

સુરત સહેર સમિતિ તથા વિદ્યાર્થી મંડળના પ્રમુખ, સુરત છત્વા મદાસભા સમિતિના ઉપપ્રમુખ “ સુદર્શન ” પત્રના તંત્રી તથા હરિપુગ મદાસભા અધિવેશનની સ્વાગત સમિતિના સહમંત્રી તરિકેની તેમની બોઠપ્રિયતા અને કાર્યદક્ષતા સૌને વિદિત છે.

શ્રી૦ કુરેશી

ગુજરાત પ્રાંતિક મહાસભા
સમિતિની વ્યવસ્થા સમિતિ-

તિના મુસ્લીમ સભ્ય શ્રી૦ કુરેશી મહાત્માજીના સહકાર્યકર શ્રી૦
મમામ સાહેબ બાવાઝીરના જમાઈ થાય.

મહાત્માજીએ જ્યારે ૧૯૩૦ માં દાંડીની
કૂચ આદરી અને ધરાસણા જવા ૮૦ સેનિકો
સાથે નિકળ્યા હતા ત્યારે તેઓ તેમાં જોડાયા
હતા. મહાસભાની હડતરમાં તથા કાર્યપ્રવૃત્તિમાં
વધોથી શ્રેણી આપતા આવ્યા છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠના તેઓ સ્નાતક છે.

ગોલ્ડફીલ્ડ

લેધર વર્ક્સનો નવો શો રૂમ
૧૫૯, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

બુના દુકાનની સામે.

બુટ, શુઝ, ચંપલ તથા બુસાફરીને લગતો તમામ જાતનો લેધર તથા
ટેનવાસનો સામાન ખરીદવાનું એક માત્ર બરોસાફર મથક.

ધ્યાત્રીક : પીરસાઈ મેન્શન સેન્ટ્રલ્સ્ટ્રીટ રોડ, મુંબઈ ૪,
૬૬૬/૨ જાંધી રોડ, મોડેલ ટોકીઝ સામે, અમદાવાદ.

શ્રી૦ વળુભાઈ શુક્લ

રાજકોટના આગેવાન અને સમાજ-

વાદી પક્ષના અગ્ર કાર્યકર શ્રી૦ વળુભાઈ શુક્લના નામથી રાજસ્થાની પ્રજા અચાત નથી.

૧૯૨૦ ની સાલમાં મહાત્માજીએ હિંદીઓને અસહકારને મંત્ર આપ્યો. શ્રી૦ વળુભાઈ જેવા ધગશ અને તમજાથી ભરેલા યુવાનના હૃદય પર એની ઉડી અસર થઈ. એમણે બી. એ. ની ડીગ્રીને તિયાજી આપી રાષ્ટ્રની પડખે આવી ઉભા.

સારથી આજ સુધી તેઓ મહાસભાની તથા રાજસ્થાની પ્રજાની લડતોમાં અગ્ર ફાળો આપતા આવ્યા છે. જાતે ગરિબ હોવા છતાં જ્યારે લડતના પ્રસંગો આવ્યા છે ત્યારે કેવળ પોતાની જાતે જ નહિ પરંતુ આપ્તજનોને રાષ્ટ્રની સેવામાં સમર્પણ કર્યા છે.

ગત્ રાજકોટ સત્યાગ્રહ તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની મહાસભાની લડતોમાં અણુનમ લડત આદરીને તેમણે જેઠાયાત્રાઓ સેવી છે. ઠાકીઆવાડની યુવાન જનતાના લાડીલા નેતા શ્રી૦ વળુભાઈ.

સ્વ૦ શ્રી૦ વીરવાળા એમના સંબંધમાં કહેતા કે “ જ્યારે લડત ચાલતી હોય અને તેમાં શ્રી૦ વળુભાઈ સામેલ હોય તો એ લડત લડી લેવી જ રહી. એમની સાથે સમાધાન ન થઈ શકે. ”

તેમને રાજ્યે દિંદ સંગ્રહણ ધારાના નામે જેવની દિવાલો પાછળ ધકેલી દીધા છે, તેમણે જેઠામાં જતાં એ જ સંદેશો આપ્યો છે કે “સ્વરાજ લડીને લઈ શકાય, હૃદયપરિવર્તનમાં હું માનતો નથી.”

વોર્ડનના

એજન્ટોની

વધારે કમાણીનું કારણ:—

સરળતા અને સફળતા

વોર્ડન આજે જુની અનેક કંપનીઓની ઢાંચમાં ભળી છે.

પ્રગતિ

વોર્ડનને વીસ વર્ષની પ્રગતિ છ વર્ષમાં સાધી છે. સેંકડોને આશીર્વાદરૂપ અગ્રેટ રક્ષણ આપ્યું છે.

સેવાવૃત્તિ અને વ્યવસ્થાસહિત

ચોક્કસી ધરાવનારાઓની ઝડપી અને સત્તાવકારક સેવા, કાર્યકર્તાઓને તાલીમ અને દોરવણી, એકદમ આધુનિક અને સહાયકભૂતિ ભર્યો કારોબાર, આ બધા કંપનીના આકર્ષક તત્વો છે.

કમીશન

આપવામાં પણ કાચગાની રૂએ કંપની ખાસ લાભ અનુભવે છે. અમારાથી જુની કંપનીઓ ને કમીશન આપી શકે નહિ તે અમે આપી શકીએ એમ જીએ.

હેડ ઓફીસ અને બાન્ય ઓફીસના નિષ્ણાતોની કાબેલ દોરવણી અને વોર્ડનના ફરેક એજન્ટોની સફળતાનું કારણ છે. ચાકસ અને ઝડપી સફળતા ઇચ્છતા સૌને પત્રવ્યવહાર કરવા વિનંતિ છે.

લખો:— જનરલ મેનેજર

ધી વોર્ડન ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લી.

હેડ ઓફીસ:—અમદાવાદ.

બાન્ય ઓફીસ:—કલકત્તા, પુના, મુંબઈ વિગેરે.

શેઠ શ્રી બાણજી ધરમસી શાપરીઆ

ધી શાપરીઆ આપન એન્ડ સ્ટીન
 વર્ક્સના મધ્યાપક અને માલીક શેઠ શ્રી બાણજી ધરમસી શાપરી-
 આનો જન્મ જામનગર ગાંધીમાં આવેલ વેગળા મુકામે ૧૧/૧૧

શ્રી૦ કુલચંદ શાહ

શ્રી૦ કુલચંદ કરતુચંદ શાહ

આજ વર્ષેથી રાજસ્થાની પ્રજાઓની લડતોમાં ભાગ લેતા આવ્યા છે.

૧૯૨૦ ના અસહકારના જમાનામાં તેમણે વઢવાણ રાજ્યમાં

રાષ્ટ્રિય શાળાની સ્થાપના કરી હતી. પરંતુ

મહાત્માજીની હરિજન પ્રવૃત્તિથી એ શાળાના

સંચાલનમાં ભારે મુશ્કેલીઓ ઉભી થઈ.

ત્યાર પછી તેમણે હરિજન આશ્રમની

સ્થાપના કરી.

ઠાઠીઆવાડમાં ખાખરેજી, ધ્રોળ, મોરખી

તથા ધાંગપ્રા સત્યાગ્રહમાં, ખારડોલી, નાગપુર

તથા ૧૯૩૦-૩૨ ની લડતોમાં પણ તેમણે

આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો હતો. પરિણામે એમને અનેક પાતનાઓ

સહન કરવી પડી અને જીલના મહેમાન પણ બન્યા હતા.

એકે અવાજે વખણાતી મીઠાઈ ક્યાં?

ખરીદશો ?

ગોવિંદાશ્રમ મીઠાઈવાલા

જુમા મસજદ, મુંબાઈ નં. ૨

શ્રી ભાણુ ધરમસી શાપરીઆ

ધી

શાપરીઆ આપન એન્ડ સ્ટીફ વર્કસના સ્થાપક અને માલીક શ્રી. ભાણુ ધરમસી શાપરીઆનો જન્મ જામનગર રાજ્યમાં આવેલ વેરાળ મુકામે જૈન કોમમાં થયેલો.

સામાન્ય કૌશલથી સંપાદન કરી તેઓ આ અવિકાર્ય મુખર્ષી આવ્યા. પ્રથમ લોખંડના એક કારખાનામાં નોકરીએ લેડાયા અને બીજાં નોકરીએ રહ્યાં બાગીદાર બન્યા. વિશાળ શુદ્ધિ અને સાહસિક વૃત્તિને સંકુચિત ક્ષેત્ર ન રહ્યું. લોખંડ અને પોલાદના ઉત્પાદનના રાષ્ટ્રિય ધંધાના વિશાળ ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટ ભાવિ બેસ્યું. અન્ય ઉદ્યોગપતિઓના સહકારથી છેવટે “ધી શાપરીઆ આર્ક એન્ડ સ્ટીફ વર્ક્સ”ની ૧૯૦૨ માં સ્થાપના કરી. આ કારખાનામાં વિદેશી ખનાવટોને બાજુએ નાખે તેવી કોષ્ટક અને પોલાદની બનાવટો તૈયાર કરવામાં આવે છે.

શ્રી. શાપરીઆની બાવના પ્રથમથી જ રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગને ઉન્નતિના માર્ગે વાળવાની છે અને તે પાછળ તેમણે મહત્ત્વ પ્રમાણે કર્યું છે; પોતાના ધંધાને ઉન્નતિના માર્ગે વાળ્યો છે. કર્તવ્યપગયણના

એમના પુત્રો શ્રી. અમૃતલાલ તથા શ્રી. મોહનલાલે પિતાનો બોલો ઉપાડી લીધા છે. વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે શ્રીશ્રી નિવૃત્તિ સેવે છે અને ધાર્મિક અભ્યાસોમાં મન પરોવી રહ્યા છે.

પ્રમાણિકતા, નિષ્ઠાસતતા અને સાદાઈ એજ એમનો મુદ્રાતેજ.

શ્રી૦ જેઠાલાલ સી. ઠક્કર

વૉર્ડન ઇન્સ્ટિટ્યુટ કું૦ લી૦ ના

મેનેજિંગ ડિરેક્ટર તથા સ્થાપક શ્રી. જેઠાલાલ સી. ઠક્કરનો જન્મ ૧૯૦૩ ની સાતમાં જુલાઈના સ્મૃતિમાં ધોળકા તાલુકામાં થયો હતો.

વિદ્યાર્થી જીવનમાંથી તેઓએ જાહેર પ્રવૃત્તિઓ તથા વિમાના

રાષ્ટ્રિય ક્ષેત્રમાં સક્રિય ફાળો આપવો શરૂ કર્યો હતો. એડવોકેટનો અભ્યાસ છોડી મહાસભાની પ્રવૃત્તિઓના પ્રચારનું કાર્ય ઉપાડી લીધું હતું. પૂજ્ય મહાત્માજીના આશ્રમ તરફથી તાલુકા સમિતિઓનું સંગઠનકાર્ય, ગુજરાત મહાવિદ્યાલયના ઉત્કર્ષનું કાર્ય, ધોળકા તાલુકા સમિતિની સ્થાપના વિગેરે કાર્યોમાં આગેવાનોબરો જાગ લીધો હતો.

ધોળકામાં રેડીયો પ્રવૃત્તિ દરમિયાન ૭૦૦ ઉપરાંત રેડીયો શ્રુતા કર્યા હતા.

૩૦-૩૧ વર્ષની નાની વયે વૉર્ડન ઇન્સ્ટિટ્યુટ કું૦ પની લી૦ ની તેમણે સ્થાપના અને સાધેલી પ્રગતિ એ એમની શક્તિ અને શુદ્ધિની પ્રતિતી છે. આ કું૦ પનીની શાખાઓ દેશપરદેશમાં અત્યારે વ્યાપક બની છે, એ એમની વ્યવસ્થાશક્તિને આભારી છે.

એમનું બીજું મહાન કાર્ય અમદાવાદ ખાતે ઇન્ટરનેશનલ એન્ડ એફ ઇન્ડિયાની સ્થાપના છે. જેની શાખાઓ દિનપ્રતિદિન રચળે રચળે ખુલતી જાય છે.

રાષ્ટ્રિય, સામાજિક તથા રાષ્ટ્રિય ઉદ્યોગ ક્ષેત્રમાં સતત વિકાસ માધતા શ્રી. જેઠાલાલભાઈ શ્રી. જે. સી ઠક્કરના નામથી જાણીતા છે. એમના જીવનમાંથી ઉજ્જવળ આશાઓ નિતરી રહી છે,

શ્રી નૃસિંહપ્રસાદ બટ્ટ

શ્રી૦ નૃસિંહપ્રસાદ ઠાળાદાસ બટ્ટ

મુંબરાત, કેન્દ્ર અને કાઠીઆવાડનાં જાણીતા જીવણીકારોમાં અગ્ર-
સ્થાન ભોગવે છે. કેટલાક સાર્થીકારો સાથે પ્રોફેસર પદ છોડીને
એમણે ભાવનગર ખાતે દક્ષિણામૂર્તિ સંસ્થાની સ્થાપના કરી હતી.

આ સંસ્થાનું સંચાલન લગભગ પાવીસ
વર્ષો કર્યો બાદ કાઠીઆવાડમાં આમળા
મુકામે વર્ધાની યોજનાનુસાર તેઓ અત્રે
આમ્ય દક્ષિણામૂર્તિનું સંચાલન કરી રહ્યા છે.

એમ કહેવાય છે કે તેમણે ભારતવર્ષના
ગ્રામીન કાળથી માંડીને અસાર સુધીના
સાહિત્યોનો હિંડો અભ્યાસ કર્યો છે; તેમથી
સાચું સત્વ જીવનમાં છિંતાયું છે. રાજકારણ-
ના પણ તેઓ હિંડા અભ્યાસી છે. મદદમા-

જીના વિશ્વાસુ માણસોમાંના તેઓ એક છે. ગત સત્યાગ્રહ
સંગ્રામમાં જ્વલાત્રા સેવેલી.

કાઠીઆવાડના અનેક મુત્સદ્દોઓ એમની સલાહનો લાભ લે
છે. રાષ્ટ્ર અને જનસેવા એ જ ધ્યેય.

શ્રીમતિ હીરાબાઈ ગીલડર

કેટલીક વ્યક્તિઓને જોતાંજ આપણું

મોંઠું દસે અને કેટલીક વ્યક્તિઓને જોતાં આપણી નજર પાછી
લેવાતું મન થાય છે. એકમાં પ્રેમ અને બીજામાં તિરસ્કારની
છાયાઓ રહેલી હોય છે. માનસશાસ્ત્રીઓનો શું મત હશે એ તો
નથી જાણતો પરંતુ એટલી વાત તો ચોક્કસ હોવી જોઈએ કે જે

વ્યક્તિને જોતાં આપણું મોંઠું કુદગતી હમે
તો તે વ્યક્તિ પ્રેમાળ, સાદુ હીલની, નિરા-
ડબરી અથવા તો સેવાભાવી હોવી જોઈએ.
શ્રીમતિ હીરાબાઈ ગીલડર તેમાંના એક. એમને
જોતાં આપણને આનંદ ઉપજે છે. જાતે
પણુ દમેશાં હસતાં જ.

તેઓ મુંબઈ ઇલાકાના મુખાકારી
ખાતાના માછ પ્રધાન ડૉક્ટર ગીલડરનાં પત્ની
છે. પતિની પ્રવૃત્તિઓનાં તેઓ પ્રેરણા સ્ત્રોત
છે, ગામાનિક તથા મહિલા પ્રવૃત્તિઓમાં ઉડેા રસધૂગવે છે.

સાંત, સહનશીલ અને સેવાભાવી શ્રીમતિ હીરાબાઈ ગીલડર.

શેઠશ્રી૦ વલ્લભદાસ કરસનદાસ નાથા

દાનવીર શેઠ શ્રી૦ વલ્લભદાસ કરસનદાસ

નાથાની મૂંગી સેવાઓ આજે બોલતી યદ્ય છે; એમની વાણીની સખાવતોની કદર થઈ છે; સર્વ સ્થળોએ પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેગલ રહ્યાં છે.

એ માયા 'વૈષ્ણવજન' અને 'દાતા' છે. તાજેતરમાં દાણાખંડર ખાતે તથા ભાટીઆ ગઢાજન વાડીમાં જાહેર સભાઓ મમક્ષા તેમને માનપત્રો એનાવત યયાં છે, જેમાં તેમની અનેકવિધ સખાવતોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. મરહાર શ્રી૦ વલ્લભભાઈ પટેલ તથા શેઠ શ્રી૦ મયુરાદાસ વિસનજીએ અતુલ્ય પ્રમુખપદેથી ભાવભીની અંગતિ આપી છે. એમના જેવા અનેક દાનવીરો પેદા થાય અને સમાજને મદદરૂપ થઈ પડે તેવી શુભેચ્છા પ્રદર્શિત કરી છે.

શેઠ શ્રી૦ વલ્લભદાસ સૌને પ્રભુના બાળક ગણે છે અને એ આદર્શ ભાવનાએ શક્તિ અને સંપત્તિનો સદુપયોગ કરી રહ્યા છે. દરિદ્ર હિંદ એવા દાતાઓની બીજ માગે છે.

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૫૨]

૫૦ મહાત્માજીનો પયગામ

૫૦ મહાત્માજીએ આખરે રાષ્ટ્રકં
સુકાન હાથમાં લીધું છે.

“વાણીસ્વાતંત્ર્ય”ની લક્ષ્મી આઝાદીયત્નનાં મંડાણ થયાં છે.

ના. વાઈસરૉય સાથે શુદ્ધ દીલથી ચલાવેલી મંત્રણાઓ તૂટી પડી છે. વર્ણોથી સત્ય અને ન્યાય માટે ઝઝુમનાર વ્યક્તિ માટે ખીતો માર્ગ ન રહ્યો. સંત્રામના શ્રીફળરૂપે આચાર્ય :

વિનોબા બાવે હોમાજ અથા છે.

ઠાળની ઝેરણ પર ચઢેલા ભારતવર્ષના ભાવિ પ્રસંગે તેમણે એ મુરાદ વ્યક્ત કરી છે કે દેશબંધવો તેમની પડખે રહે અને વાતોડીઓ સ્વભાવ ત્યજી કર્તવ્યપરાયણ બની રચનાત્મક કાર્યક્રમમાં એકતાન બને.

૫૦ મહાત્માજી કહે છે: “કદાચ આ મારો આખરી સંત્રામ હશે, કદાચ ઘિટન અને હિંદ વચ્ચેની એકતા સાધવા માટે હથિઆર પણ બનું ! રે ! વિશ્વદક્ષી વિશ્વનાં રાજ્યો વચ્ચેની એકતાનું એ હથિઆર બનું ! મશ્તમાં મને વિશ્વાસ છે; હું વિશ્વાસુ છું.”

મશ્ત મહાત્માજીની મુરાદો પાર પાડો. હિંદીઓનું કર્તવ્ય રાષ્ટ્ર માટે ફરીથી ધારણ કરનાર એ સંતની છેલ્લી પરાંપકારી ભિક્ષાને સંતોષવાનું છે.

આઝાદ હિંદ અમર રહો !

“આપણા મહાજનો”

જનો બીજો ભાગ
તૈયાર થઈ રહ્યો છે

જેમાં વધુ રાજકીય, સામાજિક, ઔદ્યોગિક
કેળવણી તથા સમાવત ક્ષેત્રોમાં ફાળો
આપનાર વ્યક્તિઓનાં રૂબરૂ ચિત્રો
લેવાયાં છે.

લેખક :

શ્રી. મોક્ષવદનરાય દેસાઈ

Bharatiya Vidya Bhavan's Granthagar

BOOK CARD

Call ✓ દા. ૧૧ દેવના ૧૫૩૧ (Title _____)

✓ આપણા મહાવન - મિ. ૧૩૩૬ (Author _____)

Author મોહનલાલ મેન-દેવના

Date of issue	Borrower's No	Date of return	Borrower's No
26/10/67	૪૭૭		
15 JUL 1968	૪૭૬		

26/10/67

૪૭૭

15 JUL 1968

૪૭૬

૫૧૭

(૨૫)

૩૦૦)

જાણી પુસ્તક એન્ડ બોર્ડ કલેક્શન
 , ફોર્મ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.